નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

સંયુત્તનિકાયો

નિદાનવગ્ગો

૧. નિદાનસંયુત્તં

૧. બુદ્ધવગ્ગો

૧. પટિચ્ચસમુપ્પાદસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘પટિચ્ચસમુપ્પાદં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ; તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પટિચ્ચસમુપ્પાદો? અવિજ્જાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં; વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં; નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં; સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો; ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પટિચ્ચસમુપ્પાદો.

‘‘અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો; વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો; નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો; સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો; ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો; વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો; તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ. પઠમં.

૨. વિભઙ્ગસુત્તં

૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘પટિચ્ચસમુપ્પાદં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ વિભજિસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પટિચ્ચસમુપ્પાદો? અવિજ્જાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં; વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં; નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં; સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો; ફસ્સપચ્ચયા વેદના;

વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, જરામરણં? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જરા જીરણતા ખણ્ડિચ્ચં પાલિચ્ચં વલિત્તચતા આયુનો સંહાનિ ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકો; અયં વુચ્ચતિ જરા. યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હા તમ્હા સત્તનિકાયા ચુતિ ચવનતા ભેદો અન્તરધાનં મચ્ચુ મરણં કાલકિરિયા ખન્ધાનં ભેદો કળેવરસ્સ નિક્ખેપો ( ) [(જીવિતિન્દ્રિયસ્સ ઉપચ્છેદો) (સ્યા॰ કં॰) એવમુપરિપિ, અટ્ઠકથાયં પન ન દિસ્સતિ], ઇદં વુચ્ચતિ મરણં. ઇતિ અયઞ્ચ જરા, ઇદઞ્ચ મરણં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, જરામરણં.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, જાતિ? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જાતિ સઞ્જાતિ ઓક્કન્તિ નિબ્બત્તિ અભિનિબ્બત્તિ ખન્ધાનં પાતુભાવો આયતનાનં પટિલાભો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, જાતિ.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, ભવો? તયો મે, ભિક્ખવે, ભવા – કામભવો, રૂપભવો, અરૂપભવો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભવો.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનં? ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનાનિ – કામુપાદાનં, દિટ્ઠુપાદાનં, સીલબ્બતુપાદાનં, અત્તવાદુપાદાનં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનં.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, તણ્હા? છયિમે, ભિક્ખવે, તણ્હાકાયા – રૂપતણ્હા, સદ્દતણ્હા, ગન્ધતણ્હા, રસતણ્હા, ફોટ્ઠબ્બતણ્હા, ધમ્મતણ્હા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, તણ્હા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, વેદના? છયિમે, ભિક્ખવે, વેદનાકાયા – ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના, સોતસમ્ફસ્સજા વેદના, ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના, જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના, કાયસમ્ફસ્સજા વેદના, મનોસમ્ફસ્સજા વેદના. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વેદના.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, ફસ્સો? છયિમે, ભિક્ખવે, ફસ્સકાયા – ચક્ખુસમ્ફસ્સો, સોતસમ્ફસ્સો, ઘાનસમ્ફસ્સો, જિવ્હાસમ્ફસ્સો, કાયસમ્ફસ્સો, મનોસમ્ફસ્સો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ફસ્સો.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સળાયતનં? ચક્ખાયતનં, સોતાયતનં, ઘાનાયતનં, જિવ્હાયતનં, કાયાયતનં, મનાયતનં – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સળાયતનં.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, નામરૂપં? વેદના, સઞ્ઞા, ચેતના, ફસ્સો, મનસિકારો – ઇદં વુચ્ચતિ નામં. ચત્તારો ચ મહાભૂતા, ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાયરૂપં. ઇદં વુચ્ચતિ રૂપં. ઇતિ ઇદઞ્ચ નામં, ઇદઞ્ચ રૂપં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નામરૂપં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં? છયિમે, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણકાયા – ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, સોતવિઞ્ઞાણં, ઘાનવિઞ્ઞાણં, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, કાયવિઞ્ઞાણં, મનોવિઞ્ઞાણં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા? તયોમે, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા – કાયસઙ્ખારો, વચીસઙ્ખારો, ચિત્તસઙ્ખારો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, અવિજ્જા? યં ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખે અઞ્ઞાણં, દુક્ખસમુદયે અઞ્ઞાણં, દુક્ખનિરોધે અઞ્ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય અઞ્ઞાણં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અવિજ્જા.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. દુતિયં.

૩. પટિપદાસુત્તં

૩. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘મિચ્છાપટિપદઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ સમ્માપટિપદઞ્ચ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, મિચ્છાપટિપદા? અવિજ્જાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, મિચ્છાપટિપદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમ્માપટિપદા? અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમ્માપટિપદા’’તિ. તતિયં.

૪. વિપસ્સીસુત્તં

૪. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘વિપસ્સિસ્સ, ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પુબ્બેવ સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘કિચ્છં વતાયં લોકો આપન્નો જાયતિ ચ જીયતિ ચ મીયતિ ચ ચવતિ ચ ઉપપજ્જતિ ચ. અથ ચ પનિમસ્સ દુક્ખસ્સ નિસ્સરણં નપ્પજાનાતિ જરામરણસ્સ. કુદાસ્સુ નામ ઇમસ્સ દુક્ખસ્સ નિસ્સરણં પઞ્ઞાયિસ્સતિ જરામરણસ્સા’’’તિ?

‘‘અથ ખો ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ જરામરણં હોતિ, કિંપચ્ચયા જરામરણ’ન્તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘જાતિયા ખો સતિ જરામરણં હોતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ જાતિ હોતિ, કિંપચ્ચયા જાતી’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘ભવે ખો સતિ જાતિ હોતિ, ભવપચ્ચયા જાતી’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ ભવો હોતિ, કિંપચ્ચયા ભવો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો –

‘ઉપાદાને ખો સતિ ભવો હોતિ, ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ ઉપાદાનં હોતિ, કિંપચ્ચયા ઉપાદાન’ન્તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘તણ્હાય ખો સતિ ઉપાદાનં હોતિ, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાન’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ તણ્હા હોતિ, કિંપચ્ચયા તણ્હા’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘વેદનાય ખો સતિ તણ્હા હોતિ, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ વેદના હોતિ, કિંપચ્ચયા વેદના’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘ફસ્સે ખો સતિ વેદના હોતિ, ફસ્સપચ્ચયા વેદના’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ ફસ્સો હોતિ, કિંપચ્ચયા ફસ્સો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘સળાયતને ખો સતિ ફસ્સો હોતિ, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ સળાયતનં હોતિ, કિંપચ્ચયા સળાયતન’ન્તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘નામરૂપે ખો સતિ સળાયતનં હોતિ, નામરૂપપચ્ચયા સળાયતન’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ નામરૂપં હોતિ, કિંપચ્ચયા નામરૂપ’ન્તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘વિઞ્ઞાણે ખો સતિ નામરૂપં હોતિ , વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપ’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ વિઞ્ઞાણં હોતિ, કિંપચ્ચયા વિઞ્ઞાણ’ન્તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘સઙ્ખારેસુ ખો સતિ વિઞ્ઞાણં હોતિ, સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણ’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ, કિંપચ્ચયા સઙ્ખારા’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘અવિજ્જાય ખો સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ, અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા’’’તિ.

‘‘ઇતિ હિદં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. ‘સમુદયો, સમુદયો’તિ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ જરામરણં ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા જરામરણનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘જાતિયા ખો અસતિ જરામરણં ન હોતિ, જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ જાતિ ન હોતિ , કિસ્સ નિરોધા જાતિનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘ભવે ખો અસતિ જાતિ ન હોતિ, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ ભવો ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા ભવનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘ઉપાદાને ખો અસતિ ભવો ન હોતિ, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ ઉપાદાનં ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા ઉપાદાનનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘તણ્હાય ખો અસતિ ઉપાદાનં ન હોતિ, તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ તણ્હા ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા તણ્હાનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘વેદનાય ખો અસતિ તણ્હા ન હોતિ, વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ વેદના ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા વેદનાનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘ફસ્સે ખો અસતિ વેદના ન હોતિ, ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ ફસ્સો ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા ફસ્સનિરોધો’તિ? અથ ખો ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘સળાયતને ખો અસતિ ફસ્સો ન હોતિ, સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ સળાયતનં ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા સળાયતનનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘નામરૂપે ખો અસતિ સળાયતનં ન હોતિ, નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ નામરૂપં ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા નામરૂપનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘વિઞ્ઞાણે ખો અસતિ નામરૂપં ન હોતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ વિઞ્ઞાણં ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો’તિ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘સઙ્ખારેસુ ખો અસતિ વિઞ્ઞાણં ન હોતિ, સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તિ, કિસ્સ નિરોધા સઙ્ખારનિરોધો’તિ ? અથ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘અવિજ્જાય ખો અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તિ, અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો’’’તિ.

‘‘ઇતિ હિદં અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતીતિ. ‘નિરોધો, નિરોધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, વિપસ્સિસ્સ બોધિસત્તસ્સ પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ’’. ચતુત્થં.

(સત્તન્નમ્પિ બુદ્ધાનં એવં વિત્થારેતબ્બો).

૫. સિખીસુત્તં

૫. સિખિસ્સ , ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ...પે॰....

૬. વેસ્સભૂસુત્તં

૬. વેસ્સભુસ્સ, ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ...પે॰....

૭. કકુસન્ધસુત્તં

૭. કકુસન્ધસ્સ, ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ...પે॰....

૮. કોણાગમનસુત્તં

૮. કોણાગમનસ્સ, ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ...પે॰....

૯. કસ્સપસુત્તં

૯. કસ્સપસ્સ, ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ...પે॰....

૧૦. ગોતમસુત્તં

૧૦. ‘‘પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘કિચ્છં વતાયં લોકો આપન્નો જાયતિ ચ જીયતિ ચ મીયતિ ચ ચવતિ ચ ઉપપજ્જતિ ચ. અથ ચ પનિમસ્સ દુક્ખસ્સ નિસ્સરણં નપ્પજાનાતિ જરામરણસ્સ. કુદાસ્સુ નામ ઇમસ્સ દુક્ખસ્સ નિસ્સરણં પઞ્ઞાયિસ્સતિ જરામરણસ્સા’’’તિ?

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ જરામરણં હોતિ, કિંપચ્ચયા જરામરણ’ન્તિ ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘જાતિયા ખો સતિ જરામરણં હોતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’’ન્તિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ જાતિ હોતિ…પે॰… ભવો… ઉપાદાનં… તણ્હા… વેદના… ફસ્સો… સળાયતનં… નામરૂપં… વિઞ્ઞાણં… સઙ્ખારા હોન્તિ, કિંપચ્ચયા સઙ્ખારા’તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે , યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘અવિજ્જાય ખો સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ, અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા’’’તિ.

‘‘ઇતિ હિદં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. ‘સમુદયો, સમુદયો’તિ ખો મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ જરામરણં ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા જરામરણનિરોધો’તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘જાતિયા ખો અસતિ જરામરણં ન હોતિ, જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો’’’તિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ જાતિ ન હોતિ…પે॰… ભવો… ઉપાદાનં… તણ્હા… વેદના… ફસ્સો… સળાયતનં… નામરૂપં… વિઞ્ઞાણં… સઙ્ખારા ન હોન્તિ, કિસ્સ નિરોધા સઙ્ખારનિરોધો’તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘અવિજ્જાય ખો અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તિ, અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો’’’તિ.

‘‘ઇતિ હિદં અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. ‘નિરોધો, નિરોધો’તિ ખો મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદી’’તિ. દસમો.

બુદ્ધવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દેસના વિભઙ્ગપટિપદા ચ,
વિપસ્સી સિખી ચ વેસ્સભૂ;
કકુસન્ધો કોણાગમનો કસ્સપો,
મહાસક્યમુનિ ચ ગોતમોતિ.

૨. આહારવગ્ગો

૧. આહારસુત્તં

૧૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે…પે॰… એતદવોચ – ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય. કતમે ચત્તારો? કબળીકારો [કબળિંકારો (સી॰ પી॰), કવળીકારો (સ્યા॰ કં॰)] આહારો – ઓળારિકો વા સુખુમો વા, ફસ્સો

દુતિયો, મનોસઞ્ચેતના તતિયા, વિઞ્ઞાણં ચતુત્થં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય''.

''ઇમે, ભિક્ખવે, ચત્તારો આહારા કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા? ઇમે ચત્તારો આહારા તણ્હાનિદાના તણ્હાસમુદયા તણ્હાજાતિકા તણ્હાપભવા. તણ્હા ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા? તણ્હા વેદનાનિદાના વેદનાસમુદયા વેદનાજાતિકા વેદનાપભવા. વેદના ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા? વેદના ફસ્સનિદાના ફસ્સસમુદયા ફસ્સજાતિકા ફસ્સપભવા. ફસ્સો ચાયં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો? ફસ્સો સળાયતનનિદાનો સળાયતનસમુદયો સળાયતનજાતિકો સળાયતનપભવો. સળાયતનઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં? સળાયતનં નામરૂપનિદાનં નામરૂપસમુદયં નામરૂપજાતિકં નામરૂપપભવં. નામરૂપઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં? નામરૂપં વિઞ્ઞાણનિદાનં વિઞ્ઞાણસમુદયં વિઞ્ઞાણજાતિકં વિઞ્ઞાણપભવં. વિઞ્ઞાણઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં? વિઞ્ઞાણં સઙ્ખારનિદાનં સઙ્ખારસમુદયં સઙ્ખારજાતિકં સઙ્ખારપભવં. સઙ્ખારા ચિમે, ભિક્ખવે, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા? સઙ્ખારા અવિજ્જાનિદાના અવિજ્જાસમુદયા અવિજ્જાજાતિકા અવિજ્જાપભવા.

''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો ...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ. પઠમં.

૨. મોળિયફગ્ગુનસુત્તં

૧૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય. કતમે ચત્તારો? કબળીકારો આહારો – ઓળારિકો વા સુખુમો વા, ફસ્સો દુતિયો, મનોસઞ્ચેતના તતિયા, વિઞ્ઞાણં ચતુત્થં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાયા''તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા મોળિયફગ્ગુનો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, વિઞ્ઞાણાહારં આહારેતી''તિ? ''નો કલ્લો પઞ્હો''તિ ભગવા અવોચ – '''આહારેતી'તિ અહં ન વદામિ. 'આહારેતી'તિ ચાહં વદેય્યં, તત્રસ્સ કલ્લો પઞ્હો – 'કો નુ ખો, ભન્તે, આહારેતી'તિ ? એવં ચાહં ન વદામિ. એવં મં અવદન્તં યો એવં પુચ્છેય્ય – 'કિસ્સ નુ ખો, ભન્તે, વિઞ્ઞાણાહારો'તિ, એસ કલ્લો પઞ્હો. તત્ર કલ્લં વેય્યાકરણં – 'વિઞ્ઞાણાહારો આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિયા પચ્ચયો, તસ્મિં ભૂતે સતિ સળાયતનં, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો'''તિ.

''કો નુ ખો, ભન્તે, ફુસતી''તિ? ''નો કલ્લો પઞ્હો''તિ ભગવા અવોચ – '''ફુસતી'તિ અહં ન વદામિ. 'ફુસતી'તિ ચાહં વદેય્યં, તત્રસ્સ કલ્લો પઞ્હો – 'કો નુ ખો, ભન્તે, ફુસતી'તિ? એવં ચાહં ન વદામિ. એવં મં અવદન્તં યો એવં પુચ્છેય્ય – 'કિંપચ્ચયા નુ ખો, ભન્તે, ફસ્સો'તિ, એસ કલ્લો પઞ્હો. તત્ર કલ્લં વેય્યાકરણં – 'સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના'''તિ.

‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, વેદયતી’’તિ [વેદિયતીતિ (સી॰ પી॰ ક॰)]? ‘‘નો કલ્લો પઞ્હો’’તિ ભગવા અવોચ – ‘‘‘વેદયતી’તિ અહં ન વદામિ. ‘વેદયતી’તિ ચાહં વદેય્યં, તત્રસ્સ કલ્લો પઞ્હો – ‘કો નુ ખો, ભન્તે, વેદયતી’તિ? એવં ચાહં ન વદામિ. એવં મં અવદન્તં યો એવં પુચ્છેય્ય – ‘કિંપચ્ચયા નુ ખો, ભન્તે, વેદના’તિ, એસ કલ્લો પઞ્હો. તત્ર કલ્લં વેય્યાકરણં – ‘ફસ્સપચ્ચયા વેદના, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા’’’તિ.

‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, તસતી’’તિ [તણ્હીયતીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)]? ‘‘નો કલ્લો પઞ્હો’’તિ ભગવા અવોચ – ‘‘‘તસતી’તિ અહં ન વદામિ . ‘તસતી’તિ ચાહં વદેય્યં, તત્રસ્સ કલ્લો પઞ્હો – ‘કો નુ ખો, ભન્તે, તસતી’તિ? એવં ચાહં ન વદામિ. એવં મં અવદન્તં યો એવં પુચ્છેય્ય – ‘કિંપચ્ચયા નુ ખો, ભન્તે, તણ્હા’તિ, એસ કલ્લો પઞ્હો. તત્ર કલ્લં વેય્યાકરણં – ‘વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાન’’’ન્તિ.

‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, ઉપાદિયતી’’તિ? ‘‘નો કલ્લો પઞ્હો’’તિ ભગવા અવોચ – ‘‘‘ઉપાદિયતી’તિ અહં ન વદામિ. ‘ઉપાદિયતી’તિ ચાહં વદેય્યં, તત્રસ્સ કલ્લો પઞ્હો – ‘કો નુ ખો, ભન્તે, ઉપાદિયતી’તિ? એવં ચાહં ન વદામિ. એવં મં અવદન્તં યો એવં પુચ્છેય્ય – ‘કિંપચ્ચયા નુ ખો, ભન્તે, ઉપાદાન’ન્તિ, એસ કલ્લો પઞ્હો. તત્ર કલ્લં વેય્યાકરણં – ‘તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો’તિ...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘છન્નં ત્વેવ, ફગ્ગુન, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા ફસ્સનિરોધો; ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો; વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો; તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. દુતિયં.

૩. સમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ; જાતિં...પે॰... ભવં... ઉપાદાનં... તણ્હં... વેદનં... ફસ્સં... સળાયતનં... નામરૂપં... વિઞ્ઞાણં... સઙ્ખારે નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ , ન મે તે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા; ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં [બ્રાહ્મઞ્ઞત્થં (સ્યા॰ કં॰) મોગ્ગલ્લાનબ્યાકરણં ઓલોકેતબ્બં] વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં પજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ; જાતિં...પે॰... ભવં... ઉપાદાનં... તણ્હં... વેદનં... ફસ્સં... સળાયતનં... નામરૂપં... વિઞ્ઞાણં... સઙ્ખારે પજાનન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ, તે ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા; તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. તતિયં.

૪. દુતિયસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૪. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમે ધમ્મે નપ્પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં સમુદયં નપ્પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં નિરોધં નપ્પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં નિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ, કતમે ધમ્મે નપ્પજાનન્તિ, કતમેસં ધમ્માનં સમુદયં નપ્પજાનન્તિ, કતમેસં ધમ્માનં નિરોધં નપ્પજાનન્તિ, કતમેસં ધમ્માનં નિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ’’?

‘‘જરામરણં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ; જાતિં…પે॰… ભવં… ઉપાદાનં… તણ્હં… વેદનં… ફસ્સં… સળાયતનં… નામરૂપં… વિઞ્ઞાણં… સઙ્ખારે નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ. ઇમે ધમ્મે નપ્પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં સમુદયં નપ્પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં નિરોધં નપ્પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં નિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ. ન મે તે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા, ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમે ધમ્મે પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં સમુદયં પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં નિરોધં પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં નિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ, કતમે ધમ્મે પજાનન્તિ, કતમેસં ધમ્માનં સમુદયં પજાનન્તિ, કતમેસં ધમ્માનં નિરોધં પજાનન્તિ, કતમેસં ધમ્માનં નિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ?

‘‘જરામરણં પજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ; જાતિં…પે॰… ભવં… ઉપાદાનં… તણ્હં… વેદનં… ફસ્સં… સળાયતનં… નામરૂપં… વિઞ્ઞાણં… સઙ્ખારે પજાનન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ. ઇમે ધમ્મે પજાનન્તિ , ઇમેસં ધમ્માનં સમુદયં પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં નિરોધં પજાનન્તિ, ઇમેસં ધમ્માનં નિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ. તે ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા, બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા. તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. કચ્ચાનગોત્તસુત્તં

૧૫. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા કચ્ચાનગોત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા કચ્ચાનગોત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘‘સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માદિટ્ઠી’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, સમ્માદિટ્ઠિ હોતી’’તિ?

‘‘દ્વયનિસ્સિતો ખ્વાયં, કચ્ચાન, લોકો યેભુય્યેન – અત્થિતઞ્ચેવ નત્થિતઞ્ચ. લોકસમુદયં ખો, કચ્ચાન, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યા લોકે નત્થિતા સા ન હોતિ. લોકનિરોધં ખો, કચ્ચાન, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો યા લોકે અત્થિતા સા ન હોતિ. ઉપયુપાદાનાભિનિવેસવિનિબન્ધો [ઉપાયુપાદાનાભિનિવેસવિનિબન્ધો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ખ્વાયં, કચ્ચાન, લોકો યેભુય્યેન. તઞ્ચાયં ઉપયુપાદાનં

ચેતસો અધિટ્ઠાનં અભિનિવેસાનુસયં ન ઉપેતિ ન ઉપાદિયતિ નાધિટ્ઠાતિ – 'અત્તા મે'તિ. 'દુક્ખમેવ ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જતિ, દુક્ખં નિરુજ્ઝમાનં નિરુજ્ઝતી'તિ ન કઙ્ખતિ ન વિચિકિચ્છતિ અપરપચ્ચયા ઞાણમેવસ્સ એત્થ હોતિ. એત્તાવતા ખો, કચ્ચાન, સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ.

"'સબ્બં અત્થી'તિ ખો, કચ્ચાન, અયમેકો અન્તો. 'સબ્બં નત્થી'તિ અયં દુતિયો અન્તો. એતે તે, કચ્ચાન, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – 'અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં... પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી'"તિ. પઞ્ચમં.

૬. ધમ્મકથિકસુત્તં

૧૬. સાવત્થિયં ...પે॰... અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – "'ધમ્મકથિકો ધમ્મકથિકો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધમ્મકથિકો હોતી"તિ?

"જરામરણસ્સ ચે ભિક્ખુ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. જરામરણસ્સ ચે ભિક્ખુ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, 'ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. જરામરણસ્સ ચે ભિક્ખુ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, 'દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય.

"જાતિયા ચે ભિક્ખુ...પે॰... ભવસ્સ ચે ભિક્ખુ... ઉપાદાનસ્સ ચે ભિક્ખુ... તણ્હાય ચે ભિક્ખુ... વેદનાય ચે ભિક્ખુ... ફસ્સસ્સ ચે ભિક્ખુ... સળાયતનસ્સ ચે ભિક્ખુ... નામરૂપસ્સ ચે ભિક્ખુ... વિઞ્ઞાણસ્સ ચે ભિક્ખુ... સઙ્ખારાનં ચે ભિક્ખુ... અવિજ્જાય ચે ભિક્ખુ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. અવિજ્જાય ચે ભિક્ખુ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, 'ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાય. અવિજ્જાય ચે ભિક્ખુ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, 'દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂ'તિ અલં વચનાયા"તિ.

૭. અચેલકસ્સપસુત્તં

૧૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – "પુચ્છેય્યામ મયં ભવન્તં ગોતમં કઞ્ચિદેવ [કિઞ્ચિદેવ (ક॰)] દેસં, સચે નો ભવં ગોતમો ઓકાસં કરોતિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાયા"તિ.

"અકાલો ખો તાવ, કસ્સપ, પઞ્હસ્સ; અન્તરઘરં પવિટ્ઠમ્હા"તિ. દુતિયમ્પિ ખો અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ "પુચ્છેય્યામ મયં ભવન્તં ગોતમં કઞ્ચિદેવ દેસં, સચે નો ભવં ગોતમો ઓકાસં કરોતિ પઞ્હસ્સ

વેય્યાકરણાયા''તિ. ''અકાલો ખો તાવ, કસ્સપ, પઞ્હસ્સ; અન્તરઘરં પવિટ્ઠમ્હા''તિ. તતિયમ્પિ ખો અચેલો કસ્સપો...પે॰... અન્તરઘરં પવિટ્ઠમ્હાતિ. એવં વુત્તે, અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ન ખો પન મયં ભવન્તં ગોતમં બહુદેવ પુચ્છિતુકામા''તિ. ''પુચ્છ, કસ્સપ, યદાકઙ્ખસી''તિ.

''કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, 'સયંકતં દુક્ખ'ન્તિ? 'મા હેવં, કસ્સપા'તિ ભગવા અવોચ. 'કિં પન, ભો ગોતમ, પરંકતં દુક્ખ'ન્તિ? 'મા હેવં, કસ્સપા'તિ ભગવા અવોચ. 'કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ દુક્ખ'ન્તિ? 'મા હેવં, કસ્સપા'તિ ભગવા અવોચ. 'કિં પન ભો ગોતમ, અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખ'ન્તિ? 'મા હેવં, કસ્સપા'તિ ભગવા અવોચ. 'કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, નત્થિ દુક્ખ'ન્તિ? 'ન ખો, કસ્સપ, નત્થિ દુક્ખં. અત્થિ ખો, કસ્સપ, દુક્ખ'ન્તિ. 'તેન હિ ભવં ગોતમો દુક્ખં ન જાનાતિ, ન પસ્સતી'તિ. 'ન ખ્વાહં, કસ્સપ, દુક્ખં ન જાનામિ, ન પસ્સામિ. જાનામિ ખ્વાહં, કસ્સપ, દુક્ખં; પસ્સામિ ખ્વાહં, કસ્સપ, દુક્ખ'''ન્તિ.

''કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, 'સયંકતં દુક્ખ'ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો 'મા હેવં, કસ્સપા'તિ વદેસિ. 'કિં પન, ભો ગોતમ, પરંકતં દુક્ખ'ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો 'મા હેવં, કસ્સપા'તિ વદેસિ. 'કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ દુક્ખ'ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો 'મા હેવં, કસ્સપા'તિ વદેસિ. 'કિં પન, ભો ગોતમ, અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખ'ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો 'મા હેવં, કસ્સપા'તિ વદેસિ. 'કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, નત્થિ દુક્ખ'ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો 'ન ખો, કસ્સપ, નત્થિ દુક્ખં , અત્થિ ખો, કસ્સપ, દુક્ખ'ન્તિ વદેસિ. 'તેન હિ ભવં ગોતમો દુક્ખં ન જાનાતિ ન પસ્સતી'તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો 'ન ખ્વાહં, કસ્સપ, દુક્ખં ન જાનામિ ન પસ્સામિ. જાનામિ ખ્વાહં, કસ્સપ, દુક્ખં; પસ્સામિ ખ્વાહં, કસ્સપ, દુક્ખ'ન્તિ વદેસિ. આચિક્ખતુ ચ [અયં ચકારો સી॰ પોત્થકે નત્થિ] મે, ભન્તે, ભગવા દુક્ખં. દેસેતુ ચ [અયં ચકારો સી॰ પોત્થકે નત્થિ] મે, ભન્તે, ભગવા દુક્ખ''ન્તિ.

'''સો કરોતિ સો પટિસંવેદયતી'તિ [પટિસંવેદિયતીતિ (સી॰ પી॰ ક॰)] ખો, કસ્સપ, આદિતો સતો 'સયંકતં દુક્ખ'ન્તિ ઇતિ વદં સસ્સતં એતં પરેતિ. 'અઞ્ઞો કરોતિ અઞ્ઞો પટિસંવેદયતી'તિ ખો, કસ્સપ, વેદનાભિતુન્નસ્સ સતો 'પરંકતં દુક્ખ'ન્તિ ઇતિ વદં ઉચ્છેદં એતં પરેતિ. એતે તે, કસ્સપ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – 'અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી'''તિ.

એવં વુત્તે, અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય...પે॰... ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ''ન્તિ.

''યો ખો, કસ્સપ, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખતિ પબ્બજ્જં, આકઙ્ખતિ ઉપસમ્પદં, સો ચત્તારો માસે પરિવસતિ. ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન [અચ્ચયેન પરિવુટ્ઠપરિવાસં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] (પરિવુત્થપરિવાસં) આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ [ભિક્ખૂ આકઙ્ખમાના (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] પબ્બાજેન્તિ ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય. અપિ ચ મયા પુગ્ગલવેમત્તતા વિદિતા''તિ.

‘‘સચે , ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખતિ પબ્બજ્જં, આકઙ્ખતિ ઉપસમ્પદં, ચત્તારો માસે પરિવસતિ. ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન [અચ્ચયેન પરિવુટ્ઠપરિવાસં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] (પરિવુત્થપરિવાસં) આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ [ભિક્ખૂ આકઙ્ખમાના (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] પબ્બાજેન્તિ ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય. અહં ચત્તારિ વસ્સાનિ પરિવસિસ્સામિ , ચતુન્નં વસ્સાનં અચ્ચયેન [અચ્ચયેન પરિવુટ્ઠપરિવાસં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] (પરિવુત્થપરિવાસં) આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તુ ઉપસમ્પાદેન્તુ ભિક્ખુભાવાયા’’તિ.

અલત્થ ખો અચેલો કસ્સપો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ચ પનાયસ્મા કસ્સપો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ‘‘ખીણા જાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા કસ્સપો અરહતં અહોસીતિ. સત્તમં.

૮. તિમ્બરુકસુત્તં

૧૮. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો તિમ્બરુકો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો તિમ્બરુકો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સયંકતં સુખદુક્ખ’ન્તિ? ‘મા હેવં, તિમ્બરુકા’તિ ભગવા અવોચ. ‘કિં પન, ભો ગોતમ, પરંકતં સુખદુક્ખ’ન્તિ? ‘મા હેવં, તિમ્બરુકા’તિ ભગવા અવોચ. ‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ સુખદુક્ખ’ન્તિ? ‘મા હેવં, તિમ્બરુકા’તિ ભગવા અવોચ. ‘કિં પન, ભો ગોતમ, અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખ’ન્તિ? ‘મા હેવં, તિમ્બરુકા’તિ ભગવા અવોચ . ‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, નત્થિ સુખદુક્ખ’ન્તિ? ‘ન ખો, તિમ્બરુક, નત્થિ સુખદુક્ખં; અત્થિ ખો, તિમ્બરુક, સુખદુક્ખ’ન્તિ. ‘તેન હિ ભવં ગોતમો સુખદુક્ખં ન જાનાતિ, ન પસ્સતી’તિ? ‘ન ખ્વાહં, તિમ્બરુક, સુખદુક્ખં ન જાનામિ, ન પસ્સામિ. જાનામિ ખ્વાહં, તિમ્બરુક, સુખદુક્ખં; પસ્સામિ ખ્વાહં, તિમ્બરુક, સુખદુક્ખ’’’ન્તિ.

‘‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સયંકતં સુખદુક્ખ’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘મા હેવં, તિમ્બરુકા’તિ વદેસિ. ‘કિં પન, ભો ગોતમ, પરંકતં સુખદુક્ખ’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘મા હેવં, તિમ્બરુકા’તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ સુખદુક્ખ’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘મા હેવં, તિમ્બરુકા’તિ વદેસિ. ‘કિં પન, ભો ગોતમ, અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખ’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘મા હેવં, તિમ્બરુકા’તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, નત્થિ સુખદુક્ખ’ન્તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખો, તિમ્બરુક, નત્થિ સુખદુક્ખં; અત્થિ ખો, તિમ્બરુક, સુખદુક્ખ’ન્તિ વદેસિ. ‘તેન હિ ભવં ગોતમો સુખદુક્ખં ન જાનાતિ, ન પસ્સતી’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘ન ખ્વાહં, તિમ્બરુક, સુખદુક્ખં ન જાનામિ, ન પસ્સામિ. જાનામિ ખ્વાહં, તિમ્બરુક, સુખદુક્ખં; પસ્સામિ ખ્વાહં, તિમ્બરુક, સુખદુક્ખ’ન્તિ વદેસિ. આચિક્ખતુ ચ મે ભવં ગોતમો સુખદુક્ખં. દેસેતુ ચ મે ભવં ગોતમો સુખદુક્ખ’’ન્તિ.

‘‘‘સા વેદના, સો વેદયતી’તિ ખો, તિમ્બરુક, આદિતો સતો ‘સયંકતં સુખદુક્ખ’ન્તિ એવમ્પાહં ન વદામિ. ‘અઞ્ઞા વેદના, અઞ્ઞો વેદયતી’તિ ખો, તિમ્બરુક, વેદનાભિતુન્નસ્સ સતો ‘પરંકતં સુખદુક્ખ’ન્તિ એવમ્પાહં ન વદામિ. એતે તે, તિમ્બરુક, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા;

સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી'''તિ.

એવં વુત્તે, તિમ્બરુકો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ…પે॰… એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. બાલપણ્ડિતસુત્તં

૧૯. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''અવિજ્જાનીવરણસ્સ, ભિક્ખવે, બાલસ્સ તણ્હાય સમ્પયુત્તસ્સ એવમયં કાયો સમુદાગતો. ઇતિ અયઞ્ચેવ કાયો બહિદ્ધા ચ નામરૂપં, ઇત્થેતં દ્વયં , દ્વયં પટિચ્ચ ફસ્સો સળેવાયતનાનિ [સળાયતનાનિ (ક॰)], યેહિ ફુટ્ઠો બાલો સુખદુક્ખં પટિસંવેદયતિ એતેસં વા અઞ્ઞતરેન''.

''અવિજ્જાનીવરણસ્સ, ભિક્ખવે, પણ્ડિતસ્સ તણ્હાય સમ્પયુત્તસ્સ એવમયં કાયો સમુદાગતો. ઇતિ અયઞ્ચેવ કાયો બહિદ્ધા ચ નામરૂપં, ઇત્થેતં દ્વયં, દ્વયં પટિચ્ચ ફસ્સો સળેવાયતનાનિ, યેહિ ફુટ્ઠો પણ્ડિતો સુખદુક્ખં પટિસંવેદયતિ એતેસં વા અઞ્ઞતરેન''.

''તત્ર , ભિક્ખવે, કો વિસેસો કો અધિપ્પયાસો [અધિપ્પાયો (સી॰ પી॰ ક॰), અધિપ્પાયસો (સ્યા॰ કં॰) અધિ + પ + યસુ + ણ + સી = અધિપ્પયાસો] કિં નાનાકરણં પણ્ડિતસ્સ બાલેના''તિ? ''ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા, ભગવંનેત્તિકા, ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી''તિ.

''તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''યાય ચ, ભિક્ખવે, અવિજ્જાય નિવુતસ્સ બાલસ્સ યાય ચ તણ્હાય સમ્પયુત્તસ્સ અયં કાયો સમુદાગતો, સા ચેવ અવિજ્જા બાલસ્સ અપ્પહીના સા ચ તણ્હા અપરિક્ખીણા. તં કિસ્સ હેતુ? ન, ભિક્ખવે, બાલો અચરિ બ્રહ્મચરિયં સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. તસ્મા બાલો કાયસ્સ ભેદા કાયૂપગો હોતિ, સો કાયૂપગો સમાનો ન પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરામરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ. ન પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

''યાય ચ, ભિક્ખવે, અવિજ્જાય નિવુતસ્સ પણ્ડિતસ્સ યાય ચ તણ્હાય સમ્પયુત્તસ્સ અયં કાયો સમુદાગતો, સા ચેવ અવિજ્જા પણ્ડિતસ્સ પહીના, સા ચ તણ્હા પરિક્ખીણા. તં કિસ્સ હેતુ? અચરિ, ભિક્ખવે, પણ્ડિતો બ્રહ્મચરિયં સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. તસ્મા પણ્ડિતો કાયસ્સ ભેદા ન કાયૂપગો હોતિ. સો અકાયૂપગો સમાનો પરિમુચ્ચતિ જાતિયા જરામરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ. પરિમુચ્ચતિ દુક્ખસ્માતિ વદામિ. અયં ખો , ભિક્ખવે, વિસેસો , અયં અધિપ્પયાસો, ઇદં નાનાકરણં પણ્ડિતસ્સ બાલેન યદિદં બ્રહ્મચરિયવાસો''તિ. નવમં.

૧૦. પચ્ચયસુત્તં

૨૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘પટિચ્ચસમુપ્પાદઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ પટિચ્ચસમુપ્પન્ને ચ ધમ્મે. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પટિચ્ચસમુપ્પાદો? જાતિપચ્ચયા, ભિક્ખવે, જરામરણં. ઉપ્પાદા વા તથાગતાનં અનુપ્પાદા વા તથાગતાનં, ઠિતાવ સા ધાતુ ધમ્મટ્ઠિતતા ધમ્મનિયામતા ઇદપ્પચ્ચયતા. તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ. અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞાપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ. ‘પસ્સથા’તિ ચાહ – ‘જાતિપચ્ચયા, ભિક્ખવે, જરામરણં’’’.

‘‘ભવપચ્ચયા, ભિક્ખવે, જાતિ…પે॰… ઉપાદાનપચ્ચયા, ભિક્ખવે, ભવો… તણ્હાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, ઉપાદાનં… વેદનાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, તણ્હા… ફસ્સપચ્ચયા, ભિક્ખવે, વેદના… સળાયતનપચ્ચયા, ભિક્ખવે, ફસ્સો… નામરૂપપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સળાયતનં… વિઞ્ઞાણપચ્ચયા, ભિક્ખવે, નામરૂપં… સઙ્ખારપચ્ચયા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં… અવિજ્જાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા ઉપ્પાદા વા તથાગતાનં અનુપ્પાદા વા તથાગતાનં, ઠિતાવ સા ધાતુ ધમ્મટ્ઠિતતા ધમ્મનિયામતા ઇદપ્પચ્ચયતા. તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ . અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞાપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ. ‘પસ્સથા’તિ ચાહ ‘અવિજ્જાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા’. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, યા તત્ર તથતા અવિતથતા અનઞ્ઞથતા ઇદપ્પચ્ચયતા – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પટિચ્ચસમુપ્પાદો.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ધમ્મા? જરામરણં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મં. જાતિ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા. ભવો, ભિક્ખવે, અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો ખયધમ્મો વયધમ્મો વિરાગધમ્મો નિરોધધમ્મો. ઉપાદાનં ભિક્ખવે…પે॰… તણ્હા, ભિક્ખવે… વેદના, ભિક્ખવે… ફસ્સો, ભિક્ખવે… સળાયતનં, ભિક્ખવે… નામરૂપં, ભિક્ખવે… વિઞ્ઞાણં , ભિક્ખવે… સઙ્ખારા, ભિક્ખવે… અવિજ્જા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ધમ્મા.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ‘અયઞ્ચ પટિચ્ચસમુપ્પાદો, ઇમે ચ પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ધમ્મા’ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા હોન્તિ, સો વત પુબ્બન્તં વા પટિધાવિસ્સતિ – ‘અહોસિં નુ ખો અહં [નુ ખ્વાહં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] અતીતમદ્ધાનં, નનુ ખો અહોસિં અતીતમદ્ધાનં, કિં નુ ખો અહોસિં અતીતમદ્ધાનં, કથં નુ ખો અહોસિં અતીતમદ્ધાનં, કિં હુત્વા કિં અહોસિં નુ ખો અહં અતીતમદ્ધાન’ન્તિ; અપરન્તં વા ઉપધાવિસ્સતિ [અપધાવિસ્સતિ (ક॰)] – ‘ભવિસ્સામિ નુ ખો અહં અનાગતમદ્ધાનં, નનુ ખો ભવિસ્સામિ અનાગતમદ્ધાનં , કિં નુ ખો ભવિસ્સામિ અનાગતમદ્ધાનં, કથં નુ ખો ભવિસ્સામિ અનાગતમદ્ધાનં, કિં હુત્વા કિં ભવિસ્સામિ નુ ખો અહં અનાગતમદ્ધાન’ન્તિ; એતરહિ વા પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં અજ્ઝત્તં કથંકથી ભવિસ્સતિ – ‘અહં નુ ખોસ્મિ, નો નુ ખોસ્મિ, કિં નુ ખોસ્મિ, કથં નુ ખોસ્મિ, અયં નુ ખો સત્તો કુતો આગતો, સો કુહિં ગમિસ્સતી’તિ – નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. તં કિસ્સ હેતુ? તથાહિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ અયઞ્ચ પટિચ્ચસમુપ્પાદો ઇમે ચ પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ધમ્મા યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠા’’તિ. દસમં.

તસ્સુદ્દાનં –

આહારં ફગ્ગુનો ચેવ, દ્વે ચ સમણબ્રાહ્મણા;
કચ્ચાનગોત્તો ધમ્મકથિકં, અચેલં તિમ્બરુકેન ચ;
બાલપણ્ડિતતો ચેવ, દસમો પચ્ચયેન ચાતિ.

૩. દસબલવગ્ગો

૧. દસબલસુત્તં

૨૧. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દસબલસમન્નાગતો, ભિક્ખવે, તથાગતો ચતૂહિ ચ વેસારજ્જેહિ સમન્નાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ – ઇતિ રૂપં ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો, ઇતિ વેદના ઇતિ વેદનાય સમુદયો ઇતિ વેદનાય અત્થઙ્ગમો, ઇતિ સઞ્ઞા ઇતિ સઞ્ઞાય સમુદયો ઇતિ સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો, ઇતિ સઙ્ખારા ઇતિ સઙ્ખારાનં સમુદયો ઇતિ સઙ્ખારાનં અત્થઙ્ગમો, ઇતિ વિઞ્ઞાણં ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો. ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ. ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ. યદિદં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. પઠમં.

૨. દુતિયદસબલસુત્તં

૨૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દસબલસમન્નાગતો, ભિક્ખવે, તથાગતો ચતૂહિ ચ વેસારજ્જેહિ સમન્નાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેત્તિ – ‘ઇતિ રૂપં ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો, ઇતિ વેદના ઇતિ વેદનાય સમુદયો ઇતિ વેદનાય અત્થઙ્ગમો, ઇતિ સઞ્ઞા ઇતિ સઞ્ઞાય સમુદયો ઇતિ સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો, ઇતિ સઙ્ખારા ઇતિ સઙ્ખારાનં સમુદયો ઇતિ સઙ્ખારાનં અત્થઙ્ગમો, ઇતિ વિઞ્ઞાણં ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો. ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ; ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ. યદિદં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ’’’.

‘‘એવં સ્વાક્ખાતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો ઉત્તાનો વિવટો પકાસિતો છિન્નપિલોતિકો. એવં સ્વાક્ખાતે ખો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે ઉત્તાને વિવટે પકાસિતે છિન્નપિલોતિકે અલમેવ સદ્ધાપબ્બજિતેન કુલપુત્તેન વીરિયં આરભિતું – ‘કામં તચો ચ ન્હારુ [નહારુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ચ અટ્ઠિ ચ અવસિસ્સતુ, સરીરે ઉપસુસ્સતુ [અવસુસ્સતુ મ॰

નિ॰ ૨.૧૮૪] મંસલોહિતં. યં તં પુરિસથામેન પુરિસવીરિયેન પુરિસપરક્કમેન પત્તબ્બં, ન તં અપાપુણિત્વા વીરિયસ્સ સણ્ઠાનં ભવિસ્સતી'''તિ.

''દુક્ખં , ભિક્ખવે, કુસીતો વિહરતિ વોકિણ્ણો પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, મહન્તઞ્ચ સદત્થં પરિહાપેતિ. આરદ્ધવીરિયો ચ ખો, ભિક્ખવે, સુખં વિહરતિ પવિવિત્તો પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, મહન્તઞ્ચ સદત્થં પરિપૂરેતિ. ન, ભિક્ખવે, હીનેન અગ્ગસ્સ પત્તિ હોતિ. અગ્ગેન ચ ખો, ભિક્ખવે, અગ્ગસ્સ પત્તિ હોતિ. મણ્ડપેય્યમિદં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં, સત્થા સમ્મુખીભૂતો. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, વીરિયં આરભથ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા, અનધિગતસ્સ અધિગમાય, અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. 'એવં નો અયં અમ્હાકં પબ્બજ્જા અવઞ્ઝા ભવિસ્સતિ સફલા સઉદ્રયા. યેસઞ્ચ [યેસં (સી॰ સ્યા॰ કં॰), યેસં હિ (પી॰ ક॰)] મયં પરિભુઞ્જામ ચીવર-પિણ્ડપાતસેનાસન-ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં તેસં તે કારા અમ્હેસુ મહપ્ફલા ભવિસ્સન્તિ મહાનિસંસા'તિ – એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. અત્તત્થં વા હિ, ભિક્ખવે, સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ અપ્પમાદેન સમ્પાદેતું; પરત્થં વા હિ, ભિક્ખવે, સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ અપ્પમાદેન સમ્પાદેતું; ઉભયત્થં વા હિ, ભિક્ખવે, સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ અપ્પમાદેન સમ્પાદેતુ''ન્તિ. દુતિયં.

૩. ઉપનિસસુત્તં

૨૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''જાનતો અહં, ભિક્ખવે, પસ્સતો આસવાનં ખયં વદામિ, નો અજાનતો નો અપસ્સતો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, જાનતો કિં પસ્સતો આસવાનં ખયો હોતિ ? ઇતિ રૂપં ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો, ઇતિ વેદના...પે॰... ઇતિ સઞ્ઞા... ઇતિ સઙ્ખારા... ઇતિ વિઞ્ઞાણં ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, જાનતો એવં પસ્સતો આસવાનં ખયો હોતિ''.

''યમ્પિસ્સ તં, ભિક્ખવે, ખયસ્મિં ખયેઞ્ઞાણં, તમ્પિ સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, ખયેઞાણસ્સ ઉપનિસા? 'વિમુત્તી'તિસ્સ વચનીયં. વિમુત્તિમ્પાહં [વિમુત્તિમ્પહં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)], ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, વિમુત્તિયા ઉપનિસા? 'વિરાગો'તિસ્સ વચનીયં. વિરાગમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, વિરાગસ્સ ઉપનિસા? 'નિબ્બિદા'તિસ્સ વચનીયં. નિબ્બિદમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, નિબ્બિદાય ઉપનિસા? 'યથાભૂતઞાણદસ્સન'ન્તિસ્સ વચનીયં. યથાભૂતઞાણદસ્સનમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, યથાભૂતઞાણદસ્સનસ્સ ઉપનિસા? 'સમાધી'તિસ્સ વચનીયં. સમાધિમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં.

''કા ચ, ભિક્ખવે, સમાધિસ્સ ઉપનિસા? 'સુખ'ન્તિસ્સ વચનીયં. સુખમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, સુખસ્સ ઉપનિસા? 'પસ્સદ્ધી'તિસ્સ વચનીયં. પસ્સદ્ધિમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, પસ્સદ્ધિયા ઉપનિસા? 'પીતી'તિસ્સ વચનીયં. પીતિમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, પીતિયા ઉપનિસા? 'પામોજ્જ'ન્તિસ્સ વચનીયં. પામોજ્જમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, પામોજ્જસ્સ ઉપનિસા? 'સદ્ધા'તિસ્સ વચનીયં. સદ્ધમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં.

"કા ચ, ભિક્ખવે, સદ્ધાય ઉપનિસા? 'દુક્ખ'ન્તિસ્સ વચનીયં. દુક્ખમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ ઉપનિસા? 'જાતી'તિસ્સ વચનીયં. જાતિમ્પાહં , ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, જાતિયા ઉપનિસા? 'ભવો'તિસ્સ વચનીયં. ભવમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ , નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, ભવસ્સ ઉપનિસા? 'ઉપાદાન'ન્તિસ્સ વચનીયં. ઉપાદાનમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં. કા ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનસ્સ ઉપનિસા? 'તણ્હા'તિસ્સ વચનીયં. તણ્હમ્પાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસં વદામિ, નો અનુપનિસં.

"કા ચ, ભિક્ખવે, તણ્હાય ઉપનિસા? 'વેદના'તિસ્સ વચનીયં...પે॰... 'ફસ્સો'તિસ્સ વચનીયં... 'સળાયતન'ન્તિસ્સ વચનીયં... 'નામરૂપ'ન્તિસ્સ વચનીયં... 'વિઞ્ઞાણ'ન્તિસ્સ વચનીયં... 'સઙ્ખારા'તિસ્સ વચનીયં. સઙ્ખારેપાહં, ભિક્ખવે, સઉપનિસે વદામિ, નો અનુપનિસે. કા ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારાનં ઉપનિસા? 'અવિજ્જા'તિસ્સ વચનીયં.

"ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જૂપનિસા સઙ્ખારા, સઙ્ખારૂપનિસં વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણૂપનિસં નામરૂપં, નામરૂપૂપનિસં સળાયતનં, સળાયતનૂપનિસો ફસ્સો, ફસ્સૂપનિસા વેદના, વેદનૂપનિસા તણ્હા, તણ્હૂપનિસં ઉપાદાનં, ઉપાદાનૂપનિસો ભવો, ભવૂપનિસા જાતિ, જાતૂપનિસં દુક્ખં, દુક્ખૂપનિસા સદ્ધા, સદ્ધૂપનિસં પામોજ્જં, પામોજ્જૂપનિસા પીતિ, પીતૂપનિસા પસ્સદ્ધિ, પસ્સદ્ધૂપનિસં સુખં, સુખૂપનિસો સમાધિ, સમાધૂપનિસં યથાભૂતઞાણદસ્સનં, યથાભૂતઞાણદસ્સનૂપનિસા નિબ્બિદા, નિબ્બિદૂપનિસો વિરાગો, વિરાગૂપનિસા વિમુત્તિ, વિમુત્તૂપનિસં ખયેઞાણં.

"સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઉપરિપબ્બતે થુલ્લફુસિતકે દેવે વસ્સન્તે તં ઉદકં યથાનિન્નં પવત્તમાનં પબ્બતકન્દરપદરસાખા પરિપૂરેતિ. પબ્બતકન્દરપદરસાખાપરિપૂરા કુસોબ્ભે [કુસ્સુબ્ભે (સી॰ સ્યા॰ કં॰), કુસુબ્ભે (પી॰) એવાદિ ૧૨૯ સુત્તં ઓલોકેતબ્બં] પરિપૂરેન્તિ. કુસોબ્ભા પરિપૂરા મહાસોબ્ભે પરિપૂરેન્તિ. મહાસોબ્ભા પરિપૂરા કુન્નદિયો પરિપૂરેન્તિ. કુન્નદિયો પરિપૂરા મહાનદિયો પરિપૂરેન્તિ. મહાનદિયો પરિપૂરા મહાસમુદ્દં પરિપૂરેન્તિ.

"એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જૂપનિસા સઙ્ખારા, સઙ્ખારૂપનિસં વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણૂપનિસં નામરૂપં, નામરૂપૂપનિસં સળાયતનં, સળાયતનૂપનિસો ફસ્સો, ફસ્સૂપનિસા વેદના, વેદનૂપનિસા તણ્હા, તણ્હૂપનિસં ઉપાદાનં, ઉપાદાનૂપનિસો ભવો, ભવૂપનિસા જાતિ, જાતૂપનિસં દુક્ખં, દુક્ખૂપનિસા સદ્ધા, સદ્ધૂપનિસં પામોજ્જં, પામોજ્જૂપનિસા પીતિ, પીતૂપનિસા પસ્સદ્ધિ, પસ્સદ્ધૂપનિસં સુખં, સુખૂપનિસો સમાધિ, સમાધૂપનિસં યથાભૂતઞાણદસ્સનં, યથાભૂતઞાણદસ્સનૂપનિસા નિબ્બિદા, નિબ્બિદૂપનિસો વિરાગો, વિરાગૂપનિસા વિમુત્તિ, વિમુત્તૂપનિસં ખયેઞાણ"ન્તિ. તતિયં.

૪. અઞ્ઞતિત્થિયસુત્તં

૨૪. રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ. અથ ખો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ એતદહોસિ – "અતિપ્પગો ખો તાવ રાજગહે પિણ્ડાય ચરિતું. યંનૂનાહં યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમેય્ય"ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તેહિ અઞ્ઞતિત્થિયેહિ પરિબ્બાજકેહિ સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એતદવોચું –

''સન્તાવુસો, સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પનાવુસો સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા પરંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તાવુસો સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પનાવુસો સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. ઇધ, પનાવુસો સારિપુત્ત, સમણો ગોતમો કિંવાદી કિમક્ખાયી? કથં બ્યાકરમાના ચ મયં વુત્તવાદિનો ચેવ સમણસ્સ ગોતમસ્સ અસ્સામ, ન ચ સમણં ગોતમં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યામ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યામ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો [વાદાનુવાદો (ક॰) દી॰ નિ॰ ૧.૩૮૧] ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા''તિ?

''પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખો, આવુસો, દુક્ખં વુત્તં ભગવતા. કિં પટિચ્ચ? ફસ્સં પટિચ્ચ. ઇતિ વદં વુત્તવાદી ચેવ ભગવતો અસ્સ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્ય, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્ય, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્ય.

''તત્રાવુસો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા પરંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

''તત્રાવુસો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા પરંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતી''તિ.

અસ્સોસિ ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ તેહિ અઞ્ઞતિત્થિયેહિ પરિબ્બાજકેહિ સદ્ધિં ઇમં કથાસલ્લાપં. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો રાજગહે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો યાવતકો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ તેહિ અઞ્ઞતિત્થિયેહિ પરિબ્બાજકેહિ સદ્ધિં અહોસિ કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ.

''સાધુ સાધુ, આનન્દ, યથા તં સારિપુત્તો સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય. પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખો, આનન્દ, દુક્ખં વુત્તં મયા. કિં પટિચ્ચ? ફસ્સં પટિચ્ચ. ઇતિ વદં વુત્તવાદી ચેવ મે અસ્સ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્ય, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્ય, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્ય.

‘‘તત્રાનન્દ , યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા. યેપિ તે…પે॰… યેપિ તે…પે॰… યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

‘‘તત્રાનન્દ, યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યેપિ તે…પે॰… યેપિ તે…પે॰… યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘એકમિદાહં, આનન્દ, સમયં ઇધેવ રાજગહે વિહરામિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખ્વાહં, આનન્દ, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિં. તસ્સ મય્હં, આનન્દ, એતદહોસિ – ‘અતિપ્પગો ખો તાવ રાજગહે પિણ્ડાય ચરિતું. યંનૂનાહં યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમેય્ય’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખ્વાહં, આનન્દ, યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં આરામો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા તેહિ અઞ્ઞતિત્થિયેહિ પરિબ્બાજકેહિ સદ્ધિં સમ્મોદિં. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નં ખો મં, આનન્દ, તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એતદવોચું –

‘સન્તાવુસો ગોતમ, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પનાવુસો ગોતમ, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા પરંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તાવુસો ગોતમ, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પનાવુસો ગોતમ, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. ઇધ નો આયસ્મા ગોતમો કિંવાદી કિમક્ખાયી? કથં બ્યાકરમાના ચ મયં વુત્તવાદિનો ચેવ આયસ્મતો ગોતમસ્સ અસ્સામ, ન ચ આયસ્મન્તં ગોતમં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યામ , ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યામ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા’’’તિ?

‘‘એવં વુત્તાહં, આનન્દ, તે અઞ્ઞતિત્થિયે પરિબ્બાજકે એતદવોચં – ‘પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખો, આવુસો, દુક્ખં વુત્તં મયા. કિં પટિચ્ચ? ફસ્સં પટિચ્ચ. ઇતિ વદં વુત્તવાદી ચેવ મે અસ્સ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્ય, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્ય, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા’’’તિ.

‘‘તત્રાવુસો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા. યેપિ તે…પે॰… યેપિ તે…પે॰… યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

‘‘તત્રાવુસો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યેપિ તે…પે॰… યેપિ તે…પે॰… યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતી’’તિ. ‘‘અચ્છરિયં ભન્તે, અબ્ભુતં ભન્તે ! યત્ર હિ નામ એકેન પદેન સબ્બો અત્થો વુત્તો ભવિસ્સતિ. સિયા નુ ખો, ભન્તે, એસેવત્થો વિત્થારેન વુચ્ચમાનો ગમ્ભીરો ચેવ અસ્સ ગમ્ભીરાવભાસો ચા’’તિ?

‘‘તેન હાનન્દ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિભાતૂ’’તિ. ‘‘સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘જરામરણં, આવુસો આનન્દ, કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવ’ન્તિ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘જરામરણં ખો, આવુસો, જાતિનિદાનં જાતિસમુદયં જાતિજાતિકં જાતિપભવ’ન્તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં.

‘‘સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘જાતિ પનાવુસો આનન્દ, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા’તિ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘જાતિ ખો, આવુસો, ભવનિદાના ભવસમુદયા ભવજાતિકા ભવપ્પભવા’તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં .

‘‘સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘ભવો પનાવુસો આનન્દ, કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો’તિ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘ભવો ખો, આવુસો, ઉપાદાનનિદાનો ઉપાદાનસમુદયો ઉપાદાનજાતિકો ઉપાદાનપ્પભવો’તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં.

‘‘સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ઉપાદાનં પનાવુસો...પે॰... તણ્હા પનાવુસો...પે॰... વેદના પનાવુસો... પે॰... સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘ફસ્સો પનાવુસો આનન્દ, કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો’તિ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘ફસ્સો ખો, આવુસો, સળાયતનનિદાનો સળાયતનસમુદયો સળાયતનજાતિકો સળાયતનપ્પભવો’તિ. ‘છન્નંત્વેવ, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા ફસ્સનિરોધો; ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો; વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો; તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય’’ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. ભૂમિજસુત્તં

૨૫. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા ભૂમિજો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ભૂમિજો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

‘‘સન્તાવુસો સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પનાવુસો સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા પરંકતં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તાવુસો સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પનાવુસો સારિપુત્ત, એકે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. ઇધ નો, આવુસો સારિપુત્ત, ભગવા કિંવાદી કિમક્ખાયી , કથં બ્યાકરમાના ચ મયં વુત્તવાદિનો ચેવ ભગવતો અસ્સામ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યામ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યામ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા’’તિ?

‘‘પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખો, આવુસો, સુખદુક્ખં વુત્તં ભગવતા. કિં પટિચ્ચ? ફસ્સં પટિચ્ચ. ઇતિ વદં વુત્તવાદી ચેવ ભગવતો અસ્સ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્ય, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્ય, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્ય.

‘‘તત્રાવુસો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા. યેપિ તે... પે॰... યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

‘‘તત્રાવુસો, યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યેપિ તે...પે॰ ... યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતી’’તિ.

અસ્સોસિ ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ આયસ્મતા ભૂમિજેન સદ્ધિં ઇમં કથાસલ્લાપં. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો યાવતકો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ આયસ્મતા ભૂમિજેન સદ્ધિં અહોસિ કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ.

‘‘સાધુ સાધુ, આનન્દ, યથા તં સારિપુત્તો સમ્મા બ્યાકરમાનો બ્યાકરેય્ય. પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખો, આનન્દ, સુખદુક્ખં વુત્તં મયા. કિં પટિચ્ચ? ફસ્સં પટિચ્ચ. ઇતિ વદં વુત્તવાદી ચેવ મે અસ્સ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્ય, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્ય, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્ય.

‘‘તત્રાનન્દ , યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા. યેપિ તે... પે॰... યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

‘‘તત્રાનન્દ , યે તે સમણબ્રાહ્મણા કમ્મવાદા સયંકતં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણાકમ્મવાદા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘કાયે વા હાનન્દ, સતિ કાયસઞ્ચેતનાહેતુ ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. વાચાય વા હાનન્દ, સતિ વચીસઞ્ચેતનાહેતુ ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. મને વા હાનન્દ, સતિ મનોસઞ્ચેતનાહેતુ ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં અવિજ્જાપચ્ચયા ચ.

‘‘સામં વા તં, આનન્દ, કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ [યંપચ્ચયાય (સ્યા॰ કં॰), યંપચ્ચયા યં (ક॰)] તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. પરે વા તં [પરે વાસ્સ તં (સી॰ પી॰), પરે વાયતં (સ્યા॰ કં॰)], આનન્દ, કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોન્તિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. સમ્પજાનો વા તં, આનન્દ, કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. અસમ્પજાનો વા તં, આનન્દ, કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં.

''સામં વા તં, આનન્દ, વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. પરે વા તં, આનન્દ, વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોન્તિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. સમ્પજાનો વા તં, આનન્દ...પે॰... અસમ્પજાનો વા તં, આનન્દ, વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં.

''સામં વા તં, આનન્દ, મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. પરે વા તં, આનન્દ, મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોન્તિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. સમ્પજાનો વા તં, આનન્દ... પે॰... અસમ્પજાનો વા તં, આનન્દ, મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં.

''ઇમેસુ , આનન્દ, ધમ્મેસુ અવિજ્જા અનુપતિતા. અવિજ્જાય ત્વેવ, આનન્દ, અસેસવિરાગનિરોધા સો કાયો ન હોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. સા વાચા ન હોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. સો મનો ન હોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. ખેત્તં તં ન હોતિ...પે॰... વત્થુ તં ન હોતિ...પે॰... આયતનં તં ન હોતિ...પે॰... અધિકરણં તં ન હોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. ઉપવાણસુત્તં

૨૬. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા ઉપવાણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ઉપવાણો ભગવન્તં એતદવોચ –

''સન્તિ, ભન્તે, એકે સમણબ્રાહ્મણા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પન, ભન્તે, એકે સમણબ્રાહ્મણા પરંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પન, ભન્તે, એકે સમણબ્રાહ્મણા સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. સન્તિ પન, ભન્તે, એકે સમણબ્રાહ્મણા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ. ઇધ નો, ભન્તે, ભગવા કિંવાદી કિમક્ખાયી કથં બ્યાકરમાના ચ મયં વુત્તવાદિનો ચેવ ભગવતો અસ્સામ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યામ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યામ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા''તિ?

''પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ખો, ઉપવાણ, દુક્ખં વુત્તં મયા. કિં પટિચ્ચ? ફસ્સં પટિચ્ચ. ઇતિ વદં વુત્તવાદી ચેવ મે અસ્સ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્ય, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્ય, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્ય.

''તત્ર, ઉપવાણ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા. યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

''તત્ર , ઉપવાણ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા સયંકતં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞ ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે...પે॰... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં દુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. પચ્ચયસુત્તં

૨૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘અવિજ્જાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, જરામરણં? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જરા જીરણતા ખણ્ડિચ્ચં પાલિચ્ચં વલિત્તચતા આયુનો સંહાનિ ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકો – અયં વુચ્ચતિ જરા. યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હા તમ્હા સત્તનિકાયા ચુતિ ચવનતા ભેદો અન્તરધાનં મચ્ચુ મરણં કાલકિરિયા ખન્ધાનં ભેદો કળેવરસ્સ નિક્ખેપો; ઇદં વુચ્ચતિ મરણં. ઇતિ અયઞ્ચ જરા ઇદઞ્ચ મરણં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, જરામરણં. જાતિસમુદયા જરામરણસમુદયો; જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો જરામરણનિરોધગામિની પટિપદા. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, જાતિ...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, ભવો... કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનં... કતમા ચ, ભિક્ખવે, તણ્હા... કતમા ચ, ભિક્ખવે, વેદના... કતમો ચ, ભિક્ખવે , ફસ્સો... કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સળાયતનં... કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, નામરૂપં... કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં...?

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા? તયોમે, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા – કાયસઙ્ખારો, વચીસઙ્ખારો, ચિત્તસઙ્ખારો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા. અવિજ્જાસમુદયા સઙ્ખારસમુદયો; અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ખારનિરોધગામિની પટિપદા. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં પચ્ચયં પજાનાતિ, એવં પચ્ચયસમુદયં પજાનાતિ, એવં પચ્ચયનિરોધં પજાનાતિ, એવં પચ્ચયનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો દિટ્ઠિસમ્પન્નો ઇતિપિ, દસ્સનસમ્પન્નો ઇતિપિ, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, પસ્સતિ ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, સેક્ખેન ઞાણેન સમન્નાગતો ઇતિપિ, સેક્ખાય વિજ્જાય સમન્નાગતો ઇતિપિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો ઇતિપિ, અરિયો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો ઇતિપિ, અમતદ્વારં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ ઇતિપી’’તિ. સત્તમં.

૮. ભિક્ખુસુત્તં

૨૮. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘તત્ર ખો...પે॰... ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જરામરણં પજાનાતિ, જરામરણસમુદયં પજાનાતિ, જરામરણનિરોધં પજાનાતિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, જાતિં પજાનાતિ...પે॰... ભવં પજાનાતિ... ઉપાદાનં પજાનાતિ... તણ્હં પજાનાતિ... વેદનં પજાનાતિ... ફસ્સં પજાનાતિ... સળાયતનં પજાનાતિ... નામરૂપં પજાનાતિ... વિઞ્ઞાણં પજાનાતિ... સઙ્ખારે પજાનાતિ, સઙ્ખારસમુદયં પજાનાતિ , સઙ્ખારનિરોધં પજાનાતિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, જરામરણં? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જરા જીરણતા ખણ્ડિચ્ચં પાલિચ્ચં વલિત્તચતા આયુનો સંહાનિ ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકો – અયં વુચ્ચતિ જરા. યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હા તમ્હા સત્તનિકાયા ચુતિ ચવનતા ભેદો અન્તરધાનં મચ્ચુ મરણં કાલકિરિયા ખન્ધાનં ભેદો કળેવરસ્સ નિક્ખેપો; ઇદં વુચ્ચતિ મરણં. ઇતિ અયં ચ જરા ઇદઞ્ચ મરણં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, જરામરણં. જાતિસમુદયા

જરામરણસમુદયો; જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો જરામરણનિરોધગામિની પટિપદા. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, જાતિ…પે॰… કતમો ચ, ભિક્ખવે, ભવો… કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનં… વેદના… ફસ્સો… સળાયતનં… નામરૂપં… વિઞ્ઞાણં….

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા? તયોમે, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા – કાયસઙ્ખારો, વચીસઙ્ખારો, ચિત્તસઙ્ખારો. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા. અવિજ્જાસમુદયા સઙ્ખારસમુદયો; અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ખારનિરોધગામિની પટિપદા. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં જરામરણં પજાનાતિ, એવં જરામરણસમુદયં પજાનાતિ, એવં જરામરણનિરોધં પજાનાતિ, એવં જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, એવં જાતિં પજાનાતિ…પે॰… ભવં… ઉપાદાનં… તણ્હં… વેદનં… ફસ્સં… સળાયતનં… નામરૂપં… વિઞ્ઞાણં … સઙ્ખારે… સઙ્ખારસમુદયં… સઙ્ખારનિરોધં… એવં સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દિટ્ઠિસમ્પન્નો ઇતિપિ, દસ્સનસમ્પન્નો ઇતિપિ, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, પસ્સતિ ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, સેક્ખેન ઞાણેન સમન્નાગતો ઇતિપિ, સેક્ખાય વિજ્જાય સમન્નાગતો ઇતિપિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો ઇતિપિ, અરિયો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો ઇતિપિ, અમતદ્વારં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ ઇતિપી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. સમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૨૯. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘તત્ર ખો…પે॰… યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં ન પરિજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં ન પરિજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં ન પરિજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં ન પરિજાનન્તિ, જાતિં ન પરિજાનન્તિ…પે॰… ભવં… ઉપાદાનં… તણ્હં… વેદનં… ફસ્સં… સળાયતનં… નામરૂપં… વિઞ્ઞાણં… સઙ્ખારે… સઙ્ખારસમુદયં… સઙ્ખારનિરોધં… સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં ન પરિજાનન્તિ. ન મેતે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા. ન ચ પનેતે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ’’.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં પરિજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં પરિજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં પરિજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં પરિજાનન્તિ, જાતિં પરિજાનન્તિ…પે॰… ભવં… ઉપાદાનં… તણ્હં… વેદનં… ફસ્સં… સળાયતનં… નામરૂપં… વિઞ્ઞાણં… સઙ્ખારે પરિજાનન્તિ , સઙ્ખારસમુદયં પરિજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં પરિજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં પરિજાનન્તિ. તે ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા. તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૩૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘તત્ર ખો…પે॰… યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં

નપ્પજાનન્તિ તે વત જરામરણં સમતિક્કમ્મ ઠસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. જાતિં નપ્પજાનન્તિ...પે॰... ભવં... ઉપાદાનં... તણ્હં... વેદનં... ફસ્સં... સળાયતનં... નામરૂપં... વિઞ્ઞાણં... સઙ્ખારે નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ તે વત સઙ્ખારે સમતિક્કમ્મ ઠસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ''.

''યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં પજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ તે વત જરામરણં સમતિક્કમ્મ ઠસ્સન્તીતિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. જાતિં પજાનન્તિ...પે॰... ભવં... ઉપાદાનં... તણ્હં... વેદનં... ફસ્સં... સળાયતનં... નામરૂપં... વિઞ્ઞાણં... સઙ્ખારે પજાનન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ. તે વત સઙ્ખારે સમતિક્કમ્મ ઠસ્સન્તીતિ ઠાનમેતં વિજ્જતી''તિ. દસમં.

દસબલવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે દસબલા ઉપનિસા ચ, અઞ્ઞતિત્થિયભૂમિજો;
ઉપવાણો પચ્ચયો ભિક્ખુ, દ્વે ચ સમણબ્રાહ્મણાતિ.

૪. કળારખત્તિયવગ્ગો

૧. ભૂતસુત્તં

૩૧. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ. તત્ર ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આમન્તેસિ – ''વુત્તમિદં, સારિપુત્ત, પારાયને [પારાયણે (સી॰)] અજિતપઞ્હે –

''યે ચ સઙ્ખાતધમ્માસે, યે ચ સેક્ખા પુથૂ ઇધ;
તેસં મે નિપકો ઇરિયં, પુટ્ઠો પબ્રૂહિ મારિસા''તિ.

''ઇમસ્સ નુ ખો, સારિપુત્ત, સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ કથં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ? એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આમન્તેસિ...પે॰... દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ. તતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આમન્તેસિ – ''વુત્તમિદં, સારિપુત્ત, પારાયને અજિતપઞ્હે –

''યે ચ સઙ્ખાતધમ્માસે, યે ચ સેક્ખા પુથૂ ઇધ;
તેસં મે નિપકો ઇરિયં, પુટ્ઠો પબ્રૂહિ મારિસા''તિ.

''ઇમસ્સ નુ ખો, સારિપુત્ત, સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ કથં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ? તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

‘‘ભૂતમિદન્તિ, સારિપુત્ત, પસ્સસી’’તિ? ભૂતમિદન્તિ, ભન્તે, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. ભૂતમિદન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા ભૂતસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. તદાહારસમ્ભવન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. તદાહારસમ્ભવન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા આહારસમ્ભવસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા નિરોધધમ્મસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. એવં ખો, ભન્તે, સેક્ખો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભન્તે, સઙ્ખાતધમ્મો હોતિ? ભૂતમિદન્તિ, ભન્તે, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. ભૂતમિદન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા ભૂતસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. તદાહારસમ્ભવન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. તદાહારસમ્ભવન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા આહારસમ્ભવસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા નિરોધધમ્મસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. એવં ખો, ભન્તે, સઙ્ખાતધમ્મો હોતિ. ઇતિ ખો, ભન્તે, યં તં વુત્તં પારાયને અજિતપઞ્હે –

‘‘યે ચ સઙ્ખાતધમ્માસે, યે ચ સેક્ખા પુથૂ ઇધ;
તેસં મે નિપકો ઇરિયં, પુટ્ઠો પબ્રૂહિ મારિસા’’તિ.

‘‘ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત, ભૂતમિદન્તિ, સારિપુત્ત, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. ભૂતમિદન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા ભૂતસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપ્પન્નો હોતિ. તદાહારસમ્ભવન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. તદાહારસમ્ભવન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા આહારસમ્ભવસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. તદાહારનિરોધા યં ભૂતં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા નિરોધધમ્મસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. એવં ખો, સારિપુત્ત, સેક્ખો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, સારિપુત્ત, સઙ્ખાતધમ્મો હોતિ? ભૂતમિદન્તિ, સારિપુત્ત, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. ભૂતમિદન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા ભૂતસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. તદાહારસમ્ભવન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. તદાહારસમ્ભવન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા આહારસમ્ભવસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. તદાહારનિરોધા યં ભૂતં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞા દિસ્વા નિરોધધમ્મસ્સ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. એવં ખો, સારિપુત્ત, સઙ્ખાતધમ્મો હોતિ. ઇતિ ખો, સારિપુત્ત, યં તં વુત્તં પારાયને અજિતપઞ્હે –

‘‘યે ચ સઙ્ખાતધમ્માસે, યે ચ સેક્ખા પુથૂ ઇધ;
તેસં મે નિપકો ઇરિયં, પુટ્ઠો પબ્રૂહિ મારિસા’’તિ.

‘‘ઇમસ્સ ખો સારિપુત્ત સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો’’તિ. પઠમં.

૨. કળારસુત્તં

૩૨. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો કળારખત્તિયો ભિક્ખુ યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો કળારખત્તિયો ભિક્ખુ આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘મોળિયફગ્ગુનો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તોતિ. ન હિ નૂન સો આયસ્મા ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અસ્સાસમલત્થાતિ. તેન હાયસ્મા સારિપુત્તો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અસ્સાસં પત્તો’’તિ?

‘‘ન ખ્વાહં, આવુસો, કઙ્ખામી’’તિ. ‘‘આયતિં, પનાવુસો’’તિ?

‘‘ન ખ્વાહં, આવુસો, વિચિકિચ્છામી’’તિ.

અથ ખો કળારખત્તિયો ભિક્ખુ ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ . એકમન્તં નિસિન્નો ખો કળારખત્તિયો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘આયસ્મતા, ભન્તે, સારિપુત્તેન અઞ્ઞા બ્યાકતા – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનામી’’તિ.

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન સારિપુત્તં આમન્તેહિ – ‘સત્થા તં, આવુસો સારિપુત્ત, આમન્તેતી’’’તિ . ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘સત્થા તં, આવુસો સારિપુત્ત, આમન્તેતી’’તિ. ‘‘એવં, આવુસો’’તિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ભગવા એતદવોચ – ‘‘સચ્ચં કિર તયા, સારિપુત્ત, અઞ્ઞા બ્યાકતા – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનામી’’તિ? ‘‘ન ખો, ભન્તે, એતેહિ પદેહિ એતેહિ બ્યઞ્જનેહિ અત્થો [અત્થો ચ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] વુત્તો’’તિ. ‘‘યેન કેનચિપિ, સારિપુત્ત, પરિયાયેન કુલપુત્તો અઞ્ઞં બ્યાકરોતિ, અથ ખો બ્યાકતં બ્યાકતતો દટ્ઠબ્બ’’ન્તિ. ‘‘નનુ અહમ્પિ , ભન્તે, એવં વદામિ – ‘ન ખો, ભન્તે, એતેહિ પદેહિ એતેહિ બ્યઞ્જનેહિ અત્થો વુત્તો’’’તિ.

‘‘સચે તં, સારિપુત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – ‘કથં જાનતા પન તયા, આવુસો સારિપુત્ત, કથં પસ્સતા અઞ્ઞા બ્યાકતા – ખીણા જાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં કતં કરણીયં નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’તિ. એવં પુટ્ઠો ત્વં, સારિપુત્ત, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી’’તિ?

‘‘સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘કથં જાનતા પન તયા, આવુસો સારિપુત્ત, કથં પસ્સતા અઞ્ઞા બ્યાકતા – ખીણા જાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં કતં કરણીયં નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી’તિ; એવં પુટ્ઠોહં [પુટ્ઠો અહં (સ્યા॰ કં॰), પુટ્ઠાહં (પી॰ ક॰)], ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘યંનિદાના, આવુસો, જાતિ, તસ્સ નિદાનસ્સ ખયા ખીણસ્મિં

ખીણામ્હીતિ વિદિતં. ખીણામ્હીતિ વિદિત્વા – ખીણાજાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં કતં કરણીયં નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી'તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય''ન્તિ.

''સચે પન તં, સારિપુત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – 'જાતિ પનાવુસો સારિપુત્ત, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા'તિ? એવં પુટ્ઠો તં, સારિપુત્ત, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી''તિ? ''સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – 'જાતિ પનાવુસો સારિપુત્ત, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા'તિ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – 'જાતિ ખો, આવુસો, ભવનિદાના ભવસમુદયા ભવજાતિકા ભવપ્પભવા'તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય''ન્તિ.

''સચે પન તં, સારિપુત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – 'ભવો પનાવુસો સારિપુત્ત, કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો'તિ? એવં પુટ્ઠો ત્વં, સારિપુત્ત, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી''તિ? ''સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – 'ભવો પનાવુસો સારિપુત્ત, કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો'તિ ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – 'ભવો ખો, આવુસો, ઉપાદાનનિદાનો ઉપાદાનસમુદયો ઉપાદાનજાતિકો ઉપાદાનપ્પભવો'તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય''ન્તિ.

''સચે પન તં, સારિપુત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – 'ઉપાદાનં પનાવુસો...પે॰... સચે પન તં, સારિપુત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – તણ્હા પનાવુસો સારિપુત્ત, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા'તિ? એવં પુટ્ઠો ત્વં, સારિપુત્ત, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી''તિ? ''સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – તણ્હા પનાવુસો સારિપુત્ત, કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા'તિ? એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – 'તણ્હા ખો, આવુસો, વેદનાનિદાના વેદનાસમુદયા વેદનાજાતિકા વેદનાપભવા'તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય''ન્તિ.

''સચે પન તં, સારિપુત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – 'કથં જાનતો પન તે, આવુસો સારિપુત્ત, કથં પસ્સતો યા વેદનાસુ નન્દી સા ન ઉપટ્ઠાસી'તિ. એવં પુટ્ઠો ત્વં, સારિપુત્ત, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી''તિ? ''સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – 'કથં જાનતો પન તે, આવુસો સારિપુત્ત, કથં પસ્સતો યા વેદનાસુ નન્દી સા ન ઉપટ્ઠાસી'તિ એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – 'તિસ્સો ખો ઇમા, આવુસો, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. ઇમા ખો, આવુસો, તિસ્સો વેદના અનિચ્ચા. યદનિચ્ચં તં દુક્ખન્તિ વિદિતં [વિદિતા (ટીકા)], યા વેદનાસુ નન્દી સા ન ઉપટ્ઠાસી'તિ. એવં, પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય''ન્તિ.

''સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત. અયમ્પિ ખો, સારિપુત્ત, પરિયાયો, એતસ્સેવ અત્થસ્સ સંખિત્તેન વેય્યાકરણાય – 'યં કિઞ્ચિ વેદયિતં તં દુક્ખસ્મિ'''ન્તિ.

''સચે પન તં, સારિપુત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – 'કથં વિમોક્ખા પન તયા, આવુસો સારિપુત્ત, અઞ્ઞા બ્યાકતા – ખીણા જાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં કતં કરણીયં નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી'તિ? એવં પુટ્ઠો ત્વં, સારિપુત્ત, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી''તિ? ''સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – 'કથં વિમોક્ખા પન તયા, આવુસો સારિપુત્ત, અઞ્ઞા બ્યાકતા – ખીણા જાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં કતં કરણીયં નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી'તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – 'અજ્ઝત્તં વિમોક્ખા ખ્વાહં, આવુસો, સબ્બુપાદાનક્ખયા તથા સતો વિહરામિ યથા સતં વિહરન્તં આસવા નાનુસ્સવન્તિ, અત્તાનઞ્ચ નાવજાનામી'તિ. એવં પુટ્ઠોહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય''ન્તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત. અયમ્પિ ખો સારિપુત્ત, પરિયાયો એતસ્સેવ અત્થસ્સ સંખિત્તેન વેય્યાકરણાય – યે આસવા સમણેન વુત્તા તેસ્વાહં ન કઙ્ખામિ, તે મે પહીનાતિ ન વિચિકિચ્છામી’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વા સુગતો ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પાવિસિ.

તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘પુબ્બે અપ્પટિસંવિદિતં મં, આવુસો, ભગવા પઠમં પઞ્હં અપુચ્છિ, તસ્સ મે અહોસિ દન્ધાયિતત્તં. યતો ચ ખો મે, આવુસો, ભગવા પઠમં પઞ્હં અનુમોદિ, તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – દિવસં ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ, દિવસમ્પાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ. રત્તિં ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ, રત્તિમ્પાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ. રત્તિન્દિવં [રત્તિદિવં (ક॰)] ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ , રત્તિન્દિવમ્પાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ. દ્વે રત્તિન્દિવાનિ ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય... પે॰... દ્વે રત્તિન્દિવાનિપાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં...પે॰... તીણિ રત્તિન્દિવાનિ ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય...પે॰... તીણિ રત્તિન્દિવાનિપાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં...પે॰... ચત્તારિ રત્તિન્દિવાનિ ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય...પે॰... ચત્તારિ રત્તિન્દિવાનિપાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં...પે॰... પઞ્ચ રત્તિન્દિવાનિ ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય...પે॰... પઞ્ચ રત્તિન્દિવાનિપાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં... પે॰... છ રત્તિન્દિવાનિ ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય...પે॰... છ રત્તિન્દિવાનિપાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં...પે॰... સત્ત રત્તિન્દિવાનિ ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ, સત્ત રત્તિન્દિવાનિપાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહી’’તિ.

અથ ખો કળારખત્તિયો ભિક્ખુ ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો કળારખત્તિયો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘આયસ્મતા, ભન્તે, સારિપુત્તેન સીહનાદો નદિતો – પુબ્બે અપ્પટિસંવિદિતં મં, આવુસો, ભગવા પઠમં પઞ્હં અપુચ્છિ, તસ્સ મે અહોસિ દન્ધાયિતત્તં. યતો ચ ખો મે, આવુસો, ભગવા પઠમં પઞ્હં અનુમોદિ , તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – દિવસં ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ, દિવસમ્પાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ; રત્તિં ચેપિ...પે॰... રત્તિન્દિવં ચેપિ મં ભગવા...પે॰... દ્વે રત્તિન્દિવાનિ ચેપિ મં ભગવા...પે॰... તીણિ... ચત્તારિ... પઞ્ચ... છ... સત્ત રત્તિન્દિવાનિ ચેપિ મં ભગવા એતમત્થં પુચ્છેય્ય અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ, સત્ત રત્તિન્દિવાનિપાહં ભગવતો એતમત્થં બ્યાકરેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહી’’તિ.

‘‘સા હિ, ભિક્ખુ, સારિપુત્તસ્સ ધમ્મધાતુ સુપ્પટિવિદ્ધા, યસ્સા ધમ્મધાતુયા સુપ્પટિવિદ્ધત્તા દિવસં ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં પુચ્છેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ, દિવસમ્પિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ. રત્તિં ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં પુચ્છેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ, રત્તિમ્પિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય...પે॰... રત્તિન્દિવં ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં પુચ્છેય્યં, રત્તિન્દિવમ્પિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય... દ્વે રત્તિન્દિવાનિ ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં પુચ્છેય્યં, દ્વે રત્તિન્દિવાનિપિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય... તીણિ રત્તિન્દિવાનિ ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં

પુચ્છેય્યં, તીણિ રત્તિન્દિવાનિપિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય… ચત્તારિ રત્તિન્દિવાનિ ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં પુચ્છેય્યં, ચત્તારિ રત્તિન્દિવાનિપિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય… પઞ્ચ રત્તિન્દિવાનિ ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં પુચ્છેય્યં, પઞ્ચ રત્તિન્દિવાનિપિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય… છ રત્તિન્દિવાનિ ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં પુચ્છેય્યં, છ રત્તિન્દિવાનિપિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય… સત્ત રત્તિન્દિવાનિ ચેપાહં સારિપુત્તં એતમત્થં પુચ્છેય્યં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહિ, સત્ત રત્તિન્દિવાનિપિ મે સારિપુત્તો એતમત્થં બ્યાકરેય્ય અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પદેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ પરિયાયેહી''તિ. દુતિયં.

૩. ઞાણવત્થુસુત્તં

૩૩. સાવત્થિયં…પે॰… ''ચતુચત્તારીસં વો, ભિક્ખવે, ઞાણવત્થૂનિ દેસેસ્સામિ, તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''કતમાનિ [કતમાનિ ચ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)], ભિક્ખવે, ચતુચત્તારીસં ઞાણવત્થૂનિ? જરામરણે ઞાણં, જરામરણસમુદયે ઞાણં, જરામરણનિરોધે ઞાણં, જરામરણનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં; જાતિયા ઞાણં, જાતિસમુદયે ઞાણં, જાતિનિરોધે ઞાણં, જાતિનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં; ભવે ઞાણં, ભવસમુદયે ઞાણં, ભવનિરોધે ઞાણં, ભવનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં; ઉપાદાને ઞાણં, ઉપાદાનસમુદયે ઞાણં, ઉપાદાનનિરોધે ઞાણં, ઉપાદાનનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં; તણ્હાય ઞાણં, તણ્હાસમુદયે ઞાણં, તણ્હાનિરોધે ઞાણં, તણ્હાનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં; વેદનાય ઞાણં, વેદનાસમુદયે ઞાણં, વેદનાનિરોધે ઞાણં, વેદનાનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં; ફસ્સે ઞાણં…પે॰… સળાયતને ઞાણં… નામરૂપે ઞાણં… વિઞ્ઞાણે ઞાણં… સઙ્ખારેસુ ઞાણં, સઙ્ખારસમુદયે ઞાણં, સઙ્ખારનિરોધે ઞાણં, સઙ્ખારનિરોધગામિનિયા પટિપદાય ઞાણં. ઇમાનિ વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, ચતુચત્તારીસં ઞાણવત્થૂનિ.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, જરામરણં? યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હિ તમ્હિ સત્તનિકાયે જરા જીરણતા ખણ્ડિચ્ચં પાલિચ્ચં વલિત્તચતા આયુનો સંહાનિ ઇન્દ્રિયાનં પરિપાકો, અયં વુચ્ચતિ જરા. યા તેસં તેસં સત્તાનં તમ્હા તમ્હા સત્તનિકાયા ચુતિ ચવનતા ભેદો અન્તરધાનં મચ્ચુ મરણં કાલકિરિયા ખન્ધાનં ભેદો કળેવરસ્સ નિક્ખેપો. ઇદં વુચ્ચતિ મરણં. ઇતિ અયઞ્ચ જરા, ઇદઞ્ચ મરણં; ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, જરામરણં.

''જાતિસમુદયા જરામરણસમુદયો; જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો; અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો જરામરણનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં જરામરણં પજાનાતિ, એવં જરામરણસમુદયં પજાનાતિ, એવં જરામરણનિરોધં પજાનાતિ, એવં જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, ઇદમસ્સ ધમ્મે ઞાણં . સો ઇમિના ધમ્મેન દિટ્ઠેન વિદિતેન અકાલિકેન પત્તેન પરિયોગાળ્હેન અતીતાનાગતેન યં નેતિ.

''યે ખો કેચિ અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં અબ્ભઞ્ઞંસુ, જરામરણસમુદયં અબ્ભઞ્ઞંસુ, જરામરણનિરોધં અબ્ભઞ્ઞંસુ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં અબ્ભઞ્ઞંસુ, સબ્બે તે એવમેવ અબ્ભઞ્ઞંસુ, સેય્યથાપાહં એતરહિ.

''યેપિ હિ કેચિ અનાગતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં અભિજાનિસ્સન્તિ, જરામરણસમુદયં અભિજાનિસ્સન્તિ, જરામરણનિરોધં અભિજાનિસ્સન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિજાનિસ્સન્તિ, સબ્બે તે એવમેવ અભિજાનિસ્સન્તિ, સેય્યથાપાહં એતરહીતિ. ઇદમસ્સ અન્વયે ઞાણં.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમાનિ દ્વે ઞાણાનિ પરિસુદ્ધાનિ હોન્તિ પરિયોદાતાનિ – ધમ્મે ઞાણઞ્ચ અન્વયે ઞાણઞ્ચ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો દિટ્ઠિસમ્પન્નો ઇતિપિ, દસ્સનસમ્પન્નો ઇતિપિ, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, પસ્સતિ ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, સેક્ખેન ઞાણેન સમન્નાગતો ઇતિપિ, સેક્ખાય વિજ્જાય સમન્નાગતો ઇતિપિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો ઇતિપિ, અરિયો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો ઇતિપિ, અમતદ્વારં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ ઇતિપીતિ.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, જાતિ...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, ભવો... કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનં... કતમા ચ, ભિક્ખવે તણ્હા... કતમા ચ, ભિક્ખવે, વેદના... કતમો ચ, ભિક્ખવે, ફસ્સો... કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે , સળાયતનં... કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, નામરૂપં ... કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં... કતમે ચ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા? તયોમે, ભિક્ખવે , સઙ્ખારા – કાયસઙ્ખારો, વચીસઙ્ખારો, ચિત્તસઙ્ખારોતિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા.

''અવિજ્જાસમુદયા સઙ્ખારસમુદયો; અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઙ્ખારનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં સઙ્ખારે પજાનાતિ, એવં સઙ્ખારસમુદયં પજાનાતિ , એવં સઙ્ખારનિરોધં પજાનાતિ, એવં સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, ઇદમસ્સ ધમ્મે ઞાણં. સો ઇમિના ધમ્મેન દિટ્ઠેન વિદિતેન અકાલિકેન પત્તેન પરિયોગાળ્હેન અતીતાનાગતેન યં નેતિ.

''યે ખો કેચિ અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સઙ્ખારે અબ્ભઞ્ઞંસુ, સઙ્ખારસમુદયં અબ્ભઞ્ઞંસુ, સઙ્ખારનિરોધં અબ્ભઞ્ઞંસુ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં અબ્ભઞ્ઞંસુ, સબ્બે તે એવમેવ અબ્ભઞ્ઞંસુ, સેય્યથાપાહં એતરહિ.

''યેપિ હિ કેચિ અનાગતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સઙ્ખારે અભિજાનિસ્સન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં અભિજાનિસ્સન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં અભિજાનિસ્સન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં અભિજાનિસ્સન્તિ, સબ્બે તે એવમેવ અભિજાનિસ્સન્તિ, સેય્યથાપાહં એતરહિ. ઇદમસ્સ અન્વયે ઞાણં.

''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમાનિ દ્વે ઞાણાનિ પરિસુદ્ધાનિ હોન્તિ પરિયોદાતાનિ – ધમ્મે ઞાણઞ્ચ અન્વયે ઞાણઞ્ચ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો દિટ્ઠિસમ્પન્નો ઇતિપિ, દસ્સનસમ્પન્નો ઇતિપિ, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, પસ્સતિ ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, સેક્ખેન ઞાણેન સમન્નાગતો ઇતિપિ, સેક્ખાય વિજ્જાય સમન્નાગતો ઇતિપિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો ઇતિપિ, અરિયો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો ઇતિપિ, અમતદ્વારં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ ઇતિપી''તિ. તતિયં.

૪. દુતિયઞાણવત્થુસુત્તં

૩૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''સત્તસત્તરિ વો, ભિક્ખવે, ઞાણવત્થૂનિ દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમાનિ , ભિક્ખવે, સત્તસત્તરિ ઞાણવત્થૂનિ? જાતિપચ્ચયા જરામરણન્તિ ઞાણં ; અસતિ જાતિયા નત્થિ જરામરણન્તિ ઞાણં; અતીતમ્પિ અદ્ધાનં જાતિપચ્ચયા જરામરણન્તિ ઞાણં, અસતિ જાતિયા નત્થિ જરામરણન્તિ ઞાણં; અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં જાતિપચ્ચયા જરામરણન્તિ ઞાણં, અસતિ જાતિયા નત્થિ જરામરણન્તિ ઞાણં; યમ્પિસ્સ તં ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં તમ્પિ ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મન્તિ ઞાણં.

‘‘ભવપચ્ચયા જાતીતિ ઞાણં...પે॰... ઉપાદાનપચ્ચયા ભવોતિ ઞાણં... તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનન્તિ ઞાણં... વેદનાપચ્ચયા તણ્હાતિ ઞાણં... ફસ્સપચ્ચયા વેદનાતિ ઞાણં... સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સોતિ ઞાણં... નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનન્તિ ઞાણં... વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપન્તિ ઞાણં... સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણન્તિ ઞાણં; અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારાતિ ઞાણં, અસતિ અવિજ્જાય નત્થિ સઙ્ખારાતિ ઞાણં; અતીતમ્પિ અદ્ધાનં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારાતિ ઞાણં, અસતિ અવિજ્જાય નત્થિ સઙ્ખારાતિ ઞાણં; અનાગતમ્પિ અદ્ધાનં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારાતિ ઞાણં, અસતિ અવિજ્જાય નત્થિ સઙ્ખારાતિ ઞાણં; યમ્પિસ્સ તં ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં તમ્પિ ખયધમ્મં વયધમ્મં વિરાગધમ્મં નિરોધધમ્મન્તિ ઞાણં. ઇમાનિ વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સત્તસત્તરિ ઞાણવત્થૂની’’તિ. ચતુત્થં.

૫. અવિજ્જાપચ્ચયસુત્તં

૩૫. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘અવિજ્જાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતી’’તિ. એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘‘કતમં નુ ખો, ભન્તે, જરામરણં, કસ્સ ચ પનિદં જરામરણ’ન્તિ? ‘નો કલ્લો પઞ્હો’તિ ભગવા અવોચ, ‘કતમં જરામરણં , કસ્સ ચ પનિદં જરામરણ’ન્તિ ઇતિ વા, ભિક્ખુ, યો વદેય્ય, ‘અઞ્ઞં જરામરણં અઞ્ઞસ્સ ચ પનિદં જરામરણ’ન્તિ, ઇતિ વા, ભિક્ખુ, યો વદેય્ય, ઉભયમેતં એકત્થં બ્યઞ્જનમેવ નાનં. તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, ભિક્ખુ, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, ભિક્ખુ , દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. એતે તે, ભિક્ખુ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’’ન્તિ.

‘‘કતમા નુ ખો, ભન્તે, જાતિ, કસ્સ ચ પનાયં જાતી’’તિ? ‘‘નો કલ્લો પઞ્હો’’તિ ભગવા અવોચ, ‘‘‘કતમા જાતિ, કસ્સ ચ પનાયં જાતી’તિ ઇતિ વા, ભિક્ખુ, યો વદેય્ય, ‘અઞ્ઞા જાતિ અઞ્ઞસ્સ ચ પનાયં જાતી’તિ ઇતિ વા, ભિક્ખુ, યો વદેય્ય, ઉભયમેતં એકત્થં બ્યઞ્જનમેવ નાનં. તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, ભિક્ખુ, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, ભિક્ખુ, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. એતે તે, ભિક્ખુ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘ભવપચ્ચયા જાતી’’’તિ.

‘‘કતમો નુ ખો, ભન્તે, ભવો, કસ્સ ચ પનાયં ભવો’’તિ? ‘‘નો કલ્લો પઞ્હો’’તિ ભગવા અવોચ, ‘‘‘કતમો ભવો, કસ્સ ચ પનાયં ભવો’તિ ઇતિ વા, ભિક્ખુ, યો વદેય્ય, ‘અઞ્ઞો ભવો અઞ્ઞસ્સ ચ પનાયં ભવો’તિ ઇતિ વા, ભિક્ખુ, યો વદેય્ય, ઉભયમેતં એકત્થં બ્યઞ્જનમેવ નાનં. તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, ભિક્ખુ, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ; અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, ભિક્ખુ, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. એતે તે, ભિક્ખુ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો’તિ...પે॰... ‘તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનન્તિ... વેદનાપચ્ચયા તણ્હાતિ... ફસ્સપચ્ચયા વેદનાતિ... સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સોતિ... નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનન્તિ... વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપન્તિ... સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણ’’’ન્તિ.

‘‘કતમે નુ ખો, ભન્તે, સઙ્ખારા, કસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારા’’તિ? ‘‘નો કલ્લો પઞ્હો’’તિ ભગવા અવોચ, ‘‘‘કતમે સઙ્ખારા કસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારા’તિ ઇતિ વા, ભિક્ખુ, યો વદેય્ય, ‘અઞ્ઞે સઙ્ખારા અઞ્ઞસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારા’તિ ઇતિ વા, ભિક્ખુ, યો વદેય્ય, ઉભયમેતં એકત્થં બ્યઞ્જનમેવ નાનં. તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, ભિક્ખુ, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ; અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, ભિક્ખુ, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. એતે તે, ભિક્ખુ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા’’’તિ.

‘‘અવિજ્જાય ત્વેવ, ભિક્ખુ, અસેસવિરાગનિરોધા યાનિસ્સ તાનિ વિસૂકાયિકાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ. ‘કતમં જરામરણં, કસ્સ ચ પનિદં જરામરણં’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞં જરામરણં, અઞ્ઞસ્સ ચ પનિદં જરામરણં’ ઇતિ વા, ‘તં જીવં તં સરીરં’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં’ ઇતિ વા. સબ્બાનિસ્સ તાનિ પહીનાનિ ભવન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલાનિ તાલાવત્થુકતાનિ અનભાવઙ્કતાનિ આયતિં અનુપ્પાદધમ્માનિ.

‘‘અવિજ્જાય ત્વેવ, ભિક્ખુ, અસેસવિરાગનિરોધા યાનિસ્સ તાનિ વિસૂકાયિકાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ. ‘કતમા જાતિ, કસ્સ ચ પનાયં જાતિ’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞા જાતિ, અઞ્ઞસ્સ ચ પનાયં જાતિ’ ઇતિ વા, ‘તં જીવં તં સરીરં’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં’ ઇતિ વા. સબ્બાનિસ્સ તાનિ પહીનાનિ ભવન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલાનિ તાલાવત્થુકતાનિ અનભાવઙ્કતાનિ આયતિં અનુપ્પાદધમ્માનિ.

‘‘અવિજ્જાય ત્વેવ, ભિક્ખુ, અસેસવિરાગનિરોધા યાનિસ્સ તાનિ વિસૂકાયિકાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ. કતમો ભવો...પે॰... કતમં ઉપાદાનં... કતમા તણ્હા... કતમા વેદના... કતમો ફસ્સો... કતમં સળાયતનં... કતમં નામરૂપં... કતમં વિઞ્ઞાણં...પે॰....

‘‘અવિજ્જાય ત્વેવ, ભિક્ખુ, અસેસવિરાગનિરોધા યાનિસ્સ તાનિ વિસૂકાયિકાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ. ‘કતમે સઙ્ખારા, કસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારા’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞે સઙ્ખારા, અઞ્ઞસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારા’ ઇતિ વા, ‘તં જીવં તં સરીરં’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં, અઞ્ઞં સરીરં’ ઇતિ વા. સબ્બાનિસ્સ તાનિ પહીનાનિ ભવન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલાનિ તાલાવત્થુકતાનિ અનભાવઙ્કતાનિ આયતિં અનુપ્પાદધમ્માની’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયઅવિજ્જાપચ્ચયસુત્તં

૩૬. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘અવિજ્જાપચ્ચયા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘‘કતમં જરામરણં, કસ્સ ચ પનિદં જરામરણ’ન્તિ ઇતિ વા, ભિક્ખવે , યો વદેય્ય, ‘અઞ્ઞં જરામરણં, અઞ્ઞસ્સ ચ પનિદં જરામરણ’ન્તિ ઇતિ વા, ભિક્ખવે, યો વદેય્ય, ઉભયમેતં એકત્થં બ્યઞ્જનમેવ નાનં. ‘તં જીવં તં સરીરં’ ઇતિ વા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં’ ઇતિ વા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. એતે તે, ભિક્ખવે, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’’ન્તિ.

‘‘કતમા જાતિ...પે॰... કતમો ભવો... કતમં ઉપાદાનં... કતમા તણ્હા... કતમા વેદના... કતમો ફસ્સો... કતમં સળાયતનં... કતમં નામરૂપં... કતમં વિઞ્ઞાણં... કતમે સઙ્ખારા, કસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારાતિ ઇતિ વા,

ભિક્ખવે, યો વદેય્ય, ‘અઞ્ઞે સઙ્ખારા અઞ્ઞસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારા’તિ ઇતિ વા, ભિક્ખવે, યો વદેય્ય, ઉભયમેતં એકત્થં બ્યઞ્જનમેવ નાનં. ‘તં જીવં તં સરીરં’ ઇતિ વા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં’ ઇતિ વા, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિયા સતિ બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ. એતે તે, ભિક્ખવે, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા’’’તિ.

‘‘અવિજ્જાય ત્વેવ, ભિક્ખવે, અસેસવિરાગનિરોધા યાનિસ્સ તાનિ વિસૂકાયિકાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ. ‘કતમં જરામરણં, કસ્સ ચ પનિદં જરામરણં’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞં જરામરણં, અઞ્ઞસ્સ ચ પનિદં જરામરણં’ ઇતિ વા, ‘તં જીવં તં સરીરં’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં, અઞ્ઞં સરીરં’ ઇતિ વા. સબ્બાનિસ્સ તાનિ પહીનાનિ ભવન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલાનિ તાલાવત્થુકતાનિ અનભાવઙ્કતાનિ આયતિં અનુપ્પાદધમ્માનિ.

‘‘અવિજ્જાય ત્વેવ, ભિક્ખવે, અસેસવિરાગનિરોધા યાનિસ્સ તાનિ વિસૂકાયિકાનિ વિસેવિતાનિ વિપ્ફન્દિતાનિ કાનિચિ કાનિચિ. કતમા જાતિ...પે॰... કતમો ભવો... કતમં ઉપાદાનં... કતમા તણ્હા... કતમા વેદના... કતમો ફસ્સો... કતમં સળાયતનં... કતમં નામરૂપં... કતમં વિઞ્ઞાણં... ‘કતમે સઙ્ખારા, કસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારા’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞે સઙ્ખારા, અઞ્ઞસ્સ ચ પનિમે સઙ્ખારા’ ઇતિ વા; ‘તં જીવં તં સરીરં’ ઇતિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં’ ઇતિ વા. સબ્બાનિસ્સ તાનિ પહીનાનિ ભવન્તિ ઉચ્છિન્નમૂલાનિ તાલાવત્થુકતાનિ અનભાવઙ્કતાનિ આયતિં અનુપ્પાદધમ્માની’’તિ. છટ્ઠં.

૭. નતુમ્હસુત્તં

૩૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘નાયં, ભિક્ખવે, કાયો તુમ્હાકં નપિ અઞ્ઞેસં. પુરાણમિદં , ભિક્ખવે, કમ્મં અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં વેદનિયં દટ્ઠબ્બં’’.

‘‘તત્ર ખો, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો પટિચ્ચસમુપ્પાદઞ્ઞેવ સાધુકં યોનિસો મનસિ કરોતિ – ‘ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ; ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ, યદિદં – અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’’તિ. સત્તમં.

૮. ચેતનાસુત્તં

૩૮. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘યઞ્ચ, ભિક્ખવે, ચેતેતિ યઞ્ચ પકપ્પેતિ યઞ્ચ અનુસેતિ, આરમ્મણમેતં [આરમણમેતં (?)] હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા. આરમ્મણે સતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ હોતિ. તસ્મિં પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે વિરૂળ્હે આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતિ. આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિયા સતિ આયતિં જાતિ જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ’’.

‘‘નો ચે, ભિક્ખવે, ચેતેતિ નો ચે પકપ્પેતિ, અથ ચે અનુસેતિ, આરમ્મણમેતં હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા. આરમ્મણે સતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ હોતિ. તસ્મિં પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે વિરૂળ્હે આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતિ.

આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિયા સતિ આયતિં જાતિજરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, નો ચેવ ચેતેતિ નો ચ પકપ્પેતિ નો ચ અનુસેતિ, આરમ્મણમેતં ન હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા . આરમ્મણે અસતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. તદપ્પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે અવિરૂળ્હે આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ ન હોતિ. આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિયા અસતિ આયતિં જાતિજરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયચેતનાસુત્તં

૩૯. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘યઞ્ચ, ભિક્ખવે, ચેતેતિ યઞ્ચ પકપ્પેતિ યઞ્ચ અનુસેતિ, આરમ્મણમેતં હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા. આરમ્મણે સતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ હોતિ. તસ્મિં પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે વિરૂળ્હે નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ હોતિ. નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં; સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો; ફસ્સપચ્ચયા વેદના…પે॰… તણ્હા… ઉપાદાનં… ભવો… જાતિ… જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ’’.

‘‘નો ચે, ભિક્ખવે, ચેતેતિ નો ચે પકપ્પેતિ, અથ ચે અનુસેતિ, આરમ્મણમેતં હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા. આરમ્મણે સતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ હોતિ. તસ્મિં પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે વિરૂળ્હે નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ હોતિ. નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, નો ચેવ ચેતેતિ નો ચ પકપ્પેતિ નો ચ અનુસેતિ, આરમ્મણમેતં ન હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા. આરમ્મણે અસતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. તદપ્પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે અવિરૂળ્હે નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ ન હોતિ. નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. નવમં.

૧૦. તતિયચેતનાસુત્તં

૪૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘યઞ્ચ , ભિક્ખવે, ચેતેતિ યઞ્ચ પકપ્પેતિ યઞ્ચ અનુસેતિ આરમ્મણમેતં હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા. આરમ્મણે સતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ હોતિ. તસ્મિં પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે વિરૂળ્હે નતિ હોતિ. નતિયા સતિ આગતિગતિ હોતિ. આગતિગતિયા સતિ ચુતૂપપાતો હોતિ. ચુતૂપપાતે સતિ આયતિં જાતિજરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ’’.

‘‘નો ચે, ભિક્ખવે, ચેતેતિ નો ચે પકપ્પેતિ અથ ચે અનુસેતિ, આરમ્મણમેતં હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા. આરમ્મણે સતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ હોતિ. તસ્મિં પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે વિરૂળ્હે નતિ હોતિ. નતિયા સતિ આગતિગતિ હોતિ. આગતિગતિયા સતિ ચુતૂપપાતો હોતિ. ચુતૂપપાતે સતિ આયતિં જાતિજરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, નો ચેવ ચેતેતિ નો ચ પકપ્પેતિ નો ચ અનુસેતિ, આરમ્મણમેતં ન હોતિ વિઞ્ઞાણસ્સ ઠિતિયા. આરમ્મણે અસતિ પતિટ્ઠા વિઞ્ઞાણસ્સ ન હોતિ. તદપ્પતિટ્ઠિતે વિઞ્ઞાણે અવિરૂળ્હે નતિ ન

હોતિ. નતિયા અસતિ આગતિગતિ ન હોતિ. આગતિગતિયા અસતિ ચુતૂપપાતો ન હોતિ. ચુતૂપપાતે અસતિ આયતિં જાતિ જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ. દસમં.

કળારખત્તિયવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

ભૂતમિદં કળારઞ્ચ, દુવે ચ ઞાણવત્થૂનિ;
અવિજ્જાપચ્ચયા ચ દ્વે, નતુમ્હા ચેતના તયોતિ.

૫. ગહપતિવગ્ગો

૧. પઞ્ચવેરભયસુત્તં

૪૧. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ –

''યતો ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકસ્સ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ, ચતૂહિ ચ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ, અરિયો ચસ્સ ઞાયો પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ સુપ્પટિવિદ્ધો, સો આકઙ્ખમાનો અત્તનાવ અત્તાનં બ્યાકરેય્ય – 'ખીણનિરયોમ્હિ ખીણતિરચ્છાનયોનિ ખીણપેત્તિવિસયો ખીણાપાયદુગ્ગતિવિનિપાતો, સોતાપન્નોહમસ્મિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો'''તિ.

''કતમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ? યં, ગહપતિ, પાણાતિપાતી પાણાતિપાતપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ, પાણાતિપાતા પટિવિરતસ્સ એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ.

''યં, ગહપતિ, અદિન્નાદાયી અદિન્નાદાનપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતસ્સ એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ.

''યં , ગહપતિ, કામેસુમિચ્છાચારી કામેસુમિચ્છાચારપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતસ્સ એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ.

''યં, ગહપતિ, મુસાવાદી મુસાવાદપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ, મુસાવાદા પટિવિરતસ્સ એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ.

''યં, ગહપતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાનપચ્ચયા દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, સમ્પરાયિકમ્પિ ભયં વેરં પસવતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ,

સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતસ્સ એવં તં ભયં વેરં વૂપસન્તં હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ.

''કતમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'''તિ.

''ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – 'સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી'''તિ.

''સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – 'સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો , યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા, એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા'''તિ.

''અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો હોતિ અખણ્ડેહિ અચ્છિદ્દેહિ અસબલેહિ અકમ્માસેહિ ભુજિસ્સેહિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થેહિ અપરામટ્ઠેહિ સમાધિસંવત્તનિકેહિ. ઇમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ.

''કતમો ચસ્સ અરિયો ઞાયો પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ સુપ્પટિવિદ્ધો? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો પટિચ્ચસમુપ્પાદઞ્ઞેવ સાધુકં યોનિસો મનસિ કરોતિ – 'ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ; ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ. યદિદં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી'''તિ. અયમસ્સ અરિયો ઞાયો પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ સુપ્પટિવિદ્ધો.

''યતો ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકસ્સ ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ, ઇમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ, અયઞ્ચસ્સ અરિયો ઞાયો પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ સુપ્પટિવિદ્ધો, સો આકઙ્ખમાનો અત્તનાવ અત્તાનં બ્યાકરેય્ય – 'ખીણનિરયોમ્હિ ખીણતિરચ્છાનયોનિ ખીણપેત્તિવિસયો ખીણાપાયદુગ્ગતિવિનિપાતો, સોતાપન્નોહમસ્મિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો'''તિ.

૨. દુતિયપઞ્ચવેરભયસુત્તં

૪૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ, ચતૂહિ ચ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ, અરિયો ચસ્સ ઞાયો પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ સુપ્પટિવિદ્ધો, સો આકઙ્ખમાનો અત્તનાવ અત્તાનં બ્યાકરેય્ય – 'ખીણનિરયોમ્હિ ખીણતિરચ્છાનયોનિ ખીણપેત્તિવિસયો ખીણાપાયદુગ્ગતિવિનિપાતો, સોતાપન્નોહમસ્મિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો'''તિ.

''કતમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ? યં, ભિક્ખવે, પાણાતિપાતી ...પે॰... યં, ભિક્ખવે, અદિન્નાદાયી...પે॰... યં, ભિક્ખવે, કામેસુમિચ્છાચારી... યં, ભિક્ખવે, મુસાવાદી... યં, ભિક્ખવે,

સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી…પે॰… ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ.

‘‘કતમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો બુદ્ધે…પે॰… ધમ્મે… સઙ્ઘે… અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો હોતિ. ઇમેહિ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ.

‘‘કતમો ચસ્સ અરિયો ઞાયો પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ સુપ્પટિવિદ્ધો ? ઇધ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો પટિચ્ચસમુપ્પાદઞ્ઞેવ સાધુકં યોનિસો મનસિ કરોતિ…પે॰… અયમસ્સ અરિયો ઞાયો પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ સુપ્પટિવિદ્ધો.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ ઇમાનિ પઞ્ચ ભયાનિ વેરાનિ વૂપસન્તાનિ હોન્તિ, ઇમેહિ ચ ચતૂહિ સોતાપત્તિયઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ, અયઞ્ચસ્સ અરિયો ઞાયો પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ સુપ્પટિવિદ્ધો, સો આકઙ્ખમાનો અત્તનાવ અત્તાનં બ્યાકરેય્ય – ‘ખીણનિરયોમ્હિ ખીણતિરચ્છાનયોનિ ખીણપેત્તિવિસયો ખીણાપાયદુગ્ગતિવિનિપાતો, સોતાપન્નોહમસ્મિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો’’’તિ. દુતિયં.

૩. દુક્ખસુત્તં

૪૩. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દુક્ખસ્સ , ભિક્ખવે, સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ સમુદયો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. અયં ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ સમુદયો.

‘‘સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ ઉપ્પજ્જતિ સોતવિઞ્ઞાણં…પે॰… ઘાનઞ્ચ પટિચ્ચ ગન્ધે ચ…પે॰… જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ…પે॰… કાયઞ્ચ પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ…પે॰… મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. અયં ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ સમુદયો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ અત્થઙ્ગમો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ અત્થઙ્ગમો.

‘‘સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ ઉપ્પજ્જતિ સોતવિઞ્ઞાણં…પે॰… ઘાનઞ્ચ પટિચ્ચ ગન્ધે ચ…પે॰… જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ…પે॰… કાયઞ્ચ પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ…પે॰… મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. તતિયં.

૪. લોકસુત્તં

૪૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘લોકસ્સ, ભિક્ખવે, સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, લોકસ્સ સમુદયો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, લોકસ્સ સમુદયો.

‘‘સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ...પે॰... ઘાનઞ્ચ પટિચ્ચ ગન્ધે ચ... જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ... કાયઞ્ચ પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ... મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના...પે॰... જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, લોકસ્સ સમુદયો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, લોકસ્સ અત્થઙ્ગમો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, લોકસ્સ અત્થઙ્ગમો.

‘‘સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ...પે॰... ઘાનઞ્ચ પટિચ્ચ ગન્ધે ચ... જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ... કાયઞ્ચ પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ... મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, લોકસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. ચતુત્થં.

૫. ઞાતિકસુત્તં

૪૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઞાતિકે વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે. અથ ખો ભગવા રહોગતો પટિસલ્લાનો ઇમં ધમ્મપરિયાયં અભાસિ –

‘‘ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ...પે॰... ઘાનઞ્ચ પટિચ્ચ ગન્ધે ચ... જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ... કાયઞ્ચ પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ... મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ...પે॰... મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ.

તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવતો ઉપસ્સુતિ [ઉપસ્સુતિં (સી॰ પી॰)] ઠિતો હોતિ. અદ્દસા ખો ભગવા તં ભિક્ખું ઉપસ્સુતિ ઠિતં. દિસ્વાન તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘અસ્સોસિ નો ત્વં, ભિક્ખુ, ઇમં ધમ્મપરિયાય’’ન્તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ. ‘‘ઉગ્ગણ્હાહિ ત્વં, ભિક્ખુ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં; પરિયાપુણાહિ ત્વં, ભિક્ખુ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં; ધારેહિ ત્વં, ભિક્ખુ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં. અત્થસંહિતો અયં [અત્થસંહિતોયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰), અત્થસંહિતાયં (પી॰ ક॰)], ભિક્ખુ, ધમ્મપરિયાયો આદિબ્રહ્મચરિયકો’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. અઞ્ઞતરબ્રાહ્મણસુત્તં

૪૬. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સો કરોતિ સો પટિસંવેદયતી’’તિ? ‘‘‘સો કરોતિ સો પટિસંવેદયતી’તિ ખો, બ્રાહ્મણ, અયમેકો અન્તો’’.

‘‘કિં પન, ભો ગોતમ, અઞ્ઞો કરોતિ, અઞ્ઞો પટિસંવેદયતી’’તિ? ‘‘‘અઞ્ઞો કરોતિ, અઞ્ઞો પટિસંવેદયતી’તિ ખો, બ્રાહ્મણ, અયં દુતિયો અન્તો. એતે તે, બ્રાહ્મણ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો ...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’’તિ.

એવં વુત્તે, સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ,...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. જાણુસ્સોણિસુત્તં

૪૭. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘કિં નુ ખો, ભો, ગોતમ, સબ્બમત્થી’’તિ? ‘‘‘સબ્બમત્થી’તિ ખો, બ્રાહ્મણ, અયમેકો અન્તો’’.

‘‘કિં પન, ભો ગોતમ, સબ્બં નત્થી’’તિ? ‘‘‘સબ્બં નત્થી’તિ ખો, બ્રાહ્મણ, અયં દુતિયો અન્તો. એતે તે, બ્રાહ્મણ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – ‘અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’’તિ.

એવં વુત્તે, જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં ભો ગોતમ...પે॰... પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. સત્તમં.

૮. લોકાયતિકસુત્તં

૪૮. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો લોકાયતિકો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો લોકાયતિકો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ –

''કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સબ્બમત્થી''તિ? '''સબ્બમત્થી'તિ ખો, બ્રાહ્મણ, જેટ્ઠમેતં લોકાયતં''.

''કિં પન, ભો ગોતમ, સબ્બં નત્થી''તિ? '''સબ્બં નત્થી'તિ ખો, બ્રાહ્મણ, દુતિયમેતં લોકાયતં''.

''કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સબ્બમેકત્ત''ન્તિ? '''સબ્બમેકત્ત'ન્તિ ખો, બ્રાહ્મણ, તતિયમેતં લોકાયતં''.

''કિં પન, ભો ગોતમ, સબ્બં પુથુત્ત''ન્તિ? '''સબ્બં પુથુત્ત'ન્તિ ખો, બ્રાહ્મણ, ચતુત્થમેતં લોકાયતં''.

''એતે તે, બ્રાહ્મણ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝેન તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ – 'અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી'''તિ.

એવં વુત્તે, લોકાયતિકો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. અરિયસાવકસુત્તં

૪૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''ન , ભિક્ખવે, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ એવં હોતિ – 'કિં નુ ખો કિસ્મિં સતિ કિં હોતિ, કિસ્સુપ્પાદા કિં ઉપ્પજ્જતિ? (કિસ્મિં સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ, કિસ્મિં સતિ વિઞ્ઞાણં હોતિ,) [( ) એત્થન્તરે પાઠા કેસુચિ પોત્થકેસુ ન દિસ્સન્તીતિ સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ દસ્સિતા. તથા સતિ અનન્તરસુત્તટીકાય સમેતિ] કિસ્મિં સતિ નામરૂપં હોતિ, કિસ્મિં સતિ સળાયતનં હોતિ, કિસ્મિં સતિ ફસ્સો હોતિ, કિસ્મિં સતિ વેદના હોતિ, કિસ્મિં સતિ તણ્હા હોતિ, કિસ્મિં સતિ ઉપાદાનં હોતિ, કિસ્મિં સતિ ભવો હોતિ, કિસ્મિં સતિ જાતિ હોતિ, કિસ્મિં સતિ જરામરણં હોતી'''તિ?

''અથ ખો, ભિક્ખવે, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અપરપ્પચ્ચયા ઞાણમેવેત્થ હોતિ – 'ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ. (અવિજ્જાય સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ; સઙ્ખારેસુ સતિ વિઞ્ઞાણં હોતિ;) [( ) એત્થકેસુ પાઠા કેસુચિ પોત્થકેસુ ન દિસ્સન્તીતિ સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ દસ્સિતા. તથા સતિ અનન્તરસુત્તટીકાય સમેતિ] વિઞ્ઞાણે સતિ નામરૂપં હોતિ; નામરૂપે સતિ સળાયતનં હોતિ ; સળાયતને સતિ ફસ્સો હોતિ; ફસ્સે સતિ વેદના હોતિ; વેદનાય સતિ તણ્હા હોતિ; તણ્હાય સતિ ઉપાદાનં હોતિ; ઉપાદાને સતિ ભવો હોતિ; ભવે સતિ જાતિ હોતિ; જાતિયા સતિ જરામરણં હોતી'તિ. સો એવં પજાનાતિ – 'એવમયં લોકો સમુદયતી'''તિ.

‘‘ન , ભિક્ખવે, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ એવં હોતિ – ‘કિં નુ ખો કિસ્મિં અસતિ કિં ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા કિં નિરુજ્ઝતિ? (કિસ્મિં અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તિ, કિસ્મિં અસતિ વિઞ્ઞાણં ન હોતિ,) [( ) એત્થન્તરે પાઠાપિ તત્થ તથેવ દસ્સિતા] કિસ્મિં અસતિ નામરૂપં ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ સળાયતનં ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ ફસ્સો ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ વેદના ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ તણ્હા ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ ઉપાદાનં ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ ભવો ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ જાતિ ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ જરામરણં ન હોતી’’’તિ?

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અપરપ્પચ્ચયા ઞાણમેવેત્થ હોતિ – ‘ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ. (અવિજ્જાય અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તિ; સઙ્ખારેસુ અસતિ વિઞ્ઞાણં ન હોતિ;) [( ) એત્થન્તરે પાઠાપિ તત્થ તથેવ દસ્સિતા] વિઞ્ઞાણે અસતિ નામરૂપં ન હોતિ; નામરૂપે અસતિ સળાયતનં ન હોતિ…પે॰… ભવો ન હોતિ… જાતિ ન હોતિ… જાતિયા અસતિ જરામરણં ન હોતી’તિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘એવમયં લોકો નિરુજ્ઝતી’’’તિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં લોકસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો દિટ્ઠિસમ્પન્નો ઇતિપિ…પે॰… અમતદ્વારં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ ઇતિપી’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયઅરિયસાવકસુત્તં

૫૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ન, ભિક્ખવે, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ એવં હોતિ – ‘કિં નુ ખો કિસ્મિં સતિ કિં હોતિ, કિસ્સુપ્પાદા કિં ઉપ્પજ્જતિ? કિસ્મિં સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ, કિસ્મિં સતિ વિઞ્ઞાણં હોતિ, કિસ્મિં સતિ નામરૂપં હોતિ, કિસ્મિં સતિ સળાયતનં હોતિ, કિસ્મિં સતિ ફસ્સો હોતિ, કિસ્મિં સતિ વેદના હોતિ, કિસ્મિં સતિ તણ્હા હોતિ, કિસ્મિં સતિ ઉપાદાનં હોતિ, કિસ્મિં સતિ ભવો હોતિ, કિસ્મિં સતિ જાતિ હોતિ, કિસ્મિં સતિ જરામરણં હોતી’’’તિ?

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અપરપ્પચ્ચયા ઞાણમેવેત્થ હોતિ – ‘ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ. અવિજ્જાય સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ; સઙ્ખારેસુ સતિ વિઞ્ઞાણં હોતિ; વિઞ્ઞાણે સતિ નામરૂપં હોતિ; નામરૂપે સતિ સળાયતનં હોતિ; સળાયતને સતિ ફસ્સો હોતિ; ફસ્સે સતિ વેદના હોતિ ; વેદનાય સતિ તણ્હા હોતિ; તણ્હાય સતિ ઉપાદાનં હોતિ; ઉપાદાને સતિ ભવો હોતિ; ભવે સતિ જાતિ હોતિ; જાતિયા સતિ જરામરણં હોતી’તિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘એવમયં લોકો સમુદયતી’’’તિ.

‘‘ન, ભિક્ખવે, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ એવં હોતિ – ‘કિં નુ ખો કિસ્મિં અસતિ કિં ન હોતિ, કિસ્સ નિરોધા કિં નિરુજ્ઝતિ? કિસ્મિં અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તિ, કિસ્મિં અસતિ વિઞ્ઞાણં ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ નામરૂપં ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ સળાયતનં ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ ફસ્સો ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ વેદના ન હોતિ, કિસ્મિં અસતિ તણ્હા ન હોતિ…પે॰… ઉપાદાનં… ભવો… જાતિ… કિસ્મિં અસતિ જરામરણં ન હોતી’’’તિ?

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અપરપ્પચ્ચયા ઞાણમેવેત્થ હોતિ – ‘ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ. અવિજ્જાય અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તિ; સઙ્ખારેસુ અસતિ વિઞ્ઞાણં ન હોતિ; વિઞ્ઞાણે અસતિ નામરૂપં ન હોતિ; નામરૂપે અસતિ સળાયતનં ન હોતિ…પે॰… જાતિયા અસતિ જરામરણં ન હોતી’તિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘એવમયં લોકો નિરુજ્ઝતી’’’તિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં લોકસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો દિટ્ઠિસમ્પન્નો ઇતિપિ, દસ્સનસમ્પન્નો ઇતિપિ, આગતો ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, પસ્સતિ ઇમં સદ્ધમ્મં ઇતિપિ, સેક્ખેન ઞાણેન સમન્નાગતો ઇતિપિ , સેક્ખાય વિજ્જાય સમન્નાગતો ઇતિપિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો ઇતિપિ, અરિયો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો ઇતિપિ, અમતદ્વારં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ ઇતિપી’’તિ. દસમં.

ગહપતિવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે પઞ્ચવેરભયા વુત્તા, દુક્ખં લોકો ચ ઞાતિકં;
અઞ્ઞતરં જાણુસ્સોણિ ચ, લોકાયતિકેન અટ્ઠમં;
દ્વે અરિયસાવકા વુત્તા, વગ્ગો તેન પવુચ્ચતીતિ.

૬. દુક્ખવગ્ગો

૧. પરિવીમંસનસુત્તં

૫૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કિત્તાવતા નુ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ પરિવીમંસમાનો પરિવીમંસેય્ય સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા’’તિ? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા . સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પરિવીમંસમાનો પરિવીમંસતિ – ‘યં ખો ઇદં અનેકવિધં નાનપ્પકારકં દુક્ખં લોકે ઉપ્પજ્જતિ જરામરણં; ઇદં નુ ખો દુક્ખં કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં? કિસ્મિં સતિ જરામરણં હોતિ, કિસ્મિં અસતિ જરામરણં ન હોતી’તિ? સો પરિવીમંસમાનો એવં પજાનાતિ – ‘યં ખો ઇદં અનેકવિધં નાનપ્પકારકં દુક્ખં લોકે ઉપ્પજ્જતિ જરામરણં, ઇદં ખો દુક્ખં જાતિનિદાનં જાતિસમુદયં જાતિજાતિકં જાતિપ્પભવં. જાતિયા સતિ જરામરણં હોતિ, જાતિયા અસતિ જરામરણં ન હોતી’’’તિ.

‘‘સો જરામરણઞ્ચ પજાનાતિ, જરામરણસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, જરામરણનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, યા ચ જરામરણનિરોધસારુપ્પગામિની પટિપદા તઞ્ચ પજાનાતિ, તથા પટિપન્નો ચ હોતિ અનુધમ્મચારી; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય પટિપન્નો જરામરણનિરોધાય.

‘‘અથાપરં પરિવીમંસમાનો પરિવીમંસતિ – ‘જાતિ પનાયં કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા, કિસ્મિં સતિ જાતિ હોતિ, કિસ્મિં અસતિ જાતિ ન હોતી’તિ? સો પરિવીમંસમાનો એવં પજાનાતિ – ‘જાતિ ભવનિદાના ભવસમુદયા ભવજાતિકા ભવપ્પભવા; ભવે સતિ જાતિ હોતિ, ભવે અસતિ જાતિ ન હોતી’’’તિ.

"સો જાતિઞ્ચ પજાનાતિ, જાતિસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, જાતિનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, યા ચ જાતિનિરોધસારુપ્પગામિની પટિપદા તઞ્ચ પજાનાતિ, તથા પટિપન્નો ચ હોતિ અનુધમ્મચારી; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય પટિપન્નો જાતિનિરોધાય.

"અથાપરં પરિવીમંસમાનો પરિવીમંસતિ – 'ભવો પનાયં કિંનિદાનો...પે॰... ઉપાદાનં પનિદં કિંનિદાનં... તણ્હા પનાયં કિંનિદાના... વેદના... ફસ્સો... સળાયતનં પનિદં કિંનિદાનં... નામરૂપં પનિદં... વિઞ્ઞાણં પનિદં... સઙ્ખારા પનિમે કિંનિદાના કિંસમુદયા કિંજાતિકા કિંપભવા; કિસ્મિં સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ, કિસ્મિં અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તી'તિ? સો પરિવીમંસમાનો એવં પજાનાતિ – 'સઙ્ખારા અવિજ્જાનિદાના અવિજ્જાસમુદયા અવિજ્જાજાતિકા અવિજ્જાપભવા; અવિજ્જાય સતિ સઙ્ખારા હોન્તિ, અવિજ્જાય અસતિ સઙ્ખારા ન હોન્તી'''તિ.

"સો સઙ્ખારે ચ પજાનાતિ, સઙ્ખારસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ, સઙ્ખારનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ, યા ચ સઙ્ખારનિરોધસારુપ્પગામિની પટિપદા તઞ્ચ પજાનાતિ, તથા પટિપન્નો ચ હોતિ અનુધમ્મચારી ; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય પટિપન્નો સઙ્ખારનિરોધાય.

"અવિજ્જાગતો યં, ભિક્ખવે, પુરિસપુગ્ગલો પુઞ્ઞં ચે સઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, પુઞ્ઞૂપગં હોતિ વિઞ્ઞાણં. અપુઞ્ઞં ચે સઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અપુઞ્ઞૂપગં હોતિ વિઞ્ઞાણં. આનેઞ્જં ચે સઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ આનેઞ્જૂપગં હોતિ વિઞ્ઞાણં. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીના હોતિ વિજ્જા ઉપ્પન્ના, સો અવિજ્જાવિરાગા વિજ્જુપ્પાદા નેવ પુઞ્ઞાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ ન અપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ ન આનેઞ્જાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. અનભિસઙ્ખરોન્તો અનભિસઞ્ચેતયન્તો ન કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ; અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ, અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ.

"સો સુખં ચે વેદનં વેદયતિ, સા અનિચ્ચાતિ પજાનાતિ, અનજ્ઝોસિતાતિ પજાનાતિ, અનભિનન્દિતાતિ પજાનાતિ. દુક્ખં ચે વેદનં વેદયતિ, સા અનિચ્ચાતિ પજાનાતિ, અનજ્ઝોસિતાતિ પજાનાતિ, અનભિનન્દિતાતિ પજાનાતિ. અદુક્ખમસુખં ચે વેદનં વેદયતિ, સા અનિચ્ચાતિ પજાનાતિ, અનજ્ઝોસિતાતિ પજાનાતિ, અનભિનન્દિતાતિ પજાનાતિ. સો સુખં ચે વેદનં વેદયતિ, વિસંયુત્તો નં વેદયતિ. દુક્ખં ચે વેદનં વેદયતિ, વિસંયુત્તો નં [તં વેદનં (સી॰ પી॰), વેદનં (ક॰)] વેદયતિ. અદુક્ખમસુખં ચે વેદનં વેદયતિ, વિસંયુત્તો નં વેદયતિ.

"સો કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામીતિ પજાનાતિ, જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામીતિ પજાનાતિ. કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતીભવિસ્સન્તિ, સરીરાનિ અવસિસ્સન્તીતિ પજાનાતિ.

"સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો કુમ્ભકારપાકા ઉણ્હં કુમ્ભં ઉદ્ધરિત્વા સમે ભૂમિભાગે પટિસિસ્સેય્ય [પટિવિસેય્ય (સી॰), પતિટ્ઠપેય્ય (સ્યા॰ કં॰ પી॰), પટિસેવેય્ય (ટીકા)]. તત્ર યાયં ઉસ્મા સા તત્થેવ વૂપસમેય્ય, કપલ્લાનિ અવસિસ્સેય્યું. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામીતિ પજાનાતિ, જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામીતિ પજાનાતિ. કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતીભવિસ્સન્તિ, સરીરાનિ અવસિસ્સન્તીતિ પજાનાતિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ ખો ખીણાસવો ભિક્ખુ પુઞ્ઞાભિસઙ્ખારં વા અભિસઙ્ખરેય્ય અપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારં વા અભિસઙ્ખરેય્ય આનેઞ્જાભિસઙ્ખારં વા અભિસઙ્ખરેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન સઙ્ખારેસુ અસતિ, સઙ્ખારનિરોધા અપિ નુ ખો વિઞ્ઞાણં પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન વિઞ્ઞાણે અસતિ, વિઞ્ઞાણનિરોધા અપિ નુ ખો નામરૂપં પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન નામરૂપે અસતિ, નામરૂપનિરોધા અપિ નુ ખો સળાયતનં પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન સળાયતને અસતિ, સળાયતનનિરોધા અપિ નુ ખો ફસ્સો પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન ફસ્સે અસતિ, ફસ્સનિરોધા અપિ નુ ખો વેદના પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન વેદનાય અસતિ, વેદનાનિરોધા અપિ નુ ખો તણ્હા પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન તણ્હાય અસતિ, તણ્હાનિરોધા અપિ નુ ખો ઉપાદાનં પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન ઉપાદાને અસતિ, ઉપાદાનનિરોધા અપિ નુ ખો ભવો પઞ્ઞાયેથા’’તિ. ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન ભવે અસતિ, ભવનિરોધા અપિ નુ ખો જાતિ પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સબ્બસો વા પન જાતિયા અસતિ, જાતિનિરોધા અપિ નુ ખો જરામરણં પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘સાધુ સાધુ, ભિક્ખવે, એવમેતં, ભિક્ખવે, નેતં અઞ્ઞથા. સદ્દહથ મે તં, ભિક્ખવે, અધિમુચ્ચથ, નિક્કઙ્ખા એત્થ હોથ નિબ્બિચિકિચ્છા. એસેવન્તો દુક્ખસ્સા’’તિ. પઠમં.

૨. ઉપાદાનસુત્તં

૫૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ઉપાદાનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, દસન્નં વા કટ્ઠવાહાનં વીસાય વા કટ્ઠવાહાનં તિંસાય વા કટ્ઠવાહાનં ચત્તારીસાય વા કટ્ઠવાહાનં મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો જલેય્ય. તત્ર પુરિસો કાલેન કાલં સુક્ખાનિ ચેવ તિણાનિ પક્ખિપેય્ય, સુક્ખાનિ ચ ગોમયાનિ પક્ખિપેય્ય, સુક્ખાનિ ચ કટ્ઠાનિ પક્ખિપેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો તદાહારો તદુપાદાનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં જલેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘ઉપાદાનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દસન્નં વા કટ્ઠવાહાનં વીસાય વા તિંસાય વા ચત્તારીસાય વા કટ્ઠવાહાનં મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો જલેય્ય; તત્ર પુરિસો ન કાલેન કાલં સુક્ખાનિ ચેવ તિણાનિ પક્ખિપેય્ય, ન સુક્ખાનિ ચ ગોમયાનિ પક્ખિપેય્ય, ન સુક્ખાનિ ચ કટ્ઠાનિ પક્ખિપેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહાઅગ્ગિક્ખન્ધો પુરિમસ્સ ચ ઉપાદાનસ્સ પરિયાદાના અઞ્ઞસ્સ ચ અનુપહારા [અનુપાહારા (પી॰)] અનાહારો નિબ્બાયેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ, તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો... પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. દુતિયં.

૩. સંયોજનસુત્તં

૫૩. સાવત્થિયં વિહરતિ ...પે॰... ''સંયોજનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ''.

''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, તેલઞ્ચ પટિચ્ચ વટ્ટિઞ્ચ પટિચ્ચ તેલપ્પદીપો ઝાયેય્ય. તત્ર પુરિસો કાલેન કાલં તેલં આસિઞ્ચેય્ય વટ્ટિં ઉપસંહરેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, તેલપ્પદીપો તદાહારો તદુપાદાનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં જલેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

''સંયોજનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, તેલઞ્ચ પટિચ્ચ વટ્ટિઞ્ચ પટિચ્ચ તેલપ્પદીપો ઝાયેય્ય. તત્ર પુરિસો ન કાલેન કાલં તેલં આસિઞ્ચેય્ય ન વટ્ટિં ઉપસંહરેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, તેલપ્પદીપો પુરિમસ્સ ચ ઉપાદાનસ્સ પરિયાદાના અઞ્ઞસ્સ ચ અનુપહારા અનાહારો નિબ્બાયેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ. તતિયં.

૪. દુતિયસંયોજનસુત્તં

૫૪. સાવત્થિયં વિહરતિ ...પે॰... ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, તેલઞ્ચ પટિચ્ચ વટ્ટિઞ્ચ પટિચ્ચ તેલપ્પદીપો ઝાયેય્ય. તત્ર પુરિસો કાલેન કાલં તેલં આસિઞ્ચેય્ય વટ્ટિં ઉપસંહરેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, તેલપ્પદીપો તદાહારો તદુપાદાનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં જલેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ''.

''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, તેલઞ્ચ પટિચ્ચ વટ્ટિઞ્ચ પટિચ્ચ તેલપ્પદીપો ઝાયેય્ય. તત્ર પુરિસો ન કાલેન કાલં તેલં આસિઞ્ચેય્ય ન વટ્ટિં ઉપસંહરેય્ય . એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, તેલપ્પદીપો પુરિમસ્સ ચ ઉપાદાનસ્સ પરિયાદાના અઞ્ઞસ્સ ચ અનુપહારા અનાહારો નિબ્બાયેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ. ચતુત્થં.

૫. મહારુક્ખસુત્તં

૫૫. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''ઉપાદાનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો

હોતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો. તસ્સ યાનિ ચેવ મૂલાનિ અધોગમાનિ, યાનિ ચ તિરિયઙ્ગમાનિ, સબ્બાનિ તાનિ ઉદ્ધં ઓજં અભિહરન્તિ. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો તદાહારો તદુપાદાનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘ઉપાદાનિયેસુ , ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલપિટકં [કુદાલપિટકં (અઞ્ઞત્થ)] આદાય. સો તં રુક્ખં મૂલે છિન્દેય્ય, મૂલં છિન્દિત્વા પલિખણેય્ય [પલિંખણેય્ય (પી॰ ક॰)], પલિખણિત્વા મૂલાનિ ઉદ્ધરેય્ય અન્તમસો ઉસીરનાળિમત્તાનિપિ. સો તં રુક્ખં ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દેય્ય, ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દિત્વા ફાલેય્ય, ફાલેત્વા સકલિકં સકલિકં કરેય્ય, સકલિકં સકલિકં કરિત્વા વાતાતપે વિસોસેય્ય; વાતાતપે વિસોસેત્વા અગ્ગિના ડહેય્ય, અગ્ગિના ડહેત્વા મસિં કરેય્ય, મસિં કરિત્વા મહાવાતે વા ઓફુણેય્ય [ઓપુનેય્ય (સી॰ પી॰), ઓફુનેય્ય (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો ઉચ્છિન્નમૂલો અસ્સ તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો [અનભાવકતો (સી॰), અનભાવઙ્ગતો (સ્યા॰ કં॰)] આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયમહારુક્ખસુત્તં

૫૬. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો. તસ્સ યાનિ ચેવ મૂલાનિ અધોગમાનિ, યાનિ ચ તિરિયઙ્ગમાનિ , સબ્બાનિ તાનિ ઉદ્ધં ઓજં અભિહરન્તિ. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો તદાહારો તદુપાદાનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં …પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલપિટકં આદાય. સો તં રુક્ખં મૂલે છિન્દેય્ય, મૂલે છેત્વા પલિખણેય્ય, પલિખણિત્વા મૂલાનિ ઉદ્ધરેય્ય…પે॰… નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો ઉચ્છિન્નમૂલો અસ્સ તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. તરુણરુક્ખસુત્તં

૫૭. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘સંયોજનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, તરુણો રુક્ખો. તસ્સ પુરિસો કાલેન કાલં મૂલાનિ પલિમજ્જેય્ય [પલિસજ્જેય્ય (સી॰), પલિસજ્જેય્ય (સ્યા॰ કં॰ પી॰), પલિપટ્ઠેય્ય (ક॰), પલિસન્દેય્ય, પલિબન્ધેય્ય (ટીકાનુરૂપં)] કાલેન કાલં પંસું દદેય્ય, કાલેન કાલં ઉદકં દદેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, તરુણો રુક્ખો તદાહારો તદુપાદાનો વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘સંયોજનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, તરુણો રુક્ખો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલપિટકં આદાય...પે॰... નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, તરુણો રુક્ખો ઉચ્છિન્નમૂલો અસ્સ તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. સત્તમં.

૮. નામરૂપસુત્તં

૫૮. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘સંયોજનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ હોતિ. નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો. તસ્સ યાનિ ચેવ મૂલાનિ અધોગમાનિ, યાનિ ચ તિરિયઙ્ગમાનિ, સબ્બાનિ તાનિ ઉદ્ધં ઓજં અભિહરન્તિ. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો તદાહારો તદુપાદાનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ હોતિ...પે॰....

‘‘સંયોજનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ ન હોતિ. નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, મહારુક્ખો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલપિટકં આદાય...પે॰... આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ ન હોતિ. નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. વિઞ્ઞાણસુત્તં

૫૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘સંયોજનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો વિઞ્ઞાણસ્સ અવક્કન્તિ હોતિ. વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો. તસ્સ યાનિ ચેવ મૂલાનિ ...પે॰... એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો વિઞ્ઞાણસ્સ અવક્કન્તિ હોતિ...પે॰....

‘‘સંયોજનિયેસુ, ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો વિઞ્ઞાણસ્સ અવક્કન્તિ ન હોતિ. વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહારુક્ખો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલપિટકં આદાય…પે॰… આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સંયોજનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો વિઞ્ઞાણસ્સ અવક્કન્તિ ન હોતિ. વિઞ્ઞાણસ્સ નિરોધા નામરૂપનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’તિ. નવમં.

૧૦. નિદાનસુત્તં

૬૦. એકં સમયં ભગવા કુરૂસુ વિહરતિ કમ્માસધમ્મં નામ કુરૂનં નિગમો. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ ગમ્ભીરો ચાયં, ભન્તે, પટિચ્ચસમુપ્પાદો ગમ્ભીરાવભાસો ચ, અથ ચ પન મે ઉત્તાનકુત્તાનકો વિય ખાયતી’’તિ.

‘‘મા હેવં, આનન્દ, મા હેવં, આનન્દ [મા હેવં આનન્દ અવચ મા હેવં આનન્દ અવચ (દી॰ નિ॰ ૨ મહાનિદાનસુત્તે)]! ગમ્ભીરો ચાયં, આનન્દ, પટિચ્ચસમુપ્પાદો ગમ્ભીરાવભાસો ચ. એતસ્સ, આનન્દ, ધમ્મસ્સ અનનુબોધા અપ્પટિવેધા એવમયં પજા તન્તાકુલકજાતા કુલગણ્ઠિકજાતા [ગુળાગુણ્ઠિકજાતા (સી॰), ગુળીગુણ્ઠિકજાતા (સ્યા॰ કં॰)] મુઞ્જપબ્બજભૂતા [મુઞ્જબબ્બજભૂતા (સી॰)] અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં સંસારં નાતિવત્તતિ.

‘‘ઉપાદાનિયેસુ, આનન્દ, ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, આનન્દ, મહારુક્ખો. તસ્સ યાનિ ચેવ મૂલાનિ અધોગમાનિ, યાનિ ચ તિરિયઙ્ગમાનિ, સબ્બાનિ તાનિ ઉદ્ધં ઓજં અભિહરન્તિ. એવઞ્હિ સો, આનન્દ, મહારુક્ખો તદાહારો તદુપાદાનો ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠેય્ય. એવમેવ ખો, આનન્દ, ઉપાદાનિયેસુ ધમ્મેસુ અસ્સાદાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા પવડ્ઢતિ. તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં ; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

‘‘ઉપાદાનિયેસુ, આનન્દ, ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ.

‘‘સેય્યથાપિ , આનન્દ, મહારુક્ખો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલપિટકં આદાય. સો તં રુક્ખં મૂલે છિન્દેય્ય, મૂલે છેત્વા પલિખણેય્ય, પલિખણિત્વા મૂલાનિ ઉદ્ધરેય્ય અન્તમસો ઉસીરનાળિમત્તાનિપિ. સો તં રુક્ખં ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દેય્ય. ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દિત્વા ફાલેય્ય; ફાલેત્વા સકલિકં સકલિકં કરેય્ય, સકલિકં સકલિકં કરિત્વા વાતાતપે વિસોસેય્ય, વાતાતપે વિસોસેત્વા અગ્ગિના ડહેય્ય, અગ્ગિના ડહેત્વા મસિં કરેય્ય, મસિં કરિત્વા મહાવાતે વા ઓફુણેય્ય, નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેય્ય. એવઞ્હિ સો, આનન્દ, મહારુક્ખો ઉચ્છિન્નમૂલો અસ્સ

તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો . એવમેવ ખો, આનન્દ, ઉપાદાનિયેસુ ધમ્મેસુ આદીનવાનુપસ્સિનો વિહરતો તણ્હા નિરુજ્ઝતિ. તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ. દસમં.

દુક્ખવગ્ગો છટ્ઠો.

તસ્સુદ્દાનં –

પરિવીમંસનુપાદાનં, દ્વે ચ સંયોજનાનિ ચ;
મહારુક્ખેન દ્વે વુત્તા, તરુણેન ચ સત્તમં;
નામરૂપઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, નિદાનેન ચ તે દસાતિ.

૭. મહાવગ્ગો

૧. અસ્સુતવાસુત્તં

૬૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે...પે॰... ''અસ્સુતવા, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો ઇમસ્મિં ચાતુમહાભૂતિકસ્મિં કાયસ્મિં નિબ્બિન્દેય્યપિ વિરજ્જેય્યપિ વિમુચ્ચેય્યપિ. તં કિસ્સ હેતુ? [ચાતુમ્મહાભૂતિકસ્મિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] દિસ્સતિ, ભિક્ખવે [દિસ્સતિ હિ ભિક્ખવે (સી॰ સ્યા॰ કં॰)], ઇમસ્સ ચાતુમહાભૂતિકસ્સ કાયસ્સ આચયોપિ અપચયોપિ આદાનમ્પિ નિક્ખેપનમ્પિ. તસ્મા તત્રાસ્સુતવા પુથુજ્જનો નિબ્બિન્દેય્યપિ વિરજ્જેય્યપિ વિમુચ્ચેય્યપિ''.

''યઞ્ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, વુચ્ચતિ ચિત્તં ઇતિપિ, મનો ઇતિપિ, વિઞ્ઞાણં ઇતિપિ, તત્રાસ્સુતવા પુથુજ્જનો નાલં નિબ્બિન્દિતું નાલં વિરજ્જિતું નાલં વિમુચ્ચિતું. તં કિસ્સ હેતુ? દીઘરત્તઞ્હેતં, ભિક્ખવે, અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ અજ્ઝોસિતં મમાયિતં પરામટ્ઠં – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ. તસ્મા તત્રાસ્સુતવા પુથુજ્જનો નાલં નિબ્બિન્દિતું નાલં વિરજ્જિતું નાલં વિમુચ્ચિતું.

''વરં , ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ઇમં ચાતુમહાભૂતિકં કાયં અત્તતો ઉપગચ્છેય્ય, ન ત્વેવ ચિત્તં. તં કિસ્સ હેતુ? દિસ્સતાયં, ભિક્ખવે, ચાતુમહાભૂતિકો કાયો એકમ્પિ વસ્સં તિટ્ઠમાનો દ્વેપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો તીણિપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો ચત્તારિપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો પઞ્ચપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો દસપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો વીસતિપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો તિંસમ્પિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો ચત્તારીસમ્પિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો પઞ્ઞાસમ્પિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો વસ્સસતમ્પિ તિટ્ઠમાનો, ભિય્યોપિ તિટ્ઠમાનો.

''યઞ્ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, વુચ્ચતિ ચિત્તં ઇતિપિ, મનો ઇતિપિ, વિઞ્ઞાણં ઇતિપિ, તં રત્તિયા ચ દિવસસ્સ ચ અઞ્ઞદેવ ઉપ્પજ્જતિ અઞ્ઞં નિરુજ્ઝતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મક્કટો અરઞ્ઞે પવને ચરમાનો સાખં ગણ્હતિ, તં મુઞ્ચિત્વા અઞ્ઞં ગણ્હતિ, તં મુઞ્ચિત્વા અઞ્ઞં ગણ્હતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યમિદં વુચ્ચતિ ચિત્તં ઇતિપિ, મનો ઇતિપિ, વિઞ્ઞાણં ઇતિપિ, તં રત્તિયા ચ દિવસસ્સ ચ અઞ્ઞદેવ ઉપ્પજ્જતિ અઞ્ઞં નિરુજ્ઝતિ.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો પટિચ્ચસમુપ્પાદંયેવ સાધુકં યોનિસો મનસિ કરોતિ – ‘ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ; ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ – યદિદં અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા; સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો; સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી’’’તિ.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ, વિરાગા વિમુચ્ચતિ, વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. પઠમં.

૨. દુતિયઅસ્સુતવાસુત્તં

૬૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘અસ્સુતવા, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો ઇમસ્મિં ચાતુમહાભૂતિકસ્મિં કાયસ્મિં નિબ્બિન્દેય્યપિ વિરજ્જેય્યપિ વિમુચ્ચેય્યપિ. તં કિસ્સ હેતુ? દિસ્સતિ, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ ચાતુમહાભૂતિકસ્સ કાયસ્સ આચયોપિ અપચયોપિ આદાનમ્પિ નિક્ખેપનમ્પિ . તસ્મા તત્રાસ્સુતવા પુથુજ્જનો નિબ્બિન્દેય્યપિ વિરજ્જેય્યપિ વિમુચ્ચેય્યપિ. યઞ્ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, વુચ્ચતિ ચિત્તં ઇતિપિ, મનો ઇતિપિ, વિઞ્ઞાણં ઇતિપિ, તત્રાસ્સુતવા પુથુજ્જનો નાલં નિબ્બિન્દિતું નાલં વિરજ્જિતું નાલં વિમુચ્ચિતું. તં કિસ્સ હેતુ? દીઘરત્તઞ્હેતં, ભિક્ખવે, અસ્સુતવતો પુથુજ્જનસ્સ અજ્ઝોસિતં મમાયિતં પરામટ્ઠં – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ. તસ્મા તત્રાસ્સુતવા પુથુજ્જનો નાલં નિબ્બિન્દિતું નાલં વિરજ્જિતું નાલં વિમુચ્ચિતું’’.

‘‘વરં, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ઇમં ચાતુમહાભૂતિકં કાયં અત્તતો ઉપગચ્છેય્ય, ન ત્વેવ ચિત્તં. તં કિસ્સ હેતુ? દિસ્સતાયં, ભિક્ખવે, ચાતુમહાભૂતિકો કાયો એકમ્પિ વસ્સં તિટ્ઠમાનો દ્વેપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો તીણિપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો ચત્તારિપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો પઞ્ચપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો દસપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો વીસતિપિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો તિંસમ્પિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો ચત્તારીસમ્પિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો પઞ્ઞાસમ્પિ વસ્સાનિ તિટ્ઠમાનો વસ્સસતમ્પિ તિટ્ઠમાનો, ભિય્યોપિ તિટ્ઠમાનો. યઞ્ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, વુચ્ચતિ ચિત્તં ઇતિપિ, મનો ઇતિપિ, વિઞ્ઞાણં ઇતિપિ, તં રત્તિયા ચ દિવસસ્સ ચ અઞ્ઞદેવ ઉપ્પજ્જતિ અઞ્ઞં નિરુજ્ઝતિ.

‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો પટિચ્ચસમુપ્પાદંયેવ સાધુકં યોનિસો મનસિ કરોતિ – ‘ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ; ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતી’તિ. સુખવેદનિયં, ભિક્ખવે, ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખવેદના. તસ્સેવ સુખવેદનિયસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા યં તજ્જં વેદયિતં સુખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના સુખવેદના સા નિરુજ્ઝતિ સા વૂપસમ્મતિ. દુક્ખવેદનિયં, ભિક્ખવે, ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખવેદના. તસ્સેવ દુક્ખવેદનિયસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા યં તજ્જં વેદયિતં દુક્ખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના દુક્ખવેદના સા નિરુજ્ઝતિ સા વૂપસમ્મતિ. અદુક્ખમસુખવેદનિયં, ભિક્ખવે, ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખવેદના. તસ્સેવ અદુક્ખમસુખવેદનિયસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા યં તજ્જં વેદયિતં અદુક્ખમસુખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના અદુક્ખમસુખવેદના સા નિરુજ્ઝતિ સા વૂપસમ્મતિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, દ્વિન્નં કટ્ઠાનં સઙ્ઘટ્ટનસમોધાના ઉસ્મા જાયતિ તેજો અભિનિબ્બત્તતિ. તેસંયેવ દ્વિન્નં કટ્ઠાનં નાનાકતવિનિબ્ભોગા [નાનાભાવાવિનિક્ખેપા (સી॰ પી॰) મ॰ નિ॰ ૩.૩૫૭] યા તજ્જા ઉસ્મા સા નિરુજ્ઝતિ સા વૂપસમ્મતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સુખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખવેદના. તસ્સેવ સુખવેદનિયસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા યં તજ્જં વેદયિતં સુખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના સુખવેદના સા નિરુજ્ઝતિ સા વૂપસમ્મતિ…પે॰… અદુક્ખમસુખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખવેદના. તસ્સેવ અદુક્ખમસુખવેદનિયસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા યં તજ્જં વેદયિતં અદુક્ખમસુખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના અદુક્ખમસુખવેદના સા નિરુજ્ઝતિ સા વૂપસમ્મતિ.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ, વિરાગા વિમુચ્ચતિ, વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. દુતિયં.

૩. પુત્તમંસૂપમસુત્તં

૬૩. સાવત્થિયં …પે॰… ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય . કતમે ચત્તારો? કબળીકારો આહારો ઓળારિકો વા સુખુમો વા, ફસ્સો દુતિયો, મનોસઞ્ચેતના તતિયા, વિઞ્ઞાણં ચતુત્થં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય’’.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, કબળીકારો આહારો દટ્ઠબ્બો? સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દ્વે જાયમ્પતિકા [જયમ્પતિકા (સી॰ પી॰) ટીકા ઓલોકેતબ્બા] પરિત્તં સમ્બલં આદાય કન્તારમગ્ગં પટિપજ્જેય્યું. તેસમસ્સ એકપુત્તકો પિયો મનાપો. અથ ખો તેસં, ભિક્ખવે, દ્વિન્નં જાયમ્પતિકાનં કન્તારગતાનં યા પરિત્તા સમ્બલમત્તા, સા પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય. સિયા ચ નેસં કન્તારાવસેસો અનતિણ્ણો. અથ ખો તેસં, ભિક્ખવે, દ્વિન્નં જાયમ્પતિકાનં એવમસ્સ – ‘અમ્હાકં ખો યા પરિત્તા સમ્બલમત્તા સા પરિક્ખીણા પરિયાદિણ્ણા [પરિયાદિન્ના (સ્યા॰ કં॰)]. અત્થિ ચાયં કન્તારાવસેસો અનિત્તિણ્ણો [અનિત્થિણ્ણો (સ્યા॰ કં॰), અનતિણ્ણો (ક॰)]. યંનૂન મયં ઇમં એકપુત્તકં પિયં મનાપં વધિત્વા વલ્લૂરઞ્ચ સોણ્ડિકઞ્ચ કરિત્વા પુત્તમંસાનિ ખાદન્તા એવં તં કન્તારાવસેસં નિત્થરેય્યામ, મા સબ્બેવ તયો વિનસ્સિમ્હા’તિ. અથ ખો તે, ભિક્ખવે, દ્વે જાયમ્પતિકા તં એકપુત્તકં પિયં મનાપં વધિત્વા વલ્લૂરઞ્ચ સોણ્ડિકઞ્ચ કરિત્વા પુત્તમંસાનિ ખાદન્તા એવં તં કન્તારાવસેસં નિત્થરેય્યું. તે પુત્તમંસાનિ ચેવ ખાદેય્યું, ઉરે ચ પટિપિસેય્યું – ‘કહં, એકપુત્તક, કહં, એકપુત્તકા’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ તે દવાય વા આહારં આહારેય્યું, મદાય વા આહારં આહારેય્યું, મણ્ડનાય વા આહારં આહારેય્યું, વિભૂસનાય વા આહારં આહારેય્યુ’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘નનુ તે, ભિક્ખવે, યાવદેવ કન્તારસ્સ નિત્થરણત્થાય આહારં આહારેય્યુ’’ન્તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘એવમેવ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, કબળીકારો આહારો દટ્ઠબ્બો’’તિ વદામિ. કબળીકારે, ભિક્ખવે, આહારે પરિઞ્ઞાતે પઞ્ચકામગુણિકો રાગો પરિઞ્ઞાતો હોતિ. પઞ્ચકામગુણિકે રાગે પરિઞ્ઞાતે નત્થિ તં સંયોજનં યેન સંયોજનેન સંયુત્તો અરિયસાવકો પુન ઇમં લોકં આગચ્છેય્ય.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ફસ્સાહારો દટ્ઠબ્બો? સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગાવી નિચ્ચમ્મા કુટ્ટં ચે [કુટ્ટઞ્ચે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નિસ્સાય તિટ્ઠેય્ય. યે કુટ્ટનિસ્સિતા પાણા તે નં ખાદેય્યું. રુક્ખં ચે નિસ્સાય તિટ્ઠેય્ય, યે રુક્ખનિસ્સિતા પાણા તે નં ખાદેય્યું. ઉદકં ચે નિસ્સાય તિટ્ઠેય્ય, યે ઉદકનિસ્સિતા પાણા તે નં ખાદેય્યું. આકાસં ચે નિસ્સાય તિટ્ઠેય્ય, યે આકાસનિસ્સિતા પાણા તે નં ખાદેય્યું. યં યદેવ હિ સા, ભિક્ખવે, ગાવી નિચ્ચમ્મા નિસ્સાય તિટ્ઠેય્ય, યે તન્નિસ્સિતા [યે તન્નિસ્સિતા તન્નિસ્સિતા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પાણા તે નં ખાદેય્યું. એવમેવ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ‘‘ફસ્સાહારો દટ્ઠબ્બો’’તિ વદામિ. ફસ્સે, ભિક્ખવે, આહારે પરિઞ્ઞાતે તિસ્સો વેદના પરિઞ્ઞાતા હોન્તિ. તીસુ વેદનાસુ પરિઞ્ઞાતાસુ અરિયસાવકસ્સ નત્થિ કિઞ્ચિ ઉત્તરિકરણીયન્તિ [ઉત્તરિંકરણીયન્તિ (સી॰ પી॰)] વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, મનોસઞ્ચેતનાહારો દટ્ઠબ્બો? સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગારકાસુ સાધિકપોરિસા પુણ્ણા અઙ્ગારાનં વીતચ્ચિકાનં વીતધૂમાનં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય જીવિતુકામો અમરિતુકામો સુખકામો દુક્ખપ્પટિકૂલો. તમેનં દ્વે બલવન્તો પુરિસા નાનાબાહાસુ ગહેત્વા તં અઙ્ગારકાસું ઉપકડ્ઢેય્યું. અથ ખો, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ આરકાવસ્સ ચેતના આરકા પત્થના આરકા પણિધિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હિ, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ હોતિ – ‘ઇમં ચાહં અઙ્ગારકાસું પપતિસ્સામિ, તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છામિ મરણમત્તં વા દુક્ખ’ન્તિ. એવમેવ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ‘મનોસઞ્ચેતનાહારો દટ્ઠબ્બો’તિ વદામિ. મનોસઞ્ચેતનાય, ભિક્ખવે, આહારે પરિઞ્ઞાતે તિસ્સો તણ્હા પરિઞ્ઞાતા હોન્તિ. તીસુ તણ્હાસુ પરિઞ્ઞાતાસુ અરિયસાવકસ્સ નત્થિ કિઞ્ચિ ઉત્તરિકરણીયન્તિ વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણાહારો દટ્ઠબ્બો? સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ચોરં આગુચારિં ગહેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેય્યું – ‘અયં તે, દેવ, ચોરો આગુચારી, ઇમસ્સ યં ઇચ્છસિ તં દણ્ડં પણેહી’તિ. તમેનં રાજા એવં વદેય્ય – ‘ગચ્છથ, ભો, ઇમં પુરિસં પુબ્બણ્હસમયં સત્તિસતેન હનથા’તિ. તમેનં પુબ્બણ્હસમયં સત્તિસતેન હનેય્યું. અથ રાજા મજ્ઝન્હિકસમયં એવં વદેય્ય – ‘અમ્ભો, કથં સો પુરિસો’તિ? ‘તથેવ, દેવ, જીવતી’તિ. તમેનં રાજા એવં વદેય્ય – ‘ગચ્છથ, ભો, તં પુરિસં મજ્ઝન્હિકસમયં સત્તિસતેન હનથા’તિ. તમેનં મજ્ઝન્હિકસમયં સત્તિસતેન હનેય્યું. અથ રાજા સાયન્હસમયં એવં વદેય્ય – ‘અમ્ભો, કથં સો પુરિસો’તિ? ‘તથેવ, દેવ, જીવતી’તિ. તમેનં રાજા એવં વદેય્ય – ‘ગચ્છથ, ભો, તં પુરિસં સાયન્હસમયં સત્તિસતેન હનથા’તિ. તમેનં સાયન્હસમયં સત્તિસતેન હનેય્યું. તં કિં મઞ્ઞથ , ભિક્ખવે, અપિ નુ સો પુરિસો દિવસં તીહિ સત્તિસતેહિ હઞ્ઞમાનો તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદિયેથા’’તિ? ‘‘એકિસ્સાપિ, ભન્તે, સત્તિયા હઞ્ઞમાનો તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદિયેથ; કો પન વાદો તીહિ સત્તિસતેહિ હઞ્ઞમાનો’’તિ! ‘‘એવમેવ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણાહારો દટ્ઠબ્બોતિ વદામિ. વિઞ્ઞાણે, ભિક્ખવે, આહારે પરિઞ્ઞાતે નામરૂપં પરિઞ્ઞાતં હોતિ, નામરૂપે પરિઞ્ઞાતે અરિયસાવકસ્સ નત્થિ કિઞ્ચિ ઉત્તરિકરણીયન્તિ વદામી’’તિ. તતિયં.

૪. અત્થિરાગસુત્તં

૬૪. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય. કતમે ચત્તારો? કબળીકારો આહારો ઓળારિકો વા સુખુમો વા, ફસ્સો દુતિયો, મનોસઞ્ચેતના તતિયા, વિઞ્ઞાણં ચતુત્થં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો આહારા ભૂતાનં વા સત્તાનં ઠિતિયા સમ્ભવેસીનં વા અનુગ્ગહાય’’.

‘‘કબળીકારે ચે, ભિક્ખવે, આહારે અત્થિ રાગો અત્થિ નન્દી અત્થિ તણ્હા, પતિટ્ઠિતં તત્થ વિઞ્ઞાણં વિરૂળ્હં. યત્થ પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં વિરૂળ્હં, અત્થિ તત્થ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ. યત્થ અત્થિ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ, અત્થિ

તત્થ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ. યત્થ અત્થિ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ, અત્થિ તત્થ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ. યત્થ અત્થિ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ, અત્થિ તત્થ આયતિં જાતિજરામરણં. યત્થ અત્થિ આયતિં જાતિજરામરણં, સસોકં તં, ભિક્ખવે, સદરં સઉપાયાસન્તિ વદામિ.

‘‘ફસ્સે ચે, ભિક્ખવે, આહારે…પે॰… મનોસઞ્ચેતનાય ચે, ભિક્ખવે, આહારે… વિઞ્ઞાણે ચે, ભિક્ખવે, આહારે અત્થિ રાગો અત્થિ નન્દી અત્થિ તણ્હા, પતિટ્ઠિતં તત્થ વિઞ્ઞાણં વિરૂળ્હં. યત્થ પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં વિરૂળ્હં, અત્થિ તત્થ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ. યત્થ અત્થિ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ, અત્થિ તત્થ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ. યત્થ અત્થિ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ, અત્થિ તત્થ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ. યત્થ અત્થિ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ, અત્થિ તત્થ આયતિં જાતિજરામરણં. યત્થ અત્થિ આયતિં જાતિજરામરણં, સસોકં તં, ભિક્ખવે, સદરં સઉપાયાસન્તિ વદામિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, રજકો વા ચિત્તકારકો વા સતિ રજનાય વા લાખાય વા હલિદ્દિયા વા નીલિયા વા મઞ્જિટ્ઠાય વા સુપરિમટ્ઠે વા ફલકે ભિત્તિયા વા દુસ્સપટ્ટે વા ઇત્થિરૂપં વા પુરિસરૂપં વા અભિનિમ્મિનેય્ય સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગં; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, કબળીકારે ચે આહારે અત્થિ રાગો અત્થિ નન્દી અત્થિ તણ્હા, પતિટ્ઠિતં તત્થ વિઞ્ઞાણં વિરૂળ્હં. યત્થ પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં વિરૂળ્હં, અત્થિ તત્થ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ. યત્થ અત્થિ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ, અત્થિ તત્થ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ. યત્થ અત્થિ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ, અત્થિ તત્થ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ. યત્થ અત્થિ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ, અત્થિ તત્થ આયતિં જાતિજરામરણં. યત્થ અત્થિ આયતિં જાતિજરામરણં, સસોકં તં, ભિક્ખવે, સદરં સઉપાયાસન્તિ વદામિ.

‘‘ફસ્સે ચે, ભિક્ખવે, આહારે…પે॰… મનોસઞ્ચેતનાય ચે, ભિક્ખવે, આહારે… વિઞ્ઞાણે ચે, ભિક્ખવે, આહારે અત્થિ રાગો અત્થિ નન્દી અત્થિ તણ્હા, પતિટ્ઠિતં તત્થ વિઞ્ઞાણં વિરૂળ્હં. યત્થ પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં વિરૂળ્હં, અત્થિ તત્થ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ. યત્થ અત્થિ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ, અત્થિ તત્થ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ. યત્થ અત્થિ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ, અત્થિ તત્થ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ. યત્થ અત્થિ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ, અત્થિ તત્થ આયતિં જાતિજરામરણં. યત્થ અત્થિ આયતિં જાતિજરામરણં, સસોકં તં, ભિક્ખવે, સદરં સઉપાયાસન્તિ વદામિ.

‘‘કબળીકારે ચે, ભિક્ખવે, આહારે નત્થિ રાગો નત્થિ નન્દી નત્થિ તણ્હા, અપ્પતિટ્ઠિતં તત્થ વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં. યત્થ અપ્પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં, નત્થિ તત્થ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ. યત્થ નત્થિ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ, નત્થિ તત્થ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ. યત્થ નત્થિ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ, નત્થિ તત્થ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ. યત્થ નત્થિ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ, નત્થિ તત્થ આયતિં જાતિજરામરણં. યત્થ નત્થિ આયતિં જાતિજરામરણં, અસોકં તં, ભિક્ખવે, અદરં અનુપાયાસન્તિ વદામિ.

‘‘ફસ્સે ચે, ભિક્ખવે, આહારે…પે॰… મનોસઞ્ચેતનાય ચે, ભિક્ખવે, આહારે… વિઞ્ઞાણે ચે, ભિક્ખવે, આહારે નત્થિ રાગો નત્થિ નન્દી નત્થિ તણ્હા, અપ્પતિટ્ઠિતં તત્થ વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં. યત્થ અપ્પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં, નત્થિ તત્થ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ . યત્થ નત્થિ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ, નત્થિ તત્થ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ. યત્થ નત્થિ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ, નત્થિ તત્થ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ. યત્થ નત્થિ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ,

નત્થિ તત્થ આયતિં જાતિજરામરણં. યત્થ નત્થિ આયતિં જાતિજરામરણં, અસોકં તં, ભિક્ખવે, અદરં અનુપાયાસન્તિ વદામિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કૂટાગારં વા કૂટાગારસાલં વા ઉત્તરાય વા દક્ખિણાય વા પાચીનાય વા વાતપાના સૂરિયે ઉગ્ગચ્છન્તે વાતપાનેન રસ્મિ પવિસિત્વા ક્વાસ્સ પતિટ્ઠિતા’’ [કત્થ પતિટ્ઠિતા (ક॰)] તિ? ‘‘પચ્છિમાયં, ભન્તે, ભિત્તિય’’ન્તિ. ‘‘પચ્છિમા ચે, ભિક્ખવે, ભિત્તિ નાસ્સ ક્વાસ્સ પતિટ્ઠિતા’’તિ? ‘‘પથવિયં, ભન્તે’’તિ. ‘‘પથવી ચે, ભિક્ખવે , નાસ્સ ક્વાસ્સ પતિટ્ઠિતા’’તિ? ‘‘આપસ્મિં, ભન્તે’’તિ. ‘‘આપો ચે, ભિક્ખવે, નાસ્સ ક્વાસ્સ પતિટ્ઠિતા’’તિ? ‘‘અપ્પતિટ્ઠિતા, ભન્તે’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, કબળીકારે ચે આહારે નત્થિ રાગો નત્થિ નન્દી નત્થિ તણ્હા…પે॰….

‘‘ફસ્સે ચે, ભિક્ખવે, આહારે… મનોસઞ્ચેતનાય ચે, ભિક્ખવે, આહારે… વિઞ્ઞાણે ચે, ભિક્ખવે, આહારે નત્થિ રાગો નત્થિ નન્દી નત્થિ તણ્હા, અપ્પતિટ્ઠિતં તત્થ વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં. યત્થ અપ્પતિટ્ઠિતં વિઞ્ઞાણં અવિરૂળ્હં, નત્થિ તત્થ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ. યત્થ નત્થિ નામરૂપસ્સ અવક્કન્તિ, નત્થિ તત્થ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ. યત્થ નત્થિ સઙ્ખારાનં વુદ્ધિ, નત્થિ તત્થ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ . યત્થ નત્થિ આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ, નત્થિ તત્થ આયતિં જાતિજરામરણં. યત્થ નત્થિ આયતિં જાતિજરામરણં અસોકં તં, ભિક્ખવે, અદરં અનુપાયાસન્તિ વદામી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. નગરસુત્તં

૬૫. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘પુબ્બે મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘કિચ્છા વતાયં લોકો આપન્નો જાયતિ ચ જીયતિ ચ મીયતિ ચ ચવતિ ચ ઉપપજ્જતિ ચ. અથ ચ પનિમસ્સ દુક્ખસ્સ નિસ્સરણં નપ્પજાનાતિ જરામરણસ્સ. કુદાસ્સુ નામ ઇમસ્સ દુક્ખસ્સ નિસ્સરણં પઞ્ઞાયિસ્સતિ જરામરણસ્સા’તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ જરામરણં હોતિ, કિંપચ્ચયા જરામરણ’ન્તિ ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘જાતિયા ખો સતિ જરામરણં હોતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’’ન્તિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ જાતિ હોતિ…પે॰… ભવો હોતિ… ઉપાદાનં હોતિ… તણ્હા હોતિ… વેદના હોતિ… ફસ્સો હોતિ… સળાયતનં હોતિ… નામરૂપં હોતિ… કિંપચ્ચયા નામરૂપ’ન્તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘વિઞ્ઞાણે ખો સતિ નામરૂપં હોતિ, વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપ’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો સતિ વિઞ્ઞાણં હોતિ, કિંપચ્ચયા વિઞ્ઞાણ’ન્તિ ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘નામરૂપે ખો સતિ વિઞ્ઞાણં હોતિ, નામરૂપપચ્ચયા વિઞ્ઞાણ’’’ન્તિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – પચ્ચુદાવત્તતિ ખો ઇદં વિઞ્ઞાણં નામરૂપમ્હા ન પરં ગચ્છતિ. એત્તાવતા જાયેથ વા જીયેથ વા મીયેથ વા ચવેથ વા ઉપપજ્જેથ વા, યદિદં નામરૂપપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં; વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં; નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં; સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. ‘સમુદયો, સમુદયો’તિ ખો મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ ઞાણં ઉદપાદિ પઞ્ઞા ઉદપાદિ વિજ્જા ઉદપાદિ આલોકો ઉદપાદિ.

“તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ, જરામરણં ન હોતિ; કિસ્સ નિરોધા જરામરણનિરોધો’તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘જાતિયા ખો અસતિ, જરામરણં ન હોતિ; જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો’તિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ જાતિ ન હોતિ…પે॰… ભવો ન હોતિ… ઉપાદાનં ન હોતિ… તણ્હા ન હોતિ… વેદના ન હોતિ… ફસ્સો ન હોતિ… સળાયતનં ન હોતિ… નામરૂપં ન હોતિ. કિસ્સ નિરોધા નામરૂપનિરોધો’તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘વિઞ્ઞાણે ખો અસતિ, નામરૂપં ન હોતિ; વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો’’’તિ .

“તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘કિમ્હિ નુ ખો અસતિ વિઞ્ઞાણં ન હોતિ; કિસ્સ નિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો’તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિકારા અહુ પઞ્ઞાય અભિસમયો – ‘નામરૂપે ખો અસતિ, વિઞ્ઞાણં ન હોતિ; નામરૂપનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો’’’તિ.

“તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – અધિગતો ખો મ્યાયં મગ્ગો બોધાય યદિદં – નામરૂપનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો; વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો; નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો; સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. ‘નિરોધો, નિરોધો’તિ ખો મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ ઞાણં ઉદપાદિ પઞ્ઞા ઉદપાદિ વિજ્જા ઉદપાદિ આલોકો ઉદપાદિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો અરઞ્ઞે પવને ચરમાનો પસ્સેય્ય પુરાણં મગ્ગં પુરાણઞ્જસં પુબ્બકેહિ મનુસ્સેહિ અનુયાતં. સો તમનુગચ્છેય્ય . તમનુગચ્છન્તો પસ્સેય્ય પુરાણં નગરં પુરાણં રાજધાનિં પુબ્બકેહિ મનુસ્સેહિ અજ્ઝાવુટ્ઠં [અજ્ઝાવુત્થં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] આરામસમ્પન્નં વનસમ્પન્નં પોક્ખરણીસમ્પન્નં ઉદ્ધાપવન્તં [ઉદ્દાપવન્તં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] રમણીયં. અથ ખો સો, ભિક્ખવે, પુરિસો રઞ્ઞો વા રાજમહામત્તસ્સ વા આરોચેય્ય – ‘યગ્ઘે, ભન્તે, જાનેય્યાસિ – અહં અદ્દસં અરઞ્ઞે પવને ચરમાનો પુરાણં મગ્ગં પુરાણઞ્જસં પુબ્બકેહિ મનુસ્સેહિ અનુયાતં તમનુગચ્છિં. તમનુગચ્છન્તો અદ્દસં પુરાણં નગરં પુરાણં રાજધાનિં પુબ્બકેહિ મનુસ્સેહિ અજ્ઝાવુટ્ઠં આરામસમ્પન્નં વનસમ્પન્નં પોક્ખરણીસમ્પન્નં ઉદ્ધાપવન્તં રમણીયં. તં, ભન્તે, નગરં માપેહી’તિ. અથ ખો સો, ભિક્ખવે, રાજા વા રાજમહામત્તો વા તં નગરં માપેય્ય. તદસ્સ નગરં અપરેન સમયેન ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ બાહુજઞ્ઞં આકિણ્ણમનુસ્સં વુદ્ધિવેપુલ્લપ્પત્તં. એવમેવ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, અદ્દસં પુરાણં મગ્ગં પુરાણઞ્જસં પુબ્બકેહિ સમ્માસમ્બુદ્ધેહિ અનુયાતં.

“કતમો ચ સો, ભિક્ખવે, પુરાણમગ્ગો પુરાણઞ્જસો પુબ્બકેહિ સમ્માસમ્બુદ્ધેહિ અનુયાતો ? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ. અયં ખો સો, ભિક્ખવે, પુરાણમગ્ગો પુરાણઞ્જસો પુબ્બકેહિ સમ્માસમ્બુદ્ધેહિ અનુયાતો, તમનુગચ્છિં; તમનુગચ્છન્તો જરામરણં અબ્ભઞ્ઞાસિં; જરામરણસમુદયં અબ્ભઞ્ઞાસિં; જરામરણનિરોધં અબ્ભઞ્ઞાસિં; જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તમનુગચ્છિં; તમનુગચ્છન્તો જાતિં અબ્ભઞ્ઞાસિં…પે॰… ભવં અબ્ભઞ્ઞાસિં… ઉપાદાનં અબ્ભઞ્ઞાસિં… તણ્હં અબ્ભઞ્ઞાસિં… વેદનં અબ્ભઞ્ઞાસિં… ફસ્સં અબ્ભઞ્ઞાસિં… સળાયતનં અબ્ભઞ્ઞાસિં… નામરૂપં અબ્ભઞ્ઞાસિં… વિઞ્ઞાણં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તમનુગચ્છિં; તમનુગચ્છન્તો સઙ્ખારે અબ્ભઞ્ઞાસિં; સઙ્ખારસમુદયં અબ્ભઞ્ઞાસિં; સઙ્ખારનિરોધં અબ્ભઞ્ઞાસિં; સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તદભિઞ્ઞા આચિક્ખિં ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં ઉપાસકાનં

ઉપાસિકાનં. તયિદં, ભિક્ખવે , બ્રહ્મચરિયં ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં પુથુભૂતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિત''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. સમ્મસસુત્તં

૬૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કુરૂસુ વિહરતિ કમ્માસધમ્મં નામ કુરૂનં નિગમો. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''સમ્મસથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, અન્તરં સમ્મસ''ન્તિ [અન્તરા સમ્મસનન્તિ (સી॰)]. એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહં ખો, ભન્તે, સમ્મસામિ અન્તરં સમ્મસ''ન્તિ. ''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, સમ્મસસિ અન્તરં સમ્મસ''ન્તિ? અથ ખો સો ભિક્ખુ બ્યાકાસિ. યથા સો ભિક્ખુ બ્યાકાસિ ન સો ભિક્ખુ ભગવતો ચિત્તં આરાધેસિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ''એતસ્સ, ભગવા, કાલો; એતસ્સ, સુગત, કાલો; યં ભગવા અન્તરં સમ્મસં ભાસેય્ય. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી''તિ. ''તેનહાનન્દ, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્મસમાનો સમ્મસતિ અન્તરં સમ્મસં [સમ્મસનં (સી॰)] – 'યં ખો ઇદં અનેકવિધં નાનપ્પકારકં દુક્ખં લોકે ઉપ્પજ્જતિ જરામરણં. ઇદં ખો દુક્ખં કિંનિદાનં કિંસમુદયં કિંજાતિકં કિંપભવં, કિસ્મિં સતિ જરામરણં હોતિ, કિસ્મિં અસતિ જરામરણં ન હોતી'તિ? સો સમ્મસમાનો એવં જાનાતિ – 'યં ખો ઇદં અનેકવિધં નાનપ્પકારકં દુક્ખં લોકે ઉપ્પજ્જતિ જરામરણં. ઇદં ખો દુક્ખં ઉપધિનિદાનં ઉપધિસમુદયં ઉપધિજાતિકં ઉપધિપભવં, ઉપધિસ્મિં સતિ જરામરણં હોતિ, ઉપધિસ્મિં અસતિ જરામરણં ન હોતી'તિ. સો જરામરણઞ્ચ પજાનાતિ જરામરણસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ જરામરણનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ યા ચ જરામરણનિરોધસારુપ્પગામિની પટિપદા તઞ્ચ પજાનાતિ. તથાપટિપન્નો ચ હોતિ અનુધમ્મચારી. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય પટિપન્નો જરામરણનિરોધાય.

''અથાપરં સમ્મસમાનો સમ્મસતિ અન્તરં સમ્મસં – 'ઉપધિ પનાયં કિંનિદાનો કિંસમુદયો કિંજાતિકો કિંપભવો, કિસ્મિં સતિ ઉપધિ હોતિ, કિસ્મિં અસતિ ઉપધિ ન હોતી'તિ? સો સમ્મસમાનો એવં જાનાતિ – 'ઉપધિ તણ્હાનિદાનો તણ્હાસમુદયો તણ્હાજાતિકો તણ્હાપભવો, તણ્હાય સતિ ઉપધિ હોતિ, તણ્હાય અસતિ ઉપધિ ન હોતી'તિ. સો ઉપધિઞ્ચ પજાનાતિ ઉપધિસમુદયઞ્ચ પજાનાતિ ઉપધિનિરોધઞ્ચ પજાનાતિ યા ચ ઉપધિનિરોધસારુપ્પગામિની પટિપદા તઞ્ચ પજાનાતિ. તથા પટિપન્નો ચ હોતિ અનુધમ્મચારી. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય પટિપન્નો ઉપધિનિરોધાય.

''અથાપરં સમ્મસમાનો સમ્મસતિ અન્તરં સમ્મસં – 'તણ્હા પનાયં કત્થ ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, કત્થ નિવિસમાના નિવિસતી'તિ? સો સમ્મસમાનો એવં જાનાતિ – યં ખો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ . કિઞ્ચ લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં? ચક્ખું લોકે પિયરૂપં, સાતરૂપં. એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ, એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ. સોતં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં... પે॰... ઘાનં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં... જિવ્હા લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં... કાયો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં... મનો લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં એત્થેસા તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ એત્થ નિવિસમાના નિવિસતિ.

‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં નિચ્ચતો અદ્દક્ખું સુખતો અદ્દક્ખું અત્તતો અદ્દક્ખું આરોગ્યતો અદ્દક્ખું ખેમતો અદ્દક્ખું. તે તણ્હં વડ્ઢેસું. યે તણ્હં વડ્ઢેસું તે ઉપધિં વડ્ઢેસું. યે ઉપધિં વડ્ઢેસું તે દુક્ખં વડ્ઢેસું. યે દુક્ખં વડ્ઢેસું તે ન પરિમુચ્ચિંસુ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, ન પરિમુચ્ચિંસુ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, અનાગતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં નિચ્ચતો દક્ખિસ્સન્તિ [દક્ખિન્તિ (સી॰)] સુખતો દક્ખિસ્સન્તિ અત્તતો દક્ખિસ્સન્તિ આરોગ્યતો દક્ખિસ્સન્તિ ખેમતો દક્ખિસ્સન્તિ. તે તણ્હં વડ્ઢિસ્સન્તિ. યે તણ્હં વડ્ઢિસ્સન્તિ તે ઉપધિં વડ્ઢિસ્સન્તિ. યે ઉપધિં વડ્ઢિસ્સન્તિ તે દુક્ખં વડ્ઢિસ્સન્તિ. યે દુક્ખં વડ્ઢિસ્સન્તિ તે ન પરિમુચ્ચિસ્સન્તિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, ન પરિમુચ્ચિસ્સન્તિ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, એતરહિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં નિચ્ચતો પસ્સન્તિ સુખતો પસ્સન્તિ અત્તતો પસ્સન્તિ આરોગ્યતો પસ્સન્તિ ખેમતો પસ્સન્તિ. તે તણ્હં વડ્ઢેન્તિ . યે તણ્હં વડ્ઢેન્તિ તે ઉપધિં વડ્ઢેન્તિ. યે ઉપધિં વડ્ઢેન્તિ તે દુક્ખં વડ્ઢેન્તિ. યે દુક્ખં વડ્ઢેન્તિ તે ન પરિમુચ્ચન્તિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, ન પરિમુચ્ચન્તિ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, આપાનીયકંસો વણ્ણસમ્પન્નો ગન્ધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો. સો ચ ખો વિસેન સંસટ્ઠો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અયં તે, અમ્ભો પુરિસ, આપાનીયકંસો વણ્ણસમ્પન્નો ગન્ધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો; સો ચ ખો વિસેન સંસટ્ઠો. સચે આકઙ્ખસિ પિવ. પિવતો હિ ખો તં છાદેસ્સતિ વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ, પિવિત્વા ચ પન તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છસિ મરણમત્તં વા દુક્ખ’ન્તિ. સો તં આપાનીયકંસં સહસા અપ્પટિસઙ્ખા પિવેય્ય, નપ્પટિનિસ્સજ્જેય્ય. સો તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખં. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે હિ કેચિ અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં...પે॰... અનાગતમદ્ધાનં...પે॰... એતરહિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં નિચ્ચતો પસ્સન્તિ સુખતો પસ્સન્તિ અત્તતો પસ્સન્તિ આરોગ્યતો પસ્સન્તિ ખેમતો પસ્સન્તિ, તે તણ્હં વડ્ઢેન્તિ. યે તણ્હં વડ્ઢેન્તિ તે ઉપધિં વડ્ઢેન્તિ. યે ઉપધિં વડ્ઢેન્તિ તે દુક્ખં વડ્ઢેન્તિ. યે દુક્ખં વડ્ઢેન્તિ તે ન પરિમુચ્ચન્તિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, ન પરિમુચ્ચન્તિ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં અનિચ્ચતો અદ્દક્ખું દુક્ખતો અદ્દક્ખું અનત્તતો અદ્દક્ખું રોગતો અદ્દક્ખું ભયતો અદ્દક્ખું, તે તણ્હં પજહિંસુ. યે તણ્હં પજહિંસુ તે ઉપધિં પજહિંસુ. યે ઉપધિં પજહિંસુ તે દુક્ખં પજહિંસુ. યે દુક્ખં પજહિંસુ તે પરિમુચ્ચિંસુ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, પરિમુચ્ચિંસુ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, અનાગતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં અનિચ્ચતો દક્ખિસ્સન્તિ દુક્ખતો દક્ખિસ્સન્તિ અનત્તતો દક્ખિસ્સન્તિ રોગતો દક્ખિસ્સન્તિ ભયતો દક્ખિસ્સન્તિ, તે તણ્હં પજહિસ્સન્તિ. યે તણ્હં પજહિસ્સન્તિ...પે॰... પરિમુચ્ચિસ્સન્તિ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, એતરહિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં અનિચ્ચતો પસ્સન્તિ દુક્ખતો પસ્સન્તિ અનત્તતો પસ્સન્તિ રોગતો પસ્સન્તિ ભયતો પસ્સન્તિ, તે તણ્હં પજહન્તિ. યે તણ્હં પજહન્તિ તે ઉપધિં પજહન્તિ. યે ઉપધિં પજહન્તિ તે દુક્ખં પજહન્તિ. યે દુક્ખં પજહન્તિ તે પરિમુચ્ચન્તિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, પરિમુચ્ચન્તિ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આપાનીયકંસો વણ્ણસમ્પન્નો ગન્ધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો. સો ચ ખો વિસેન સંસટ્ઠો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અયં તે, અમ્ભો પુરિસ, આપાનીયકંસો વણ્ણસમ્પન્નો ગન્ધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો સો ચ ખો વિસેન સંસટ્ઠો. સચે આકઙ્ખસિ પિવ. પિવતો હિ ખો તં છાદેસ્સતિ વણ્ણેનપિ ગન્ધેનપિ રસેનપિ; પિવિત્વા ચ પન તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છસિ મરણમત્તં વા દુક્ખ’ન્તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ એવમસ્સ – ‘સક્કા ખો મે અયં સુરાપિપાસિતા [સુરાપિપાસા (?)] પાનીયેન વા વિનેતું દધિમણ્ડકેન વા વિનેતું ભટ્ઠલોણિકાય [મટ્ઠલોણિકાય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા વિનેતું લોણસોવીરકેન વા વિનેતું, ન ત્વેવાહં તં પિવેય્યં, યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’તિ. સો તં આપાનીયકંસં પટિસઙ્ખા ન પિવેય્ય, પટિનિસ્સજ્જેય્ય . સો તતોનિદાનં ન મરણં વા નિગચ્છેય્ય મરણમત્તં વા દુક્ખં. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે હિ કેચિ અતીતમદ્ધાનં સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં અનિચ્ચતો અદ્દક્ખું દુક્ખતો અદ્દક્ખું અનત્તતો અદ્દક્ખું રોગતો અદ્દક્ખું ભયતો અદ્દક્ખું, તે તણ્હં પજહિંસુ. યે તણ્હં પજહિંસુ તે ઉપધિં પજહિંસુ. યે ઉપધિં પજહિંસુ તે દુક્ખં પજહિંસુ. યે દુક્ખં પજહિંસુ તે પરિમુચ્ચિંસુ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, પરિમુચ્ચિંસુ દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, અનાગતમદ્ધાનં…પે॰… એતરહિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં તં અનિચ્ચતો પસ્સન્તિ દુક્ખતો પસ્સન્તિ અનત્તતો પસ્સન્તિ રોગતો પસ્સન્તિ ભયતો પસ્સન્તિ, તે તણ્હં પજહન્તિ. યે તણ્હં પજહન્તિ તે ઉપધિં પજહન્તિ. યે ઉપધિં પજહન્તિ તે દુક્ખં પજહન્તિ. યે દુક્ખં પજહન્તિ તે પરિમુચ્ચન્તિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, પરિમુચ્ચન્તિ દુક્ખસ્માતિ વદામી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. નળકલાપીસુત્તં

૬૭. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો [મહાકોટ્ઠિતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, સયંકતં જરામરણં, પરંકતં જરામરણં, સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ જરામરણં, ઉદાહુ અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં જરામરણ’’ન્તિ? ‘‘ન ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, સયંકતં જરામરણં, ન પરંકતં જરામરણં, ન સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ જરામરણં, નાપિ અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં જરામરણં. અપિ ચ, જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’ન્તિ.

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, સયંકતા જાતિ, પરંકતા જાતિ, સયંકતા ચ પરંકતા ચ જાતિ, ઉદાહુ અસયંકારા અપરંકારા અધિચ્ચસમુપ્પન્ના જાતી’’તિ? ‘‘ન ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, સયંકતા જાતિ, ન પરંકતા જાતિ,

ન સયંકતા ચ પરંકતા ચ જાતિ, નાપિ અસયંકારા અપરંકારા અધિચ્ચસમુપ્પન્ના જાતિ. અપિ ચ, ભવપચ્ચયા જાતી''તિ.

''કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, સયંકતો ભવો...પે॰... સયંકતં ઉપાદાનં... સયંકતા તણ્હા... સયંકતા વેદના... સયંકતો ફસ્સો... સયંકતં સળાયતનં... સયંકતં નામરૂપં, પરંકતં નામરૂપં, સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ નામરૂપં, ઉદાહુ અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં નામરૂપ''ન્તિ ? ''ન ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, સયંકતં નામરૂપં, ન પરંકતં નામરૂપં, ન સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ નામરૂપં, નાપિ અસયંકારં અપરંકારં, અધિચ્ચસમુપ્પન્નં નામરૂપં. અપિ ચ, વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપ''ન્તિ.

''કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, સયઙ્કતં વિઞ્ઞાણં, પરઙ્કતં વિઞ્ઞાણં, સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, ઉદાહુ અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં વિઞ્ઞાણ''ન્તિ? ''ન ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, સયંકતં વિઞ્ઞાણં, ન પરંકતં વિઞ્ઞાણં ન સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, નાપિ અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં વિઞ્ઞાણં. અપિ ચ, નામરૂપપચ્ચયા વિઞ્ઞાણ''ન્તિ.

''ઇદાનેવ ખો મયં આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં એવં આજાનામ – 'ન ખ્વાવુસો કોટ્ઠિક, સયંકતં નામરૂપં, ન પરંકતં નામરૂપં, ન સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ નામરૂપં, નાપિ અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં નામરૂપં. અપિ ચ, વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપ'''ન્તિ.

''ઇદાનેવ ચ પન મયં આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં એવં આજાનામ – 'ન ખ્વાવુસો કોટ્ઠિક, સયંકતં વિઞ્ઞાણં, ન પરંકતં વિઞ્ઞાણં, ન સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ વિઞ્ઞાણં , નાપિ અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં વિઞ્ઞાણં. અપિ ચ, નામરૂપપચ્ચયા વિઞ્ઞાણ'''ન્તિ.

''યથા કથં પનાવુસો સારિપુત્ત, ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ? ''તેનહાવુસો, ઉપમં તે કરિસ્સામિ. ઉપમાયપિધેકચ્ચે વિઞ્ઞૂ પુરિસા ભાસિતસ્સ અત્થં જાનન્તિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, દ્વે નળકલાપિયો અઞ્ઞમઞ્ઞં નિસ્સાય તિટ્ઠેય્યું. એવમેવ ખો, આવુસો, નામરૂપપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં; વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં; નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં; સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. તાસં ચે, આવુસો , નળકલાપીનં એકં આકડ્ઢેય્ય, એકા પપતેય્ય; અપરં ચે આકડ્ઢેય્ય, અપરા પપતેય્ય. એવમેવ ખો, આવુસો, નામરૂપનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો; વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો; નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો; સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ. ''અચ્છરિયં , આવુસો સારિપુત્ત; અબ્ભુતં, આવુસો સારિપુત્ત! યાવસુભાસિતં ચિદં આયસ્મતા સારિપુત્તેન. ઇદઞ્ચ પન મયં આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ભાસિતં ઇમેહિ છત્તિંસાય વત્થૂહિ અનુમોદામ – 'જરામરણસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂતિ અલં વચનાય. જરામરણસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂતિ અલં વચનાય. જરામરણસ્સ ચે, આવુસો, ભિક્ખુ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ, દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂતિ અલં વચનાય. જાતિયા ચે... ભવસ્સ ચે... ઉપાદાનસ્સ ચે... તણ્હાય ચે... વેદનાય ચે... ફસ્સસ્સ ચે... સળાયતનસ્સ ચે... નામરૂપસ્સ ચે... વિઞ્ઞાણસ્સ ચે... સઙ્ખારાનં ચે... અવિજ્જાય ચે, આવુસો, ભિક્ખુ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂતિ અલં વચનાય. અવિજ્જાય ચે, આવુસો, ભિક્ખુ

નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂતિ અલં વચનાય . અવિજ્જાય ચે, આવુસો, ભિક્ખુ નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ, દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂતિ અલં વચનાયા'''તિ. સત્તમં.

૮. કોસમ્બિસુત્તં

૬૮. એકં સમયં આયસ્મા ચ મુસિલો [મૂસિલો (સી॰), મુસીલો (પી॰)] આયસ્મા ચ પવિટ્ઠો [સવિટ્ઠો (સી॰ પી॰)] આયસ્મા ચ નારદો આયસ્મા ચ આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરન્તિ ઘોસિતારામે. અથ ખો આયસ્મા પવિટ્ઠો આયસ્મન્તં મુસિલં એતદવોચ – ''અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો મુસિલ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો મુસિલસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – 'જાતિપચ્ચયા જરામરણ'''ન્તિ? ''અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – 'જાતિપચ્ચયા જરામરણ'''ન્તિ.

''અઞ્ઞત્રેવ , આવુસો મુસિલ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો મુસિલસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – 'ભવપચ્ચયા જાતીતિ...પે॰... ઉપાદાનપચ્ચયા ભવોતિ... તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનન્તિ... વેદનાપચ્ચયા તણ્હાતિ... ફસ્સપચ્ચયા વેદનાતિ... સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સોતિ... નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનન્તિ... વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપન્તિ... સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણન્તિ... અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા'''તિ? ''અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – 'અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા'''તિ.

''અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો મુસિલ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો મુસિલસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – 'જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો'''તિ? ''અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – 'જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો'''તિ.

''અઞ્ઞત્રેવ , આવુસો મુસિલ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો મુસિલસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – 'ભવનિરોધા જાતિનિરોધોતિ...પે॰... ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધોતિ... તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધોતિ... વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધોતિ... ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ... સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધોતિ... નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધોતિ... વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધોતિ ... સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધોતિ... અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો'''તિ? ''અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – 'અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો'''તિ.

''અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો મુસિલ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો મુસિલસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – 'ભવનિરોધો નિબ્બાન'''ન્તિ?

‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – ‘ભવનિરોધો નિબ્બાન’’’ન્તિ.

‘‘તેનહાયસ્મા મુસિલો અરહં ખીણાસવો’’તિ? એવં વુત્તે, આયસ્મા મુસિલો તુણ્હી અહોસિ. અથ ખો આયસ્મા નારદો આયસ્મન્તં પવિટ્ઠં એતદવોચ – ‘‘સાધાવુસો પવિટ્ઠ, અહં એતં પઞ્હં લભેય્યં. મં એતં પઞ્હં પુચ્છ. અહં તે એતં પઞ્હં બ્યાકરિસ્સામી’’તિ. ‘‘લભતાયસ્મા નારદો એતં પઞ્હં. પુચ્છામહં આયસ્મન્તં નારદં એતં પઞ્હં. બ્યાકરોતુ ચ મે આયસ્મા નારદો એતં પઞ્હં’’.

‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો નારદ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો નારદસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – ‘જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’’ન્તિ? ‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – ‘જાતિપચ્ચયા જરામરણ’’’ન્તિ.

‘‘અઞ્ઞત્રેવ , આવુસો નારદ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો નારદસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – ભવપચ્ચયા જાતિ…પે॰… અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા’’તિ? ‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – ‘અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા’’’તિ.

‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો નારદ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો નારદસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – ‘જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો’’’તિ? ‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – ‘જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો’’’તિ.

‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો નારદ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો નારદસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – ‘ભવનિરોધા જાતિનિરોધોતિ…પે॰… અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો’’’તિ? ‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – ‘અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો’’’તિ.

‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો નારદ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અત્થાયસ્મતો નારદસ્સ પચ્ચત્તમેવ ઞાણં – ‘ભવનિરોધો નિબ્બાન’’’ન્તિ? ‘‘અઞ્ઞત્રેવ, આવુસો પવિટ્ઠ, સદ્ધાય અઞ્ઞત્ર રુચિયા અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અહમેતં જાનામિ અહમેતં પસ્સામિ – ‘ભવનિરોધો નિબ્બાન’’’ન્તિ.

‘‘તેનહાયસ્મા નારદો અરહં ખીણાસવો’’તિ? ‘‘‘ભવનિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ ખો મે, આવુસો, યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં, ન ચમ્હિ અરહં ખીણાસવો. સેય્યથાપિ, આવુસો, કન્તારમગ્ગે ઉદપાનો. તત્ર નેવસ્સ રજ્જુ ન ઉદકવારકો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય ઘમ્માભિતત્તો ઘમ્મપરેતો કિલન્તો તસિતો પિપાસિતો, સો તં ઉદપાનં

ઓલોકેય્ય. તસ્સ ‘ઉદક’ન્તિ હિ ખો ઞાણં અસ્સ, ન ચ કાયેન ફુસિત્વા વિહરેય્ય. એવમેવ ખો, આવુસો, ‘ભવનિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં, ન ચમ્હિ અરહં ખીણાસવો’’તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં પવિટ્ઠં એતદવોચ – ‘‘એવંવાદી [એવંવાદિં (?)] ત્વં, આવુસો પવિટ્ઠ, આયસ્મન્તં નારદં કિં વદેસી’’તિ? ‘‘એવંવાદાહં, આવુસો આનન્દ, આયસ્મન્તં નારદં ન કિઞ્ચિ વદામિ અઞ્ઞત્ર કલ્યાણા અઞ્ઞત્ર કુસલા’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. ઉપયન્તિસુત્તં

૬૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો… પે॰… ‘‘મહાસમુદ્દો, ભિક્ખવે, ઉપયન્તો મહાનદિયો ઉપયાપેતિ, મહાનદિયો ઉપયન્તિયો કુન્નદિયો ઉપયાપેન્તિ, કુન્નદિયો ઉપયન્તિયો મહાસોબ્ભે ઉપયાપેન્તિ, મહાસોબ્ભા ઉપયન્તા કુસોબ્ભે ઉપયાપેન્તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જા ઉપયન્તી સઙ્ખારે ઉપયાપેતિ, સઙ્ખારા ઉપયન્તા વિઞ્ઞાણં ઉપયાપેન્તિ, વિઞ્ઞાણં ઉપયન્તં નામરૂપં ઉપયાપેતિ, નામરૂપં ઉપયન્તં સળાયતનં ઉપયાપેતિ, સળાયતનં ઉપયન્તં ફસ્સં ઉપયાપેતિ, ફસ્સો ઉપયન્તો વેદનં ઉપયાપેતિ, વેદના ઉપયન્તી તણ્હં ઉપયાપેતિ, તણ્હા ઉપયન્તી ઉપાદાનં ઉપયાપેતિ, ઉપાદાનં ઉપયન્તં ભવં ઉપયાપેતિ, ભવો ઉપયન્તો જાતિં ઉપયાપેતિ, જાતિ ઉપયન્તી જરામરણં ઉપયાપેતિ.

‘‘મહાસમુદ્દો, ભિક્ખવે, અપયન્તો મહાનદિયો અપયાપેતિ, મહાનદિયો અપયન્તિયો કુન્નદિયો અપયાપેન્તિ, કુન્નદિયો અપયન્તિયો મહાસોબ્ભે અપયાપેન્તિ, મહાસોબ્ભા અપયન્તા કુસોબ્ભે અપયાપેન્તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જા અપયન્તી સઙ્ખારે અપયાપેતિ, સઙ્ખારા અપયન્તા વિઞ્ઞાણં અપયાપેન્તિ, વિઞ્ઞાણં અપયન્તં નામરૂપં અપયાપેતિ, નામરૂપં અપયન્તં સળાયતનં અપયાપેતિ, સળાયતનં અપયન્તં ફસ્સં અપયાપેતિ, ફસ્સો અપયન્તો વેદનં અપયાપેતિ, વેદના અપયન્તી તણ્હં અપયાપેતિ, તણ્હા અપયન્તી ઉપાદાનં અપયાપેતિ, ઉપાદાનં અપયન્તં ભવં અપયાપેતિ, ભવો અપયન્તો જાતિં અપયાપેતિ, જાતિ અપયન્તી જરામરણં અપયાપેતી’’તિ. નવમં.

૧૦. સુસિમસુત્તં

૭૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો લાભી ચીવર-પિણ્ડપાત-સેનાસન-ગિલાનપ્પચ્ચય-ભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો લાભી ચીવર-પિણ્ડપાત-સેનાસનગિલાનપ્પચ્ચય-ભેસજ્જપરિક્ખારાનં. અઞ્ઞતિત્થિયા પન પરિબ્બાજકા અસક્કતા હોન્તિ અગરુકતા અમાનિતા અપૂજિતા અનપચિતા, ન લાભિનો ચીવર-પિણ્ડપાત-સેનાસનગિલાનપ્પચ્ચય-ભેસજ્જપરિક્ખારાનં.

તેન ખો પન સમયેન સુસિમો [સુસીમો (સી॰ ક॰)] પરિબ્બાજકો રાજગહે પટિવસતિ મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં. અથ ખો સુસિમસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ પરિસા સુસિમં પરિબ્બાજકં એતદવોચું – ‘‘એહિ ત્વં, આવુસો સુસિમ, સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં ચર. ત્વં ધમ્મં પરિયાપુણિત્વા અમ્હે વાચેય્યાસિ [વાચેસ્સસિ (પી॰ ક॰)]. તં મયં ધમ્મં પરિયાપુણિત્વા ગિહીનં ભાસિસ્સામ. એવં મયમ્પિ સક્કતા ભવિસ્સામ ગરુકતા માનિતા પૂજિતા અપચિતા લાભિનો ચીવર-પિણ્ડપાતસેનાસન-ગિલાનપ્પચ્ચય-ભેસજ્જપરિક્ખારાન’’ન્તિ.

‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો સુસિમો પરિબ્બાજકો સકાય પરિસાય પટિસ્સુણિત્વા યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સુસિમો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘ઇચ્છામહં, આવુસો આનન્દ, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ’’ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો સુસિમં પરિબ્બાજકં આદાય યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અયં, ભન્તે, સુસિમો પરિબ્બાજકો એવમાહ – ‘ઇચ્છામહં, આવુસો આનન્દ, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે બ્રહ્મચરિયં ચરિતુ’’ન્તિ. ‘‘તેનહાનન્દ, સુસિમં પબ્બાજેથા’’તિ . અલત્થ ખો સુસિમો પરિબ્બાજકો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં.

તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ ભગવતો સન્તિકે અઞ્ઞા બ્યાકતા હોતિ – ‘‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામા’’તિ. અસ્સોસિ ખો આયસ્મા સુસિમો – ‘‘સમ્બહુલેહિ કિર ભિક્ખૂહિ ભગવતો સન્તિકે અઞ્ઞા બ્યાકતા – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનામા’’તિ. અથ ખો આયસ્મા સુસિમો યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સુસિમો તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘સચ્ચં કિરાયસ્મન્તેહિ ભગવતો સન્તિકે અઞ્ઞા બ્યાકતા – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનામા’’તિ? ‘‘એવમાવુસો’’તિ.

‘‘અપિ પન [અપિ નુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰) એવમુપરિપિ] તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોથ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોથ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોથ; આવિભાવં, તિરોભાવં, તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાના ગચ્છથ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોથ, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છથ, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમથ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસથ પરિમજ્જથ, યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’.

‘‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાથ દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચા’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’.

‘‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાથ – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; વીતરાગં વા ચિત્તં વીતરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; સદોસં વા ચિત્તં સદોસં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; વીતદોસં વા ચિત્તં વીતદોસં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; સમોહં વા ચિત્તં સમોહં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; વીતમોહં વા ચિત્તં વીતમોહં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; સંખિત્તં વા ચિત્તં સંખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં વિક્ખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; મહગ્ગતં વા ચિત્તં મહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; અમહગ્ગતં વા ચિત્તં અમહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનાથ ; સઉત્તરં વા ચિત્તં સઉત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; અનુત્તરં વા ચિત્તં અનુત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; સમાહિતં વા ચિત્તં સમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનાથ; અસમાહિતં વા ચિત્તં અસમાહિતં ચિત્તન્તિ

પજાનાથ; વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાથ ; અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાથા''તિ? ''નો હેતં, આવુસો''.

''અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરથ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તારીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ, અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરથા''તિ? ''નો હેતં, આવુસો''.

''અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સથ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાથ – 'ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા, અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના; ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા, અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ, ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સથ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાથા''તિ? ''નો હેતં, આવુસો''.

''અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એવં જાનન્તા એવં પસ્સન્તા યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે આરુપ્પા, તે કાયેન ફુસિત્વા વિહરથા''તિ? ''નો હેતં, આવુસો''.

''એત્થ દાનિ આયસ્મન્તો ઇદઞ્ચ વેય્યાકરણં ઇમેસઞ્ચ ધમ્માનં અસમાપત્તિ; ઇદં નો, આવુસો, કથ''ન્તિ? ''પઞ્ઞાવિમુત્તા ખો મયં, આવુસો સુસિમા''તિ.

''ન ખ્વાહં ઇમસ્સ આયસ્મન્તાનં સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ. સાધુ મે આયસ્મન્તો તથા ભાસન્તુ યથાહં ઇમસ્સ આયસ્મન્તાનં સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનેય્ય''ન્તિ. ''આજાનેય્યાસિ વા ત્વં, આવુસો સુસિમ, ન વા ત્વં આજાનેય્યાસિ અથ ખો પઞ્ઞાવિમુત્તા મય''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા સુસિમો ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સુસિમો યાવતકો તેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં અહોસિ કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ. ''પુબ્બે ખો, સુસિમ, ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં, પચ્છા નિબ્બાને ઞાણ''ન્તિ.

''ન ખ્વાહં, ભન્તે, ઇમસ્સ ભગવતા [ભગવતો (પી॰)] સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ. સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા તથા ભાસતુ યથાહં ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં

આજાનેય્ય’’ન્તિ. ‘‘આજાનેય્યાસિ વા ત્વં, સુસિમ, ન વા ત્વં આજાનેય્યાસિ, અથ ખો ધમ્મટ્ઠિતિઞાણં પુબ્બે, પચ્છા નિબ્બાને ઞાણં’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, સુસિમ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદના નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’ . ‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સઞ્ઞા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’...પે॰... ‘‘સઙ્ખારા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં , ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તસ્માતિહ, સુસિમ, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં નેતં મમ નેસોહમસ્મિ ન મેસો અત્તાતિ; એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યા કાચિ વેદના અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકા વા સુખુમા વા હીના વા પણીતા વા યા દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બા વેદના નેતં મમ નેસોહમસ્મિ ન મેસો અત્તાતિ; એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યા કાચિ સઞ્ઞા...પે॰... યે કેચિ સઙ્ખારા અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકા વા સુખુમા વા હીના વા પણીતા વા યે દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બે સઙ્ખારા નેતં મમ નેસોહમસ્મિ ન મેસો અત્તાતિ; એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં નેતં મમ નેસોહમસ્મિ ન મેસો અત્તાતિ; એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં.

‘‘એવં પસ્સં, સુસિમ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ, વિરાગા વિમુચ્ચતિ, વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ.

‘‘‘જાતિપચ્ચયા જરામરણ’ન્તિ, સુસિમ, પસ્સસી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘‘ભવપચ્ચયા જાતી’તિ, સુસિમ, પસ્સસી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘‘ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો’તિ, સુસિમ, પસ્સસી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘‘તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાન’ન્તિ, સુસિમ, પસ્સસી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘વેદનાપચ્ચયા તણ્હાતિ... ફસ્સપચ્ચયા વેદનાતિ... સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સોતિ... નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનન્તિ... વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપન્તિ... સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણન્તિ... અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારાતિ, સુસિમ, પસ્સસી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘‘જાતિનિરોધા જરામરણનિરોધો’તિ, સુસિમ, પસ્સસી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’ . ‘‘‘ભવનિરોધા જાતિનિરોધો’તિ સુસિમ, પસ્સસી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધોતિ... તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધોતિ...

વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધોતિ… ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધોતિ… સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધોતિ… નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધોતિ… વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધોતિ… સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધોતિ… અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધોતિ, સુસિમ, પસ્સસી''તિ? ''એવં, ભન્તે''.

''અપિ પન ત્વં, સુસિમ, એવં જાનન્તો એવં પસ્સન્તો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોસિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોસિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોસિ; આવિભાવં, તિરોભાવં, તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છસિ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોસિ, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાનો ગચ્છસિ, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમસિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસસિ પરિમજ્જસિ, યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''અપિ પન ત્વં, સુસિમ, એવં જાનન્તો એવં પસ્સન્તો દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણસિ દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''અપિ પન ત્વં, સુસિમ, એવં જાનન્તો એવં પસ્સન્તો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાસિ – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાસિ…પે॰… વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''અપિ પન ત્વં, સુસિમ, એવં જાનન્તો એવં પસ્સન્તો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરસિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''અપિ પન ત્વં, સુસિમ, એવં જાનન્તો એવં પસ્સન્તો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સસિ ચવમાને…પે॰… યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''અપિ પન ત્વં, સુસિમ, એવં જાનન્તો એવં પસ્સન્તો યે તે સન્તા વિમોક્ખા અતિક્કમ્મ રૂપે, આરુપ્પા તે કાયેન ફુસિત્વા વિહરસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''એત્થ દાનિ, સુસિમ, ઇદઞ્ચ વેય્યાકરણં ઇમેસઞ્ચ ધમ્માનં અસમાપત્તિ, ઇદં નો, સુસિમ, કથ''ન્તિ?

અથ ખો આયસ્મા સુસિમો ભગવતો પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્ચયો મં, ભન્તે, અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, ય્વાહં એવં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે ધમ્મત્થેનકો પબ્બજિતો. તસ્સ મે, ભન્તે, ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ આયતિં સંવરાયા''તિ.

''તગ્ઘ ત્વં, સુસિમ, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યો ત્વં એવં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે ધમ્મત્થેનકો પબ્બજિતો. સેય્યથાપિ , સુસિમ, ચોરં આગુચારિં ગહેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેય્યું – 'અયં તે, દેવ, ચોરો આગુચારી, ઇમસ્સ યં ઇચ્છસિ તં દણ્ડં પણેહી'તિ. તમેનં રાજા એવં વદેય્ય – 'ગચ્છથ, ભો, ઇમં પુરિસં દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિયાય રથિયં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દથા'તિ . તમેનં રઞ્ઞો પુરિસા દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિયાય રથિયં

સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દેય્યું. તં કિં મઞ્ઞસિ, સુસિમ, અપિ નુ સો પુરિસો તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદિયેથા''તિ? ''એવં, ભન્તે''.

''યં ખો સો, સુસિમ, પુરિસો તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદિયેથ [પટિસંવેદિયેથ વા, ન વા પટિસંવેદિયેથ (ક॰)]. યા એવં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે ધમ્મત્થેનકસ્સ પબ્બજ્જા, અયં તતો દુક્ખવિપાકતરા ચ કટુકવિપાકતરા ચ, અપિ ચ વિનિપાતાય સંવત્તતિ. યતો ચ ખો ત્વં, સુસિમ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોસિ તં તે મયં પટિગ્ગણ્હામ. વુદ્ધિ હેસા, સુસિમ, અરિયસ્સ વિનયે યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ, આયતિઞ્ચ [આયતિં (સ્યા॰ કં॰)] સંવરં આપજ્જતી''તિ. દસમં.

મહાવગ્ગો સત્તમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે અસ્સુતવતા વુત્તા, પુત્તમંસેન ચાપરં;
અત્થિરાગો ચ નગરં, સમ્મસં નળકલાપિયં;
કોસમ્બી ઉપયન્તિ ચ, દસમો સુસિમેન ચાતિ [દસમો વુત્તો સુસીમેનાતિ (સી॰)].

૮. સમણબ્રાહ્મણવગ્ગો

૧. જરામરણસુત્તં

૭૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા...પે॰... ''યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે , સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ, ન મે તે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા, ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ.

''યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા જરામરણં પજાનન્તિ...પે॰... પટિપદં પજાનન્તિ, તે ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા, તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. (સુત્તન્તો એકો). પઠમં.

૨-૧૧. જાતિસુત્તાદિદસકં

૭૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... જાતિં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૩) ભવં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૪) ઉપાદાનં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૫) તણ્હં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૬) વેદનં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૭) ફસ્સં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૮) સળાયતનં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૯) નામરૂપં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૧૦) વિઞ્ઞાણં નપ્પજાનન્તિ...પે॰....

(૧૧) ''સઙ્ખારે નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ...પે॰... સઙ્ખારે પજાનન્તિ...પે॰... સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. એકાદસમં.

સમણબ્રાહ્મણવગ્ગો અટ્ઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

પચ્ચયેકાદસ વુત્તા, ચતુસચ્ચવિભજ્જના;
સમણબ્રાહ્મણવગ્ગો, નિદાને ભવતિ અટ્ઠમો.

વગ્ગુદ્દાનં –

બુદ્ધો આહારો દસબલો, કળારો ગહપતિપઞ્ચમો;
દુક્ખવગ્ગો મહાવગ્ગો, અટ્ઠમો સમણબ્રાહ્મણોતિ.

૯. અન્તરપેય્યાલં

૧. સત્થુસુત્તં

૭૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં જરામરણે યથાભૂતં ઞાણાય સત્થા પરિયેસિતબ્બો; જરામરણસમુદયં અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં જરામરણસમુદયે યથાભૂતં ઞાણાય સત્થા પરિયેસિતબ્બો; જરામરણનિરોધં અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં જરામરણનિરોધે યથાભૂતં ઞાણાય સત્થા પરિયેસિતબ્બો; જરામરણનિરોધગામિનિં પટિપદં અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં જરામરણનિરોધગામિનિયા પટિપદાય યથાભૂતં ઞાણાય સત્થા પરિયેસિતબ્બો''તિ. (સુત્તન્તો એકો). પઠમં.

(સબ્બેસં પેય્યાલો એવં વિત્થારેતબ્બો)

૨-૧૧. દુતિયસત્થુસુત્તાદિદસકં

(૨) જાતિં , ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૩) ભવં, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૪) ઉપાદાનં, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૫) તણ્હં, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૬) વેદનં, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૭) ફસ્સં, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૮) સળાયતનં , ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૯) નામરૂપં, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૧૦) વિઞ્ઞાણં, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં...પે॰....

(૧૧) ‘‘સઙ્ખારે, ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં સઙ્ખારેસુ યથાભૂતં ઞાણાય સત્થા પરિયેસિતબ્બો; સઙ્ખારસમુદયં અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં સઙ્ખારસમુદયે યથાભૂતં ઞાણાય સત્થા પરિયેસિતબ્બો; સઙ્ખારનિરોધં અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં સઙ્ખારનિરોધે યથાભૂતં ઞાણાય સત્થા પરિયેસિતબ્બો; સઙ્ખારનિરોધગામિનિં પટિપદં અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં સઙ્ખારનિરોધગામિનિયા પટિપદાય યથાભૂતં ઞાણાય સત્થા પરિયેસિતબ્બો’’તિ. એકાદસમં.

(સબ્બેસં ચતુસચ્ચિકં કાતબ્બં).

૨-૧૨. સિક્ખાસુત્તાદિપેય્યાલએકાદસકં

(૨) ‘‘જરામરણં , ભિક્ખવે, અજાનતા અપસ્સતા યથાભૂતં જરામરણે યથાભૂતં ઞાણાય સિક્ખા કરણીયા.

(પેય્યાલો. ચતુસચ્ચિકં કાતબ્બં).

(૩) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... યોગો કરણીયો...પે॰....

(૪) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... છન્દો કરણીયો...પે॰....

(૫) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... ઉસ્સોળ્હી કરણીયા...પે॰....

(૬) જરામરણં , ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... અપ્પટિવાની કરણીયા...પે॰....

(૭) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... આતપ્પં કરણીયં...પે॰....

(૮) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... વીરિયં કરણીયં...પે॰....

(૯) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... સાતચ્ચં કરણીયં...પે॰....

(૧૦) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... સતિ કરણીયા...પે॰....

(૧૧) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... સમ્પજઞ્ઞં કરણીયં...પે॰....

(૧૨) જરામરણં, ભિક્ખવે, અજાનતા...પે॰... અપ્પમાદો કરણીયો...પે॰....

અન્તરપેય્યાલો નવમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સત્થા સિક્ખા ચ યોગો ચ, છન્દો ઉસ્સોળ્હિપઞ્ચમી;
અપ્પટિવાનિ આતપ્પં, વીરિયં સાતચ્ચમુચ્ચતિ;
સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ, અપ્પમાદેન દ્વાદસાતિ.

સુત્તન્તા અન્તરપેય્યાલા નિટ્ઠિતા.

પરે તે દ્વાદસ હોન્તિ, સુત્તા દ્વત્તિંસ સતાનિ;
ચતુસચ્ચેન તે વુત્તા, પેય્યાલઅન્તરમ્હિ યેતિ [પેય્યાલા અન્તરમ્હિ યેતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)].

અન્તરપેય્યાલેસુ ઉદ્દાનં સમત્તં.

નિદાનસંયુત્તં સમત્તં.

૨. અભિસમયસંયુત્તં

૧. નખસિખાસુત્તં

૭૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો ભગવા પરિત્તં નખસિખાયં પંસું આરોપેત્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યો વાયં [યો ચાયં (સબ્બત્થ) દુતિયસુત્તાદીસુ પન વાસદ્દોયેવ દિસ્સતિ] મયા પરિત્તો નખસિખાયં પંસુ આરોપિતો, અયં વા મહાપથવી''તિ?

''એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં, યદિદં મહાપથવી. અપ્પમત્તકો ભગવતા પરિત્તો નખસિખાયં પંસુ આરોપિતો. નેવ સતિમં કલં ઉપેતિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેતિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેતિ મહાપથવિં ઉપનિધાય ભગવતા પરિત્તો નખસિખાયં પંસુ આરોપિતો''તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ અભિસમેતાવિનો એતદેવ બહુતરં દુક્ખં યદિદં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં; અપ્પમત્તકં અવસિટ્ઠં. નેવ સતિમં કલં ઉપેતિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેતિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેતિ પુરિમં દુક્ખક્ખન્ધં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં ઉપનિધાય યદિદં સત્તક્ખત્તુંપરમતા. એવં મહત્થિયો ખો, ભિક્ખવે, ધમ્માભિસમયો; એવં મહત્થિયો ધમ્મચક્ખુપટિલાભો''તિ. પઠમં.

૨. પોક્ખરણીસુત્તં

૭૫. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પોક્ખરણી પઞ્ઞાસયોજનાનિ આયામેન પઞ્ઞાસયોજનાનિ વિત્થારેન પઞ્ઞાસયોજનાનિ ઉબ્બેધેન, પુણ્ણા ઉદકસ્સ સમતિત્તિકા કાકપેય્યા. તતો પુરિસો કુસગ્ગેન ઉદકં ઉદ્ધરેય્ય. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે , કતમં નુ ખો બહુતરં, યં વા કુસગ્ગેન ઉદકં ઉબ્ભતં યં વા પોક્ખરણિયા ઉદક''ન્તિ?

''એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં, યદિદં પોક્ખરણિયા ઉદકં. અપ્પમત્તકં કુસગ્ગેન ઉદકં ઉબ્ભતં. નેવ સતિમં કલં ઉપેતિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેતિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેતિ પોક્ખરણિયા ઉદકં ઉપનિધાય કુસગ્ગેન ઉદકં ઉબ્ભત''ન્તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ અભિસમેતાવિનો એતદેવ બહુતરં દુક્ખં યદિદં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં; અપ્પમત્તકં અવસિટ્ઠં. નેવ સતિમં કલં ઉપેતિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેતિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેતિ પુરિમં દુક્ખક્ખન્ધં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં ઉપનિધાય, યદિદં સત્તક્ખત્તુંપરમતા. એવં મહત્થિયો ખો, ભિક્ખવે, ધમ્માભિસમયો; એવં મહત્થિયો ધમ્મચક્ખુપટિલાભો''તિ. દુતિયં.

૩. સમ્ભેજ્જઉદકસુત્તં

૭૬. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, યત્થિમા મહાનદિયો સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, સેય્યથિદં – ગઙ્ગા યમુના અચિરવતી સરભૂ મહી, તતો પુરિસો દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ ઉદ્ધરેય્ય. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યાનિ વા દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ ઉબ્ભતાનિ યં વા સમ્ભેજ્જઉદક''ન્તિ?

''એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં યદિદં સમ્ભેજ્જઉદકં; અપ્પમત્તકાનિ દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ ઉબ્ભતાનિ. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ સમ્ભેજ્જઉદકં ઉપનિધાય દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ ઉબ્ભતાની''તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે...પે॰... ધમ્મચક્ખુપટિલાભો''તિ. તતિયં.

૪. દુતિયસમ્ભેજ્જઉદકસુત્તં

૭૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યત્થિમા મહાનદિયો સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, સેય્યથિદં – ગઙ્ગા યમુના અચિરવતી સરભૂ મહી, તં ઉદકં પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય ઠપેત્વા દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યં વા સમ્ભેજ્જઉદકં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં યાનિ વા દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ અવસિટ્ઠાની''તિ?

''એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં સમ્ભેજ્જઉદકં યદિદં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં; અપ્પમત્તકાનિ દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ અવસિટ્ઠાનિ. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ સમ્ભેજ્જઉદકં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં ઉપનિધાય દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ અવસિટ્ઠાની''તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે...પે॰... ધમ્મચક્ખુપટિલાભો''તિ. ચતુત્થં.

૫. પથવીસુત્તં

૭૮. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો મહાપથવિયા સત્ત કોલટ્ઠિમત્તિયો ગુળિકા ઉપનિક્ખિપેય્ય. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યા વા સત્ત કોલટ્ઠિમત્તિયો ગુળિકા ઉપનિક્ખિત્તા અયં [યા (સ્યા॰ ક॰)] વા મહાપથવી''તિ?

''એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં, યદિદં મહાપથવી; અપ્પમત્તિકા સત્ત કોલટ્ઠિમત્તિયો ગુળિકા ઉપનિક્ખિત્તા. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ મહાપથવિં ઉપનિધાય સત્ત કોલટ્ઠિમત્તિયો ગુળિકા ઉપનિક્ખિત્તા''તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે...પે॰... ધમ્મચક્ખુપટિલાભો''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયપથવીસુત્તં

૭૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહાપથવી પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય, ઠપેત્વા સત્ત કોલટ્ઠિમત્તિયો ગુળિકા. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યં વા મહાપથવિયા પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં યા વા સત્ત કોલટ્ઠિમત્તિયો ગુળિકા અવસિટ્ઠા''તિ?

''એતદેવ ભન્તે, બહુતરં, મહાપથવિયા, યદિદં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં; અપ્પમત્તિકા સત્ત કોલટ્ઠિમત્તિયો ગુળિકા અવસિટ્ઠા. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ મહાપથવિયા પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં ઉપનિધાય સત્ત કોલટ્ઠિમત્તિયો ગુળિકા અવસિટ્ઠા''તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે...પે॰... ધમ્મચક્ખુપટિલાભો''તિ. છટ્ઠં.

૭. સમુદ્દસુત્તં

૮૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો મહાસમુદ્દતો દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ ઉદ્ધરેય્ય. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે , કતમં નુ ખો બહુતરં, યાનિ વા દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ ઉબ્ભતાનિ યં વા મહાસમુદ્દે ઉદક’’ન્તિ?

‘‘એતદેવ , ભન્તે, બહુતરં, યદિદં મહાસમુદ્દે ઉદકં; અપ્પમત્તકાનિ દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ ઉબ્ભતાનિ. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ મહાસમુદ્દે ઉદકં ઉપનિધાય દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ ઉબ્ભતાની’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે…પે॰… ધમ્મચક્ખુપટિલાભો’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયસમુદ્દસુત્તં

૮૧. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય, ઠપેત્વા દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યં વા મહાસમુદ્દે ઉદકં પરિક્ખીણં પરિયાદિન્નં યાનિ વા દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ અવસિટ્ઠાની’’તિ?

‘‘એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં મહાસમુદ્દે ઉદકં, યદિદં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં; અપ્પમત્તકાનિ દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ અવસિટ્ઠાનિ. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ મહાસમુદ્દે ઉદકં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં ઉપનિધાય દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ અવસિટ્ઠાની’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો ભિક્ખવે…પે॰… ધમ્મચક્ખુપટિલાભો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પબ્બતસુત્તં

૮૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો હિમવતો પબ્બતરાજસ્સ સત્ત સાસપમત્તિયો પાસાણસક્ખરા ઉપનિક્ખિપેય્ય. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યા વા સત્ત સાસપમત્તિયો પાસાણસક્ખરા ઉપનિક્ખિત્તા યો વા હિમવા [ઉપનિક્ખિત્તા, હિમવા વા (સી॰)] પબ્બતરાજા’’તિ?

‘‘એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં યદિદં હિમવા પબ્બતરાજા; અપ્પમત્તિકા સત્ત સાસપમત્તિયો પાસાણસક્ખરા ઉપનિક્ખિત્તા. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ હિમવન્તં પબ્બતરાજાનં ઉપનિધાય સત્ત સાસપમત્તિયો પાસાણસક્ખરા ઉપનિક્ખિત્તા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો…પે॰… ધમ્મચક્ખુપટિલાભો’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયપબ્બતસુત્તં

૮૩. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, હિમવા પબ્બતરાજા પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય, ઠપેત્વા સત્ત સાસપમત્તિયો પાસાણસક્ખરા. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યં વા હિમવતો પબ્બતરાજસ્સ પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં યા વા સત્ત સાસપમત્તિયો પાસાણસક્ખરા અવસિટ્ઠા’’તિ?

‘‘એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં હિમવતો પબ્બતરાજસ્સ યદિદં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં; અપ્પમત્તિકા સત્ત સાસપમત્તિયો પાસાણસક્ખરા અવસિટ્ઠા. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં

ઉપેન્તિ હિમવતો પબ્બતરાજસ્સ પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં ઉપનિધાય સત્ત સાસપમત્તિયો પાસાણસક્ખરા અવસિટ્ઠા''તિ.

''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ અભિસમેતાવિનો એતદેવ બહુતરં દુક્ખં યદિદં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં; અપ્પમત્તકં અવસિટ્ઠં. નેવ સતિમં કલં ઉપેતિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેતિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેતિ પુરિમં દુક્ખક્ખન્ધં પરિક્ખીણં પરિયાદિણ્ણં ઉપનિધાય યદિદં સત્તક્ખત્તુંપરમતા. એવં મહત્થિયો ખો, ભિક્ખવે, ધમ્માભિસમયો, એવં મહત્થિયો ધમ્મચક્ખુપટિલાભો''તિ. દસમં.

૧૧. તતિયપબ્બતસુત્તં

૮૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો સિનેરુસ્સ પબ્બતરાજસ્સ સત્ત મુગ્ગમત્તિયો પાસાણસક્ખરા ઉપનિક્ખિપેય્ય. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યા વા સત્ત મુગ્ગમત્તિયો પાસાણસક્ખરા ઉપનિક્ખિત્તા યો વા સિનેરુ [ઉપનિક્ખિત્તા, સિનેરુ વા (સી॰)] પબ્બતરાજા''તિ?

''એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં યદિદં સિનેરુ પબ્બતરાજા; અપ્પમત્તિકા સત્ત મુગ્ગમત્તિયો પાસાણસક્ખરા ઉપનિક્ખિત્તા. નેવ સતિમં કલં ઉપેન્તિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેન્તિ સિનેરું પબ્બતરાજાનં ઉપનિધાય સત્ત મુગ્ગમત્તિયો પાસાણસક્ખરા ઉપનિક્ખિત્તા''તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ અધિગમં ઉપનિધાય અઞ્ઞતિત્થિયસમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકાનં અધિગમો નેવ સતિમં કલં ઉપેતિ ન સહસ્સિમં કલં ઉપેતિ ન સતસહસ્સિમં કલં ઉપેતિ. એવં મહાધિગમો, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો, એવં મહાભિઞ્ઞો''તિ. એકાદસમં.

અભિસમયસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

નખસિખા પોક્ખરણી, સમ્ભેજ્જઉદકે ચ દ્વે;
દ્વે પથવી દ્વે સમુદ્દા, તયો ચ પબ્બતૂપમાતિ.

૩. ધાતુસંયુત્તં

૧. નાનત્તવગ્ગો

૧. ધાતુનાનત્તસુત્તં

૮૫. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ધાતુનાનત્તં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? ચક્ખુધાતુ રૂપધાતુ ચક્ખુવિઞ્ઞાણધાતુ, સોતધાતુ સદ્દધાતુ સોતવિઞ્ઞાણધાતુ, ઘાનધાતુ ગન્ધધાતુ ઘાનવિઞ્ઞાણધાતુ, જિવ્હાધાતુ રસધાતુ જિવ્હાવિઞ્ઞાણધાતુ, કાયધાતુ ફોટ્ઠબ્બધાતુ કાયવિઞ્ઞાણધાતુ, મનોધાતુ ધમ્મધાતુ મનોવિઞ્ઞાણધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્ત’’ન્તિ. પઠમં.

૨. ફસ્સનાનત્તસુત્તં

૮૬. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ધાતુનાનત્તં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? ચક્ખુધાતુ સોતધાતુ ઘાનધાતુ જિવ્હાધાતુ કાયધાતુ મનોધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં’’.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં? ચક્ખુધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સો. સોતધાતું પટિચ્ચ… ઘાનધાતું પટિચ્ચ … જિવ્હાધાતું પટિચ્ચ… કાયધાતું પટિચ્ચ… મનોધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોસમ્ફસ્સો. એવં ખો , ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્ત’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. નોફસ્સનાનત્તસુત્તં

૮૭. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ધાતુનાનત્તં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, નો ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્તં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? ચક્ખુધાતુ…પે॰… મનોધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં’’.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, નો ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્તં? ચક્ખુધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સો, નો ચક્ખુસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુધાતુ…પે॰… મનોધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોસમ્ફસ્સો, નો મનોસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોધાતુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, નો ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્ત’’ન્તિ. તતિયં.

૪. વેદનાનાનત્તસુત્તં

૮૮. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''ધાતુનાનત્તં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? ચક્ખુધાતુ …પે॰… મનોધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં''.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં? ચક્ખુધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સો, ચક્ખુસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના…પે॰… મનોધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોસમ્ફસ્સો, મનોસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોસમ્ફસ્સજા વેદના. એવં ખો, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્ત''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. દુતિયવેદનાનાનત્તસુત્તં

૮૯. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''ધાતુનાનત્તં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં, નો વેદનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, નો ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્તં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? ચક્ખુધાતુ…પે॰… મનોધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં''.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં, નો વેદનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, નો ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્તં? ચક્ખુધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સો, ચક્ખુસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના, નો ચક્ખુસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સો, નો ચક્ખુસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુધાતુ…પે॰… મનોધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોસમ્ફસ્સો, મનોસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોસમ્ફસ્સજા વેદના, નો મનોસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોસમ્ફસ્સો, નો મનોસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોધાતુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં, નો વેદનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, નો ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્ત''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. બાહિરધાતુનાનત્તસુત્તં

૯૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''ધાતુનાનત્તં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ…પે॰… કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? રૂપધાતુ સદ્દધાતુ ગન્ધધાતુ રસધાતુ ફોટ્ઠબ્બધાતુ ધમ્મધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્ત''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. સઞ્ઞાનાનત્તસુત્તં

૯૧. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''ધાતુનાનત્તં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, પરિળાહનાનત્તં

પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? રૂપધાતુ…પે॰… ધમ્મધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં''.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં?

''રૂપધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપસઞ્ઞા , રૂપસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપસઙ્કપ્પો, રૂપસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપચ્છન્દો, રૂપચ્છન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપપરિળાહો, રૂપપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપપરિયેસના…પે॰… ધમ્મધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઞ્ઞા, ધમ્મસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઙ્કપ્પો, ધમ્મસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મચ્છન્દો, ધમ્મચ્છન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મપરિળાહો, ધમ્મપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મપરિયેસના.

''એવં, ખો, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્ત''ન્તિ. સત્તમં.

૮. નોપરિયેસનાનાનત્તસુત્તં

૯૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''ધાતુનાનત્તં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં; નો પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં , નો પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, નો છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં , નો સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, નો સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્તં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? રૂપધાતુ…પે॰… ધમ્મધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં''.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ…પે॰… પરિયેસનાનાનત્તં; નો પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, નો પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, નો છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, નો સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, નો સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્તં?

''રૂપધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપસઞ્ઞા…પે॰… ધમ્મધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઞ્ઞા, ધમ્મસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ…પે॰… ધમ્મપરિયેસના; નો ધમ્મપરિયેસનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મપરિળાહો, નો ધમ્મપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મચ્છન્દો, નો ધમ્મચ્છન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઙ્કપ્પો, નો ધમ્મસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઞ્ઞા, નો ધમ્મસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મધાતુ.

‘‘એવં ખો, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... પરિયેસનાનાનત્તં; નો પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, નો પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, નો છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, નો સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, નો સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્ત’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. બાહિરફસ્સનાનત્તસુત્તં

૯૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ધાતુનાનત્તં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં , ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં, વેદનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં , પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ લાભનાનત્તં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? રૂપધાતુ...પે॰... ધમ્મધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં’’.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... લાભનાનત્તં?

‘‘રૂપધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપસઞ્ઞા, રૂપસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપસઙ્કપ્પો, રૂપસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપસમ્ફસ્સો, રૂપસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપસમ્ફસ્સજા વેદના, રૂપસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપચ્છન્દો, રૂપચ્છન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપપરિળાહો, રૂપપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપપરિયેસના, રૂપપરિયેસનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપલાભો...પે॰... ધમ્મધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઞ્ઞા, ધમ્મસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઙ્કપ્પો, ધમ્મસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસમ્ફસ્સો, ધમ્મસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસમ્ફસ્સજા વેદના, ધમ્મસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મચ્છન્દો, ધમ્મચ્છન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મપરિળાહો, ધમ્મપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મપરિયેસના, ધમ્મપરિયેસનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મલાભો .

‘‘એવં ખો, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... પરિયેસનાનાનત્તં, પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ લાભનાનત્ત’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયબાહિરફસ્સનાનત્તસુત્તં

૯૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ધાતુનાનત્તં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં , ફસ્સ... વેદના... છન્દ... પરિળાહ... પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ લાભનાનત્તં; નો લાભનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં, નો પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, નો પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... છન્દ... વેદના... ફસ્સ... સઙ્કપ્પ... સઞ્ઞાનાનત્તં , નો સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્તં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં? રૂપધાતુ...પે॰... ધમ્મધાતુ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં’’.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં? ફસ્સ... વેદના... છન્દ... પરિળાહ... પરિયેસના... લાભ... નો લાભનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં, નો પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહ... છન્દ... વેદના... ફસ્સ... નો સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, નો સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્તં?

‘‘રૂપધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ રૂપસઞ્ઞા...પે॰... ધમ્મધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઞ્ઞા, ધમ્મસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... ધમ્મપરિયેસના, ધમ્મપરિયેસનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મલાભો; નો ધમ્મલાભં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મપરિયેસના, નો ધમ્મપરિયેસનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મપરિળાહો , નો ધમ્મપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મચ્છન્દો, નો ધમ્મચ્છન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસમ્ફસ્સજા વેદના, નો ધમ્મસમ્ફસ્સજં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસમ્ફસ્સો, નો ધમ્મસમ્ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઙ્કપ્પો, નો ધમ્મસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મસઞ્ઞા, નો ધમ્મસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધમ્મધાતુ.

‘‘એવં ખો, ભિક્ખવે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... સઙ્કપ્પ... ફસ્સ... વેદના... છન્દ... પરિળાહ... પરિયેસના... લાભ... નો લાભનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિયેસનાનાનત્તં, નો પરિયેસનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પરિળાહનાનત્તં, નો પરિળાહનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દનાનત્તં, નો છન્દનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્તં, નો વેદનાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં, નો ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઙ્કપ્પનાનત્તં, નો સઙ્કપ્પનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞાનાનત્તં, નો સઞ્ઞાનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ધાતુનાનત્ત’’ન્તિ. દસમં.

નાનત્તવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ધાતુફસ્સઞ્ચ નો ચેતં, વેદના અપરે દુવે;
એતં અજ્ઝત્તપઞ્ચકં, ધાતુસઞ્ઞઞ્ચ નો ચેતં;
ફસ્સસ્સ અપરે દુવે, એતં બાહિરપઞ્ચકન્તિ.

૨. દુતિયવગ્ગો

૧. સત્તધાતુસુત્તં

૯૫. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘સત્તિમા , ભિક્ખવે, ધાતુયો. કતમા સત્ત? આભાધાતુ, સુભધાતુ, આકાસાનઞ્ચાયતનધાતુ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનધાતુ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનધાતુ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનધાતુ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધધાતુ – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, સત્ત ધાતુયો’’તિ.

એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યા ચાયં, ભન્તે, આભાધાતુ યા ચ સુભધાતુ યા ચ આકાસાનઞ્ચાયતનધાતુ યા ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનધાતુ યા ચ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનધાતુ યા ચ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનધાતુ યા ચ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધધાતુ – ઇમા નુ ખો, ભન્તે, ધાતુયો કિં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયન્તી’’તિ?

‘‘યાયં, ભિક્ખુ, આભાધાતુ – અયં ધાતુ અન્ધકારં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયતિ. યાયં, ભિક્ખુ, સુભધાતુ – અયં ધાતુ અસુભં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયતિ. યાયં, ભિક્ખુ, આકાસાનઞ્ચાયતનધાતુ – અયં ધાતુ રૂપં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયતિ. યાયં, ભિક્ખુ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનધાતુ – અયં ધાતુ આકાસાનઞ્ચાયતનં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયતિ. યાયં, ભિક્ખુ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનધાતુ – અયં ધાતુ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયતિ. યાયં, ભિક્ખુ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનધાતુ – અયં ધાતુ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયતિ. યાયં, ભિક્ખુ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધધાતુ – અયં ધાતુ નિરોધં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયતી’’તિ.

‘‘યા ચાયં , ભન્તે, આભાધાતુ યા ચ સુભધાતુ યા ચ આકાસાનઞ્ચાયતનધાતુ યા ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનધાતુ યા ચ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનધાતુ યા ચ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનધાતુ યા ચ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધધાતુ – ઇમા નુ ખો, ભન્તે, ધાતુયો કથં સમાપત્તિ પત્તબ્બા’’તિ?

‘‘યા ચાયં, ભિક્ખુ, આભાધાતુ યા ચ સુભધાતુ યા ચ આકાસાનઞ્ચાયતનધાતુ યા ચ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનધાતુ યા ચ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનધાતુ – ઇમા ધાતુયો સઞ્ઞાસમાપત્તિ પત્તબ્બા. યાયં, ભિક્ખુ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનધાતુ – અયં ધાતુ સઙ્ખારાવસેસસમાપત્તિ પત્તબ્બા . યાયં, ભિક્ખુ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધધાતુ – અયં ધાતુ નિરોધસમાપત્તિ પત્તબ્બા’’તિ. પઠમં.

૨. સનિદાનસુત્તં

૯૬. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘સનિદાનં, ભિક્ખવે, ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો, નો અનિદાનં; સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ બ્યાપાદવિતક્કો, નો અનિદાનં; સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ વિહિંસાવિતક્કો, નો અનિદાનં’’.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો, નો અનિદાનં; સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ બ્યાપાદવિતક્કો, નો અનિદાનં; સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ વિહિંસાવિતક્કો, નો અનિદાનં? કામધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ કામસઞ્ઞા, કામસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ કામસઙ્કપ્પો, કામસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ કામચ્છન્દો, કામચ્છન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ કામપરિળાહો, કામપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ કામપરિયેસના. કામપરિયેસનં, ભિક્ખવે, પરિયેસમાનો અસ્સુતવા પુથુજ્જનો તીહિ ઠાનેહિ મિચ્છા પટિપજ્જતિ – કાયેન, વાચાય, મનસા.

‘‘બ્યાપાદધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ બ્યાપાદસઞ્ઞા, બ્યાપાદસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ બ્યાપાદસઙ્કપ્પો...પે॰... બ્યાપાદચ્છન્દો... બ્યાપાદપરિળાહો... બ્યાપાદપરિયેસના... બ્યાપાદપરિયેસનં, ભિક્ખવે, પરિયેસમાનો અસ્સુતવા પુથુજ્જનો તીહિ ઠાનેહિ મિચ્છા પટિપજ્જતિ – કાયેન, વાચાય, મનસા.

‘‘વિહિંસાધાતું , ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વિહિંસાસઞ્ઞા; વિહિંસાસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વિહિંસાસઙ્કપ્પો...પે॰... વિહિંસાછન્દો... વિહિંસાપરિળાહો... વિહિંસાપરિયેસના... વિહિંસાપરિયેસનં, ભિક્ખવે , પરિયેસમાનો અસ્સુતવા પુથુજ્જનો તીહિ ઠાનેહિ મિચ્છા પટિપજ્જતિ – કાયેન, વાચાય, મનસા.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો આદિત્તં તિણુક્કં સુક્ખે તિણદાયે નિક્ખિપેય્ય; નો ચે હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ ખિપ્પમેવ નિબ્બાપેય્ય. એવઞ્હિ, ભિક્ખવે, યે તિણકટ્ઠનિસ્સિતા પાણા તે અનયબ્યસનં આપજ્જેય્યું. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યો હિ કોચિ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઉપ્પન્નં વિસમગતં સઞ્ઞં ન ખિપ્પમેવ પજહતિ વિનોદેતિ

બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, સો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે દુક્ખં વિહરતિ સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં; કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા.

‘‘સનિદાનં, ભિક્ખવે, ઉપ્પજ્જતિ નેક્ખમ્મવિતક્કો, નો અનિદાનં; સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ અબ્યાપાદવિતક્કો, નો અનિદાનં; સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ અવિહિંસાવિતક્કો, નો અનિદાનં.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ નેક્ખમ્મવિતક્કો, નો અનિદાનં; સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ અબ્યાપાદવિતક્કો, નો અનિદાનં; સનિદાનં ઉપ્પજ્જતિ અવિહિંસાવિતક્કો, નો અનિદાનં? નેક્ખમ્મધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ નેક્ખમ્મસઞ્ઞા, નેક્ખમ્મસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ નેક્ખમ્મસઙ્કપ્પો, નેક્ખમ્મસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ નેક્ખમ્મચ્છન્દો, નેક્ખમ્મચ્છન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ નેક્ખમ્મપરિળાહો, નેક્ખમ્મપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ નેક્ખમ્મપરિયેસના; નેક્ખમ્મપરિયેસનં, ભિક્ખવે, પરિયેસમાનો સુતવા અરિયસાવકો તીહિ ઠાનેહિ સમ્મા પટિપજ્જતિ – કાયેન, વાચાય, મનસા.

‘‘અબ્યાપાદધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અબ્યાપાદસઞ્ઞા, અબ્યાપાદસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અબ્યાપાદસઙ્કપ્પો…પે॰… અબ્યાપાદચ્છન્દો… અબ્યાપાદપરિળાહો… અબ્યાપાદપરિયેસના, અબ્યાપાદપરિયેસનં, ભિક્ખવે, પરિયેસમાનો સુતવા અરિયસાવકો તીહિ ઠાનેહિ સમ્મા પટિપજ્જતિ – કાયેન, વાચાય, મનસા.

‘‘અવિહિંસાધાતું , ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અવિહિંસાસઞ્ઞા , અવિહિંસાસઞ્ઞં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અવિહિંસાસઙ્કપ્પો, અવિહિંસાસઙ્કપ્પં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અવિહિંસાછન્દો, અવિહિંસાછન્દં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અવિહિંસાપરિળાહો, અવિહિંસાપરિળાહં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અવિહિંસાપરિયેસના; અવિહિંસાપરિયેસનં, ભિક્ખવે, પરિયેસમાનો સુતવા અરિયસાવકો તીહિ ઠાનેહિ સમ્મા પટિપજ્જતિ – કાયેન, વાચાય, મનસા.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો આદિત્તં તિણુક્કં સુક્ખે તિણદાયે નિક્ખિપેય્ય; તમેનં હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ ખિપ્પમેવ નિબ્બાપેય્ય. એવઞ્હિ, ભિક્ખવે, યે તિણકટ્ઠનિસ્સિતા પાણા તે ન અનયબ્યસનં આપજ્જેય્યું. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યો હિ કોચિ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઉપ્પન્નં વિસમગતં સઞ્ઞં ખિપ્પમેવ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, સો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે સુખં વિહરતિ અવિઘાતં અનુપાયાસં અપરિળાહં; કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા સુગતિ પાટિકઙ્ખા’’તિ. દુતિયં.

૩. ગિઞ્જકાવસથસુત્તં

૯૭. એકં સમયં ભગવા ઞાતિકે વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ધાતું, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સઞ્ઞા, ઉપ્પજ્જતિ દિટ્ઠિ, ઉપ્પજ્જતિ વિતક્કો’’તિ. એવં વુત્તે, આયસ્મા કચ્ચાનો [સદ્ધો કચ્ચાનો (ક॰)] ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યાયં, ભન્તે, દિટ્ઠિ – ‘અસમ્માસમ્બુદ્ધેસુ સમ્માસમ્બુદ્ધા’તિ, અયં નુ ખો, ભન્તે, દિટ્ઠિ કિં પટિચ્ચ પઞ્ઞાયતી’’તિ?

“મહતિ ખો એસા, કચ્ચાન, ધાતુ યદિદં અવિજ્જાધાતુ. હીનં , કચ્ચાન, ધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ હીના સઞ્ઞા, હીના દિટ્ઠિ, હીનો વિતક્કો, હીના ચેતના, હીના પત્થના, હીનો પણિધિ, હીનો પુગ્ગલો, હીના વાચા; હીનં આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ; હીના તસ્સ ઉપપત્તીતિ વદામિ.

“મજ્ઝિમં , કચ્ચાન, ધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ મજ્ઝિમા સઞ્ઞા, મજ્ઝિમા દિટ્ઠિ, મજ્ઝિમો વિતક્કો, મજ્ઝિમા ચેતના, મજ્ઝિમા પત્થના, મજ્ઝિમો પણિધિ, મજ્ઝિમો પુગ્ગલો, મજ્ઝિમા વાચા; મજ્ઝિમં આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ; મજ્ઝિમા તસ્સ ઉપપત્તીતિ વદામિ.

“પણીતં, કચ્ચાન, ધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પણીતા સઞ્ઞા, પણીતા દિટ્ઠિ, પણીતો વિતક્કો, પણીતા ચેતના, પણીતા પત્થના, પણીતો પણિધિ, પણીતો પુગ્ગલો, પણીતા વાચા; પણીતં આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ; પણીતા તસ્સ ઉપપત્તીતિ વદામી”તિ. તતિયં.

૪. હીનાધિમુત્તિકસુત્તં

૯૮. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… “ધાતુસોવ [ધાતુસો (સી॰ પી॰) અયઞ્ચ પઠમારમ્ભવાક્યેયેવ, ન સબ્બત્થ. તીસુ પન અદ્ધાસુ ચ ઉપમાસંસન્દનનિગમનટ્ઠાને ચ ઇદં પાઠનાનત્તં નત્થિ], ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ”.

“અતીતમ્પિ ખો [ખોસદ્દો સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ], ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ [ઈદિસેસુ ઠાનેસુ પાઠનાનત્તં નત્થિ] સત્તા સંસન્દિંસુ સમિંસુ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ; કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ.

“અનાગતમ્પિ ખો [ખોસદ્દો સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ], ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ [ઈદિસેસુ ઠાનેસુ પાઠનાનત્તં નત્થિ] સત્તા સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ; કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ.

“એતરહિપિ ખો [ખોસદ્દો સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ], ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ [ઈદિસેસુ ઠાનેસુ પાઠનાનત્તં નત્થિ] સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી”તિ. ચતુત્થં.

૫. ચઙ્કમસુત્તં

૯૯. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ભગવતો અવિદૂરે ચઙ્કમતિ; આયસ્માપિ ખો મહામોગ્ગલ્લાનો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ભગવતો અવિદૂરે ચઙ્કમતિ; આયસ્માપિ ખો મહાકસ્સપો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ભગવતો અવિદૂરે ચઙ્કમતિ; આયસ્માપિ ખો અનુરુદ્ધો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ભગવતો અવિદૂરે ચઙ્કમતિ; આયસ્માપિ ખો પુણ્ણો મન્તાનિપુત્તો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ભગવતો અવિદૂરે ચઙ્કમતિ; આયસ્માપિ ખો ઉપાલિ સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ

સદ્ધિં ભગવતો અવિદૂરે ચઙ્કમતિ; આયસ્માપિ ખો આનન્દો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ભગવતો અવિદૂરે ચઙ્કમતિ; દેવદત્તોપિ ખો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ભગવતો અવિદૂરે ચઙ્કમતિ.

અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, સારિપુત્તં સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ચઙ્કમન્ત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સબ્બે ખો એતે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ મહાપઞ્ઞા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, મોગ્ગલ્લાનં સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ચઙ્કમન્ત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સબ્બે ખો એતે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ મહિદ્ધિકા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, કસ્સપં સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ચઙ્કમન્ત''ન્તિ? ''એવં , ભન્તે''. ''સબ્બે ખો એતે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ધુતવાદા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, અનુરુદ્ધં સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ચઙ્કમન્ત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સબ્બે ખો એતે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ દિબ્બચક્ખુકા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, પુણ્ણં મન્તાનિપુત્તં સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ચઙ્કમન્ત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સબ્બે ખો એતે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ધમ્મકથિકા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઉપાલિં સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ચઙ્કમન્ત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સબ્બે ખો એતે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ વિનયધરા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, આનન્દં સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ચઙ્કમન્ત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સબ્બે ખો એતે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ બહુસ્સુતા. પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, દેવદત્તં સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ચઙ્કમન્ત''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સબ્બે ખો એતે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ પાપિચ્છા''.

''ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અતીતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિંસુ સમિંસુ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ; કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ.

''અનાગતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ; કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ.

''એતરહિપિ ખો, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. સગાથાસુત્તં

૧૦૦. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અતીતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિંસુ સમિંસુ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ''.

''અનાગતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ.

“એતરહિપિ ખો, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગૂથો ગૂથેન સંસન્દતિ સમેતિ; મુત્તં મુત્તેન સંસન્દતિ સમેતિ; ખેળો ખેળેન સંસન્દતિ સમેતિ; પુબ્બો પુબ્બેન સંસન્દતિ સમેતિ; લોહિતં લોહિતેન સંસન્દતિ સમેતિ ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ધાતુસોવ [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અતીતમ્પિ ખો અદ્ધાનં...પે॰... અનાગતમ્પિ ખો અદ્ધાનં...પે॰... એતરહિપિ ખો પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. હીનાધિમુત્તિકા હીનાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ.

“ધાતુસોવ ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અતીતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિંસુ સમિંસુ. કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ.

“અનાગતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં...પે॰... એતરહિપિ ખો, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ખીરં ખીરેન સંસન્દતિ સમેતિ; તેલં તેલેન સંસન્દતિ સમેતિ; સપ્પિ સપ્પિના સંસન્દતિ સમેતિ; મધુ મધુના સંસન્દતિ સમેતિ; ફાણિતં ફાણિતેન સંસન્દતિ સમેતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અતીતમ્પિ ખો અદ્ધાનં... અનાગતમ્પિ ખો અદ્ધાનં... એતરહિપિ ખો પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. કલ્યાણાધિમુત્તિકા કલ્યાણાધિમુત્તિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી”તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

“સંસગ્ગા વનથો જાતો, અસંસગ્ગેન છિજ્જતિ;
પરિત્તં દારુમારુય્હ, યથા સીદે મહણ્ણવે.

“એવં કુસીતમાગમ્મ, સાધુજીવિપિ સીદતિ;
તસ્મા તં પરિવજ્જેય્ય, કુસીતં હીનવીરિયં.

“પવિવિત્તેહિ અરિયેહિ, પહિતત્તેહિ ઝાયીહિ [ઝાયિહિ (સી॰), ઝાયિભિ (સ્યા॰ કં॰)];
નિચ્ચં આરદ્ધવીરિયેહિ, પણ્ડિતેહિ સહાવસે”તિ.

૭. અસ્સદ્ધસંસન્દનસુત્તં

૧૦૧. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... “ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ”.

‘‘અતીતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિંસુ સમિંસુ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ; અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ; અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ; અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ; કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ; મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દિંસુ સમિંસુ.

‘‘અનાગતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ; અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ; અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં...પે॰... અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં...પે॰... કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં...પે॰... મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં...પે॰... દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ.

‘‘એતરહિપિ ખો, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં...પે॰... અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં...પે॰... અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં...પે॰... કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં...પે॰... મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ.

‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઓત્તપ્પિનો ઓત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; બહુસ્સુતા બહુસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; આરદ્ધવીરિયા આરદ્ધવીરિયેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઉપટ્ઠિતસ્સતિનો ઉપટ્ઠિતસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અતીતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં...પે॰... અનાગતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે...પે॰... એતરહિપિ ખો, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી’’તિ. સત્તમં.

૮. અસ્સદ્ધમૂલકસુત્તં

૧૦૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અતીતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિંસુ સમિંસુ...પે॰... અનાગતમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દિસ્સન્તિ સમેસ્સન્તિ...પે॰....

‘‘એતરહિપિ ખો, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં ધાતુસોવ સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તીતિ. (૧)

‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ ; સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં

સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઓત્તપ્પિનો ઓત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰... પઠમવારો વિય વિત્થારેતબ્બો. (૨)

''ધાતુસોવ , ભિક્ખવે...પે॰... અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; બહુસ્સુતા બહુસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰... . (૩)

''ધાતુસોવ, ભિક્ખવે...પે॰... અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; આરદ્ધવીરિયા આરદ્ધવીરિયેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰.... (૪)

''ધાતુસોવ , ભિક્ખવે...પે॰... અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઉપટ્ઠિતસ્સતિનો ઉપટ્ઠિતસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તીતિ... પે॰.... અટ્ઠમં. (૫)

૯. અહિરિકમૂલકસુત્તં

૧૦૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''ધાતુસોવ...પે॰... અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ , દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સસન્દન્તિ સમેન્તિ, ઓત્તપ્પિનો ઓત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰... . (૧)

''અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, બહુસ્સુતા બહુસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰.... (૨)

''અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, આરદ્ધવીરિયા આરદ્ધવીરિયેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰.... (૩)

''અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, ઉપટ્ઠિતસ્સતિનો ઉપટ્ઠિતસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ, પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તીતિ...પે॰.... નવમં. (૪)

૧૦. અનોત્તપ્પમૂલકસુત્તં

૧૦૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ધાતુસોવ , ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઓત્તપ્પિનો ઓત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; બહુસ્સુતા બહુસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰.... (૧)

‘‘અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઓત્તપ્પિનો ઓત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; આરદ્ધવીરિયા આરદ્ધવીરિયેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰.... (૨)

‘‘અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઓત્તપ્પિનો ઓત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઉપટ્ઠિતસ્સતિનો ઉપટ્ઠિતસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તીતિ...પે॰.... દસમં. (3)

૧૧. અપ્પસ્સુતમૂલકસુત્તં

૧૦૫. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; બહુસ્સુતા બહુસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; આરદ્ધવીરિયા આરદ્ધવીરિયેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ...પે॰.... (૧)

‘‘અપ્પસ્સુતા અપ્પસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; બહુસ્સુતા બહુસ્સુતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઉપટ્ઠિતસ્સતિનો ઉપટ્ઠિતસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તીતિ...પે॰.... એકાદસમં. (૨)

૧૨. કુસીતમૂલકસુત્તં

૧૦૬. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. કુસીતા કુસીતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મુટ્ઠસ્સતિનો મુટ્ઠસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; આરદ્ધવીરિયા આરદ્ધવીરિયેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઉપટ્ઠિતસ્સતિનો ઉપટ્ઠિતસ્સતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તીતિ...પે॰.... દ્વાદસમં.

દુતિયો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

સત્તિમા સનિદાનઞ્ચ, ગિઞ્જકાવસથેન ચ;
હીનાધિમુત્તિ ચઙ્કમં, સગાથા અસ્સદ્ધસત્તમં.

અસ્સદ્ધમૂલકા પઞ્ચ, ચત્તારો અહિરિકમૂલકા;
અનોત્તપ્પમૂલકા તીણિ, દુવે અપ્પસ્સુતેન ચ.

કુસીતં એકકં વુત્તં, સુત્તન્તા તીણિ પઞ્ચકા;
બાવીસતિ વુત્તા સુત્તા, દુતિયો વગ્ગો પવુચ્ચતીતિ.

૩. કમ્મપથવગ્ગો

૧. અસમાહિતસુત્તં

૧૦૭. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અસમાહિતા અસમાહિતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ’’.

‘‘સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઓત્તપ્પિનો ઓત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સમાહિતા સમાહિતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી’’તિ. પઠમં.

૨. દુસ્સીલસુત્તં

૧૦૮. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. અસ્સદ્ધા અસ્સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અહિરિકા અહિરિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અનોત્તપ્પિનો અનોત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુસ્સીલા દુસ્સીલેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; દુપ્પઞ્ઞા દુપ્પઞ્ઞેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ’’.

‘‘સદ્ધા સદ્ધેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; હિરિમના હિરિમનેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ઓત્તપ્પિનો ઓત્તપ્પીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સીલવન્તો સીલવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પઞ્ઞવન્તો પઞ્ઞવન્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી’’તિ. દુતિયં.

૩. પઞ્ચસિક્ખાપદસુત્તં

૧૦૯. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. પાણાતિપાતિનો પાણાતિપાતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અદિન્નાદાયિનો અદિન્નાદાયીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કામેસુમિચ્છાચારિનો કામેસુમિચ્છાચારીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મુસાવાદિનો મુસાવાદીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાયિનો સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાયીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ’’.

‘‘પાણાતિપાતા પટિવિરતા પાણાતિપાતા પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અદિન્નાદાના પટિવિરતા અદિન્નાદાના પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતા કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મુસાવાદા પટિવિરતા મુસાવાદા પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ;

સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના પટિવિરતા સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી''તિ. તતિયં.

૪. સત્તકમ્મપથસુત્તં

૧૧૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. પાણાતિપાતિનો પાણાતિપાતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અદિન્નાદાયિનો અદિન્નાદાયીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; કામેસુમિચ્છાચારિનો કામેસુમિચ્છાચારીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મુસાવાદિનો મુસાવાદીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; પિસુણવાચા પિસુણવાચેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ફરુસવાચા ફરુસવાચેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સમ્ફપ્પલાપિનો સમ્ફપ્પલાપીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ''.

''પાણાતિપાતા પટિવિરતા…પે॰… અદિન્નાદાના પટિવિરતા… કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતા… મુસાવાદા પટિવિરતા… પિસુણાય વાચાય પટિવિરતા પિસુણાય વાચાય પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; ફરુસાય વાચાય પટિવિરતા ફરુસાય વાચાય પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતા સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી''તિ. ચતુત્થં.

૫. દસકમ્મપથસુત્તં

૧૧૧. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''ધાતુસોવ , ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. પાણાતિપાતિનો પાણાતિપાતીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અદિન્નાદાયિનો…પે॰… કામેસુમિચ્છાચારિનો… મુસાવાદિનો… પિસુણવાચા… ફરુસવાચા… સમ્ફપ્પલાપિનો સમ્ફપ્પલાપીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અભિજ્ઝાલુનો અભિજ્ઝાલૂહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; બ્યાપન્નચિત્તા બ્યાપન્નચિત્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ''.

''પાણાતિપાતા પટિવિરતા પાણાતિપાતા પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અદિન્નાદાના પટિવિરતા… પે॰… કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતા… મુસાવાદા પટિવિરતા… પિસુણાય વાચાય… ફરુસાય વાચાય… સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતા સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અનભિજ્ઝાલુનો અનભિજ્ઝાલૂહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; અબ્યાપન્નચિત્તા અબ્યાપન્નચિત્તેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. અટ્ઠઙ્ગિકસુત્તં

૧૧૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ''ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મિચ્છાસઙ્કપ્પા…પે॰… મિચ્છાવાચા… મિચ્છાકમ્મન્તા… મિચ્છાઆજીવા… મિચ્છાવાયામા… મિચ્છાસતિનો … મિચ્છાસમાધિનો મિચ્છાસમાધીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સમ્માસઙ્કપ્પા…પે॰… સમ્માવાચા… સમ્માકમ્મન્તા… સમ્માઆજીવા… સમ્માવાયામા… સમ્માસતિનો… સમ્માસમાધિનો સમ્માસમાધીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી''તિ. છટ્ઠં.

૭. દસઙ્ગસુત્તં

૧૧૩. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ધાતુસોવ, ભિક્ખવે, સત્તા સંસન્દન્તિ સમેન્તિ. મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મિચ્છાસઙ્કપ્પા…પે॰… મિચ્છાવાચા… મિચ્છાકમ્મન્તા… મિચ્છાઆજીવા… મિચ્છાવાયામા… મિચ્છાસતિનો … મિચ્છાસમાધિનો મિચ્છાસમાધીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મિચ્છાઞાણિનો મિચ્છાઞાણીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; મિચ્છાવિમુત્તિનો મિચ્છાવિમુત્તીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ’’.

‘‘સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકેહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સમ્માસઙ્કપ્પા…પે॰… સમ્માવાચા… સમ્માકમ્મન્તા… સમ્માઆજીવા… સમ્માવાયામા… સમ્માસતિનો… સમ્માસમાધિનો… સમ્માઞાણિનો સમ્માઞાણીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તિ; સમ્માવિમુત્તિનો સમ્માવિમુત્તીહિ સદ્ધિં સંસન્દન્તિ સમેન્તી’’તિ. સત્તમં.

સત્તન્નં સુત્તન્તાનં ઉદ્દાનં –

અસમાહિતં દુસ્સીલં, પઞ્ચ સિક્ખાપદાનિ ચ;
સત્ત કમ્મપથા વુત્તા, દસકમ્મપથેન ચ;
છટ્ઠં અટ્ઠઙ્ગિકો વુત્તો, દસઙ્ગેન ચ સત્તમં.

કમ્મપથવગ્ગો તતિયો.

૪. ચતુત્થવગ્ગો

૧. ચતુધાતુસુત્તં

૧૧૪. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે…પે॰… ‘‘ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, ધાતુયો. કતમા ચતસ્સો? પથવીધાતુ, આપોધાતુ, તેજોધાતુ, વાયોધાતુ – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો ધાતુયો’’તિ. પઠમં.

૨. પુબ્બેસમ્બોધસુત્તં

૧૧૫. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો પથવીધાતુયા અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં; કો આપોધાતુયા અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં; કો તેજોધાતુયા અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં; કો વાયોધાતુયા અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ’’’ન્તિ?

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘યં ખો પથવીધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં પથવીધાતુયા અસ્સાદો; યં [યા (સી॰)] પથવીધાતુ અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં પથવીધાતુયા આદીનવો; યો પથવીધાતુયા છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં પથવીધાતુયા નિસ્સરણં. યં આપોધાતું પટિચ્ચ…પે॰… યં તેજોધાતું પટિચ્ચ…પે॰… યં વાયોધાતું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં વાયોધાતુયા અસ્સાદો; યં વાયોધાતુ અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં વાયોધાતુયા આદીનવો; યો વાયોધાતુયા છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં વાયોધાતુયા નિસ્સરણં’’’.

‘‘યાવકીવઞ્ચાહં , ભિક્ખવે, ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં ન અબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ [અભિસમ્બુદ્ધો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] પચ્ચઞ્ઞાસિં.

‘‘યતો ચ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ [ચેતોવિમુત્તિ (સી॰ પી॰ ક॰)], અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. દુતિયં.

૩. અચરિંસુત્તં

૧૧૬. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘પથવીધાતુયાહં, ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં, યો પથવીધાતુયા અસ્સાદો તદજ્ઝગમં, યાવતા પથવીધાતુયા અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. પથવીધાતુયાહં, ભિક્ખવે, આદીનવપરિયેસનં અચરિં, યો પથવીધાતુયા આદીનવો તદજ્ઝગમં , યાવતા પથવીધાતુયા આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. પથવીધાતુયાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં, યં પથવીધાતુયા નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં, યાવતા પથવીધાતુયા નિસ્સરણં પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં’’.

‘‘આપોધાતુયાહં, ભિક્ખવે…પે॰… તેજોધાતુયાહં, ભિક્ખવે… વાયોધાતુયાહં, ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં, યો વાયોધાતુયા અસ્સાદો તદજ્ઝગમં, યાવતા વાયોધાતુયા અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. વાયોધાતુયાહં, ભિક્ખવે, આદીનવપરિયેસનં અચરિં, યો વાયોધાતુયા આદીનવો તદજ્ઝગમં, યાવતા વાયોધાતુયા આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. વાયોધાતુયાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં, યં વાયોધાતુયા નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં, યાવતા વાયોધાતુયા નિસ્સરણં પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં.

‘‘યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં ન અબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ પચ્ચઞ્ઞાસિં.

‘‘યતો ચ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધોતિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ, અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. તતિયં.

૪. નોચેદંસુત્તં

૧૧૭. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘નો ચેદં, ભિક્ખવે, પથવીધાતુયા અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા પથવીધાતુયા સારજ્જેય્યું . યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ પથવીધાતુયા અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા પથવીધાતુયા

સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, પથવીધાતુયા આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા પથવીધાતુયા નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ પથવીધાતુયા આદીનવો, તસ્મા સત્તા પથવીધાતુયા નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, પથવીધાતુયા નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા પથવીધાતુયા નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ પથવીધાતુયા નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા પથવીધાતુયા નિસ્સરન્તિ''.

''નો ચેદં, ભિક્ખવે, આપોધાતુયા અસ્સાદો અભવિસ્સ...પે॰... નો ચેદં, ભિક્ખવે, તેજોધાતુયા...પે॰... નો ચેદં, ભિક્ખવે, વાયોધાતુયા અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા વાયોધાતુયા સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ વાયોધાતુયા અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા વાયોધાતુયા સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, વાયોધાતુયા આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા વાયોધાતુયા નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ વાયોધાતુયા આદીનવો, તસ્મા સત્તા વાયોધાતુયા નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, વાયોધાતુયા નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા વાયોધાતુયા નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ વાયોધાતુયા નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા વાયોધાતુયા નિસ્સરન્તિ.

''યાવકીવઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, સત્તા ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં ન અબ્ભઞ્ઞંસુ, નેવ તાવિમે ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસંયુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદિકતેન ચેતસા વિહરિંસુ.

''યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, સત્તા ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞંસુ, અથ, ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસંયુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદિકતેન ચેતસા વિહરન્તી''તિ. ચતુત્થં.

૫. એકન્તદુક્ખસુત્તં

૧૧૮. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''પથવીધાતુ ચે [ચ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] હિદં, ભિક્ખવે, એકન્તદુક્ખા અભવિસ્સ દુક્ખાનુપતિતા દુક્ખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા સુખેન, નયિદં સત્તા પથવીધાતુયા સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, પથવીધાતુ સુખા સુખાનુપતિતા સુખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા દુક્ખેન, તસ્મા સત્તા પથવીધાતુયા સારજ્જન્તિ''.

''આપોધાતુ ચે હિદં, ભિક્ખવે...પે॰... તેજોધાતુ ચે હિદં, ભિક્ખવે... વાયોધાતુ ચે હિદં, ભિક્ખવે, એકન્તદુક્ખા અભવિસ્સ દુક્ખાનુપતિતા દુક્ખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા સુખેન, નયિદં સત્તા વાયોધાતુયા સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, વાયોધાતુ સુખા સુખાનુપતિતા સુખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા દુક્ખેન, તસ્મા સત્તા વાયોધાતુયા સારજ્જન્તિ.

''પથવીધાતુ ચે હિદં, ભિક્ખવે, એકન્તસુખા અભવિસ્સ સુખાનુપતિતા સુખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા દુક્ખેન, નયિદં સત્તા પથવીધાતુયા નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, પથવીધાતુ દુક્ખા દુક્ખાનુપતિતા દુક્ખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા સુખેન, તસ્મા સત્તા પથવીધાતુયા નિબ્બિન્દન્તિ.

''આપોધાતુ ચે હિદં, ભિક્ખવે...પે॰... તેજોધાતુ ચે હિદં, ભિક્ખવે... વાયોધાતુ ચે હિદં, ભિક્ખવે, એકન્તસુખા અભવિસ્સ સુખાનુપતિતા સુખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા દુક્ખેન, નયિદં સત્તા વાયોધાતુયા નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, વાયોધાતુ દુક્ખા દુક્ખાનુપતિતા દુક્ખાવક્કન્તા અનવક્કન્તા સુખેન, તસ્મા સત્તા વાયોધાતુયા નિબ્બિન્દન્તી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. અભિનન્દસુત્તં

૧૧૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''યો, ભિક્ખવે, પથવીધાતું અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો આપોધાતું અભિનન્દતિ...પે॰... યો તેજોધાતું... યો વાયોધાતું અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ''.

''યો ચ ખો, ભિક્ખવે, પથવીધાતું નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો આપોધાતું...પે॰... યો તેજોધાતું... યો વાયોધાતું નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામી''તિ. છટ્ઠં.

૭. ઉપ્પાદસુત્તં

૧૨૦. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''યો, ભિક્ખવે, પથવીધાતુયા ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો રોગાનં ઠિતિ જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો આપોધાતુયા...પે॰... યો તેજોધાતુયા... યો વાયોધાતુયા ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો રોગાનં ઠિતિ જરામરણસ્સ પાતુભાવો''.

''યો ચ ખો, ભિક્ખવે, પથવીધાતુયા નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો રોગાનં વૂપસમો જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો. યો આપોધાતુયા...પે॰... યો તેજોધાતુયા... યો વાયોધાતુયા નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો રોગાનં વૂપસમો જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો''તિ. સત્તમં.

૮. સમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૨૧. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, ધાતુયો. કતમા ચતસ્સો? પથવીધાતુ, આપોધાતુ, તેજોધાતુ, વાયોધાતુ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, ન મે તે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા; ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ''.

''યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનન્તિ , તે ચ ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા; તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૨૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, ધાતુયો. કતમા ચતસ્સો? પથવીધાતુ, આપોધાતુ, તેજોધાતુ, વાયોધાતુ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમાસં ચતુન્નં ધાતૂનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ...પે॰... પજાનન્તિ...પે॰... સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. નવમં.

૧૦. તતિયસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૨૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા પથવીધાતું નપ્પજાનન્તિ, પથવીધાતુસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, પથવીધાતુનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, પથવીધાતુનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ...પે॰... આપોધાતું નપ્પજાનન્તિ... તેજોધાતું નપ્પજાનન્તિ... વાયોધાતું નપ્પજાનન્તિ, વાયોધાતુસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, વાયોધાતુનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, વાયોધાતુનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ, ન મે તે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા; ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ’’.

‘‘યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા પથવીધાતું પજાનન્તિ, પથવીધાતુસમુદયં પજાનન્તિ, પથવીધાતુનિરોધં પજાનન્તિ, પથવીધાતુનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ... યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા...પે॰... આપોધાતું પજાનન્તિ... તેજોધાતું પજાનન્તિ... વાયોધાતું પજાનન્તિ, વાયોધાતુસમુદયં પજાનન્તિ, વાયોધાતુનિરોધં પજાનન્તિ, વાયોધાતુનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનન્તિ, તે ચ ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા; તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. દસમં.

ચતુત્થો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

ચતસ્સો પુબ્બે અચરિં, નોચેદઞ્ચ દુક્ખેન ચ;
અભિનન્દઞ્ચ ઉપ્પાદો, તયો સમણબ્રાહ્મણાતિ.

ધાતુસંયુત્તં સમત્તં.

૪. અનમતગ્ગસંયુત્તં

૧. પઠમવગ્ગો

૧. તિણકટ્ઠસુત્તં

૧૨૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘અનમતગ્ગોયં [અનમતગ્ગાયં (પી॰ ક॰)] ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો યં ઇમસ્મિં જમ્બુદીપે તિણકટ્ઠસાખાપલાસં તં છેત્વા [તચ્છેત્વા (બહૂસુ)] એકજ્ઝં સંહરિત્વા ચતુરઙ્ગુલં ચતુરઙ્ગુલં ઘટિકં કત્વા નિક્ખિપેય્ય – ‘અયં મે માતા, તસ્સા મે માતુ અયં માતા’તિ, અપરિયાદિન્નાવ [અપરિયાદિણ્ણાવ (સી॰)] ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ માતુમાતરો અસ્સુ, અથ ઇમસ્મિં જમ્બુદીપે તિણકટ્ઠસાખાપલાસં પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. એવં દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, દુક્ખં પચ્ચનુભૂતં તિબ્બં પચ્ચનુભૂતં બ્યસનં પચ્ચનુભૂતં, કટસી [કટસિ (સી॰ પી॰ ક॰) કટા છવા સયન્તિ એત્થાતિ કટસી] વડ્ઢિતા. યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું અલં વિરજ્જિતું અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. પથવીસુત્તં

૧૨૫. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે , સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો ઇમં મહાપથવિં કોલટ્ઠિમત્તં કોલટ્ઠિમત્તં મત્તિકાગુળિકં કરિત્વા નિક્ખિપેય્ય – ‘અયં મે પિતા, તસ્સ મે પિતુ અયં પિતા’તિ, અપરિયાદિન્નાવ ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ પિતુપિતરો અસ્સુ, અથાયં મહાપથવી પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય . તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. એવં દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, દુક્ખં પચ્ચનુભૂતં તિબ્બં પચ્ચનુભૂતં બ્યસનં પચ્ચનુભૂતં, કટસી વડ્ઢિતા. યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું, અલં વિરજ્જિતું, અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. અસ્સુસુત્તં

૧૨૬. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યં વા વો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં અમનાપસમ્પયોગા મનાપવિપ્પયોગા કન્દન્તાનં રોદન્તાનં [રુદન્તાનં (સી॰)] અસ્સુ પસ્સન્નં [પસ્સન્દં (ક॰ સી॰), પસન્દં (સ્યા॰ કં॰), પસન્નં (પી॰ ક॰)] પગ્ઘરિતં, યં વા ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદક’’ન્તિ? ‘‘યથા ખો મયં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામ, એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં

યં નો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં અમનાપસમ્પયોગા મનાપવિપ્પયોગા કન્દન્તાનં રોદન્તાનં અસ્સુ પસ્સન્નં પગ્ઘરિતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદક''ન્તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખવે, સાધુ ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ. એતદેવ, ભિક્ખવે, બહુતરં યં વો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં અમનાપસમ્પયોગા મનાપવિપ્પયોગા કન્દન્તાનં રોદન્તાનં અસ્સુ પસ્સન્નં પગ્ઘરિતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદકં. દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, માતુમરણં પચ્ચનુભૂતં; તેસં વા માતુમરણં પચ્ચનુભોન્તાનં અમનાપસમ્પયોગા મનાપવિપ્પયોગા કન્દન્તાનં રોદન્તાનં અસ્સુ પસ્સન્નં પગ્ઘરિતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદકં. દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, પિતુમરણં પચ્ચનુભૂતં ...પે॰... ભાતુમરણં પચ્ચનુભૂતં... ભગિનિમરણં પચ્ચનુભૂતં... પુત્તમરણં પચ્ચનુભૂતં... ધીતુમરણં પચ્ચનુભૂતં... ઞાતિબ્યસનં પચ્ચનુભૂતં... ભોગબ્યસનં પચ્ચનુભૂતં. દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે , રોગબ્યસનં પચ્ચનુભૂતં, તેસં વો રોગબ્યસનં પચ્ચનુભોન્તાનં અમનાપસમ્પયોગા મનાપવિપ્પયોગા કન્દન્તાનં રોદન્તાનં અસ્સુ પસ્સન્નં પગ્ઘરિતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદકં. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો ...પે॰... યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું, અલં વિરજ્જિતું, અલં વિમુચ્ચિતુ''ન્તિ. તતિયં.

૪. ખીરસુત્તં

૧૨૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યં વા વો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં માતુથઞ્ઞં પીતં, યં વા ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદક''ન્તિ? ''યથા ખો મયં , ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામ, એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં યં નો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં માતુથઞ્ઞં પીતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદક''ન્તિ.

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખવે, સાધુ ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ. એતદેવ, ભિક્ખવે, બહુતરં યં વો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં માતુથઞ્ઞં પીતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદકં. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો...પે॰... અલં વિમુચ્ચિતુ''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. પબ્બતસુત્તં

૧૨૮. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... આરામે. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કીવદીઘો નુ ખો, ભન્તે, કપ્પો''તિ? ''દીઘો ખો, ભિક્ખુ, કપ્પો. સો ન સુકરો સઙ્ખાતું એત્તકાનિ વસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસહસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા''તિ.

''સક્કા પન, ભન્તે, ઉપમં કાતુ''ન્તિ? ''સક્કા, ભિક્ખૂ''તિ ભગવા અવોચ. ''સેય્યથાપિ , ભિક્ખુ, મહાસેલો પબ્બતો યોજનં આયામેન યોજનં વિત્થારેન યોજનં ઉબ્બેધેન અચ્છિદ્દો અસુસિરો એકગ્ઘનો. તમેનં પુરિસો વસ્સસતસ્સ વસ્સસતસ્સ અચ્ચયેન કાસિકેન વત્થેન સકિં સકિં પરિમજ્જેય્ય. ખિપ્પતરં ખો સો, ભિક્ખુ, મહાસેલો પબ્બતો ઇમિના ઉપક્કમેન પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય , ન ત્વેવ કપ્પો. એવં દીઘો, ભિક્ખુ, કપ્પો. એવં દીઘાનં ખો, ભિક્ખુ , કપ્પાનં નેકો કપ્પો સંસિતો, નેકં કપ્પસતં સંસિતં, નેકં કપ્પસહસ્સં સંસિતં, નેકં

કપ્પસતસહસ્સં સંસિતં. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખુ, સંસારો. પુબ્બા કોટિ…પે॰… યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખુ, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું, અલં વિરજ્જિતું, અલં વિમુચ્ચિતુ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. સાસપસુત્તં

૧૨૯. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કીવદીઘો, નુ ખો, ભન્તે, કપ્પો''તિ? ''દીઘો ખો, ભિક્ખુ, કપ્પો. સો ન સુકરો સઙ્ખાતું એત્તકાનિ વસ્સાનિ ઇતિ વા…પે॰… એત્તકાનિ વસ્સસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા''તિ.

''સક્કા પન, ભન્તે, ઉપમં કાતુ''ન્તિ? ''સક્કા, ભિક્ખૂ''તિ ભગવા અવોચ. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખુ, આયસં નગરં યોજનં આયામેન યોજનં વિત્થારેન યોજનં ઉબ્બેધેન, પુણ્ણં સાસપાનં ગુળિકાબદ્ધં [ચૂળિકાબદ્ધં (સી॰ પી॰)]. તતો પુરિસો વસ્સસતસ્સ વસ્સસતસ્સ અચ્ચયેન એકમેકં સાસપં ઉદ્ધરેય્ય. ખિપ્પતરં ખો સો, ભિક્ખુ મહાસાસપરાસિ ઇમિના ઉપક્કમેન પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય, ન ત્વેવ કપ્પો. એવં દીઘો ખો, ભિક્ખુ, કપ્પો. એવં દીઘાનં ખો, ભિક્ખુ, કપ્પાનં નેકો કપ્પો સંસિતો, નેકં કપ્પસતં સંસિતં, નેકં કપ્પસહસ્સં સંસિતં, નેકં કપ્પસતસહસ્સં સંસિતં. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખુ, સંસારો …પે॰… અલં વિમુચ્ચિતુ''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. સાવકસુત્તં

૧૩૦. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા…પે॰… એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''કીવબહુકા નુ ખો, ભન્તે, કપ્પા અબ્ભતીતા અતિક્કન્તા''તિ? ''બહુકા ખો, ભિક્ખવે , કપ્પા અબ્ભતીતા અતિક્કન્તા. તે ન સુકરા સઙ્ખાતું – 'એત્તકા કપ્પા ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસતાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસહસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા'''તિ.

''સક્કા પન, ભન્તે, ઉપમં કાતુ''ન્તિ? ''સક્કા, ભિક્ખવે''તિ ભગવા અવોચ. ''ઇધસ્સુ, ભિક્ખવે, ચત્તારો સાવકા વસ્સસતાયુકા વસ્સસતજીવિનો. તે દિવસે દિવસે કપ્પસતસહસ્સં કપ્પસતસહસ્સં અનુસ્સરેય્યું. અનનુસ્સરિતાવ ભિક્ખવે, તેહિ કપ્પા અસ્સુ, અથ ખો તે ચત્તારો સાવકા વસ્સસતાયુકા વસ્સસતજીવિનો વસ્સસતસ્સ અચ્ચયેન કાલં કરેય્યું. એવં બહુકા ખો, ભિક્ખવે, કપ્પા અબ્ભતીતા અતિક્કન્તા. તે ન સુકરા સઙ્ખાતું – 'એત્તકા કપ્પા ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસતાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસહસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા'તિ. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો…પે॰… અલં વિમુચ્ચિતુ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. ગઙ્ગાસુત્તં

૧૩૧. રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. અથ ખો અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કીવબહુકા નુ ખો, ભો ગોતમ, કપ્પા અબ્ભતીતા અતિક્કન્તા''તિ? ''બહુકા ખો, બ્રાહ્મણ, કપ્પા અબ્ભતીતા અતિક્કન્તા. તે ન સુકરા સઙ્ખાતું – 'એત્તકા કપ્પા ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસતાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસહસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા'''તિ.

‘‘સક્કા પન, ભો ગોતમ, ઉપમં કાતુ’’ન્તિ? ‘‘સક્કા, બ્રાહ્મણા’’તિ ભગવા અવોચ. ‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, યતો ચાયં ગઙ્ગા નદી પભવતિ યત્થ ચ મહાસમુદ્દં અપ્પેતિ, યા એતસ્મિં અન્તરે વાલિકા સા ન સુકરા સઙ્ખાતું – ‘એત્તકા વાલિકા ઇતિ વા, એત્તકાનિ વાલિકસતાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ વાલિકસહસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ વાલિકસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા’તિ. તતો બહુતરા ખો, બ્રાહ્મણ, કપ્પા અબ્ભતીતા અતિક્કન્તા. તે ન સુકરા સઙ્ખાતું – ‘એત્તકા કપ્પા ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસતાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસહસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ કપ્પસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા’તિ. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, બ્રાહ્મણ, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. એવં દીઘરત્તં ખો, બ્રાહ્મણ, દુક્ખં પચ્ચનુભૂતં તિબ્બં પચ્ચનુભૂતં બ્યસનં પચ્ચનુભૂતં, કટસી વડ્ઢિતા. યાવઞ્ચિદં , બ્રાહ્મણ, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું, અલં વિરજ્જિતું, અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ.

એવં વુત્તે, સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ…પે॰… ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. દણ્ડસુત્તં

૧૩૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દણ્ડો ઉપરિવેહાસં ખિત્તો સકિમ્પિ મૂલેન નિપતતિ, સકિમ્પિ મજ્ઝેન નિપતતિ, સકિમ્પિ અન્તેન નિપતતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જાનીવરણા સત્તા તણ્હાસંયોજના સન્ધાવન્તા સંસરન્તા સકિમ્પિ અસ્મા લોકા પરં લોકં ગચ્છન્તિ, સકિમ્પિ પરસ્મા લોકા ઇમં લોકં આગચ્છન્તિ. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો…પે॰… અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. પુગ્ગલસુત્તં

૧૩૩. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘અનમતગ્ગોયં , ભિક્ખવે, સંસારો…પે॰… એકપુગ્ગલસ્સ, ભિક્ખવે, કપ્પં સન્ધાવતો સંસરતો સિયા એવં મહા અટ્ઠિકઙ્કલો અટ્ઠિપુઞ્જો અટ્ઠિરાસિ યથાયં વેપુલ્લો પબ્બતો, સચે સંહારકો અસ્સ, સમ્ભતઞ્ચ ન વિનસ્સેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો…પે॰… અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘એકસ્સેકેન કપ્પેન, પુગ્ગલસ્સટ્ઠિસઞ્ચયો;
સિયા પબ્બતસમો રાસિ, ઇતિ વુત્તં મહેસિના.

‘‘સો ખો પનાયં અક્ખાતો, વેપુલ્લો પબ્બતો મહા;
ઉત્તરો ગિજ્ઝકૂટસ્સ, મગધાનં ગિરિબ્બજે.

‘‘યતો ચ અરિયસચ્ચાનિ, સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ;
દુક્ખં દુક્ખસમુપ્પાદં, દુક્ખસ્સ ચ અતિક્કમં;
અરિયં ચટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં, દુક્ખૂપસમગામિનં.

‘‘સ સત્તક્ખત્તુંપરમં, સન્ધાવિત્વાન પુગ્ગલો;
દુક્ખસ્સન્તકરો હોતિ, સબ્બસંયોજનક્ખયા’’તિ. દસમં;

પઠમો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

તિણકટ્ઠઞ્ચ પથવી, અસ્સુ ખીરઞ્ચ પબ્બતં;
સાસપા સાવકા ગઙ્ગા, દણ્ડો ચ પુગ્ગલેન ચાતિ.

૨. દુતિયવગ્ગો

૧. દુગ્ગતસુત્તં

૧૩૪. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખુ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. યં, ભિક્ખવે, પસ્સેય્યાથ દુગ્ગતં દુરૂપેતં નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અમ્હેહિપિ એવરૂપં પચ્ચનુભૂતં ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના’તિ. તં કિસ્સ હેતુ… પે॰… યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું અલં વિરજ્જિતું અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. સુખિતસુત્તં

૧૩૫. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો…પે॰… યં, ભિક્ખવે, પસ્સેય્યાથ સુખિતં સુસજ્જિતં, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અમ્હેહિપિ એવરૂપં પચ્ચનુભૂતં ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના’તિ. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ…પે॰… અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. તિંસમત્તસુત્તં

૧૩૬. રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. અથ ખો તિંસમત્તા પાવેય્યકા [પાઠેય્યકા (કત્થચિ) વિનયપિટકે મહાવગ્ગે કથિનક્ખન્ધકેપિ] ભિક્ખૂ સબ્બે આરઞ્ઞિકા સબ્બે પિણ્ડપાતિકા સબ્બે પંસુકૂલિકા સબ્બે તેચીવરિકા સબ્બે સસંયોજના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘ઇમે ખો તિંસમત્તા પાવેય્યકા ભિક્ખૂ સબ્બે આરઞ્ઞિકા સબ્બે પિણ્ડપાતિકા સબ્બે પંસુકૂલિકા સબ્બે તેચીવરિકા સબ્બે સસંયોજના. યંનૂનાહં ઇમેસં તથા ધમ્મં દેસેય્યં યથા નેસં ઇમસ્મિંયેવ આસને અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તાનિ વિમુચ્ચેય્યુ’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યં વા વો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં સીસચ્છિન્નાનં લોહિતં પસ્સન્નં પઘ્ઘરિતં, યં વા ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદક’’ન્તિ? ‘‘યથા ખો મયં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામ, એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં, યં નો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં સીસચ્છિન્નાનં લોહિતં પસ્સન્નં પઘ્ઘરિતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદક’’ન્તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, ભિક્ખવે, સાધુ ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ. એતદેવ, ભિક્ખવે, બહુતરં, યં વો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના સન્ધાવતં સંસરતં સીસચ્છિન્નાનં લોહિતં પસ્સન્નં પઘ્ઘરિતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદકં. દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, ગુન્નં સતં ગોભૂતાનં સીસચ્છિન્નાનં લોહિતં પસ્સન્નં પઘ્ઘરિતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદકં. દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, મહિંસાનં [મહિસાનં (સી॰ પી॰)] સતં મહિંસભૂતાનં સીસચ્છિન્નાનં લોહિતં પસ્સન્નં પઘ્ઘરિતં ...પે॰... દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, ઉરબ્ભાનં સતં ઉરબ્ભભૂતાનં...પે॰... અજાનં સતં અજભૂતાનં... મિગાનં સતં મિગભૂતાનં... કુક્કુટાનં સતં કુક્કુટભૂતાનં... સૂકરાનં સતં સૂકરભૂતાનં... દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, ચોરા ગામઘાતાતિ ગહેત્વા સીસચ્છિન્નાનં લોહિતં પસ્સન્નં પઘ્ઘરિતં. દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, ચોરા પારિપન્થિકાતિ ગહેત્વા સીસચ્છિન્નાનં લોહિતં પસ્સન્નં પઘ્ઘરિતં. દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, ચોરા પારદારિકાતિ ગહેત્વા સીસચ્છિન્નાનં લોહિતં પસ્સન્નં પઘ્ઘરિતં, ન ત્વેવ ચતૂસુ મહાસમુદ્દેસુ ઉદકં. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો...પે॰... અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ.

‘‘ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ. ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને તિંસમત્તાનં પાવેય્યકાનં ભિક્ખૂનં અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તાનિ વિમુચ્ચિંસૂ’’તિ. તતિયં.

૪. માતુસુત્તં

૧૩૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો...પે॰... ન સો, ભિક્ખવે, સત્તો સુલભરૂપો યો નમાતાભૂતપુબ્બો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો...પે॰... અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. પિતુસુત્તં

૧૩૮. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો...પે॰... ન સો, ભિક્ખવે, સત્તો સુલભરૂપો યો નપિતાભૂતપુબ્બો ...પે॰... અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. ભાતુસુત્તં

૧૩૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ન સો, ભિક્ખવે, સત્તો સુલભરૂપો યો નભાતાભૂતપુબ્બો...પે॰... અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. ભગિનિસુત્તં

૧૪૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ન સો, ભિક્ખવે, સત્તો સુલભરૂપો યો નભગિનિભૂતપુબ્બો…પે॰… અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. પુત્તસુત્તં

૧૪૧. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ન સો, ભિક્ખવે, સત્તો સુલભરૂપો યો નપુત્તભૂતપુબ્બો…પે॰… અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. ધીતુસુત્તં

૧૪૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. ન સો, ભિક્ખવે, સત્તો સુલભરૂપો યો ન ધીતાભૂતપુબ્બો ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના. તં કિસ્સ હેતુ? અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. એવં દીઘરત્તં વો, ભિક્ખવે, દુક્ખં પચ્ચનુભૂતં તિબ્બં પચ્ચનુભૂતં બ્યસનં પચ્ચનુભૂતં, કટસી વડ્ઢિતા. યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું, અલં વિરજ્જિતું, અલં વિમુચ્ચિતુ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. વેપુલ્લપબ્બતસુત્તં

૧૪૩. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘અનમતગ્ગોયં, ભિક્ખવે, સંસારો. પુબ્બા કોટિ ન પઞ્ઞાયતિ અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં સન્ધાવતં સંસરતં. ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ વેપુલ્લસ્સ પબ્બતસ્સ ‘પાચીનવંસો’ત્વેવ સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. તેન ખો પન, ભિક્ખવે , સમયેન મનુસ્સાનં ‘તિવરા’ત્વેવ સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. તિવરાનં, ભિક્ખવે, મનુસ્સાનં ચત્તારીસ વસ્સસહસ્સાનિ આયુપ્પમાણં અહોસિ. તિવરા, ભિક્ખવે, મનુસ્સા પાચીનવંસં પબ્બતં ચતૂહેન આરોહન્તિ, ચતૂહેન ઓરોહન્તિ. તેન ખો પન, ભિક્ખવે , સમયેન કકુસન્ધો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે ઉપ્પન્નો હોતિ. કકુસન્ધસ્સ, ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ વિધુરસઞ્જીવં નામ સાવકયુગં અહોસિ અગ્ગં ભદ્દયુગં. પસ્સથ, ભિક્ખવે, સા ચેવિમસ્સ પબ્બતસ્સ સમઞ્ઞા અન્તરહિતા, તે ચ મનુસ્સા કાલઙ્કતા, સો ચ ભગવા પરિનિબ્બુતો. એવં અનિચ્ચા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; એવં અદ્ધુવા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; એવં અનસ્સાસિકા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા. યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું, અલં વિરજ્જિતું, અલં વિમુચ્ચિતું.

‘‘ભૂતપુબ્બં , ભિક્ખવે, ઇમસ્સ વેપુલ્લસ્સ પબ્બતસ્સ ‘વઙ્કકો’ત્વેવ સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. તેન ખો પન, ભિક્ખવે, સમયેન મનુસ્સાનં ‘રોહિતસ્સા’ત્વેવ સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. રોહિતસ્સાનં, ભિક્ખવે, મનુસ્સાનં તિંસવસ્સસહસ્સાનિ આયુપ્પમાણં અહોસિ. રોહિતસ્સા, ભિક્ખવે, મનુસ્સા વઙ્કકં પબ્બતં તીહેન આરોહન્તિ, તીહેન ઓરોહન્તિ. તેન ખો પન, ભિક્ખવે, સમયેન કોણાગમનો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે ઉપ્પન્નો હોતિ. કોણાગમનસ્સ, ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ ભિય્યોસુત્તરં નામ સાવકયુગં અહોસિ અગ્ગં ભદ્દયુગં. પસ્સથ, ભિક્ખવે, સા

ચેવિમસ્સ પબ્બતસ્સ સમઞ્ઞા અન્તરહિતા, તે ચ મનુસ્સા કાલઙ્કતા, સો ચ ભગવા પરિનિબ્બુતો. એવં અનિચ્ચા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા...પે॰... અલં વિમુચ્ચિતું.

''ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ વેપુલ્લસ્સ પબ્બતસ્સ 'સુપસ્સો'ત્વેવ [સુફસ્સોત્વેવ (સી॰)] સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. તેન ખો પન, ભિક્ખવે, સમયેન મનુસ્સાનં 'સુપ્પિયા'ત્વેવ [અપ્પિયાત્વેવ (સી॰)] સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. સુપ્પિયાનં, ભિક્ખવે, મનુસ્સાનં વીસતિવસ્સસહસ્સાનિ આયુપ્પમાણં અહોસિ. સુપ્પિયા, ભિક્ખવે, મનુસ્સા સુપસ્સં પબ્બતં દ્વીહેન આરોહન્તિ, દ્વીહેન ઓરોહન્તિ. તેન ખો પન, ભિક્ખવે, સમયેન કસ્સપો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે ઉપ્પન્નો હોતિ. કસ્સપસ્સ, ભિક્ખવે, ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ તિસ્સભારદ્વાજં નામ સાવકયુગં અહોસિ અગ્ગં ભદ્દયુગં. પસ્સથ, ભિક્ખવે, સા ચેવિમસ્સ પબ્બતસ્સ સમઞ્ઞા અન્તરહિતા, તે ચ મનુસ્સા કાલઙ્કતા, સો ચ ભગવા પરિનિબ્બુતો. એવં અનિચ્ચા , ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; એવં અદ્ધુવા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા...પે॰... અલં વિમુચ્ચિતું.

''એતરહિ ખો પન, ભિક્ખવે, ઇમસ્સ વેપુલ્લસ્સ પબ્બતસ્સ 'વેપુલ્લો'ત્વેવ સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. એતરહિ ખો પન, ભિક્ખવે, ઇમેસં મનુસ્સાનં 'માગધકા'ત્વેવ સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. માગધકાનં, ભિક્ખવે, મનુસ્સાનં અપ્પકં આયુપ્પમાણં પરિત્તં લહુકં [લહુસં (સી॰)]; યો ચિરં જીવતિ સો વસ્સસતં અપ્પં વા ભિય્યો. માગધકા, ભિક્ખવે, મનુસ્સા વેપુલ્લં પબ્બતં મુહુત્તેન આરોહન્તિ મુહુત્તેન ઓરોહન્તિ. એતરહિ ખો પનાહં, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે ઉપ્પન્નો. મય્હં ખો પન, ભિક્ખવે, સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનં નામ સાવકયુગં અગ્ગં ભદ્દયુગં. ભવિસ્સતિ, ભિક્ખવે, સો સમયો યા અયઞ્ચેવિમસ્સ પબ્બતસ્સ સમઞ્ઞા અન્તરધાયિસ્સતિ, ઇમે ચ મનુસ્સા કાલં કરિસ્સન્તિ, અહઞ્ચ પરિનિબ્બાયિસ્સામિ. એવં અનિચ્ચા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; એવં અદ્ધુવા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા; એવં અનસ્સાસિકા, ભિક્ખવે, સઙ્ખારા. યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, અલમેવ સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દિતું, અલં વિરજ્જિતું, અલં વિમુચ્ચિતુ''ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

''પાચીનવંસો તિવરાનં, રોહિતસ્સાન વઙ્કકો;
સુપ્પિયાનં સુપસ્સોતિ, માગધાનઞ્ચ વેપુલ્લો.

''અનિચ્ચા વત સઙ્ખારા, ઉપ્પાદવયધમ્મિનો;
ઉપ્પજ્જિત્વા નિરુજ્ઝન્તિ, તેસં વૂપસમો સુખો''તિ. દસમં;

દુતિયો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

દુગ્ગતં સુખિતઞ્ચેવ, તિંસ માતાપિતેન ચ;
ભાતા ભગિની પુત્તો ચ, ધીતા વેપુલ્લપબ્બતં.

અનમતગ્ગસંયુત્તં સમત્તં.

૫. કસ્સપસંયુત્તં

૧. સન્તુટ્ઠસુત્તં

૧૪૪. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘સન્તુટ્ઠાયં [સન્તુટ્ઠોયં (સી॰)], ભિક્ખવે, કસ્સપો ઇતરીતરેન ચીવરેન, ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી; ન ચ ચીવરહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ; અલદ્ધા ચ ચીવરં ન પરિતસ્સતિ; લદ્ધા ચ ચીવરં અગધિતો [અગથિતો (સી॰)] અમુચ્છિતો અનજ્ઝાપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ’’.

‘‘સન્તુટ્ઠાયં, ભિક્ખવે, કસ્સપો ઇતરીતરેન પિણ્ડપાતેન, ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી; ન ચ પિણ્ડપાતહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ; અલદ્ધા ચ પિણ્ડપાતં ન પરિતસ્સતિ; લદ્ધા ચ પિણ્ડપાતં અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝાપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ.

‘‘સન્તુટ્ઠાયં, ભિક્ખવે, કસ્સપો ઇતરીતરેન સેનાસનેન, ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી; ન ચ સેનાસનહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ; અલદ્ધા ચ સેનાસનં ન પરિતસ્સતિ; લદ્ધા ચ સેનાસનં અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝાપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ.

‘‘સન્તુટ્ઠાયં, ભિક્ખવે, કસ્સપો ઇતરીતરેન ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન, ઇતરીતરગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી; ન ચ ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ; અલદ્ધા ચ ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં ન પરિતસ્સતિ; લદ્ધા ચ ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝાપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ.

‘‘તસ્માતિહ , ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘સન્તુટ્ઠા ભવિસ્સામ ઇતરીતરેન ચીવરેન, ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદિનો; ન ચ ચીવરહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જિસ્સામ; અલદ્ધા ચ ચીવરં ન ચ પરિતસ્સિસ્સામ; લદ્ધા ચ ચીવરં અગધિતા અમુચ્છિતા અનજ્ઝાપન્ના આદીનવદસ્સાવિનો નિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જિસ્સામ’’’. (એવં સબ્બં કાતબ્બં).

‘‘‘સન્તુટ્ઠા ભવિસ્સામ ઇતરીતરેન પિણ્ડપાતેન…પે॰… સન્તુટ્ઠા ભવિસ્સામ ઇતરીતરેન સેનાસનેન…પે॰… સન્તુટ્ઠા ભવિસ્સામ ઇતરીતરેન ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન, ઇતરીતરગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદિનો; ન ચ ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જિસ્સામ અલદ્ધા ચ ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં ન પરિતસ્સિસ્સામ; લદ્ધા ચ ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં અગધિતા અમુચ્છિતા અનજ્ઝાપન્ના આદીનવદસ્સાવિનો નિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં. કસ્સપેન વા હિ વો, ભિક્ખવે, ઓવદિસ્સામિ યો વા પનસ્સ [યો વા પન (સી॰), યો વા (પી॰)] કસ્સપસદિસો, ઓવદિતેહિ ચ પન વો તથત્તાય પટિપજ્જિતબ્બ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. અનોત્તપ્પીસુત્તં

૧૪૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા ચ મહાકસ્સપો આયસ્મા ચ સારિપુત્તો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા મહાકસ્સપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહાકસ્સપેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં એતદવોચ – ''વુચ્ચતિ હિદં, આવુસો કસ્સપ, અનાતાપી અનોત્તપ્પી અભબ્બો સમ્બોધાય અભબ્બો નિબ્બાનાય અભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય; આતાપી ચ ખો ઓત્તપ્પી ભબ્બો સમ્બોધાય ભબ્બો નિબ્બાનાય ભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાયા''તિ.

''કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, અનાતાપી હોતિ અનોત્તપ્પી અભબ્બો સમ્બોધાય અભબ્બો નિબ્બાનાય અભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય; કિત્તાવતા ચ પનાવુસો, આતાપી હોતિ ઓત્તપ્પી ભબ્બો સમ્બોધાય ભબ્બો નિબ્બાનાય ભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાયા''તિ? ''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ 'અનુપ્પન્ના મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા ઉપ્પજ્જમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ન આતપ્પં કરોતિ, 'ઉપ્પન્ના મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીયમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ન આતપ્પં કરોતિ, 'અનુપ્પન્ના મે કુસલા ધમ્માનુપ્પજ્જમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ન આતપ્પં કરોતિ, 'ઉપ્પન્ના મે કુસલા ધમ્મા નિરુજ્ઝમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ન આતપ્પં કરોતિ. એવં ખો, આવુસો, અનાતાપી હોતિ''.

''કથઞ્ચાવુસો, અનોત્તપ્પી હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ 'અનુપ્પન્ના મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા ઉપ્પજ્જમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ન ઓત્તપ્પતિ, 'ઉપ્પન્ના મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીયમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ન ઓત્તપ્પતિ, 'અનુપ્પન્ના મે કુસલા ધમ્માનુપ્પજ્જમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ન ઓત્તપ્પતિ, 'ઉપ્પન્ના મે કુસલા ધમ્મા નિરુજ્ઝમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ન ઓત્તપ્પતિ. એવં ખો, આવુસો, અનોત્તપ્પી હોતિ. એવં ખો, આવુસો, અનાતાપી અનોત્તપ્પી અભબ્બો સમ્બોધાય અભબ્બો નિબ્બાનાય અભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય.

''કથઞ્ચાવુસો, આતાપી હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ 'અનુપ્પન્ના મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા ઉપ્પજ્જમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ આતપ્પં કરોતિ, 'ઉપ્પન્ના મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીયમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ આતપ્પં કરોતિ, અનુપ્પન્ના મે કુસલા ધમ્મા…પે॰… આતપ્પં કરોતિ. એવં ખો, આવુસો, આતાપી હોતિ.

''કથઞ્ચાવુસો, ઓત્તપ્પી હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ 'અનુપ્પન્ના મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા ઉપ્પજ્જમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ઓત્તપ્પતિ, 'ઉપ્પન્ના મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીયમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ઓત્તપ્પતિ, 'અનુપ્પન્ના મે કુસલા ધમ્મા અનુપ્પજ્જમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિન્ત ઓત્તપ્પતિ, 'ઉપ્પન્ના મે કુસલા ધમ્મા નિરુજ્ઝમાના અનત્થાય સંવત્તેય્યુ'ન્તિ ઓત્તપ્પતિ. એવં ખો, આવુસો, ઓત્તપ્પી હોતિ. એવં ખો, આવુસો, આતાપી ઓત્તપ્પી ભબ્બો સમ્બોધાય ભબ્બો નિબ્બાનાય ભબ્બો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાયા''તિ. દુતિયં.

૩. ચન્દૂપમસુત્તં

૧૪૬. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ચન્દૂપમા, ભિક્ખવે, કુલાનિ ઉપસઙ્કમથ – અપકસ્સેવ કાયં, અપકસ્સ ચિત્તં, નિચ્ચનવકા કુલેસુ અપ્પગબ્ભા [અપ્પગબ્બા (ક॰)]. સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો જરુદપાનં વા ઓલોકેય્ય પબ્બતવિસમં વા નદીવિદુગ્ગં વા – અપકસ્સેવ કાયં, અપકસ્સ ચિત્તં; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચન્દૂપમા કુલાનિ ઉપસઙ્કમથ – અપકસ્સેવ કાયં, અપકસ્સ ચિત્તં, નિચ્ચનવકા કુલેસુ અપ્પગબ્ભા’’.

‘‘કસ્સપો, ભિક્ખવે, ચન્દૂપમો કુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ – અપકસ્સેવ કાયં, અપકસ્સ ચિત્તં, નિચ્ચનવકો કુલેસુ અપ્પગબ્ભો. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કથંરૂપો ભિક્ખુ અરહતિ કુલાનિ ઉપસઙ્કમિતુ’’ન્તિ? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ.

અથ ખો ભગવા આકાસે પાણિં ચાલેસિ. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અયં આકાસે પાણિ ન સજ્જતિ ન ગય્હતિ ન બજ્ઝતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો કુલાનિ ઉપસઙ્કમતો કુલેસુ ચિત્તં ન સજ્જતિ ન ગય્હતિ ન બજ્ઝતિ – ‘લભન્તુ લાભકામા, પુઞ્ઞકામા કરોન્તુ પુઞ્ઞાની’તિ; યથાસકેન લાભેન અત્તમનો હોતિ સુમનો, એવં પરેસં લાભેન અત્તમનો હોતિ સુમનો; એવરૂપો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહતિ કુલાનિ ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘કસ્સપસ્સ, ભિક્ખવે, કુલાનિ ઉપસઙ્કમતો કુલેસુ ચિત્તં ન સજ્જતિ ન ગય્હતિ ન બજ્ઝતિ – ‘લભન્તુ લાભકામા, પુઞ્ઞકામા કરોન્તુ પુઞ્ઞાની’તિ; યથાસકેન લાભેન અત્તમનો હોતિ સુમનો; એવં પરેસં લાભેન અત્તમનો હોતિ સુમનો.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કથંરૂપસ્સ ભિક્ખુનો અપરિસુદ્ધા ધમ્મદેસના હોતિ, કથંરૂપસ્સ ભિક્ખુનો પરિસુદ્ધા ધમ્મદેસના હોતી’’તિ? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો . ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંચિત્તો પરેસં ધમ્મં દેસેતિ – ‘અહો વત મે ધમ્મં સુણેય્યું, સુત્વા ચ પન ધમ્મં પસીદેય્યું, પસન્ના ચ મે પસન્નાકારં કરેય્યુ’ન્તિ; એવરૂપસ્સ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અપરિસુદ્ધા ધમ્મદેસના હોતિ.

‘‘યો ચ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંચિત્તો પરેસં ધમ્મં દેસેતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહીતિ [વિઞ્ઞૂહિ (?)]. અહો, વત મે ધમ્મં સુણેય્યું, સુત્વા ચ પન ધમ્મં આજાનેય્યું, આજાનિત્વા ચ પન તથત્તાય પટિપજ્જેય્યુ’ન્તિ. ઇતિ ધમ્મસુધમ્મતં પટિચ્ચ પરેસં ધમ્મં દેસેતિ, કારુઞ્ઞં પટિચ્ચ અનુદ્દયં [અનુદયં (બહૂસુ) દ્વિત્તકારણં પન ગવેસિતબ્બં] પટિચ્ચ અનુકમ્પં ઉપાદાય પરેસં ધમ્મં દેસેતિ. એવરૂપસ્સ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પરિસુદ્ધા ધમ્મદેસના હોતિ.

‘‘કસ્સપો, ભિક્ખવે, એવંચિત્તો પરેસં ધમ્મં દેસેતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહીતિ. અહો, વત મે ધમ્મં સુણેય્યું, સુત્વા ચ પન ધમ્મં આજાનેય્યું, આજાનિત્વા ચ પન તથત્તાય પટિપજ્જેય્યુ’ન્તિ. ઇતિ ધમ્મસુધમ્મતં પટિચ્ચ પરેસં ધમ્મં દેસેતિ,

કારુઞ્ઞં પટિચ્ચ અનુદ્દયં પટિચ્ચ અનુકમ્પં ઉપાદાય પરેસં ધમ્મં દેસેતિ. કસ્સપેન વા હિ વો, ભિક્ખવે, ઓવદિસ્સામિ યો વા પનસ્સ કસ્સપસદિસો, ઓવદિતેહિ ચ પન વો તથત્તાય પટિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ. તતિયં.

૪. કુલૂપકસુત્તં

૧૪૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, કથંરૂપો ભિક્ખુ અરહતિ કુલૂપકો હોતું, કથંરૂપો ભિક્ખુ ન અરહતિ કુલૂપકો હોતુ''ન્તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰... ભગવા એતદવોચ –

''યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંચિત્તો કુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ – 'દેન્તુયેવ મે, મા નાદંસુ; બહુકઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા થોકં; પણીતઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા લૂખં; સીઘઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા દન્ધં; સક્કચ્ચઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા અસક્કચ્ચ'ન્તિ. તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો એવંચિત્તસ્સ કુલાનિ ઉપસઙ્કમતો ન દેન્તિ, તેન ભિક્ખુ સન્દીયતિ; સો તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. થોકં દેન્તિ, નો બહુકં...પે॰... લૂખં દેન્તિ, નો પણીતં... દન્ધં દેન્તિ, નો સીઘં, તેન ભિક્ખુ સન્દીયતિ; સો તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. અસક્કચ્ચં દેન્તિ, નો સક્કચ્ચં; તેન ભિક્ખુ સન્દીયતિ; સો તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. એવરૂપો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન અરહતિ કૂલૂપકો હોતું.

''યો ચ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંચિત્તો કુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ – 'તં કુતેત્થ લબ્ભા પરકુલેસુ – દેન્તુયેવ મે, મા નાદંસુ; બહુકઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા થોકં; પણીતઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા લૂખં; દીઘઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા દન્ધં; સક્કચ્ચઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા અસક્કચ્ચ'ન્તિ. તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો એવંચિત્તસ્સ કુલાનિ ઉપસઙ્કમતો ન દેન્તિ; તેન ભિક્ખુ ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. થોકં દેન્તિ, નો બહુકં; તેન ભિક્ખુ ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. લૂખં દેન્તિ, નો પણીતં; તેન ભિક્ખુ ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. દન્ધં દેન્તિ, નો સીઘં; તેન ભિક્ખુ ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. અસક્કચ્ચં દેન્તિ, નો સક્કચ્ચં; તેન ભિક્ખુ ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. એવરૂપો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહતિ કુલૂપકો હોતું.

''કસ્સપો, ભિક્ખવે, એવંચિત્તો કુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ – 'તં કુતેત્થ લબ્ભા પરકુલેસુ – દેન્તુયેવ મે, મા નાદંસુ; બહુકઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા થોકં; પણીતઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા લૂખં; સીઘઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા દન્ધં; સક્કચ્ચઞ્ઞેવ મે દેન્તુ, મા અસક્કચ્ચ'ન્તિ. તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, કસ્સપસ્સ એવંચિત્તસ્સ કુલાનિ ઉપસઙ્કમતો ન દેન્તિ; તેન કસ્સપો ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. થોકં દેન્તિ, નો બહુકં; તેન કસ્સપો ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. લૂખં દેન્તિ , નો પણીતં; તેન કસ્સપો ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. દન્ધં દેન્તિ, નો સીઘં; તેન કસ્સપો ન સન્દીયતિ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. અસક્કચ્ચં દેન્તિ, નો સક્કચ્ચં; તેન કસ્સપો ન સન્દીયતિ ; સો ન તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. કસ્સપેન વા હિ વો, ભિક્ખવે, ઓવદિસ્સામિ યો વા પનસ્સ કસ્સપસદિસો. ઓવદિતેહિ ચ પન વો તથત્તાય પટિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. જિણ્ણસુત્તં

૧૪૮. એવં મે સુતં…પે॰… રાજગહે વેળુવને. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં ભગવા એતદવોચ – ‘‘જિણ્ણોસિ દાનિ ત્વં, કસ્સપ, ગરુકાનિ ચ તે ઇમાનિ સાણાનિ પંસુકૂલાનિ નિબ્બસનાનિ. તસ્માતિહ ત્વં, કસ્સપ, ગહપતાનિ [ગહપતિકાનિ (સી॰)] ચેવ ચીવરાનિ ધારેહિ, નિમન્તનાનિ ચ ભુઞ્જાહિ, મમ ચ સન્તિકે વિહરાહી’’તિ.

‘‘અહં ખો, ભન્તે, દીઘરત્તં આરઞ્ઞિકો ચેવ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, પિણ્ડપાતિકો ચેવ પિણ્ડપાતિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, પંસુકૂલિકો ચેવ પંસુકૂલિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, તેચીવરિકો ચેવ તેચીવરિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અપ્પિચ્છો ચેવ અપ્પિચ્છતાય ચ વણ્ણવાદી, સન્તુટ્ઠો ચેવ સન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, પવિવિત્તો ચેવ પવિવેકસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અસંસટ્ઠો ચેવ અસંસગ્ગસ્સ ચ વણ્ણવાદી, આરદ્ધવીરિયો ચેવ વીરિયારમ્ભસ્સ [વીરિયારબ્ભસ્સ (ક॰)] ચ વણ્ણવાદી’’તિ.

‘‘કિં [કં (ક॰)] પન ત્વં, કસ્સપ, અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો દીઘરત્તં આરઞ્ઞિકો ચેવ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, પિણ્ડપાતિકો ચેવ…પે॰… પંસુકૂલિકો ચેવ… તેચીવરિકો ચેવ… અપ્પિચ્છો ચેવ… સન્તુટ્ઠો ચેવ… પવિવિત્તો ચેવ… અસંસટ્ઠો ચેવ… આરદ્ધવીરિયો ચેવ વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદી’’તિ?

‘‘દ્વે ખ્વાહં, ભન્તે, અત્થવસે સમ્પસ્સમાનો દીઘરત્તં આરઞ્ઞિકો ચેવ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, પિણ્ડપાતિકો ચેવ…પે॰… પંસુકૂલિકો ચેવ… તેચીવરિકો ચેવ… અપ્પિચ્છો ચેવ… સન્તુટ્ઠો ચેવ… પવિવિત્તો ચેવ… અસંસટ્ઠો ચેવ… આરદ્ધવીરિયો ચેવ વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદી. અત્તનો ચ દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારં સમ્પસ્સમાનો, પચ્છિમઞ્ચ જનતં અનુકમ્પમાનો – ‘અપ્પેવ નામ પચ્છિમા જનતા દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું’ [આપજ્જેય્ય (સી॰ સ્યા॰ કં॰)]. ‘યે કિર તે અહેસું બુદ્ધાનુબુદ્ધસાવકા તે દીઘરત્તં આરઞ્ઞિકા ચેવ અહેસું આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો…પે॰… પિણ્ડપાતિકા ચેવ અહેસું …પે॰… પંસુકૂલિકા ચેવ અહેસું… તેચીવરિકા ચેવ અહેસું… અપ્પિચ્છા ચેવ અહેસું… સન્તુટ્ઠા ચેવ અહેસું… પવિવિત્તા ચેવ અહેસું… અસંસટ્ઠા ચેવ અહેસું… આરદ્ધવીરિયા ચેવ અહેસું વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો’તિ. તે તથત્તાય પટિપજ્જિસ્સન્તિ, તેસં તં ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય.

‘‘ઇમે ખ્વાહં, ભન્તે, દ્વે અત્થવસે સમ્પસ્સમાનો દીઘરત્તં આરઞ્ઞિકો ચેવ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, પિણ્ડપાતિકો ચેવ…પે॰… પંસુકૂલિકો ચેવ… તેચીવરિકો ચેવ… અપ્પિચ્છો ચેવ… સન્તુટ્ઠો ચેવ… પવિવિત્તો ચેવ… અસંસટ્ઠો ચેવ… આરદ્ધવીરિયો ચેવ વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદી’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, કસ્સપ. બહુજનહિતાય કિર ત્વં, કસ્સપ, પટિપન્નો બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. તસ્માતિહ ત્વં, કસ્સપ, સાણાનિ ચેવ પંસુકૂલાનિ ધારેહિ નિબ્બસનાનિ, પિણ્ડાય ચ ચરાહિ, અરઞ્ઞે ચ વિહરાહી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. ઓવાદસુત્તં

૧૪૯. રાજગહે વેળુવને. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં ભગવા એતદવોચ – ‘‘ઓવદ,

કસ્સપ, ભિક્ખૂ; કરોહિ, કસ્સપ, ભિક્ખૂનં ધમ્મિં કથં. અહં વા, કસ્સપ , ભિક્ખૂ ઓવદેય્યં ત્વં વા; અહં વા ભિક્ખૂનં ધમ્મિં કથં કરેય્યં ત્વં વા''તિ.

''દુબ્બચા ખો, ભન્તે, એતરહિ ભિક્ખૂ, દોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતા, અક્ખમા, અપ્પદક્ખિણગ્ગાહિનો અનુસાસનિં. ઇધાહં, ભન્તે, અદ્દસં ભણ્ડઞ્ચ [ભણ્ડુઞ્ચ (સી॰)] નામ ભિક્ખું આનન્દસ્સ સદ્ધિવિહારિં અભિજિકઞ્ચ [આભિઞ્જિકઞ્ચ (સી॰ ક॰), આભિજ્જિકઞ્ચ (સ્યા॰ કં॰)] નામ ભિક્ખું અનુરુદ્ધસ્સ સદ્ધિવિહારિં અઞ્ઞમઞ્ઞં સુતેન અચ્ચાવદન્તે – 'એહિ, ભિક્ખુ, કો બહુતરં ભાસિસ્સતિ, કો સુન્દરતરં ભાસિસ્સતિ, કો ચિરતરં ભાસિસ્સતી'''તિ.

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન ભણ્ડઞ્ચ ભિક્ખું આનન્દસ્સ સદ્ધિવિહારિં અભિજિકઞ્ચ ભિક્ખું અનુરુદ્ધસ્સ સદ્ધિવિહારિં આમન્તેહિ – 'સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતી'''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતી''તિ.

''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ભિક્ખૂ ભગવા એતદવોચ – ''સચ્ચં કિર તુમ્હે, ભિક્ખવે, અઞ્ઞમઞ્ઞં સુતેન અચ્ચાવદથ – 'એહિ, ભિક્ખુ, કો બહુતરં ભાસિસ્સતિ, કો સુન્દરતરં ભાસિસ્સતિ, કો ચિરતરં ભાસિસ્સતી'''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''કિં નુ ખો મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ – 'એથ તુમ્હે, ભિક્ખવે, અઞ્ઞમઞ્ઞં સુતેન અચ્ચાવદથ – એહિ, ભિક્ખુ, કો બહુતરં ભાસિસ્સતિ, કો સુન્દરતરં ભાસિસ્સતિ, કો ચિરતરં ભાસિસ્સતી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''નો ચે કિર મે તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં ધમ્મં દેસિતં આજાનાથ, અથ કિં ચરહિ તુમ્હે, મોઘપુરિસા, કિં જાનન્તા કિં પસ્સન્તા એવં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે પબ્બજિતા સમાના અઞ્ઞમઞ્ઞં સુતેન અચ્ચાવદથ – 'એહિ, ભિક્ખુ, કો બહુતરં ભાસિસ્સતિ, કો સુન્દરતરં ભાસિસ્સતિ, કો ચિરતરં ભાસિસ્સતી'''તિ.

અથ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા ભગવન્તં એતદવોચું – ''અચ્ચયો નો, ભન્તે, અચ્ચગમા, યથાબાલે યથામૂળ્હે યથાઅકુસલે [યથા બાલે યથા મૂળ્હે યથા અકુસલે (પી॰), યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં (?)], યે મયં એવં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે પબ્બજિતા સમાના અઞ્ઞમઞ્ઞં સુતેન અચ્ચાવદિમ્હ – 'એહિ, ભિક્ખુ, કો બહુતરં ભાસિસ્સતિ , કો સુન્દરતરં ભાસિસ્સતિ, કો ચિરતરં ભાસિસ્સતી'તિ. તેસં નો, ભન્તે, ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ આયતિં સંવરાયા''તિ.

''તગ્ઘ તુમ્હે, ભિક્ખવે, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલે યથામૂળ્હે યથાઅકુસલે, યે તુમ્હે એવં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે પબ્બજિતા સમાના અઞ્ઞમઞ્ઞં સુતેન અચ્ચાવદિત્થ – 'એહિ, ભિક્ખુ, કો બહુતરં ભાસિસ્સતિ, કો સુન્દરતરં ભાસિસ્સતિ, કો ચિરતરં ભાસિસ્સતી'તિ. યતો ચ ખો તુમ્હે, ભિક્ખવે, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોથ, તં વો મયં [મયં અચ્ચયં (સી॰)] પટિગ્ગણ્હામ. વુદ્ધિ હેસા, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ આયતિઞ્ચ સંવરં આપજ્જતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયઓવાદસુત્તં

૧૫૦. રાજગહે વિહરતિ વેળુવને [સાવત્થિ, તત્ર-એતદવોચ (સી॰)]. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં ભગવા એતદવોચ – ‘‘ઓવદ, કસ્સપ, ભિક્ખૂ; કરોહિ, કસ્સપ, ભિક્ખૂનં ધમ્મિં કથં. અહં વા, કસ્સપ , ભિક્ખૂ ઓવદેય્યં ત્વં વા; અહં વા ભિક્ખૂનં ધમ્મિં કથં કરેય્યં ત્વં વા’’તિ.

‘‘દુબ્બચા ખો, ભન્તે, એતરહિ ભિક્ખૂ, દોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતા અક્ખમા અપ્પદક્ખિણગ્ગાહિનો અનુસાસનિં. યસ્સ કસ્સચિ, ભન્તે, સદ્ધા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, હિરી [હિરિ (સબ્બત્થ)] નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, ઓત્તપ્પં નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વીરિયં નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, પઞ્ઞા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, તસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ [આગચ્છન્તિ (સી॰)], હાનિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો વુદ્ધિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, કાળપક્ખે ચન્દસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, હાયતેવ વણ્ણેન, હાયતિ મણ્ડલેન, હાયતિ આભાય, હાયતિ આરોહપરિણાહેન. એવમેવ ખો, ભન્તે, યસ્સ કસ્સચિ સદ્ધા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ...પે॰... હિરી નત્થિ... ઓત્તપ્પં નત્થિ ... વીરિયં નત્થિ... પઞ્ઞા નત્થિ... કુસલેસુ ધમ્મેસુ તસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, હાનિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો વુદ્ધિ.

‘‘‘અસ્સદ્ધો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, પરિહાનમેતં; ‘અહિરિકો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, પરિહાનમેતં; ‘અનોત્તપ્પી પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, પરિહાનમેતં; ‘કુસીતો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, પરિહાનમેતં; ‘દુપ્પઞ્ઞો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, પરિહાનમેતં; ‘કોધનો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, પરિહાનમેતં; ‘ઉપનાહી પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, પરિહાનમેતં; ‘ન સન્તિ ભિક્ખૂ ઓવાદકા’તિ, ભન્તે, પરિહાનમેતં.

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભન્તે, સદ્ધા અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, હિરી અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, ઓત્તપ્પં અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વીરિયં અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, પઞ્ઞા અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, તસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, વુદ્ધિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો પરિહાનિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, જુણ્હપક્ખે ચન્દસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, વડ્ઢતેવ વણ્ણેન, વડ્ઢતિ મણ્ડલેન , વડ્ઢતિ આભાય, વડ્ઢતિ આરોહપરિણાહેન. એવમેવ ખો, ભન્તે, યસ્સ કસ્સચિ સદ્ધા અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ... હિરી અત્થિ...પે॰... ઓત્તપ્પં અત્થિ... વીરિયં અત્થિ... પઞ્ઞા અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ તસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, વુદ્ધિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો પરિહાનિ.

‘‘‘સદ્ધો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, અપરિહાનમેતં; ‘હિરિમા પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, અપરિહાનમેતં; ‘ઓત્તપ્પી પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, અપરિહાનમેતં; ‘આરદ્ધવીરિયો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, અપરિહાનમેતં; ‘પઞ્ઞવા પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, અપરિહાનમેતં; ‘અક્કોધનો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, અપરિહાનમેતં; ‘અનુપનાહી પુરિસપુગ્ગલો’તિ, ભન્તે, અપરિહાનમેતં; ‘સન્તિ ભિક્ખૂ ઓવાદકા’તિ, ભન્તે, અપરિહાનમેત’’ન્તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, કસ્સપ. યસ્સ કસ્સચિ, કસ્સપ, સદ્ધા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ...પે॰... હિરી નત્થિ... ઓત્તપ્પં નત્થિ... વીરિયં નત્થિ... પઞ્ઞા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ તસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, હાનિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો વુદ્ધિ.

‘‘સેય્યથાપિ, કસ્સપ, કાળપક્ખે ચન્દસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, હાયતેવ વણ્ણેન...પે॰... હાયતિ આરોહપરિણાહેન. એવમેવ ખો, કસ્સપ, યસ્સ કસ્સચિ સદ્ધા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ...પે॰... હિરી નત્થિ... ઓત્તપ્પં નત્થિ... વીરિયં નત્થિ... પઞ્ઞા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ તસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, હાનિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો વુદ્ધિ. ‘અસ્સદ્ધો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, કસ્સપ, પરિહાનમેતં ; અહિરિકો...પે॰... અનોત્તપ્પી... કુસીતો... દુપ્પઞ્ઞો... કોધનો... ‘ઉપનાહી પુરિસપુગ્ગલો’તિ, કસ્સપ, પરિહાનમેતં; ‘ન સન્તિ ભિક્ખૂ ઓવાદકા’તિ, કસ્સપ, પરિહાનમેતં.

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, કસ્સપ, સદ્ધા અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ...પે॰... હિરી અત્થિ... ઓત્તપ્પં અત્થિ... વીરિયં અત્થિ... પઞ્ઞા અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ તસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, વુદ્ધિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો પરિહાનિ.

‘‘સેય્યથાપિ, કસ્સપ, જુણ્હપક્ખે ચન્દસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, વડ્ઢતેવ વણ્ણેન, વડ્ઢતિ મણ્ડલેન, વડ્ઢતિ આભાય, વડ્ઢતિ આરોહપરિણાહેન. એવમેવ ખો, કસ્સપ, યસ્સ કસ્સચિ સદ્ધા અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ હિરી અત્થિ... ઓત્તપ્પં અત્થિ... વીરિયં અત્થિ... પઞ્ઞા અત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ તસ્સ યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ, વુદ્ધિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો પરિહાનિ.

‘‘‘સદ્ધો પુરિસપુગ્ગલો’તિ, કસ્સપ, અપરિહાનમેતં; હિરિમા...પે॰... ઓત્તપ્પી... આરદ્ધવીરિયો... પઞ્ઞવા... અક્કોધનો... ‘અનુપનાહી પુરિસપુગ્ગલો’તિ, કસ્સપ, અપરિહાનમેતં; ‘સન્તિ ભિક્ખૂ ઓવાદકા’તિ, કસ્સપ, અપરિહાનમેત’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. તતિયઓવાદસુત્તં

૧૫૧. રાજગહે કલન્દકનિવાપે [સાવત્થિ, આરામે (સી॰)]. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં ભગવા એતદવોચ – ‘‘ઓવદ, કસ્સપ, ભિક્ખૂ; કરોહિ, કસ્સપ, ભિક્ખૂનં ધમ્મિં કથં. અહં વા, કસ્સપ, ભિક્ખૂનં ઓવદેય્યં ત્વં વા; અહં વા ભિક્ખૂનં ધમ્મિં કથં કરેય્યં ત્વં વા’’તિ.

‘‘દુબ્બચા ખો, ભન્તે, એતરહિ ભિક્ખૂ, દોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતા, અક્ખમા, અપ્પદક્ખિણગ્ગાહિનો અનુસાસની’’ન્તિ. ‘‘તથા હિ પન, કસ્સપ, પુબ્બે થેરા ભિક્ખૂ આરઞ્ઞિકા ચેવ અહેસું આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો, પિણ્ડપાતિકા ચેવ અહેસું પિણ્ડપાતિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો , પંસુકૂલિકા ચેવ અહેસું પંસુકૂલિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો, તેચીવરિકા ચેવ અહેસું તેચીવરિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો, અપ્પિચ્છા ચેવ અહેસું અપ્પિચ્છતાય ચ વણ્ણવાદિનો, સન્તુટ્ઠા ચેવ અહેસું સન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદિનો, પવિવિત્તા ચેવ અહેસું પવિવેકસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો, અસંસટ્ઠા ચેવ અહેસું અસંસગ્ગસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો, આરદ્ધવીરિયા ચેવ અહેસું વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદિનો.

‘‘તત્ર યો હોતિ ભિક્ખુ આરઞ્ઞિકો ચેવ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, પિણ્ડપાતિકો ચેવ પિણ્ડપાતિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, પંસુકૂલિકો ચેવ પંસુકૂલિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, તેચીવરિકો ચેવ તેચીવરિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, અપ્પિચ્છો ચેવ અપ્પિચ્છતાય ચ વણ્ણવાદી, સન્તુટ્ઠો ચેવ સન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, પવિવિત્તો ચેવ પવિવેકસ્સ

ચ વણ્ણવાદી, અસંસટ્ઠો ચેવ અસંસગ્ગસ્સ ચ વણ્ણવાદી, આરદ્ધવીરિયો ચેવ વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદી, તં થેરા ભિક્ખૂ આસનેન નિમન્તેન્તિ – ‘એહિ, ભિક્ખુ, કો નામાયં ભિક્ખુ, ભદ્દકો વતાયં ભિક્ખુ, સિક્ખાકામો વતાયં ભિક્ખુ; એહિ, ભિક્ખુ, ઇદં આસનં નિસીદાહી’’’તિ.

‘‘તત્ર, કસ્સપ, નવાનં ભિક્ખૂનં એવં હોતિ – ‘યો કિર સો હોતિ ભિક્ખુ આરઞ્ઞિકો ચેવ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ ચ વણ્ણવાદી, પિણ્ડપાતિકો ચેવ…પે॰… પંસુકૂલિકો ચેવ… તેચીવરિકો ચેવ… અપ્પિચ્છો ચેવ… સન્તુટ્ઠો ચેવ… પવિવિત્તો ચેવ… અસંસટ્ઠો ચેવ… આરદ્ધવીરિયો ચેવ વીરિયારમ્ભસ્સ ચ વણ્ણવાદી, તં થેરા ભિક્ખૂ આસનેન નિમન્તેન્તિ – એહિ, ભિક્ખુ, કો નામાયં ભિક્ખુ, ભદ્દકો વતાયં ભિક્ખુ, સિક્ખાકામો વતાયં ભિક્ખુ; એહિ, ભિક્ખુ, ઇદં આસનં નિસીદાહી’તિ. તે તથત્તાય પટિપજ્જન્તિ; તેસં તં હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય.

‘‘એતરહિ પન, કસ્સપ, થેરા ભિક્ખૂ ન ચેવ આરઞ્ઞિકા ન ચ આરઞ્ઞિકત્તસ્સ વણ્ણવાદિનો, ન ચેવ પિણ્ડપાતિકા ન ચ પિણ્ડપાતિકત્તસ્સ વણ્ણવાદિનો, ન ચેવ પંસુકૂલિકા ન ચ પંસુકૂલિકત્તસ્સ વણ્ણવાદિનો, ન ચેવ તેચીવરિકા ન ચ તેચીવરિકત્તસ્સ વણ્ણવાદિનો, ન ચેવ અપ્પિચ્છા ન ચ અપ્પિચ્છતાય વણ્ણવાદિનો, ન ચેવ સન્તુટ્ઠા ન ચ સન્તુટ્ઠિયા વણ્ણવાદિનો, ન ચેવ પવિવિત્તા ન ચ પવિવેકસ્સ વણ્ણવાદિનો, ન ચેવ અસંસટ્ઠા ન ચ અસંસગ્ગસ્સ વણ્ણવાદિનો , ન ચેવ આરદ્ધવીરિયા ન ચ વીરિયારમ્ભસ્સ વણ્ણવાદિનો.

‘‘તત્ર યો હોતિ ભિક્ખુ ઞાતો યસસ્સી લાભી ચીવર-પિણ્ડપાત-સેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં તં થેરા ભિક્ખૂ આસનેન નિમન્તેન્તિ – ‘એહિ, ભિક્ખુ, કો નામાયં ભિક્ખુ, ભદ્દકો વતાયં ભિક્ખુ, સબ્રહ્મચારિકામો વતાયં ભિક્ખુ; એહિ, ભિક્ખુ, ઇદં આસનં નિસીદાહી’’’તિ.

‘‘તત્ર, કસ્સપ, નવાનં ભિક્ખૂનં એવં હોતિ – ‘યો કિર સો હોતિ ભિક્ખુ ઞાતો યસસ્સી લાભી ચીવર-પિણ્ડપાત-સેનાસન-ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં તં થેરા ભિક્ખૂ આસનેન નિમન્તેન્તિ – એહિ, ભિક્ખુ, કો નામાયં ભિક્ખુ, ભદ્દકો વતાયં ભિક્ખુ, સબ્રહ્મચારિકામો વતાયં ભિક્ખુ; એહિ, ભિક્ખુ, ઇદં આસનં નિસીદાહી’તિ. તે તથત્તાય પટિપજ્જન્તિ. તેસં તં હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. યઞ્હિ તં, કસ્સપ, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘ઉપદ્દુતા બ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારૂપદ્દવેન અભિપત્થના [અભિભવના (સી॰)] બ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિઅભિપત્થનેના’તિ [બ્રહ્મચારિઅભિભવનેનાતિ (સી॰)], એતરહિ તં, કસ્સપ, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘ઉપદ્દુતા બ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારૂપદ્દવેન અભિપત્થના બ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિઅભિપત્થનેના’’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. ઝાનાભિઞ્ઞસુત્તં

૧૫૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ , ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ’’.

‘‘અહં , ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરામિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેમિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ સુખસ્સ ચ પહાના ...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા અનન્તો આકાસોતિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ , ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા...પે॰... આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ , ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ...પે॰... આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ...પે॰... નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે...પે॰... સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘અહં , ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોમિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોમિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોમિ; આવિભાવં, તિરોભાવં, તિરોકુટ્ટં, તિરોપાકારં, તિરોપબ્બતં, અસજ્જમાનો ગચ્છામિ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોમિ, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છામિ, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમામિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસામિ પરિમજ્જામિ; યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેમિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ...પે॰... યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણામિ, દિબ્બે ચ માનુસે ચ, યે દૂરે સન્તિકે ચ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ દિબ્બાય સોતધાતુયા...પે॰... દૂરે

સન્તિકે ચ.

‘‘અહં , ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનામિ, વીતરાગં વા ચિત્તં વીતરાગં ચિત્તન્તિ પજાનામિ, સદોસં વા ચિત્તં…પે॰… વીતદોસં વા ચિત્તં… સમોહં વા ચિત્તં… વીતમોહં વા ચિત્તં… સંખિત્તં વા ચિત્તં… વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં… મહગ્ગતં વા ચિત્તં… અમહગ્ગતં વા ચિત્તં… સઉત્તરં વા ચિત્તં… અનુત્તરં વા ચિત્તં… સમાહિતં વા ચિત્તં… અસમાહિતં વા ચિત્તં… વિમુત્તં વા ચિત્તં… અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ…પે॰… અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ, અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો , સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં…પે॰… ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ – ‘ઇમે વત, ભોન્તો, સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના; તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના, ઇમે વા પન, ભોન્તો, સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના; તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના’તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સામિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને…પે॰… યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

‘‘અહં, ભિક્ખવે, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’’તિ. નવમં.

૧૦. ઉપસ્સયસુત્તં

૧૫૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા મહાકસ્સપો સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેનાયસ્મા મહાકસ્સપો

તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં એતદવોચ – ‘‘આયામ, ભન્તે કસ્સપ, યેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુનુપસ્સયો તેનુપસઙ્કમિસ્સામા’’તિ. ‘‘ગચ્છ ત્વં, આવુસો આનન્દ, બહુકિચ્ચો ત્વં બહુકરણીયો’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં એતદવોચ – ‘‘આયામ, ભન્તે કસ્સપ, યેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુનુપસ્સયો તેનુપસઙ્કમિસ્સામા’’તિ. ‘‘ગચ્છ ત્વં, આવુસો આનન્દ, બહુકિચ્ચો ત્વં બહુકરણીયો’’તિ. તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં એતદવોચ – ‘‘આયામ, ભન્તે કસ્સપ, યેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુનુપસ્સયો તેનુપસઙ્કમિસ્સામા’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય આયસ્મતા આનન્દેન પચ્છાસમણેન યેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુનુપસ્સયો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખુનિયો યેનાયસ્મા મહાકસ્સપો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તા ભિક્ખુનિયો આયસ્મા મહાકસ્સપો ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો તા ભિક્ખુનિયો ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

અથ ખો થુલ્લતિસ્સા ભિક્ખુની અનત્તમના અનત્તમનવાચં નિચ્છારેસિ – ‘‘કિં પન અય્યો મહાકસ્સપો, અય્યસ્સ આનન્દસ્સ વેદેહમુનિનો સમ્મુખા ધમ્મં ભાસિતબ્બં મઞ્ઞતિ? સેય્યથાપિ નામ સૂચિવાણિજકો સૂચિકારસ્સ સન્તિકે સૂચિં વિક્કેતબ્બં મઞ્ઞેય્ય; એવમેવ અય્યો મહાકસ્સપો અય્યસ્સ આનન્દસ્સ વેદેહમુનિનો સમ્મુખા ધમ્મં ભાસિતબ્બં મઞ્ઞતી’’તિ.

અસ્સોસિ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો થુલ્લતિસ્સાય ભિક્ખુનિયા ઇમં વાચં ભાસમાનાય. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, આવુસો આનન્દ, અહં સૂચિવાણિજકો, ત્વં સૂચિકારો; ઉદાહુ અહં સૂચિકારો, ત્વં સૂચિવાણિજકો’’તિ? ‘‘ખમ , ભન્તે કસ્સપ, બાલો માતુગામો’’તિ. ‘‘આગમેહિ ત્વં, આવુસો આનન્દ, મા તે સઙ્ઘો ઉત્તરિ ઉપપરિક્ખિ’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો આનન્દ, અપિ નુ ત્વં ભગવતો સમ્મુખા ભિક્ખુસઙ્ઘે ઉપનીતો – ‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. આનન્દોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘અહં ખો, આવુસો, ભગવતો સમ્મુખા ભિક્ખુસઙ્ઘે ઉપનીતો – ‘અહં, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, યાવદેવ આકઙ્ખતિ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’તિ...પે॰... . (નવન્નં અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તીનં પઞ્ચન્નઞ્ચ અભિઞ્ઞાનં એવં વિત્થારો વેદિતબ્બો.)

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આવુસો આનન્દ, અપિ નુ ત્વં ભગવતો સમ્મુખા ભિક્ખુસઙ્ઘે ઉપનીતો – ‘અહં, ભિક્ખવે, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ

વિહરામિ. આનન્દોપિ, ભિક્ખવે, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''અહં ખો, આવુસો, ભગવતો સમ્મુખા ભિક્ખુસઙ્ઘે ઉપનીતો – 'અહં, ભિક્ખવે, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. કસ્સપોપિ, ભિક્ખવે, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી'''તિ.

''સત્તરતનં વા, આવુસો, નાગં અડ્ઢટ્ઠમરતનં વા તાલપત્તિકાય છાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્ય, યો મે છ અભિઞ્ઞા છાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા''તિ.

ચવિત્થ ચ પન થુલ્લતિસ્સા ભિક્ખુની બ્રહ્મચરિયમ્હાતિ. દસમં.

૧૧. ચીવરસુત્તં

૧૫૪. એકં સમયં આયસ્મા મહાકસ્સપો રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા આનન્દો દક્ખિણગિરિસ્મિં ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં.

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મતો આનન્દસ્સ તિંસમત્તા સદ્ધિવિહારિનો ભિક્ખૂ સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તા ભવન્તિ યેભુય્યેન કુમારભૂતા. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો દક્ખિણગિરિસ્મિં યથાભિરન્તં ચારિકં ચરિત્વા યેન રાજગહં વેળુવનં કલન્દકનિવાપો યેનાયસ્મા મહાકસ્સપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં આનન્દં આયસ્મા મહાકસ્સપો એતદવોચ – ''કતિ નુ ખો, આવુસો આનન્દ, અત્થવસે પટિચ્ચ ભગવતા કુલેસુ તિકભોજનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ?

''તયો ખો, ભન્તે કસ્સપ, અત્થવસે પટિચ્ચ ભગવતા કુલેસુ તિકભોજનં પઞ્ઞત્તં – દુમ્મઙ્કૂનં પુગ્ગલાનં નિગ્ગહાય પેસલાનં ભિક્ખૂનં ફાસુવિહારાય, મા પાપિચ્છા પક્ખં નિસ્સાય સઙ્ઘં ભિન્દેય્યું [વિનયપિટકે ચૂળવગ્ગે સંઘભેદકક્ખન્ધકે વજિરબુદ્ધિયં અઞ્ઞથા સમ્બન્ધો દસ્સિતો], કુલાનુદ્દયતાય ચ. ઇમે ખો, ભન્તે કસ્સપ, તયો અત્થવસે પટિચ્ચ ભગવતા કુલેસુ તિકભોજનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ.

''અથ કિઞ્ચરહિ ત્વં, આવુસો આનન્દ, ઇમેહિ નવેહિ ભિક્ખૂહિ ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારેહિ ભોજને અમત્તઞ્ઞૂહિ જાગરિયં અનનુયુત્તેહિ સદ્ધિં ચારિકં ચરસિ? સસ્સઘાતં મઞ્ઞે ચરસિ, કુલૂપઘાતં મઞ્ઞે ચરસિ. ઓલુજ્જતિ [ઉલ્લુજ્જતિ (સી॰ અટ્ઠકથાસુ ચ)] ખો તે, આવુસો આનન્દ, પરિસા; પલુજ્જન્તિ ખો તે, આવુસો, નવપ્પાયા. ન વાયં કુમારકો મત્તમઞ્ઞાસી''તિ.

''અપિ મે, ભન્તે કસ્સપ, સિરસ્મિં પલિતાનિ જાતાનિ. અથ ચ પન મયં અજ્જાપિ આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ કુમારકવાદા ન મુચ્ચામા''તિ. ''તથા હિ પન ત્વં, આવુસો આનન્દ, ઇમેહિ નવેહિ ભિક્ખૂહિ ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારેહિ ભોજને અમત્તઞ્ઞૂહિ જાગરિયં અનનુયુત્તેહિ સદ્ધિં ચારિકં ચરસિ, સસ્સઘાતં મઞ્ઞે ચરસિ, કુલૂપઘાતં મઞ્ઞે ચરસિ. ઓલુજ્જતિ ખો તે, આવુસો આનન્દ, પરિસા; પલુજ્જન્તિ ખો તે, આવુસો, નવપ્પાયા. [પલુજ્જતિ ખો તે આવુસો આનન્દ પરિસા (ક॰ સી॰)] ન વાયં કુમારકો મત્તમઞ્ઞાસી''તિ.

અસ્સોસિ ખો થુલ્લનન્દા ભિક્ખુની – ‘‘અય્યેન કિર મહાકસ્સપેન અય્યો આનન્દો વેદેહમુનિ કુમારકવાદેન અપસાદિતો’’તિ.

અથ ખો થુલ્લનન્દા ભિક્ખુની અનત્તમના અનત્તમનવાચં નિચ્છારેસિ – ‘‘કિં પન અય્યો મહાકસ્સપો અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બો સમાનો અય્યં આનન્દં વેદેહમુનિં કુમારકવાદેન અપસાદેતબ્બં મઞ્ઞતી’’તિ! અસ્સોસિ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો થુલ્લનન્દાય ભિક્ખુનિયા ઇમં વાચં ભાસમાનાય.

અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘તગ્ઘાવુસો આનન્દ, થુલ્લનન્દાય ભિક્ખુનિયા સહસા અપ્પટિસઙ્ખા વાચા ભાસિતા. યત્વાહં, આવુસો, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો, નાભિજાનામિ અઞ્ઞં સત્થારં ઉદ્દિસિતા [ઉદ્દિસિતું (સી॰ પી॰ ક॰)], અઞ્ઞત્ર તેન ભગવતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન. પુબ્બે મે, આવુસો, અગારિકભૂતસ્સ સતો એતદહોસિ – ‘સમ્બાધો ઘરાવાસો રજાપથો [રજોપથો (સી॰)], અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા. નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન પટપિલોતિકાનં સઙ્ઘાટિં કારેત્વા [કરિત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યે લોકે અરહન્તો તે ઉદ્દિસ્સ કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિં.

સો એવં પબ્બજિતો સમાનો અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો અદ્દસં ભગવન્તં અન્તરા ચ રાજગહં અન્તરા ચ નાળન્દં બહુપુત્તે ચેતિયે નિસિન્નં. દિસ્વાન મે એતદહોસિ – ‘સત્થારઞ્ચ વતાહં પસ્સેય્યં, ભગવન્તમેવ પસ્સેય્યં; સુગતઞ્ચ વતાહં પસ્સેય્યં, ભગવન્તમેવ પસ્સેય્યં; સમ્માસમ્બુદ્ધઞ્ચ વતાહં પસ્સેય્યં; ભગવન્તમેવ પસ્સેય્ય’ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, તત્થેવ ભગવતો પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા ભગવન્તં એતદવોચં – ‘સત્થા મે, ભન્તે, ભગવા, સાવકોહમસ્મિ; સત્થા મે, ભન્તે, ભગવા, સાવકોહમસ્મી’તિ . એવં વુત્તે મં, આવુસો, ભગવા એતદવોચ – ‘યો ખો, કસ્સપ, એવં સબ્બચેતસા સમન્નાગતં સાવકં અજાનઞ્ઞેવ વદેય્ય જાનામીતિ, અપસ્સઞ્ઞેવ વદેય્ય પસ્સામીતિ, મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્ય. અહં ખો પન, કસ્સપ, જાનઞ્ઞેવ વદામિ જાનામીતિ, પસ્સઞ્ઞેવ વદામિ પસ્સામી’તિ.

તસ્માતિહ તે, કસ્સપ, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘તિબ્બં મે હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠિતં ભવિસ્સતિ થેરેસુ નવેસુ મજ્ઝિમેસૂ’તિ. એવઞ્હિ તે, કસ્સપ, સિક્ખિતબ્બં.

તસ્માતિહ તે, કસ્સપ, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘યં કિઞ્ચિ ધમ્મં સુણિસ્સામિ કુસલૂપસંહિતં સબ્બં તં અટ્ઠિં કત્વા મનસિ કરિત્વા સબ્બચેતસા સમન્નાહરિત્વા ઓહિતસોતો ધમ્મં સુણિસ્સામી’તિ. એવઞ્હિ તે, કસ્સપ, સિક્ખિતબ્બં.

તસ્માતિહ તે, કસ્સપ, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘સાતસહગતા ચ મે કાયગતાસતિ ન વિજહિસ્સતી’તિ. એવઞ્હિ તે, કસ્સપ, સિક્ખિતબ્બન્તિ.

‘‘અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇમિના ઓવાદેન ઓવદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. સત્તાહમેવ ખ્વાહં, આવુસો, સરણો [સાણો (સી॰)] રટ્ઠપિણ્ડં ભુઞ્જિં’’. અટ્ઠમિયા અઞ્ઞા ઉદપાદિ.

‘‘અથ ખો, આવુસો, ભગવા મગ્ગા ઓક્કમ્મ યેન અઞ્ઞતરં રુક્ખમૂલં તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખ્વાહં, આવુસો, પટપિલોતિકાનં સઙ્ઘાટિં ચતુગ્ગુણં પઞ્ઞપેત્વા ભગવન્તં એતદવોચં – ‘ઇધ, ભન્તે, ભગવા નિસીદતુ, યં મમસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’તિ. નિસીદિ ખો, આવુસો, ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો મં, આવુસો, ભગવા એતદવોચ – ‘મુદુકા ખો ત્યાયં, કસ્સપ, પટપિલોતિકાનં સઙ્ઘાટી’તિ. ‘પટિગ્ગણ્હાતુ મે, ભન્તે, ભગવા પટપિલોતિકાનં સઙ્ઘાટિં અનુકમ્પં ઉપાદાયા’તિ. ‘ધારેસ્સસિ પન મે ત્વં, કસ્સપ, સાણાનિ પંસુકૂલાનિ નિબ્બસનાની’તિ. ‘ધારેસ્સામહં, ભન્તે, ભગવતો સાણાનિ પંસુકૂલાનિ નિબ્બસનાની’તિ. ‘‘સો ખ્વાહં, આવુસો, પટપિલોતિકાનં સઙ્ઘાટિં ભગવતો પાદાસિં. અહં પન ભગવતો સાણાનિ પંસુકૂલાનિ નિબ્બસનાનિ પટિપજ્જિં’’.

‘‘યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘ભગવતો પુત્તો ઓરસો મુખતો જાતો ધમ્મજો ધમ્મનિમ્મિતો ધમ્મદાયાદો, પટિગ્ગહિતાનિ [પટિગ્ગહેતા (સી॰)] સાણાનિ પંસુકૂલાનિ નિબ્બસનાની’તિ, મમં તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘ભગવતો પુત્તો ઓરસો મુખતો જાતો ધમ્મજો ધમ્મનિમ્મિતો ધમ્મદાયાદો, પટિગ્ગહિતાનિ સાણાનિ પંસુકૂલાનિ નિબ્બસનાની’’’તિ.

‘‘અહં ખો, આવુસો, યાવદેવ આકઙ્ખામિ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. અહં ખો, આવુસો, યાવદે આકઙ્ખામિ…પે॰… (નવન્નં અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તિનં પઞ્ચન્નઞ્ચ અભિઞ્ઞાનં એવં વિત્થારો વેદિતબ્બો) .

‘‘અહં ખો, આવુસો, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ; સત્તરતનં વા, આવુસો, નાગં અડ્ઢટ્ઠમરતનં વા તાલપત્તિકાય છાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્ય, યો મે છ અભિઞ્ઞા છાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા’’તિ.

ચવિત્થ ચ પન થુલ્લનન્દા ભિક્ખુની બ્રહ્મચરિયમ્હાતિ. એકાદસમં.

૧૨. પરંમરણસુત્તં

૧૫૫. એકં સમયં આયસ્મા ચ મહાકસ્સપો આયસ્મા ચ સારિપુત્તો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા મહાકસ્સપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહાકસ્સપેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, આવુસો કસ્સપ, હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, આવુસો, ભગવતા – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં પનાવુસો, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘એવમ્પિ ખો, આવુસો, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં નુ ખો, આવુસો, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, આવુસો, ભગવતા – ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં પનાવુસો, નેવ હોતિ, ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘એવમ્પિ ખો, આવુસો, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કસ્મા ચેતં, આવુસો , અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ? ‘‘ન હેતં, આવુસો, અત્થસંહિતં નાદિબ્રહ્મચરિયકં ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. તસ્મા તં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ.

‘‘અથ કિઞ્ચરહાવુસો, બ્યાકતં ભગવતા’’તિ? ‘‘ઇદં ‘દુક્ખ’ન્તિ ખો , આવુસો, બ્યાકતં ભગવતા; અયં ‘દુક્ખસમુદયો’તિ બ્યાકતં ભગવતા; અયં ‘દુક્ખનિરોધો’તિ બ્યાકતં ભગવતા; અયં ‘દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ બ્યાકતં ભગવતા’’તિ. ‘‘કસ્મા ચેતં, આવુસો, બ્યાકતં ભગવતા’’તિ? ‘‘એતઞ્હિ, આવુસો, અત્થસંહિતં એતં આદિબ્રહ્મચરિયકં એતં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. તસ્મા તં બ્યાકતં ભગવતા’’તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. સદ્ધમ્મપ્પતિરૂપકસુત્તં

૧૫૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન પુબ્બે અપ્પતરાનિ ચેવ સિક્ખાપદાનિ અહેસું બહુતરા ચ ભિક્ખૂ અઞ્ઞાય સણ્ઠહિંસુ? કો પન, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેનેતરહિ બહુતરાનિ ચેવ સિક્ખાપદાનિ અપ્પતરા ચ ભિક્ખૂ અઞ્ઞાય સણ્ઠહન્તી’’તિ? ‘‘એવઞ્ચેતં, કસ્સપ, હોતિ સત્તેસુ હાયમાનેસુ સદ્ધમ્મે અન્તરધાયમાને, બહુતરાનિ ચેવ સિક્ખાપદાનિ હોન્તિ અપ્પતરા ચ ભિક્ખૂ અઞ્ઞાય સણ્ઠહન્તિ. ન તાવ, કસ્સપ, સદ્ધમ્મસ્સ અન્તરધાનં હોતિ યાવ ન સદ્ધમ્મપ્પતિરૂપકં લોકે ઉપ્પજ્જતિ. યતો ચ ખો, કસ્સપ, સદ્ધમ્મપ્પતિરૂપકં લોકે ઉપ્પજ્જતિ, અથ સદ્ધમ્મસ્સ અન્તરધાનં હોતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, કસ્સપ, ન તાવ જાતરૂપસ્સ અન્તરધાનં હોતિ યાવ ન જાતરૂપપ્પતિરૂપકં લોકે ઉપ્પજ્જતિ. યતો ચ ખો, કસ્સપ, જાતરૂપપ્પતિરૂપકં લોકે ઉપ્પજ્જતિ, અથ જાતરૂપસ્સ અન્તરધાનં હોતિ. એવમેવ ખો, કસ્સપ, ન તાવ સદ્ધમ્મસ્સ અન્તરધાનં હોતિ યાવ ન સદ્ધમ્મપ્પતિરૂપકં લોકે ઉપ્પજ્જતિ. યતો ચ ખો, કસ્સપ, સદ્ધમ્મપ્પતિરૂપકં લોકે ઉપ્પજ્જતિ, અથ સદ્ધમ્મસ્સ અન્તરધાનં હોતિ.

‘‘ન ખો, કસ્સપ, પથવીધાતુ સદ્ધમ્મં અન્તરધાપેતિ, ન આપોધાતુ સદ્ધમ્મં અન્તરધાપેતિ, ન તેજોધાતુ સદ્ધમ્મં અન્તરધાપેતિ, ન વાયોધાતુ સદ્ધમ્મં અન્તરધાપેતિ; અથ ખો ઇધેવ તે ઉપ્પજ્જન્તિ મોઘપુરિસા યે ઇમં સદ્ધમ્મં અન્તરધાપેન્તિ. સેય્યથાપિ, કસ્સપ, નાવા આદિકેનેવ ઓપિલવતિ; ન ખો, કસ્સપ, એવં સદ્ધમ્મસ્સ અન્તરધાનં હોતિ.

‘‘પઞ્ચ ખોમે, કસ્સપ, ઓક્કમનિયા ધમ્મા સદ્ધમ્મસ્સ સમ્મોસાય અન્તરધાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, કસ્સપ, ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો સત્થરિ અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, ધમ્મે અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, સઙ્ઘે અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, સિક્ખાય અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, સમાધિસ્મિં અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા – ઇમે ખો, કસ્સપ, પઞ્ચ ઓક્કમનિયા ધમ્મા સદ્ધમ્મસ્સ સમ્મોસાય અન્તરધાનાય સંવત્તન્તિ.

‘‘પઞ્ચ ખોમે, કસ્સપ, ધમ્મા સદ્ધમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય અનન્તરધાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, કસ્સપ, ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો સત્થરિ સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, ધમ્મે સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, સઙ્ઘે સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, સિક્ખાય સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, સમાધિસ્મિં સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા – ઇમે ખો, કસ્સપ, પઞ્ચ ધમ્મા સદ્ધમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય અનન્તરધાનાય સંવત્તન્તી’’તિ. તેરસમં.

કસ્સપસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

સન્તુટ્ઠઞ્ચ અનોત્તપ્પી, ચન્દૂપમં કુલૂપકં;
જિણ્ણં તયો ચ ઓવાદા, ઝાનાભિઞ્ઞા ઉપસ્સયં;
ચીવરં પરંમરણં, સદ્ધમ્મપ્પતિરૂપકન્તિ.

૬. લાભસક્કારસંયુત્તં

૧. પઠમવગ્ગો

૧. દારુણસુત્તં

૧૫૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો કટુકો ફરુસો અન્તરાયિકો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ઉપ્પન્નં લાભસક્કારસિલોકં પજહિસ્સામ, ન ચ નો ઉપ્પન્નો લાભસક્કારસિલોકો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતી’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. બળિસસુત્તં

૧૫૮. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો કટુકો ફરુસો અન્તરાયિકો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, બાળિસિકો આમિસગતં બળિસં ગમ્ભીરે ઉદકરહદે પક્ખિપેય્ય. તમેનં અઞ્ઞતરો આમિસચક્ખુ મચ્છો ગિલેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મચ્છો ગિલબળિસો બાળિસિકસ્સ અનયં આપન્નો બ્યસનં આપન્નો યથાકામકરણીયો બાળિસિકસ્સ’’.

‘‘બાળિસિકોતિ ખો, ભિક્ખવે, મારસ્સેતં પાપિમતો અધિવચનં. બળિસન્તિ ખો, ભિક્ખવે , લાભસક્કારસિલોકસ્સેતં અધિવચનં. યો હિ કોચિ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં લાભસક્કારસિલોકં અસ્સાદેતિ નિકામેતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગિલબળિસો મારસ્સ અનયં આપન્નો બ્યસનં આપન્નો યથાકામકરણીયો પાપિમતો. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે , લાભસક્કારસિલોકો કટુકો ફરુસો અન્તરાયિકો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ઉપ્પન્નં લાભસક્કારસિલોકં પજહિસ્સામ, ન ચ નો ઉપ્પન્નો લાભસક્કારસિલોકો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતી’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. કુમ્મસુત્તં

૧૫૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘દારુણો , ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરસ્મિં ઉદકરહદે મહાકુમ્મકુલં ચિરનિવાસિ અહોસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતરો કુમ્મો અઞ્ઞતરં કુમ્મં એતદવોચ – ‘મા ખો ત્વં, તાત કુમ્મ, એતં પદેસં અગમાસી’તિ. અગમાસિ ખો, ભિક્ખવે, સો કુમ્મો તં પદેસં. તમેનં લુદ્દો પપતાય વિજ્ઝિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, સો કુમ્મો યેન સો કુમ્મો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો, ભિક્ખવે, સો કુમ્મો તં કુમ્મં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન તં કુમ્મં એતદવોચ – ‘કચ્ચિ ત્વં, તાત કુમ્મ, ન તં પદેસં અગમાસી’તિ? ‘અગમાસિં ખ્વાહં, તાત કુમ્મ, તં પદેસ’ન્તિ. ‘કચ્ચિ પનાસિ, તાત કુમ્મ, અક્ખતો અનુપહતો’તિ? ‘અક્ખતો ખોમ્હિ, તાત કુમ્મ, અનુપહતો, અત્થિ ચ મે ઇદં સુત્તકં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધ’ન્તિ. ‘તગ્ઘસિ, તાત કુમ્મ, ખતો, તગ્ઘ ઉપહતો. એતેન હિ તે, તાત કુમ્મ, સુત્તકેન પિતરો ચ પિતામહા ચ અનયં આપન્ના બ્યસનં આપન્ના. ગચ્છ દાનિ ત્વં, તાત કુમ્મ, ન દાનિ ત્વં અમ્હાક’’’ન્તિ.

''લુદ્દોતિ ખો, ભિક્ખવે, મારસ્સેતં પાપિમતો અધિવચનં. પપતાતિ ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકસ્સેતં અધિવચનં. સુત્તકન્તિ ખો, ભિક્ખવે, નન્દિરાગસ્સેતં અધિવચનં. યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં લાભસક્કારસિલોકં અસ્સાદેતિ નિકામેતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગિદ્ધો પપતાય [ભિક્ખુ પપતાય (સ્યા॰ કં॰), ભિક્ખુ વિદ્ધો પપતાય (?)] અનયં આપન્નો બ્યસનં આપન્નો યથાકામકરણીયો પાપિમતો. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. તતિયં.

૪. દીઘલોમિકસુત્તં

૧૬૦. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દીઘલોમિકા એળકા કણ્ટકગહનં પવિસેય્ય. સા તત્ર તત્ર સજ્જેય્ય, તત્ર તત્ર ગય્હેય્ય [ગચ્છેય્ય (સી॰), ગણ્હેય્ય (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)], તત્ર તત્ર બજ્ઝેય્ય, તત્ર તત્ર અનયબ્યસનં આપજ્જેય્ય. 'એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતો પરિયાદિણ્ણચિત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસતિ. સો તત્ર તત્ર સજ્જતિ, તત્ર તત્ર ગય્હતિ, તત્ર તત્ર બજ્ઝતિ, તત્ર તત્ર અનયબ્યસનં આપજ્જતિ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ'''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. મીળ્હકસુત્તં

૧૬૧. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મીળ્હકા ગૂથાદી ગૂથપૂરા પુણ્ણા ગૂથસ્સ. પુરતો ચસ્સ મહાગૂથપુઞ્જો. સા તેન અઞ્ઞા મીળ્હકા અતિમઞ્ઞેય્ય – 'અહમ્હિ ગૂથાદી ગૂથપૂરા પુણ્ણા ગૂથસ્સ, પુરતો ચ મ્યાયં મહાગૂથપુઞ્જો'તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતો પરિયાદિણ્ણચિત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસતિ. સો તત્થ ભુત્તાવી ચ હોતિ યાવદત્થો, નિમન્તિતો ચ સ્વાતનાય, પિણ્ડપાતો ચસ્સ પૂરો. સો આરામં ગન્ત્વા ભિક્ખુગણસ્સ મજ્ઝે વિકત્થતિ – 'ભુત્તાવી ચમ્હિ યાવદત્થો, નિમન્તિતો ચમ્હિ સ્વાતનાય, પિણ્ડપાતો ચ મ્યાયં પૂરો, લાભી ચમ્હિ ચીવર-પિણ્ડપાત-સેનાસન-ગિલાનપ્પચ્ચય-ભેસજ્જપરિક્ખારાનં, ઇમે પનઞ્ઞે ભિક્ખૂ અપ્પપુઞ્ઞા અપ્પેસક્ખા ન લાભિનો ચીવર-પિણ્ડપાતસેનાસન-ગિલાનપ્પચ્ચય-ભેસજ્જ-પરિક્ખારાન'ન્તિ. સો તેન લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતો પરિયાદિણ્ણચિત્તો અઞ્ઞે પેસલે ભિક્ખૂ અતિમઞ્ઞતિ. તઞ્હિ તસ્સ, ભિક્ખવે , મોઘપુરિસસ્સ હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. અસનિસુત્તં

૧૬૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. [ઉપરિ તતિયવગ્ગે તતિયચતુત્થસુત્તેસુ ''મા ચ ખો ત્વં તાત સેખં... અનુપાપુણાતૂ''તિ આગતં. તેન નયેન ઇધાપિ અત્થો ગહેતબ્બો. એત્થ હિ કિં સદ્દેન પટિક્ખેપત્થોપિ સક્કા ઞાતું, યથા ''સયં અભિઞ્ઞાય કમુદ્દિસેય્ય''ન્તિ. તસ્મા કં... આગચ્છતૂતિ એત્થ કમપિ... મા આગચ્છતૂતિ ચ, કં સેખં... અનુપાપુણાતૂતિ એત્થ કમપિ સેખં... મા પાપુણાતૂતિ ચ અત્થો વેદિતબ્બો. અટ્ઠકથાટીકાસુ ચ અયમેવત્થો ઞાપિતો] કં, ભિક્ખવે, અસનિવિચક્કં આગચ્છતુ

[ઉપરિ તતિયવગ્ગે તરિયચતુત્થસુત્તેસુ ''મા ચ ખો ત્વં તાત સેખં... અનુપાપુણાતૂ''તિ આગતં. તેન નયેન ઇધાપિ અત્થો ગહેતબ્બો. એત્થ હિ કિં સદ્દેન પટિક્ખેપત્થોપિ સક્કા ઞાતું, યથા ''સયં અભિઞ્ઞાય કમુદ્દિસેય્ય''ન્તિ. તસ્મા કં... આગચ્છતૂતિ એત્થ કમપિ... મા આગચ્છતૂતિય, તં સેખં... અનુપાપુણાતૂતિ એત્થ કમપિ સેખં... મા પાપુણાતૂતિ ચ અત્થો વેદિતબ્બો. અટ્ઠકથાટીકાસુ ચ અયમેવત્થો ઞાપિતો], સેખં [અસનિવિચક્કં, તં સેખં (પી॰ ક॰), અસનિવિચક્કં, સેખં (સ્યા॰ કં॰), અસનિવિચક્કં આગચ્છતુ, કં સેખં (?)] અપ્પત્તમાનસં લાભસક્કારસિલોકો અનુપાપુણાતુ'' [અનુપાપુણાતિ (પી॰ ક॰)].

''અસનિવિચક્કન્તિ ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકસ્સેતં અધિવચનં. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. દિદ્ધસુત્તં

૧૬૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો , ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. કં, ભિક્ખવે, દિદ્ધગતેન વિસલ્લેન સલ્લેન [દિદ્ધિગતેન વિસલ્લેન (ક॰ સી॰), દિદ્ધિગતેન સલ્લેન (સ્યા॰ કં॰), દિદ્ધિગતેન વિસલ્લેન સલ્લેન (ક॰), દિટ્ઠગતેન વિસલ્લેન સલ્લેન (પી॰)] વિજ્ઝતુ, સેખં [વિજ્ઝતુ, તં સેખં (સી॰), વિજ્ઝતિ, તં સેખં (પી॰ ક॰)] અપ્પત્તમાનસં લાભસક્કારસિલોકો અનુપાપુણાતુ'' [અનુપાપુણાતિ (પી॰ ક॰)].

''સલ્લન્તિ ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકસ્સેતં અધિવચનં. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. સિઙ્ગાલસુત્તં

૧૬૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. અસ્સુત્થ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં જરસિઙ્ગાલસ્સ [સિઙ્ગાલસ્સ (ક॰), જરસિગાલસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] વસ્સમાનસ્સા''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એસો ખો, ભિક્ખવે, જરસિઙ્ગાલો ઉક્કણ્ડકેન [ઉક્કણ્ડકેન (સી॰), ઉક્કણ્ણકેન (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નામ રોગજાતેન ફુટ્ઠો નેવ બિલગતો રમતિ, ન રુક્ખમૂલગતો રમતિ, ન અજ્ઝોકાસગતો રમતિ; યેન યેન ગચ્છતિ, યત્થ યત્થ તિટ્ઠતિ, યત્થ યત્થ નિસીદતિ, યત્થ યત્થ નિપજ્જતિ; તત્થ તત્થ અનયબ્યસનં આપજ્જતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતો પરિયાદિણ્ણચિત્તો નેવ સુઞ્ઞાગારગતો રમતિ, ન રુક્ખમૂલગતો રમતિ, ન અજ્ઝોકાસગતો રમતિ; યેન યેન ગચ્છતિ, યત્થ યત્થ તિટ્ઠતિ, યત્થ યત્થ નિસીદતિ, યત્થ યત્થ નિપજ્જતિ; તત્થ તત્થ અનયબ્યસનં આપજ્જતિ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. વેરમ્ભસુત્તં

૧૬૫. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. ઉપરિ, ભિક્ખવે, આકાસે વેરમ્ભા [વેરમ્બા (સી॰ પી॰)] નામ વાતા વાયન્તિ. તત્થ યો પક્ખી ગચ્છતિ તમેનં વેરમ્ભા વાતા ખિપન્તિ. તસ્સ વેરમ્ભવાતક્ખિત્તસ્સ અઞ્ઞેનેવ પાદા ગચ્છન્તિ, અઞ્ઞેન પક્ખા ગચ્છન્તિ, અઞ્ઞેન સીસં ગચ્છતિ, અઞ્ઞેન કાયો ગચ્છતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતો

પરિયાદિણ્ણચિત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસતિ અરક્ખિતેનેવ કાયેન અરક્ખિતાય વાચાય અરક્ખિતેન ચિત્તેન, અનુપટ્ઠિતાય સતિયા, અસંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ. સો તત્થ પસ્સતિ માતુગામં દુન્નિવત્થં વા દુપ્પારુતં વા. તસ્સ માતુગામં દિસ્વા દુન્નિવત્થં વા દુપ્પારુતં વા રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેતિ. સો રાગાનુદ્ધંસિતેન ચિત્તેન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. તસ્સ અઞ્ઞે ચીવરં હરન્તિ, અઞ્ઞે પત્તં હરન્તિ, અઞ્ઞે નિસીદનં હરન્તિ, અઞ્ઞે સૂચિઘરં હરન્તિ, વેરમ્ભવાતક્ખિત્તસ્સેવ સકુણસ્સ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. નવમં.

૧૦. સગાથકસુત્તં

૧૬૬. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. ઇધાહં, ભિક્ખવે, એકચ્ચં પુગ્ગલં પસ્સામિ સક્કારેન અભિભૂતં પરિયાદિણ્ણચિત્તં, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્નં. ઇધ પનાહં, ભિક્ખવે , એકચ્ચં પુગ્ગલં પસ્સામિ અસક્કારેન અભિભૂતં પરિયાદિણ્ણચિત્તં, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્નં. ઇધ પનાહં, ભિક્ખવે, એકચ્ચં પુગ્ગલં પસ્સામિ સક્કારેન ચ અસક્કારેન ચ તદુભયેન અભિભૂતં પરિયાદિણ્ણચિત્તં, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્નં. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

''યસ્સ સક્કરિયમાનસ્સ, અસક્કારેન ચૂભયં;
સમાધિ ન વિકમ્પતિ, અપ્પમાણવિહારિનો [અપ્પમાદવિહારિનો (પી॰ ક॰) અપ્પમાણોતિ હેત્થ ફલસમાધિ, ન સતિ].

''તં ઝાયિનં સાતતિકં, સુખુમં દિટ્ઠિવિપસ્સકં;
ઉપાદાનક્ખયારામં, આહુ સપ્પુરિસો ઇતી''તિ. દસમં;

પઠમો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

દારુણો બળિસં કુમ્મં, દીઘલોમિ ચ મીળ્હકં;
અસનિ દિદ્ધં સિઙ્ગાલં, વેરમ્ભેન સગાથકન્તિ.

૨. દુતિયવગ્ગો

૧. સુવણ્ણપાતિસુત્તં

૧૬૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... અધિગમાય. ઇધાહં, ભિક્ખવે, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'ન ચાયમાયસ્મા સુવણ્ણપાતિયાપિ

રૂપિયચુણ્ણપરિપૂરાય હેતુ સમ્પજાનમુસા ભાસેય્યા’તિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતં પરિયાદિણ્ણચિત્તં સમ્પજાનમુસા ભાસન્તં. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. રૂપિયપાતિસુત્તં

૧૬૮. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… ઇધાહં, ભિક્ખવે, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ન ચાયમાયસ્મા રૂપિયપાતિયાપિ સુવણ્ણચુણ્ણપરિપૂરાય હેતુ સમ્પજાનમુસા ભાસેય્યા’તિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતં પરિયાદિણ્ણચિત્તં સમ્પજાનમુસા ભાસન્તં. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩-૧૦. સુવણ્ણનિક્ખસુત્તાદિઅટ્ઠકં

૧૬૯. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘ઇધાહં , ભિક્ખવે, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ન ચાયમાયસ્મા સુવણ્ણનિક્ખસ્સાપિ હેતુ…પે॰… સુવણ્ણનિક્ખસતસ્સાપિ હેતુ… સિઙ્ગીનિક્ખસ્સાપિ હેતુ… સિઙ્ગીનિક્ખસતસ્સાપિ હેતુ… પથવિયાપિ જાતરૂપપરિપૂરાય હેતુ… આમિસકિઞ્ચિક્ખહેતુપિ… જીવિતહેતુપિ… જનપદકલ્યાણિયાપિ હેતુ સમ્પજાનમુસા ભાસેય્યા’તિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતં પરિયાદિણ્ણચિત્તં સમ્પજાનમુસા ભાસન્તં. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. દસમં.

દુતિયો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે પાતિ દ્વે સુવણ્ણા ચ, સિઙ્ગીહિ અપરે દુવે;
પથવી કિઞ્ચિક્ખજીવિતં, જનપદકલ્યાણિયા દસાતિ.

૩. તતિયવગ્ગો

૧. માતુગામસુત્તં

૧૭૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… ન તસ્સ, ભિક્ખવે, માતુગામો એકો એકસ્સ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ યસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો …પે॰… એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. કલ્યાણીસુત્તં

૧૭૧. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… ન તસ્સ, ભિક્ખવે, જનપદકલ્યાણી એકા એકસ્સ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ યસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતિ. એવં

દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. દુતિયં.

૩. એકપુત્તકસુત્તં

૧૭૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... સદ્ધા, ભિક્ખવે, ઉપાસિકા એકપુત્તકં પિયં મનાપં એવં સમ્મા આયાચમાના આયાચેય્ય – 'તાદિસો, તાત, ભવાહિ યાદિસો ચિત્તો ચ ગહપતિ હત્થકો ચ આળવકો'તિ. એસા, ભિક્ખવે , તુલા એતં પમાણં મમ સાવકાનં ઉપાસકાનં, યદિદં ચિત્તો ચ ગહપતિ હત્થકો ચ આળવકો. સચે ખો ત્વં, તાત, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજસિ; તાદિસો, તાત, ભવાહિ યાદિસા સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનાતિ. એસા, ભિક્ખવે, તુલા એતં પમાણં મમ સાવકાનં ભિક્ખૂનં, યદિદં સારિપુત્તમોગ્ગલાના . મા ચ ખો ત્વં, તાત, સેખં અપ્પત્તમાનસં લાભસક્કારસિલોકો અનુપાપુણાતૂતિ. તઞ્ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખું સેખં અપ્પત્તમાનસં લાભસક્કારસિલોકો અનુપાપુણાતિ, સો તસ્સ હોતિ અન્તરાયાય. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. તતિયં.

૪. એકધીતુસુત્તં

૧૭૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... સદ્ધા ભિક્ખવે ઉપાસિકા એકં ધીતરં પિયં મનાપં એવં સમ્મા આયાચમાના આયાચેય્ય – 'તાદિસા, અય્યે, ભવાહિ યાદિસા ખુજ્જુત્તરા ચ ઉપાસિકા વેળુકણ્ડકિયા [વેળુકણ્ડકી (સી॰ છક્કઙ્ગુત્તરેપિ)] ચ નન્દમાતા'તિ. એસા, ભિક્ખવે, તુલા એતં પમાણં મમ સાવિકાનં ઉપાસિકાનં, યદિદં ખુજ્જુત્તરા ચ ઉપાસિકા વેળુકણ્ડકિયા ચ નન્દમાતા. સચે ખો ત્વં, અય્યે, અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજસિ; તાદિસા, અય્યે, ભવાહિ યાદિસા ખેમા ચ ભિક્ખુની ઉપ્પલવણ્ણા ચાતિ. એસા, ભિક્ખવે, તુલા એતં પમાણં મમ સાવિકાનં ભિક્ખુનીનં, યદિદં ખેમા ચ ભિક્ખુની ઉપ્પલવણ્ણા ચ. મા ચ ખો ત્વં, અય્યે, સેખં અપ્પત્તમાનસં લાભસક્કારસિલોકો અનુપાપુણાતૂતિ. તં ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનિં સેખં અપ્પત્તમાનસં લાભસક્કારસિલોકો અનુપાપુણાતિ, સો તસ્સા હોતિ અન્તરાયાય. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. સમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૭૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા લાભસક્કારસિલોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, ન મે તે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા, ન ચ પન તે આયસ્મન્તા સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા લાભસક્કારસિલોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનન્તિ, તે ચ ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા, તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૭૫. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા લાભસક્કારસિલોકસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ…પે॰… પજાનન્તિ…પે॰… સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. તતિયસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૭૬. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા લાભસક્કારસિલોકં યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, લાભસક્કારસિલોકસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, લાભસક્કારસિલોકનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, લાભસક્કારસિલોકનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ …પે॰… પજાનન્તિ…પે॰… સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ. સત્તમં.

૮. છવિસુત્તં

૧૭૭. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો. લાભસક્કારસિલોકો , ભિક્ખવે, છવિં છિન્દતિ, છવિં છેત્વા ચમ્મં છિન્દતિ, ચમ્મં છેત્વા મંસં છિન્દતિ, મંસં છેત્વા ન્હારું છિન્દતિ, ન્હારું છેત્વા અટ્ઠિં છિન્દતિ, અટ્ઠિં છેત્વા અટ્ઠિમિઞ્જં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… એવઞ્હિ વો ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. રજ્જુસુત્તં

૧૭૮. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો. લાભસક્કારસિલોકો, ભિક્ખવે, છવિં છિન્દતિ, છવિં છેત્વા ચમ્મં છિન્દતિ, ચમ્મં છેત્વા મંસં છિન્દતિ, મંસં છેત્વા ન્હારું છિન્દતિ, ન્હારું છેત્વા અટ્ઠિં છિન્દતિ, અટ્ઠિં છેત્વા અટ્ઠિમિઞ્જં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, બલવા પુરિસો દળ્હાય વાળરજ્જુયા જઙ્ઘં વેઠેત્વા ઘંસેય્ય. સા છવિં છિન્દેય્ય, છવિં છેત્વા ચમ્મં છિન્દેય્ય, ચમ્મં છેત્વા મંસં છિન્દેય્ય, મંસં છેત્વા ન્હારું છિન્દેય્ય, ન્હારું છેત્વા અટ્ઠિં છિન્દેય્ય, અટ્ઠિં છેત્વા અટ્ઠિમિઞ્જં આહચ્ચ તિટ્ઠેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો છવિં છિન્દતિ, છવિં છેત્વા ચમ્મં છિન્દતિ, ચમ્મં છેત્વા મંસં છિન્દતિ, મંસં છેત્વા ન્હારું છિન્દતિ, ન્હારું છેત્વા અટ્ઠિં છિન્દતિ, અટ્ઠિં છેત્વા અટ્ઠિંમિઞ્જં આહચ્ચ તિટ્ઠતિ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. ભિક્ખુસુત્તં

૧૭૯. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘યોપિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો તસ્સપાહં લાભસક્કારસિલોકો અન્તરાયાય વદામી’’તિ. એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિસ્સ પન, ભન્તે, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો લાભસક્કારસિલોકો અન્તરાયાયા’’તિ? ‘‘યા હિસ્સ સા, આનન્દ, અકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ નાહં તસ્સા લાભસક્કારસિલોકં અન્તરાયાય વદામિ. યે ચ ખ્વસ્સ, આનન્દ, અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારા અધિગતા તેસાહમસ્સ લાભસક્કારસિલોકં અન્તરાયાય વદામિ. એવં દારુણો ખો, આનન્દ, લાભસક્કારસિલોકો કટુકો ફરુસો અન્તરાયિકો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય.

તસ્માતિહાનન્દ, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ઉપ્પન્નં લાભસક્કારસિલોકં પજહિસ્સામ, ન ચ નો ઉપ્પન્નો લાભસક્કારસિલોકો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતી’તિ. એવઞ્હિ વો, આનન્દ, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. દસમં.

તતિયો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

માતુગામો ચ કલ્યાણી, પુત્તો ચ એકધીતુ ચ;
સમણબ્રાહ્મણા તીણિ, છવિ રજ્જુ ચ ભિક્ખુનાતિ.

૪. ચતુત્થવગ્ગો

૧. ભિન્દિસુત્તં

૧૮૦. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો. લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતો પરિયાદિણ્ણચિત્તો, ભિક્ખવે, દેવદત્તો સઙ્ઘં ભિન્દિ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. કુસલમૂલસુત્તં

૧૮૧. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો. લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતસ્સ પરિયાદિણ્ણચિત્તસ્સ, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ કુસલમૂલં સમુચ્છેદમગમા. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. કુસલધમ્મસુત્તં

૧૮૨. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો. લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતસ્સ પરિયાદિણ્ણચિત્તસ્સ, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ કુસલો ધમ્મો સમુચ્છેદમગમા. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. તતિયં.

૪. સુક્કધમ્મસુત્તં

૧૮૩. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો. લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતસ્સ પરિયાદિણ્ણચિત્તસ્સ, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ સુક્કો ધમ્મો સમુચ્છેદમગમા. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો…પે॰… સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ . ચતુત્થં.

૫. અચિરપક્કન્તસુત્તં

૧૮૪. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે અચિરપક્કન્તે દેવદત્તે. તત્ર ખો ભગવા દેવદત્તં આરબ્ભ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘અત્તવધાય, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ,

પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ''.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કદલી અત્તવધાય ફલં દેતિ, પરાભવાય ફલં દેતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અત્તવધાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ, પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વેળુ અત્તવધાય ફલં દેતિ, પરાભવાય ફલં દેતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અત્તવધાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ, પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ.

''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, નળો અત્તવધાય ફલં દેતિ, પરાભવાય ફલં દેતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અત્તવધાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ, પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અસ્સતરી અત્તવધાય ગબ્ભં ગણ્હાતિ, પરાભવાય ગબ્ભં ગણ્હાતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અત્તવધાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ, પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

''ફલં વે કદલિં હન્તિ, ફલં વેળું ફલં નળં;
સક્કારો કાપુરિસં હન્તિ, ગબ્ભો અસ્સતરિં યથાતિ''. પઞ્ચમં;

૬. પઞ્ચરથસતસુત્તં

૧૮૫. રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન દેવદત્તસ્સ અજાતસત્તુકુમારો પઞ્ચહિ રથસતેહિ સાયં પાતં ઉપટ્ઠાનં ગચ્છતિ, પઞ્ચ ચ થાલિપાકસતાનિ ભત્તાભિહારો અભિહરીયતિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''દેવદત્તસ્સ, ભન્તે, અજાતસત્તુકુમારો પઞ્ચહિ રથસતેહિ સાયં પાતં ઉપટ્ઠાનં ગચ્છતિ, પઞ્ચ ચ થાલિપાકસતાનિ ભત્તાભિહારો અભિહરીયતી''તિ. ''મા, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકં પિહયિત્થ. યાવકીવઞ્ચ, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ અજાતસત્તુકુમારો પઞ્ચહિ રથસતેહિ સાયં પાતં ઉપટ્ઠાનં ગમિસ્સતિ, પઞ્ચ ચ થાલિપાકસતાનિ ભત્તાભિહારો આહરીયિસ્સતિ, હાનિયેવ, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો વુદ્ધિ''.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ચણ્ડસ્સ કુક્કુરસ્સ નાસાય પિત્તં ભિન્દેય્યું , એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે , કુક્કુરો ભિય્યોસોમત્તાય ચણ્ડતરો અસ્સ; એવમેવ, ભિક્ખવે, યાવકીવઞ્ચ દેવદત્તસ્સ અજાતસત્તુકુમારો પઞ્ચહિ રથસતેહિ સાયં પાતં ઉપટ્ઠાનં ગમિસ્સતિ, પઞ્ચ ચ થાલિપાકસતાનિ ભત્તાભિહારો આહરીયિસ્સતિ, હાનિયેવ, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો વુદ્ધિ. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો...પે॰... એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. માતુસુત્તં

૧૮૬. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો કટુકો ફરુસો અન્તરાયિકો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. ઇધાહં , ભિક્ખવે, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'ન ચાયમાયસ્મા માતુપિ હેતુ સમ્પજાનમુસા ભાસેય્યા'તિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતં પરિયાદિણ્ણચિત્તં સમ્પજાનમુસા ભાસન્તં. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો કટુકો ફરુસો અન્તરાયિકો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'ઉપ્પન્નં લાભસક્કારસિલોકં પજહિસ્સામ. ન ચ નો ઉપ્પન્નો લાભસક્કારસિલોકો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતી'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. સત્તમં.

૮-૧૩. પિતુસુત્તાદિછક્કં

૧૮૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''દારુણો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો કટુકો ફરુસો અન્તરાયિકો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. ઇધાહં , ભિક્ખવે, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'ન ચાયમાયસ્મા પિતુપિ હેતુ...પે॰... ભાતુપિ હેતુ... ભગિનિયાપિ હેતુ... પુત્તસ્સપિ હેતુ... ધીતુયાપિ હેતુ... પજાપતિયાપિ હેતુ સમ્પજાનમુસા ભાસેય્યા'તિ. તમેનં પસ્સામિ અપરેન સમયેન લાભસક્કારસિલોકેન અભિભૂતં પરિયાદિણ્ણચિત્તં સમ્પજાનમુસા ભાસન્તં. એવં દારુણો ખો, ભિક્ખવે, લાભસક્કારસિલોકો કટુકો ફરુસો અન્તરાયિકો અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'ઉપ્પન્નં લાભસક્કારસિલોકં પજહિસ્સામ, ન ચ નો ઉપ્પન્નો લાભસક્કારસિલોકો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતી'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. તેરસમં.

ચતુત્થો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

ભિન્દિ મૂલં દુવે ધમ્મા, પક્કન્તં રથ માતરિ;
પિતા ભાતા ચ ભગિની, પુત્તો ધીતા પજાપતીતિ.

લાભસક્કારસંયુત્તં સમત્તં.

૭. રાહુલસંયુત્તં

૧. પઠમવગ્ગો

૧. ચક્ખુસુત્તં

૧૮૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા રાહુલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાહુલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય’’ન્તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, ચક્ખું નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સોતં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’... પે॰.... ‘‘ઘાનં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’...પે॰... ‘‘જિવ્હા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’...પે॰... ‘‘કાયો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’ ...પે॰... ‘‘મનો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ ...પે॰... સોતસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... ઘાનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ... કાયસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. પઠમં.

૨. રૂપસુત્તં

૧૮૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, રૂપા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા , ભન્તે’’...પે॰... સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વાતિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’...પે॰... ‘‘એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ... સદ્દેસુપિ નિબ્બિન્દતિ... ગન્ધેસુપિ નિબ્બિન્દતિ... રસેસુપિ નિબ્બિન્દતિ... ફોટ્ઠબ્બેસુપિ નિબ્બિન્દતિ... ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ... પે॰... પજાનાતી’’તિ. દુતિયં.

૩. વિઞ્ઞાણસુત્તં

૧૯૦. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’...પે॰... ‘‘સોતવિઞ્ઞાણં...પે॰... ઘાનવિઞ્ઞાણં... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં... કાયવિઞ્ઞાણં... મનોવિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’ ...પે॰... ‘‘એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો

ચક્ખુવિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... સોતવિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... ઘાનવિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... જિવ્હાવિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... કાયવિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... મનોવિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ...પે॰... પજાનાતી''તિ. તતિયં.

૪. સમ્ફસ્સસુત્તં

૧૯૧. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, ચક્ખુસમ્ફસ્સો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા''તિ? ''અનિચ્ચો, ભન્તે''...પે॰... ''સોતસમ્ફસ્સો...પે॰... ઘાનસમ્ફસ્સો... જિવ્હાસમ્ફસ્સો... કાયસમ્ફસ્સો... મનોસમ્ફસ્સો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા''તિ? ''અનિચ્ચો, ભન્તે''...પે॰... ''એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસમ્ફસ્સસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... સોતસમ્ફસ્સસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... ઘાનસમ્ફસ્સસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... જિવ્હાસમ્ફસ્સસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... કાયસમ્ફસ્સસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... મનોસમ્ફસ્સસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ...પે॰... પજાનાતી''તિ. ચતુત્થં.

૫. વેદનાસુત્તં

૧૯૨. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ? ''અનિચ્ચા, ભન્તે''...પે॰... ''સોતસમ્ફસ્સજા વેદના...પે॰... ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના... જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના... કાયસમ્ફસ્સજા વેદના... મનોસમ્ફસ્સજા વેદના નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ? ''અનિચ્ચા , ભન્તે''...પે॰... ''એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસમ્ફસ્સજાય વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... સોત... ઘાન... જિવ્હા... કાય... મનોસમ્ફસ્સજાય વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... પજાનાતી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. સઞ્ઞાસુત્તં

૧૯૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, રૂપસઞ્ઞા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ? ''અનિચ્ચા, ભન્તે''...પે॰... ''સદ્દસઞ્ઞા...પે॰... ગન્ધસઞ્ઞા... રસસઞ્ઞા... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા... ધમ્મસઞ્ઞા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ? ''અનિચ્ચા, ભન્તે''...પે॰... ''એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... સદ્દસઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ... ગન્ધસઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ... રસસઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ... ધમ્મસઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... પજાનાતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. સઞ્ચેતનાસુત્તં

૧૯૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, રૂપસઞ્ચેતના નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ? ''અનિચ્ચા, ભન્તે''...પે॰... ''સદ્દસઞ્ચેતના...પે॰... ગન્ધસઞ્ચેતના... રસસઞ્ચેતના ... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના... ધમ્મસઞ્ચેતના નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ? ''અનિચ્ચા, ભન્તે''...પે॰... ''એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસઞ્ચેતનાયપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... સદ્દસઞ્ચેતનાયપિ નિબ્બિન્દતિ... ગન્ધસઞ્ચેતનાયપિ નિબ્બિન્દતિ... રસસઞ્ચેતનાયપિ નિબ્બિન્દતિ... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતનાયપિ નિબ્બિન્દતિ... ધમ્મસઞ્ચેતનાયપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... પજાનાતી''તિ. સત્તમં.

૮. તણ્હાસુત્તં

૧૯૫. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, રૂપતણ્હા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’…પે॰… ‘‘સદ્દતણ્હા…પે॰… ગન્ધતણ્હા… રસતણ્હા… ફોટ્ઠબ્બતણ્હા… ધમ્મતણ્હા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’…પે॰… ‘‘એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપતણ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… સદ્દતણ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ… ગન્ધતણ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ… રસતણ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ… ફોટ્ઠબ્બતણ્હાય નિબ્બિન્દતિ… ધમ્મતણ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ …પે॰… પજાનાતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. ધાતુસુત્તં

૧૯૬. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, પથવીધાતુ નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’…પે॰… ‘‘આપોધાતુ…પે॰… તેજોધાતુ… વાયોધાતુ… આકાસધાતુ… વિઞ્ઞાણધાતુ નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’…પે॰… ‘‘એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો પથવીધાતુયાપિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… આપોધાતુયાપિ નિબ્બિન્દતિ… તેજોધાતુયાપિ નિબ્બિન્દતિ… વાયોધાતુયાપિ નિબ્બિન્દતિ… આકાસધાતુયાપિ નિબ્બિન્દતિ… વિઞ્ઞાણધાતુયાપિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… પજાનાતી’’તિ. નવમં.

૧૦. ખન્ધસુત્તં

૧૯૭. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… ‘‘વેદના…પે॰… સઞ્ઞા… સઙ્ખારા… વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… ‘‘એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ… સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ… સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ… વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. દસમં.

પઠમો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

ચક્ખુ રૂપઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, સમ્ફસ્સો વેદનાય ચ;
સઞ્ઞા સઞ્ચેતના તણ્હા, ધાતુ ખન્ધેન તે દસાતિ.

૨. દુતિયવગ્ગો

૧. ચક્ખુસુત્તં

૧૯૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા રાહુલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાહુલં ભગવા એતદવોચ – ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, ચક્ખું નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ? ‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ? ‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’. ‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સોતં…પે॰… ઘાનં… જિવ્હા…

કાયો... મનો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા''તિ? ''અનિચ્ચો, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં, દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ? ''દુક્ખં, ભન્તે''. ''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... પે॰... સોતસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... ઘાનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ ... જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ... કાયસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ... મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ; નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. એતેન પેય્યાલેન દસ સુત્તન્તા કાતબ્બા. પઠમં.

૨-૧૦. રૂપાદિસુત્તનવકં

૧૯૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, રૂપા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ? ''અનિચ્ચા, ભન્તે''...પે॰... સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા....

''ચક્ખુવિઞ્ઞાણં...પે॰... સોતવિઞ્ઞાણં... ઘાનવિઞ્ઞાણં... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં... કાયવિઞ્ઞાણં... મનોવિઞ્ઞાણં....

''ચક્ખુસમ્ફસ્સો...પે॰... સોતસમ્ફસ્સો... ઘાનસમ્ફસ્સો... જિવ્હાસમ્ફસ્સો... કાયસમ્ફસ્સો... મનોસમ્ફસ્સો....

''ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના...પે॰... સોતસમ્ફસ્સજા વેદના... ઘાનસમ્ફસ્સજા વેદના... જિવ્હાસમ્ફસ્સજા વેદના... કાયસમ્ફસ્સજા વેદના... મનોસમ્ફસ્સજા વેદના....

''રૂપસઞ્ઞા...પે॰... સદ્દસઞ્ઞા... ગન્ધસઞ્ઞા... રસસઞ્ઞા... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા... ધમ્મસઞ્ઞા....

''રૂપસઞ્ચેતના...પે॰... સદ્દસઞ્ચેતના... ગન્ધસઞ્ચેતના... રસસઞ્ચેતના... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતના... ધમ્મસઞ્ચેતના....

''રૂપતણ્હા ...પે॰... સદ્દતણ્હા... ગન્ધતણ્હા... રસતણ્હા... ફોટ્ઠબ્બતણ્હા... ધમ્મતણ્હા....

''પથવીધાતુ...પે॰... આપોધાતુ... તેજોધાતુ... વાયોધાતુ... આકાસધાતુ ... વિઞ્ઞાણધાતુ....

''રૂપં ...પે॰... વેદના... સઞ્ઞા... સઙ્ખારા... વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ? અનિચ્ચં, ભન્તે...પે॰... એવં પસ્સં રાહુલ...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતીતિ. દસમં.

૧૧. અનુસયસુત્તં

૨૦૦. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા રાહુલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાહુલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી''તિ? ''યં કિઞ્ચિ, રાહુલ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ વેદના...પે॰... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા,

સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. એવં ખો, રાહુલ, જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તી’’તિ. એકાદસમં.

૧૨. અપગતસુત્તં

૨૦૧. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો આયસ્મા રાહુલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાહુલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો ઇમસ્મિં ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાપગતં માનસં હોતિ વિધા સમતિક્કન્તં સન્તં સુવિમુત્ત’’ન્તિ? ‘‘યં કિઞ્ચિ, રાહુલ, રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ’’.

‘‘યા કાચિ વેદના…પે॰… યા કાચિ સઞ્ઞા… યે કેચિ સઙ્ખારા… યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા અનુપાદા વિમુત્તો હોતિ. એવં ખો, રાહુલ, જાનતો એવં પસ્સતો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાપગતં માનસં હોતિ વિધા સમતિક્કન્તં સન્તં સુવિમુત્ત’’ન્તિ. દ્વાદસમં.

દુતિયો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

ચક્ખુ રૂપઞ્ચ વિઞ્ઞાણં, સમ્ફસ્સો વેદનાય ચ;
સઞ્ઞા સઞ્ચેતના તણ્હા, ધાતુ ખન્ધેન તે દસ;
અનુસયં અપગતઞ્ચેવ, વગ્ગો તેન પવુચ્ચતીતિ.

રાહુલસંયુત્તં સમત્તં.

૮. લક્ખણસંયુત્તં

૧. પઠમવગ્ગો

૧. અટ્ઠિસુત્તં

૨૦૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચ લક્ખણો આયસ્મા ચ મહામોગ્ગલ્લાનો [મહામોગ્ગલાનો (ક॰)] ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે વિહરન્તિ. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેનાયસ્મા લક્ખણો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં લક્ખણં એતદવોચ – ''આયામાવુસો [એહિ આવુસો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] લક્ખણ, રાજગહં પિણ્ડાય પવિસિસ્સામા''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો આયસ્મા લક્ખણો આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે સિતં પાત્વાકાસિ. અથ ખો આયસ્મા લક્ખણો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, હેતુ કો પચ્ચયો સિતસ્સ પાતુકમ્માયા''તિ? ''અકાલો ખો, આવુસો લક્ખણ, એતસ્સ પઞ્હસ્સ. ભગવતો મં સન્તિકે એતં પઞ્હં પુચ્છા''તિ.

અથ ખો આયસ્મા ચ લક્ખણો આયસ્મા ચ મહામોગ્ગલ્લાનો રાજગહે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા લક્ખણો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ – ''ઇધાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે સિતં પાત્વાકાસિ. કો નુ ખો, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, હેતુ કો પચ્ચયો સિતસ્સ પાતુકમ્માયા''તિ?

''ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં વેહાસં ગચ્છન્તિં. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કાકાપિ કુલલાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા ફાસુળન્તરિકાહિ વિતુદેન્તિ વિતચ્છેન્તિ વિરાજેન્તિ [વિતુદેન્તિ (સી॰), વિતચ્છેન્તિ વિભજેન્તિ (પી॰ ક॰)]. સા સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! એવરૂપોપિ નામ સત્તો ભવિસ્સતિ! એવરૂપોપિ નામ યક્ખો ભવિસ્સતિ! એવરૂપોપિ નામ અત્તભાવપટિલાભો ભવિસ્સતી'''તિ!!

અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ચક્ખુભૂતા વત, ભિક્ખવે, સાવકા વિહરન્તિ; ઞાણભૂતા વત, ભિક્ખવે, સાવકા વિહરન્તિ, યત્ર હિ નામ સાવકો એવરૂપં ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા સક્ખિં વા કરિસ્સતિ. પુબ્બેવ મે સો, ભિક્ખવે, સત્તો દિટ્ઠો અહોસિ, અપિ ચાહં ન બ્યાકાસિં. અહઞ્ચેતં [અહમેવેતં (સી॰)] બ્યાકરેય્યં, પરે ચ મે [પરે મે (સી॰)] ન સદ્દહેય્યું. યે મે ન સદ્દહેય્યું, તેસં તં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે ગોઘાતકો અહોસિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકેન બહૂનિ વસ્સાનિ બહૂનિ વસ્સસતાનિ બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ બહૂનિ વસ્સસતસહસ્સાનિ નિરયે પચ્ચિત્વા તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન એવરૂપં અત્તભાવપટિલાભં પટિસંવેદયતી''તિ. (સબ્બેસં સુત્તન્તાનં એસેવ પેય્યાલો). પઠમં.

૨. પેસિસુત્તં

૨૦૩. ‘‘ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં મંસપેસિં વેહાસં ગચ્છન્તિં. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કાકાપિ કુલલાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા વિતચ્છેન્તિ વિરાજેન્તિ [વિરાજેન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰), વિભજેન્તિ (પી॰ ક॰)]. સા સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે ગોઘાતકો અહોસિ...પે॰.... દુતિયં.

૩. પિણ્ડસુત્તં

૨૦૪. ‘‘ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં મંસપિણ્ડં વેહાસં ગચ્છન્તં. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કાકાપિ કુલલાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા વિતચ્છેન્તિ વિરાજેન્તિ . સા સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે સાકુણિકો અહોસિ...પે॰.... તતિયં.

૪. નિચ્છવિસુત્તં

૨૦૫. ‘‘ઇધાહં , આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં નિચ્છવિં પુરિસં વેહાસં ગચ્છન્તં. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કાકાપિ કુલલાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા વિતચ્છેન્તિ વિરાજેન્તિ. સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે ઓરબ્ભિકો અહોસિ...પે॰.... ચતુત્થં.

૫. અસિલોમસુત્તં

૨૦૬. ‘‘ઇધાહં , આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં અસિલોમં પુરિસં વેહાસં ગચ્છન્તં. તસ્સ તે અસી ઉપ્પતિત્વા ઉપ્પતિત્વા તસ્સેવ કાયે નિપતન્તિ. સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે સૂકરિકો અહોસિ...પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. સત્તિસુત્તં

૨૦૭. ‘‘ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં સત્તિલોમં પુરિસં વેહાસં ગચ્છન્તં. તસ્સ તા સત્તિયો ઉપ્પતિત્વા ઉપ્પતિત્વા તસ્સેવ કાયે નિપતન્તિ. સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે માગવિકો અહોસિ...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. ઉસુલોમસુત્તં

૨૦૮. ‘‘ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં ઉસુલોમં પુરિસં વેહાસં ગચ્છન્તં. તસ્સ તે ઉસૂ ઉપ્પતિત્વા ઉપ્પતિત્વા તસ્સેવ કાયે નિપતન્તિ. સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે કારણિકો અહોસિ...પે॰.... સત્તમં.

૮. સૂચિલોમસુત્તં

૨૦૯. ‘‘ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં સૂચિલોમં પુરિસં વેહાસં ગચ્છન્તં. તસ્સ તા સૂચિયો ઉપ્પતિત્વા ઉપ્પતિત્વા તસ્સેવ કાયે નિપતન્તિ. સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો , ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે સૂતો [સારથિકો (ક॰ વિનયેપિ)] અહોસિ...પે॰.... અટ્ઠમં.

૯. દુતિયસૂચિલોમસુત્તં

૨૧૦. ''ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં સૂચિલોમં પુરિસં વેહાસં ગચ્છન્તં. તસ્સ તા સૂચિયો સીસે પવિસિત્વા મુખતો નિક્ખમન્તિ; મુખે પવિસિત્વા ઉરતો નિક્ખમન્તિ; ઉરે પવિસિત્વા ઉદરતો નિક્ખમન્તિ; ઉદરે પવિસિત્વા ઊરૂહિ નિક્ખમન્તિ; ઊરૂસુ પવિસિત્વા જઙ્ઘાહિ નિક્ખમન્તિ; જઙ્ઘાસુ પવિસિત્વા પાદેહિ નિક્ખમન્તિ; સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે સૂચકો અહોસિ...પે॰.... નવમં.

૧૦. કુમ્ભણ્ડસુત્તં

૨૧૧. ''ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં કુમ્ભણ્ડં પુરિસં વેહાસં ગચ્છન્તં. સો ગચ્છન્તોપિ તેવ અણ્ડે ખન્ધે આરોપેત્વા ગચ્છતિ. નિસીદન્તોપિ તેસ્વેવ અણ્ડેસુ નિસીદતિ. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કાકાપિ કુલલાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા વિતચ્છેન્તિ વિરાજેન્તિ. સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે ગામકૂટકો અહોસિ...પે॰.... દસમં.

પઠમો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

અટ્ઠિ પેસિ ઉભો ગાવઘાતકા,
પિણ્ડો સાકુણિયો નિચ્છવોરબ્ભિ;
અસિ સૂકરિકો સત્તિમાગવિ,
ઉસુ કારણિકો સૂચિ સારથિ;
યો ચ સિબ્બિયતિ સૂચકો હિ સો,
અણ્ડભારિ અહુ ગામકૂટકોતિ.

૨. દુતિયવગ્ગો

૧. સસીસકસુત્તં

૨૧૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં રાજગહે વેળુવને. ''ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં પુરિસં ગૂથકૂપે સસીસકં નિમુગ્ગં...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે પારદારિકો અહોસિ...પે॰.... પઠમં.

૨. ગૂથખાદસુત્તં

૨૧૩. ''ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં પુરિસં ગૂથકૂપે નિમુગ્ગં ઉભોહિ હત્થેહિ ગૂથં ખાદન્તં...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે દુટ્ઠબ્રાહ્મણો અહોસિ. સો કસ્સપસ્સ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

પાવચને ભિક્ખુસઙ્ઘં ભત્તેન નિમન્તેત્વા દોણિયો [દોણિયા (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] ગૂથસ્સ પૂરાપેત્વા એતદવોચ – અહો ભોન્તો, યાવદત્થં ભુઞ્જન્તુ ચેવ હરન્તુ ચાતિ...પે॰.... દુતિયં.

૩. નિચ્છવિત્થિસુત્તં

૨૧૪. ''ઇધાહં , આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં નિચ્છવિં ઇત્થિં વેહાસં ગચ્છન્તિં. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કાકાપિ કુललાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા વિતચ્છેન્તિ વિરાજેન્તિ. સા સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસા, ભિક્ખવે, ઇત્થી ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે અતિચારિની અહોસિ...પે॰.... તતિયં.

૪. મઙ્ગુલિત્થિસુત્તં

૨૧૫. ''ઇધાહં , આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં ઇત્થિં દુગ્ગન્ધં મઙ્ગુલિં વેહાસં ગચ્છન્તિં. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કાકાપિ કુલલાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા વિતચ્છેન્તિ વિરાજેન્તિ. સા સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસા, ભિક્ખવે, ઇત્થી ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે ઇક્ખણિકા અહોસિ...પે॰.... ચતુત્થં.

૫. ઓકિલિનીસુત્તં

૨૧૬. ''ઇધાહં , આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં ઇત્થિં ઉપ્પક્કં ઓકિલિનિં ઓકિરિનિં વેહાસં ગચ્છન્તિં. સા સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસા, ભિક્ખવે, ઇત્થી કલિઙ્ગસ્સ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસી અહોસિ. સા ઇસ્સાપકતા સપત્તિં અઙ્ગારકટાહેન ઓકિરિ...પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. અસીસકસુત્તં

૨૧૭. ''ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં અસીસકં કબન્ધં [કવન્ધં (સી॰ પી॰)] વેહાસં ગચ્છન્તં. તસ્સ ઉરે અક્ખીનિ ચેવ હોન્તિ મુખઞ્ચ. તમેનં ગિજ્ઝાપિ કાકાપિ કુલલાપિ અનુપતિત્વા અનુપતિત્વા વિતચ્છેન્તિ વિરાજેન્તિ. સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, સત્તો ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે હારિકો નામ ચોરઘાતકો અહોસિ...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. પાપભિક્ખુસુત્તં

૨૧૮. ''ઇધાહં , આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં ભિક્ખું વેહાસં ગચ્છન્તં. તસ્સ સઙ્ઘાટિપિ આદિત્તા સમ્પજ્જલિતા સજોતિભૂતા [સઞ્જોતિભૂતા (સ્યા॰ કં॰)], પત્તોપિ આદિત્તો સમ્પજ્જલિતો સજોતિભૂતો, કાયબન્ધનમ્પિ આદિત્તં સમ્પજ્જલિતં સજોતિભૂતં, કાયોપિ આદિત્તો સમ્પજ્જલિતો સજોતિભૂતો. સો સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ...પે॰... એસો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કસ્સપસ્સ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાવચને પાપભિક્ખુ અહોસિ...પે॰.... સત્તમં.

૮. પાપભિક્ખુનીસુત્તં

૨૧૯. ''અદ્દસં ભિક્ખુનિં વેહાસં ગચ્છન્તિં. તસ્સા સઙ્ઘાટિપિ આદિત્તા...પે॰... પાપભિક્ખુની અહોસિ...પે॰.... અટ્ઠમં.

૯. પાપસિક્ખમાનસુત્તં

૨૨૦. ''અદ્દસં સિક્ખમાનં વેહાસં ગચ્છન્તિં. તસ્સા સઙ્ઘાટિપિ આદિત્તા...પે॰... પાપસિક્ખમાના અહોસિ... પે॰.... નવમં.

૧૦. પાપસામણેરસુત્તં

૨૨૧. ''અદ્દસં સામણેરં વેહાસં ગચ્છન્તં. તસ્સ સઙ્ઘાટિપિ આદિત્તા...પે॰... પાપસામણેરો અહોસિ...પે॰.... દસમં.

૧૧. પાપસામણેરીસુત્તં

૨૨૨. ''ઇધાહં, આવુસો, ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસં સામણેરિં વેહાસં ગચ્છન્તિં. તસ્સા સઙ્ઘાટિપિ આદિત્તા સમ્પજ્જલિતા સજોતિભૂતા, પત્તોપિ આદિત્તો સમ્પજ્જલિતો સજોતિભૂતો, કાયબન્ધનમ્પિ આદિત્તં સમ્પજ્જલિતં સજોતિભૂતં, કાયોપિ આદિત્તો સમ્પજ્જલિતો સજોતિભૂતો. સા સુદં અટ્ટસ્સરં કરોતિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! એવરૂપોપિ નામ સત્તો ભવિસ્સતિ! એવરૂપોપિ નામ યક્ખો ભવિસ્સતિ! એવરૂપોપિ નામ અત્તભાવપટિલાભો ભવિસ્સતી''’તિ!!

અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ચક્ખુભૂતા વત, ભિક્ખવે, સાવકા વિહરન્તિ; ઞાણભૂતા વત, ભિક્ખવે, સાવકા વિહરન્તિ, યત્ર હિ નામ સાવકો એવરૂપં ઞસ્સતિ વા દક્ખતિ વા સક્ખિં વા કરિસ્સતિ. પુબ્બેવ મે સા, ભિક્ખવે, સામણેરી દિટ્ઠા અહોસિ. અપિ ચાહં ન બ્યાકાસિં. અહઞ્ચેતં બ્યાકરેય્યં, પરે ચ મે ન સદ્દહેય્યું. યે મે ન સદ્દહેય્યું, તેસં તં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. એસા, ભિક્ખવે, સામણેરી કસ્સપસ્સ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાવચને પાપસામણેરી અહોસિ. સા તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકેન બહૂનિ વસ્સાનિ બહૂનિ વસ્સસતાનિ બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ બહૂનિ વસ્સસતસહસ્સાનિ નિરયે પચ્ચિત્વા તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન એવરૂપં અત્તભાવપટિલાભં પટિસંવેદયતી''તિ. એકાદસમં.

દુતિયો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

કૂપે નિમુગ્ગો હિ સો પારદારિકો;
ગૂથખાદિ અહુ દુટ્ઠબ્રાહ્મણો.

નિચ્છવિત્થિ અતિચારિની અહુ;
મઙ્ગુલિત્થિ અહુ ઇક્ખણિત્થિકા.

ઓકિલિનિ સપત્તઙ્ગારોકિરિ;
સીસચ્છિન્નો અહુ ચોરઘાતકો.

ભિક્ખુ ભિક્ખુની સિક્ખમાના;

સામણેરો અથ સામણેરિકા.

કસ્સપસ્સ વિનયસ્મિં પબ્બજ્જં;
પાપકમ્મં કરિંસુ તાવદેતિ.

લક્ખણસંયુત્તં સમત્તં.

૯. ઓપમ્મસંયુત્તં

૧. કૂટસુત્તં

૨૨૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કૂટાગારસ્સ યા કાચિ ગોપાનસિયો સબ્બા તા કૂટઙ્ગમા કૂટસમોસરણા કૂટસમુગ્ઘાતા સબ્બા તા સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે કેચિ અકુસલા ધમ્મા સબ્બે તે અવિજ્જામૂલકા અવિજ્જાસમોસરણા અવિજ્જાસમુગ્ઘાતા, સબ્બે તે સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘અપ્પમત્તા વિહરિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. નખસિખસુત્તં

૨૨૪. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો ભગવા પરિત્તં નખસિખાયં પંસું આરોપેત્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘તં કિં મઞ્ઞથ ભિક્ખવે, કતમં નુ ખો બહુતરં, યો વાયં [યો ચાયં (બહૂસુ)] મયા પરિત્તો નખસિખાયં પંસુ આરોપિતો અયં વા [યા ચાયં (સ્યા॰ ક॰)] મહાપથવી’’તિ? ‘‘એતદેવ, ભન્તે, બહુતરં યદિદં મહાપથવી. અપ્પમત્તકોયં ભગવતા પરિત્તો નખસિખાયં પંસુ આરોપિતો. સઙ્ખમ્પિ ન ઉપેતિ ઉપનિધિમ્પિ ન ઉપેતિ કલભાગમ્પિ ન ઉપેતિ મહાપથવિં ઉપનિધાય ભગવતા પરિત્તો નખસિખાયં પંસુ આરોપિતો’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અપ્પકા તે સત્તા યે મનુસ્સેસુ પચ્ચાજાયન્તિ; અથ ખો એતેયેવ બહુતરા સત્તા યે અઞ્ઞત્ર મનુસ્સેહિ પચ્ચાજાયન્તિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘અપ્પમત્તા વિહરિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. કુલસુત્તં

૨૨૫. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, યાનિ કાનિચિ કુલાનિ બહુત્થિકાનિ અપ્પપુરિસાનિ તાનિ સુપ્પધંસિયાનિ હોન્તિ ચોરેહિ કુમ્ભત્થેનકેહિ ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો મેત્તાચેતોવિમુત્તિ અભાવિતા અબહુલીકતા સો સુપ્પધંસિયો હોતિ અમનુસ્સેહિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યાનિ કાનિચિ કુલાનિ અપ્પિત્થિકાનિ બહુપુરિસાનિ તાનિ દુપ્પધંસિયાનિ હોન્તિ ચોરેહિ કુમ્ભત્થેનકેહિ, એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો મેત્તાચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા સો દુપ્પધંસિયો હોતિ અમનુસ્સેહિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘મેત્તા નો ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા ભવિસ્સતિ બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. તતિયં.

૪. ઓક્ખાસુત્તં

૨૨૬. સાવત્થિયં વિહરતિ…પે॰… ‘‘યો, ભિક્ખવે, પુબ્બણ્હસમયં ઓક્ખાસતં દાનં દદેય્ય, યો મજ્ઝન્હિકસમયં ઓક્ખાસતં દાનં દદેય્ય, યો સાયન્હસમયં ઓક્ખાસતં દાનં દદેય્ય, યો વા પુબ્બણ્હસમયં અન્તમસો ગદ્દુહનમત્તમ્પિ મેત્તચિત્તં ભાવેય્ય, યો વા મજ્ઝન્હિકસમયં અન્તમસો ગદ્દુહનમત્તમ્પિ મેત્તચિત્તં ભાવેય્ય, યો વા સાયન્હસમયં અન્તમસો ગદ્દુહનમત્તમ્પિ મેત્તચિત્તં ભાવેય્ય, ઇદં તતો મહપ્ફલતરં. તસ્માતિહ,

ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘મેત્તા નો ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા ભવિસ્સતિ બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. સત્તિસુત્તં

૨૨૭. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સત્તિ તિણ્હફલા. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય – ‘અહં ઇમં સત્તિં તિણ્હફલં પાણિના વા મુટ્ઠિના વા પટિલેણિસ્સામિ પટિકોટ્ટિસ્સામિ પટિવટ્ટેસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, ભબ્બો નુ ખો સો પુરિસો અમું સત્તિં તિણ્હફલં પાણિના વા મુટ્ઠિના વા પટિલેણેતું પટિકોટ્ટેતું પટિવટ્ટેતુ’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં , ભન્તે’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘અસુ હિ, ભન્તે, સત્તિ તિણ્હફલા ન સુકરા પાણિના વા મુટ્ઠિના વા પટિલેણેતું પટિકોટ્ટેતું પટિવટ્ટેતું. યાવદેવ ચ પન સો પુરિસો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા’’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો મેત્તાચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા, તસ્સ ચે અમનુસ્સો ચિત્તં ખિપિતબ્બં મઞ્ઞેય્ય; અથ ખો સ્વેવ અમનુસ્સો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘મેત્તા નો ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા ભવિસ્સતિ બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. ધનુગ્ગહસુત્તં

૨૨૮. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ચત્તારો દળ્હધમ્મા ધનુગ્ગહા સુસિક્ખિતા કતહત્થા કતૂપાસના ચતુદ્દિસા ઠિતા અસ્સુ. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય – ‘અહં ઇમેસં ચતુન્નં દળ્હધમ્માનં ધનુગ્ગહાનં સુસિક્ખિતાનં કતહત્થાનં કતૂપાસનાનં ચતુદ્દિસા કણ્ડે ખિત્તે અપ્પતિટ્ઠિતે પથવિયં ગહેત્વા આહરિસ્સામી’તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, ‘જવનો પુરિસો પરમેન જવેન સમન્નાગતો’તિ અલં વચનાયા’’તિ?

‘‘એકસ્સ ચેપિ, ભન્તે, દળ્હધમ્મસ્સ ધનુગ્ગહસ્સ સુસિક્ખિતસ્સ કતહત્થસ્સ કતૂપાસનસ્સ કણ્ડં ખિત્તં અપ્પતિટ્ઠિતં પથવિયં ગહેત્વા આહરેય્ય – ‘જવનો પુરિસો પરમેન જવેન સમન્નાગતો’તિ અલં વચનાય, કો પન વાદો ચતુન્નં દળ્હધમ્માનં ધનુગ્ગહાનં સુસિક્ખિતાનં કતહત્થાનં કતૂપાસનાન’’ન્તિ?

‘‘યથા ચ, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ જવો, યથા ચ ચન્દિમસૂરિયાનં જવો, તતો સીઘતરો. યથા ચ, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ જવો યથા ચ ચન્દિમસૂરિયાનં જવો યથા ચ યા દેવતા ચન્દિમસૂરિયાનં પુરતો ધાવન્તિ તાસં દેવતાનં જવો, ( ) [(તતો સીઘતરો. યથા ચ ભિક્ખવે તસ્સ પુરિસસ્સ જવો, યથા ચ ચન્દિમસુરિયાનં જવો, યથા ચ યા દેવતા ચન્દિમસુરિયાનં પુરતો ધાવન્તિ, તાસં દેવતાનં જવો,) (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] તતો સીઘતરં આયુસઙ્ખારા ખિયન્તિ. તસ્માતિહ , ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘અપ્પમત્તા વિહરિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. આણિસુત્તં

૨૨૯. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, દસારહાનં આનકો [આણકો (સી॰)] નામ મુદિઙ્ગો અહોસિ. તસ્સ દસારહા આનકે ઘટિતે અઞ્ઞં આણિં ઓદહિંસુ. અહુ ખો સો, ભિક્ખવે, સમયો યં આનકસ્સ

મુદિઙ્ગસ્સ પોરાણં પોક્ખરફલકં અન્તરધાયિ. આણિસઙ્ઘાટોવ અવસિસ્સિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભવિસ્સન્તિ ભિક્ખૂ અનાગતમદ્ધાનં, યે તે સુત્તન્તા તથાગતભાસિતા ગમ્ભીરા ગમ્ભીરત્થા લોકુત્તરા સુઞ્ઞતપ્પટિસંયુત્તા, તેસુ ભઞ્ઞમાનેસુ ન સુસ્સૂસિસ્સન્તિ ન સોતં ઓદહિસ્સન્તિ ન અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠાપેસ્સન્તિ ન ચ તે ધમ્મે ઉગ્ગહેતબ્બં પરિયાપુણિતબ્બં મઞ્ઞિસ્સન્તિ''.

''યે પન તે સુત્તન્તા કવિકતા કાવેય્યા ચિત્તક્ખરા ચિત્તબ્યઞ્જના બાહિરકા સાવકભાસિતા, તેસુ ભઞ્ઞમાનેસુ સુસ્સૂસિસ્સન્તિ, સોતં ઓદહિસ્સન્તિ, અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠાપેસ્સન્તિ, તે ચ ધમ્મે ઉગ્ગહેતબ્બં પરિયાપુણિતબ્બં મઞ્ઞિસ્સન્તિ. એવમેતેસં, ભિક્ખવે, સુત્તન્તાનં તથાગતભાસિતાનં ગમ્ભીરાનં ગમ્ભીરત્થાનં લોકુત્તરાનં સુઞ્ઞતપ્પટિસંયુત્તાનં અન્તરધાનં ભવિસ્સતિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'યે તે સુત્તન્તા તથાગતભાસિતા ગમ્ભીરા ગમ્ભીરત્થા લોકુત્તરા સુઞ્ઞતપ્પટિસંયુત્તા, તેસુ ભઞ્ઞમાનેસુ સુસ્સૂસિસ્સામ, સોતં ઓદહિસ્સામ , અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠાપેસ્સામ, તે ચ ધમ્મે ઉગ્ગહેતબ્બં પરિયાપુણિતબ્બં મઞ્ઞિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. કલિઙ્ગરસુત્તં

૨૩૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''કલિઙ્ગરૂપધાના , ભિક્ખવે, એતરહિ લિચ્છવી વિહરન્તિ અપ્પમત્તા આતાપિનો ઉપાસનસ્મિં. તેસં રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો ન લભતિ ઓતારં ન લભતિ આરમ્મણં. ભવિસ્સન્તિ, ભિક્ખવે , અનાગતમદ્ધાનં લિચ્છવી સુખુમાલા [સુકુમાલા (સી॰), સુખુમા (ક॰)] મુદુતલુનહત્થપાદા [મુદુતલાહત્થપાદા (સ્યા॰ કં॰)] તે મુદુકાસુ સેય્યાસુ તૂલબિમ્બોહનાસુ [તૂલબિમ્બોહનાસુ (સ્યા॰ કં॰ પી॰), તૂલબિમ્બોહનાદીસુ (સી॰), તૂલબિબ્બોહનાદીસુ (ક॰)] યાવસૂરિયુગ્ગમના સેય્યં કપ્પિસ્સન્તિ. તેસં રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો લચ્છતિ ઓતારં લચ્છતિ આરમ્મણં.

''કલિઙ્ગરૂપધાના, ભિક્ખવે, એતરહિ ભિક્ખૂ વિહરન્તિ અપ્પમત્તા આતાપિનો પધાનસ્મિં. તેસં મારો પાપિમા ન લભતિ ઓતારં ન લભતિ આરમ્મણં. ભવિસ્સન્તિ, ભિક્ખવે, અનાગતમદ્ધાનં ભિક્ખૂ સુખુમા મુદુતલુનહત્થપાદા. તે મુદુકાસુ સેય્યાસુ તૂલબિમ્બોહનાસુ યાવસૂરિયુગ્ગમના સેય્યં કપ્પિસ્સન્તિ. તેસં મારો પાપિમા લચ્છતિ ઓતારં લચ્છતિ આરમ્મણં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'કલિઙ્ગરૂપધાના વિહરિસ્સામ અપ્પમત્તા આતાપિનો પધાનસ્મિ'ન્તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. નાગસુત્તં

૨૩૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો નવો ભિક્ખુ અતિવેલં કુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ. તમેનં ભિક્ખૂ એવમાહંસુ – ''માયસ્મા અતિવેલં કુલાનિ ઉપસઙ્કમી''તિ. સો ભિક્ખુ ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો એવમાહ – ''ઇમે હિ નામ થેરા ભિક્ખૂ કુલાનિ ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞિસ્સન્તિ, કિમઙ્ગં [કિમઙ્ગ (સી॰)] પનાહ''ન્તિ?

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘ઇધ, ભન્તે, અઞ્ઞતરો નવો ભિક્ખુ અતિવેલં કુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ. તમેનં ભિક્ખૂ એવમાહંસુ – ‘માયસ્મા અતિવેલં કુલાનિ ઉપસઙ્કમી’તિ. સો ભિક્ખુ ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો એવમાહ – ‘ઇમે હિ નામ થેરા ભિક્ખૂ કુલાનિ ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞિસ્સન્તિ, કિમઙ્ગં પનાહ’’’ન્તિ.

‘‘ભૂતપુબ્બં , ભિક્ખવે, અરઞ્ઞાયતને મહાસરસી. તં નાગા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. તે તં સરસિં ઓગાહેત્વા સોણ્ડાય ભિસમુળાલં અબ્બુહેત્વા [અબ્ભૂહેત્વા (ક॰), અબ્બાહિત્વા (મહાવ॰ ૨૭૮)] સુવિક્ખાલિતં વિક્ખાલેત્વા અકદ્દમં સઙ્ખાદિત્વા [સઙ્ખરિત્વા (પી॰ ક॰)] અજ્ઝોહરન્તિ. તેસં તં વણ્ણાય ચેવ હોતિ બલાય ચ, ન ચ તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છન્તિ મરણમત્તં વા દુક્ખં. તેસંયેવ ખો પન, ભિક્ખવે, મહાનાગાનં અનુસિક્ખમાના તરુણા ભિઙ્કચ્છાપા તં સરસિં ઓગાહેત્વા સોણ્ડાય ભિસમુળાલં અબ્બુહેત્વા ન સુવિક્ખાલિતં વિક્ખાલેત્વા સકદ્દમં અસઙ્ખાદિત્વા અજ્ઝોહરન્તિ. તેસં તં નેવ વણ્ણાય હોતિ ન બલાય. તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છન્તિ મરણમત્તં વા દુક્ખં.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધ થેરા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસન્તિ. તે તત્થ ધમ્મં ભાસન્તિ. તેસં ગિહી પસન્નાકારં કરોન્તિ. તે તં લાભં અગધિતા અમુચ્છિતા અનજ્ઝોપન્ના [અનજ્ઝાપન્ના (સબ્બત્થ) મ॰ નિ॰ ૧ પાસરાસિસુત્તવણ્ણના ઓલોકેતબ્બા] આદીનવદસ્સાવિનો નિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જન્તિ. તેસં તં વણ્ણાય ચેવ હોતિ બલાય ચ, ન ચ તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છન્તિ મરણમત્તં વા દુક્ખં. તેસંયેવ ખો પન, ભિક્ખવે, થેરાનં ભિક્ખૂનં અનુસિક્ખમાના નવા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસન્તિ. તે તત્થ ધમ્મં ભાસન્તિ. તેસં ગિહી પસન્નાકારં કરોન્તિ. તે તં લાભં ગધિતા મુચ્છિતા અજ્ઝોપન્ના અનાદીનવદસ્સાવિનો અનિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જન્તિ. તેસં તં નેવ વણ્ણાય હોતિ ન બલાય, તે તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છન્તિ મરણમત્તં વા દુક્ખં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘અગધિતા અમુચ્છિતા અનજ્ઝોપન્ના આદીનવદસ્સાવિનો નિસ્સરણપઞ્ઞા તં લાભં પરિભુઞ્જિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ . નવમં.

૧૦. બિળારસુત્તં

૨૩૨. સાવત્થિયં વિહરતિ. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ અતિવેલં કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જતિ. તમેનં ભિક્ખૂ એવમાહંસુ – ‘‘માયસ્મા અતિવેલં કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જી’’તિ. સો ભિક્ખુ ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો ન વિરમતિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘ઇધ, ભન્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ અતિવેલં કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જતિ. તમેનં ભિક્ખૂ એવમાહંસુ – ‘માયસ્મા અતિવેલં કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જી’તિ. સો ભિક્ખુ ભિક્ખૂહિ વુચ્ચમાનો ન વિરમતી’’તિ.

‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, બિળારો સન્ધિસમલસઙ્કટીરે ઠિતો અહોસિ મુદુમૂસિં મગ્ગયમાનો – ‘યદાયં મુદુમૂસિ ગોચરાય પક્કમિસ્સતિ, તત્થેવ નં ગહેત્વા ખાદિસ્સામી’તિ. અથ ખો સો, ભિક્ખવે, મુદુમૂસિ ગોચરાય પક્કામિ. તમેનં બિળારો ગહેત્વા સહસા સઙ્ખાદિત્વા [સઙ્ખરિત્વા (પી॰ ક॰), મંસં ખાદિત્વા (સ્યા॰ કં॰), અસંખાદિત્વા

(કત્થચિ)] અજ્ઝોહરિ. તસ્સ સો મુદુમૂસિ અન્તમ્પિ ખાદિ, અન્તગુણમ્પિ ખાદિ. સો તતોનિદાનં મરણમ્પિ નિગચ્છિ મરણમત્તમ્પિ દુક્ખં.

''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસતિ અરક્ખિતેનેવ કાયેન અરક્ખિતાય વાચાય અરક્ખિતેન ચિત્તેન, અનુપટ્ઠિતાય સતિયા, અસંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ. સો તત્થ પસ્સતિ માતુગામં દુન્નિવત્થં વા દુપ્પારુતં વા. તસ્સ માતુગામં દિસ્વા દુન્નિવત્થં વા દુપ્પારુતં વા રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેતિ. સો રાગાનુદ્ધંસેન ચિત્તેન મરણં વા નિગચ્છતિ મરણમત્તં વા દુક્ખં. મરણઞ્હેતં, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે યો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. મરણમત્તઞ્હેતં, ભિક્ખવે, દુક્ખં યદિદં અઞ્ઞતરં સંકિલિટ્ઠં આપત્તિં આપજ્જતિ. યથારૂપાય આપત્તિયા વુટ્ઠાનં પઞ્ઞાયતિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'રક્ખિતેનેવ કાયેન રક્ખિતાય વાચાય રક્ખિતેન ચિત્તેન, ઉપટ્ઠિતાય સતિયા, સંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. દસમં.

૧૧. સિઙ્ગાલસુત્તં

૨૩૩. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''અસ્સુત્થ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં જરસિઙ્ગાલસ્સ વસ્સમાનસ્સા''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એસો ખો, ભિક્ખવે, જરસિઙ્ગાલો ઉક્કણ્ડકેન નામ રોગજાતેન ફુટ્ઠો. સો યેન યેન ઇચ્છતિ તેન તેન ગચ્છતિ; યત્થ યત્થ ઇચ્છતિ તત્થ તત્થ તિટ્ઠતિ; યત્થ યત્થ ઇચ્છતિ તત્થ તત્થ નિસીદતિ; યત્થ યત્થ ઇચ્છતિ તત્થ તત્થ નિપજ્જતિ; સીતકોપિ નં વાતો ઉપવાયતિ. સાધુ ખ્વસ્સ, ભિક્ખવે, યં ઇધેકચ્ચો સક્યપુત્તિયપટિઞ્ઞો એવરૂપમ્પિ અત્તભાવપટિલાભં પટિસંવેદિયેથ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે , એવં સિક્ખિતબ્બં – 'અપ્પમત્તા વિહરિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. એકાદસમં.

૧૨. દુતિયસિઙ્ગાલસુત્તં

૨૩૪. સાવત્થિયં વિહરતિ...પે॰... ''અસ્સુત્થ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં જરસિઙ્ગાલસ્સ વસ્સમાનસ્સા''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સિયા ખો, ભિક્ખવે, તસ્મિં જરસિઙ્ગાલે યા કાચિ કતઞ્ઞુતા કતવેદિતા, ન ત્વેવ ઇધેકચ્ચે સક્યપુત્તિયપટિઞ્ઞે સિયા યા કાચિ કતઞ્ઞુતા કતવેદિતા. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'કતઞ્ઞુનો ભવિસ્સામ કતવેદિનો; ન ચ નો [ન ચ નોતિ ઇદં સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] અમ્હેસુ અપ્પકમ્પિ કતં નસ્સિસ્સતી'તિ [મા નસ્સિસ્સતીતિ (સી॰ પી॰), વિનસ્સિસ્સતીતિ (સ્યા॰ કં॰)]. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. દ્વાદસમં.

ઓપમ્મસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

કૂટં નખસિખં કુલં, ઓક્ખા સત્તિ ધનુગ્ગહો;
આણિ કલિઙ્ગરો નાગો, બિળારો દ્વે સિઙ્ગાલકાતિ.

૧૦. ભિક્ખુસંયુત્તં

૧. કોલિતસુત્તં

૨૩૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો ભિક્ખવે’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ પચ્ચસ્સોસું.

આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ – ‘‘ઇધ મય્હં, આવુસો, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘અરિયો તુણ્હીભાવો, અરિયો તુણ્હીભાવોતિ વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો અરિયો તુણ્હીભાવો’તિ? તસ્સ મય્હં આવુસો, એતદહોસિ – ‘ઇધ ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ અરિયો તુણ્હીભાવો’તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિં. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો વિતક્કસહગતા સઞ્ઞા મનસિકારા સમુદાચરન્તિ’’.

‘‘અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – ‘મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન, મા, બ્રાહ્મણ, અરિયં તુણ્હીભાવં પમાદો, અરિયે તુણ્હીભાવે ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, અરિયે તુણ્હીભાવે ચિત્તં એકોદિભાવં કરોહિ, અરિયે તુણ્હીભાવે ચિત્તં સમાદહા’તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. યઞ્હિ તં, આવુસો , સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સત્થારા અનુગ્ગહિતો સાવકો મહાભિઞ્ઞતં પત્તો’તિ, મમં તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સત્થારા અનુગ્ગહિતો સાવકો મહાભિઞ્ઞતં પત્તો’’’તિ. પઠમં.

૨. ઉપતિસ્સસુત્તં

૨૩૬. સાવત્થિયં વિહરતિ. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો ભિક્ખવે’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

‘‘ઇધ મય્હં, આવુસો, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘અત્થિ નુ ખો તં કિઞ્ચિ લોકસ્મિં યસ્સ મે વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા’તિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – ‘નત્થિ ખો તં કિઞ્ચિ લોકસ્મિં યસ્સ મે વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા’’’તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘સત્થુપિ ખો તે, આવુસો સારિપુત્ત, વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા’’તિ? ‘‘સત્થુપિ ખો મે, આવુસો, વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા, અપિ ચ મે એવમસ્સ – ‘મહેસક્ખો વત, ભો, સત્થા અન્તરહિતો મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો. સચે હિ ભગવા ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠેય્ય તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન’ન્તિ. તથા હિ પનાયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ

દીઘરત્તં અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા સુસમૂહતા. તસ્મા આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સત્થુપિ વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા નુપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ. દુતિયં.

૩. ઘટસુત્તં

૨૩૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહામોગ્ગલ્લાનો રાજગહે વિહરન્તિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે એકવિહારે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહામોગ્ગલ્લાનેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ –

''વિપ્પસન્નાનિ ખો તે, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, ઇન્દ્રિયાનિ; પરિસુદ્ધો મુખવણ્ણો પરિયોદાતો સન્તેન નૂનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો અજ્જ વિહારેન વિહાસી''તિ. ''ઓળારિકેન ખ્વાહં, આવુસો, અજ્જ વિહારેન વિહાસિં. અપિ ચ, મે અહોસિ ધમ્મી કથા''તિ. ''કેન સદ્ધિં પનાયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ અહોસિ ધમ્મી કથા''તિ? ''ભગવતા ખો મે, આવુસો, સદ્ધિં અહોસિ ધમ્મી કથા''તિ. ''દૂરે ખો, આવુસો, ભગવા એતરહિ સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. કિં નુ ખો, આયસ્મા, મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવન્તં ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિ; ઉદાહુ ભગવા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમી''તિ? ''ન ખ્વાહં, આવુસો, ભગવન્તં ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિં; નપિ મં ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિ. અપિ ચ, મે યાવતા ભગવા એત્તાવતા દિબ્બચક્ખુ વિસુજ્ઝિ દિબ્બા ચ સોતધાતુ. ભગવતોપિ યાવતાહં એત્તાવતા દિબ્બચક્ખુ વિસુજ્ઝિ દિબ્બા ચ સોતધાતૂ''તિ. ''યથાકથં પનાયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ ભગવતા સદ્ધિં અહોસિ ધમ્મી કથા''તિ?

''ઇધાહં, આવુસો, ભગવન્તં એતદવોચં – 'આરદ્ધવીરિયો આરદ્ધવીરિયોતિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, આરદ્ધવીરિયો હોતી'તિ? એવં વુત્તે, મં, આવુસો, ભગવા એતદવોચ – 'ઇધ, મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ – કામં તચો ચ ન્હારુ ચ અટ્ઠિ ચ અવસિસ્સતુ, સરીરે ઉપસુસ્સતુ મંસલોહિતં, યં તં પુરિસથામેન પુરિસવીરિયેન પુરિસપરક્કમેન પત્તબ્બં ન તં અપાપુણિત્વા વીરિયસ્સ સણ્ઠાનં ભવિસ્સતીતિ. એવં ખો, મોગ્ગલ્લાન, આરદ્ધવીરિયો હોતી'તિ. એવં ખો મે, આવુસો, ભગવતા સદ્ધિં અહોસિ ધમ્મી કથા''તિ.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, હિમવતો પબ્બતરાજસ્સ પરિત્તા પાસાણસક્ખરા યાવદેવ ઉપનિક્ખેપનમત્તાય ; એવમેવ ખો મયં આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ યાવદેવ ઉપનિક્ખેપનમત્તાય. આયસ્મા હિ મહામોગ્ગલ્લાનો મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો આકઙ્ખમાનો કપ્પં તિટ્ઠેય્યા''તિ.

''સેય્યથાપિ , આવુસો, મહતિયા લોણઘટાય પરિત્તા લોણસક્ખરાય યાવદેવ ઉપનિક્ખેપનમત્તાય; એવમેવ ખો મયં આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ યાવદેવ ઉપનિક્ખેપનમત્તાય. આયસ્મા હિ સારિપુત્તો ભગવતા અનેકપરિયાયેન થોમિતો વણ્ણિતો પસત્થો –

''સારિપુત્તોવ પઞ્ઞાય, સીલેન ઉપસમેન ચ;
યોપિ પારઙ્ગતો ભિક્ખુ, એતાવપરમો સિયા''તિ.

ઇતિહ તે ઉભો મહાનાગા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સુલપિતં સમનુમોદિંસૂતિ. તતિયં.

૪. નવસુત્તં

૨૩૮. સાવત્થિયં વિહરતિ. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો નવો ભિક્ખુ પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો વિહારં પવિસિત્વા અપ્પોસ્સુક્કો તુણ્હીભૂતો સઙ્કસાયતિ, ન ભિક્ખૂનં વેય્યાવચ્ચં કરોતિ ચીવરકારસમયે. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘ઇધ , ભન્તે, અઞ્ઞતરો નવો ભિક્ખુ પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો વિહારં પવિસિત્વા અપ્પોસ્સુક્કો તુણ્હીભૂતો સઙ્કસાયતિ, ન ભિક્ખૂનં વેય્યાવચ્ચં કરોતિ ચીવરકારસમયે’’તિ.

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન તં ભિક્ખું આમન્તેહિ ‘સત્થા તં, આવુસો, આમન્તેતી’’’તિ. ‘‘એવં ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન સો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘સત્થા તં, આવુસો, આમન્તેતી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો સો ભિક્ખુ તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ . એકમન્તં નિસિન્નં ખો તં ભિક્ખું ભગવા એતદવોચ – ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો વિહારં પવિસિત્વા અપ્પોસ્સુક્કો તુણ્હીભૂતો સઙ્કસાયસિ, ન ભિક્ખૂનં વેય્યાવચ્ચં કરોસિ ચીવરકારસમયે’’તિ? ‘‘અહમ્પિ ખો, ભન્તે, સકં કિચ્ચં કરોમી’’તિ.

અથ ખો ભગવા તસ્સ ભિક્ખુનો ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘મા ખો તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતસ્સ ભિક્ખુનો ઉજ્ઝાયિત્થ. એસો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, યસ્સ ચત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘નયિદં સિથિલમારબ્ભ, નયિદં અપ્પેન થામસા;
નિબ્બાનં અધિગન્તબ્બં, સબ્બદુક્ખપ્પમોચનં.

‘‘અયઞ્ચ દહરો ભિક્ખુ, અયમુત્તમપુરિસો;
ધારેતિ અન્તિમં દેહં, જેત્વા મારં સવાહિનિ’’ન્તિ. ચતુત્થં;

૫. સુજાતસુત્તં

૨૩૯. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા સુજાતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં સુજાતં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ઉભયેનેવાયં, ભિક્ખવે, કુલપુત્તો સોભતિ – યઞ્ચ અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો, યસ્સ ચત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ

અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજ્જન્તિ તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી''તિ. ઇદમવોચ ભગવા...પે॰... સત્થા –

''સોભતિ વતાયં ભિક્ખુ, ઉજુભૂતેન ચેતસા;
વિપ્પયુત્તો વિસંયુત્તો, અનુપાદાય નિબ્બુતો;
ધારેતિ અન્તિમં દેહં, જેત્વા મારં સવાહિનિ''ન્તિ. પઞ્ચમં;

૬. લકુણ્ડકભદ્દિયસુત્તં

૨૪૦. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા લકુણ્ડકભદ્દિયો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં લકુણ્ડકભદ્દિયં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતં ભિક્ખું આગચ્છન્તં દુબ્બણ્ણં દુદ્દસિકં ઓકોટિમકં ભિક્ખૂનં પરિભૂતરૂપ''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એસો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો, ન ચ સા સમાપત્તિ સુલભરૂપા યા તેન ભિક્ખુના અસમાપન્નપુબ્બા. યસ્સ ચત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી''તિ. ઇદમવોચ ભગવા...પે॰... સત્થા –

''હંસા કોઞ્ચા મયૂરા ચ, હત્થયો પસદા મિગા;
સબ્બે સીહસ્સ ભાયન્તિ, નત્થિ કાયસ્મિં તુલ્યતા.

''એવમેવ મનુસ્સેસુ, દહરો ચેપિ પઞ્ઞવા;
સો હિ તત્થ મહા હોતિ, નેવ બાલો સરીરવા''તિ. છટ્ઠં;

૭. વિસાખસુત્તં

૨૪૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા વિસાખો પઞ્ચાલપુત્તો ઉપટ્ઠાનસાલાયં ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ, પોરિયા વાચાય વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા પરિયાપન્નાય અનિસ્સિતાય.

અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ઉપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''કો નુ ખો, ભિક્ખવે, ઉપટ્ઠાનસાલાયં ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ પોરિયા વાચાય વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા પરિયાપન્નાય અનિસ્સિતાયા''તિ? ''આયસ્મા, ભન્તે, વિસાખો પઞ્ચાલપુત્તો ઉપટ્ઠાનસાલાયં ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ, પોરિયા વાચાય વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા પરિયાપન્નાય અનિસ્સિતાયા''તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં વિસાખં પઞ્ચાલપુત્તં આમન્તેસિ – ''સાધુ સાધુ, વિસાખ, સાધુ ખો ત્વં, વિસાખ, ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ...પે॰... અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા પરિયાપન્નાય અનિસ્સિતાયા''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘નાભાસમાનં જાનન્તિ, મિસ્સં બાલેહિ પણ્ડિતં;
ભાસમાનઞ્ચ જાનન્તિ, દેસેન્તં અમતં પદં.

‘‘ભાસયે જોતયે ધમ્મં, પગ્ગણ્હે ઇસિનં ધજં;
સુભાસિતધજા ઇસયો, ધમ્મો હિ ઇસિનં ધજો’’તિ. સત્તમં;

૮. નન્દસુત્તં

૨૪૨. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા નન્દો ભગવતો માતુચ્છાપુત્તો આકોટિતપચ્ચાકોટિતાનિ ચીવરાનિ પારુપિત્વા અક્ખીનિ અઞ્જેત્વા અચ્છં પત્તં ગહેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં નન્દં ભગવા એતદવોચ – ‘‘ન ખો તે તં, નન્દ, પતિરૂપં કુલપુત્તસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતસ્સ, યં ત્વં આકોટિતપચ્ચાકોટિતાનિ ચીવરાનિ પારુપેય્યાસિ, અક્ખીનિ ચ અઞ્જેય્યાસિ, અચ્છઞ્ચ પત્તં ધારેય્યાસિ. એતં ખો તે, નન્દ, પતિરૂપં કુલપુત્તસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતસ્સ, યં ત્વં આરઞ્ઞિકો ચ અસ્સસિ, પિણ્ડપાતિકો ચ પંસુકૂલિકો ચ કામેસુ ચ અનપેક્ખો વિહરેય્યાસી’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા…પે॰… સત્થા –

‘‘કદાહં નન્દં પસ્સેય્યં, આરઞ્ઞં પંસુકૂલિકં;
અઞ્ઞાતુઞ્છેન યાપેન્તં, કામેસુ અનપેક્ખિન’’ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા નન્દો અપરેન સમયેન આરઞ્ઞિકો ચ પિણ્ડપાતિકો ચ પંસુકૂલિકો ચ કામેસુ ચ અનપેક્ખો વિહાસીતિ. અટ્ઠમં.

૯. તિસ્સસુત્તં

૨૪૩. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા તિસ્સો ભગવતો પિતુચ્છાપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ દુક્ખી દુમ્મનો અસ્સૂનિ પવત્તયમાનો. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં તિસ્સં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો ત્વં, તિસ્સ, એકમન્તં નિસિન્નો દુક્ખી દુમ્મનો અસ્સૂનિ પવત્તયમાનો’’તિ? ‘‘તથા હિ પન મં, ભન્તે, ભિક્ખૂ સમન્તા વાચાસન્નિતોદકેન [વાચાય સન્નિતોદકેન (ક॰)] સઞ્જમ્ભરિમકંસૂ’’તિ [સઞ્જબ્ભરિમકંસૂતિ (?)]. ‘‘તથાહિ પન ત્વં, તિસ્સ, વત્તા નો ચ વચનક્ખમો; ન ખો તે તં, તિસ્સ, પતિરૂપં કુલપુત્તસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતસ્સ, યં ત્વં વત્તા નો ચ વચનક્ખમો. એતં ખો તે, તિસ્સ, પતિરૂપં કુલપુત્તસ્સ સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતસ્સ – ‘યં ત્વં વત્તા ચ અસ્સ વચનક્ખમો ચા’’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘કિં નુ કુજ્ઝસિ મા કુજ્ઝિ, અક્કોધો તિસ્સ તે વરં;
કોધમાનમક્ખવિનયત્થઞ્હિ, તિસ્સ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’’તિ. નવમં;

૧૦. થેરનામકસુત્તં

૨૪૪. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરનામકો એકવિહારી ચેવ હોતિ એકવિહારસ્સ ચ વણ્ણવાદી. સો એકો ગામં પિણ્ડાય પવિસતિ એકો પટિક્કમતિ એકો રહો નિસીદતિ એકો ચઙ્કમં અધિટ્ઠાતિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''ઇધ, ભન્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરનામકો એકવિહારી એકવિહારસ્સ ચ વણ્ણવાદી''તિ.

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન થેરં ભિક્ખું આમન્તેહિ – 'સત્થા તં, આવુસો થેર, આમન્તેતી'''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા થેરો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – ''સત્થા તં, આવુસો થેર, આમન્તેતી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો આયસ્મા થેરો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં થેરં ભગવા એતદવોચ – ''સચ્ચં કિર ત્વં, થેર, એકવિહારી એકવિહારસ્સ ચ વણ્ણવાદી''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યથા કથં પન ત્વં, થેર, એકવિહારી એકવિહારસ્સ ચ વણ્ણવાદી''તિ? ''ઇધાહં, ભન્તે, એકો ગામં પિણ્ડાય પવિસામિ એકો પટિક્કમામિ એકો રહો નિસીદામિ એકો ચઙ્કમં અધિટ્ઠામિ. એવં ખ્વાહં, ભન્તે, એકવિહારી એકવિહારસ્સ ચ વણ્ણવાદી''તિ.

''અત્થેસો, થેર, એકવિહારો નેસો નત્થીતિ વદામિ. અપિ ચ, થેર, યથા એકવિહારો વિત્થારેન પરિપુણ્ણો હોતિ તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો...પે॰.... ''કથઞ્ચ , થેર, એકવિહારો વિત્થારેન પરિપુણ્ણો હોતિ. ઇધ, થેર, યં અતીતં તં પહીનં, યં અનાગતં તં પટિનિસ્સટ્ઠં, પચ્ચુપ્પન્નેસુ ચ અત્તભાવપટિલાભેસુ છન્દરાગો સુપ્પટિવિનીતો. એવં ખો, થેર, એકવિહારો વિત્થારેન પરિપુણ્ણો હોતી''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

''સબ્બાભિભું સબ્બવિદું સુમેધં,
સબ્બેસુ ધમ્મેસુ અનૂપલિત્તં;
સબ્બઞ્જહં તણ્હાક્ખયે વિમુત્તં,
તમહં નરં એકવિહારીતિ બ્રૂમી''તિ. દસમં;

૧૧. મહાકપ્પિનસુત્તં

૨૪૫. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા મહાકપ્પિનો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં મહાકપ્પિનં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''પસ્સથ નો તુમ્હે ભિક્ખવે, એતં ભિક્ખું આગચ્છન્તં ઓદાતકં તનુકં તુઙ્ગનાસિક''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એસો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો. ન ચ સા સમાપત્તિ સુલભરૂપા યા તેન ભિક્ખુના અસમાપન્નપુબ્બા. યસ્સ ચત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘ખત્તિયો સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, યે ગોત્તપટિસારિનો;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નો, સો સેટ્ઠો દેવમાનુસે.

‘‘દિવા તપતિ આદિચ્ચો, રત્તિમાભાતિ ચન્દિમા;
સન્નદ્ધો ખત્તિયો તપતિ, ઝાયી તપતિ બ્રાહ્મણો;
અથ સબ્બમહોરત્તિં [અથ સબ્બમહોરત્તં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)], બુદ્ધો તપતિ તેજસા’’તિ. એકાદસમં;

૧૨. સહાયકસુત્તં

૨૪૬. સાવત્થિયં વિહરતિ. અથ ખો દ્વે ભિક્ખૂ સહાયકા આયસ્મતો મહાકપ્પિનસ્સ સદ્ધિવિહારિનો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ. અદ્દસા ખો ભગવા તે ભિક્ખૂ દૂરતોવ આગચ્છન્તે. દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતે ભિક્ખૂ સહાયકે આગચ્છન્તે કપ્પિનસ્સ સદ્ધિવિહારિનો’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘એતે ખો તે ભિક્ખૂ મહિદ્ધિકા મહાનુભાવા. ન ચ સા સમાપત્તિ સુલભરૂપા, યા તેહિ ભિક્ખૂહિ અસમાપન્નપુબ્બા. યસ્સ ચત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘સહાયા વતિમે ભિક્ખૂ, ચિરરત્તં સમેતિકા;
સમેતિ નેસં સદ્ધમ્મો, ધમ્મે બુદ્ધપ્પવેદિતે.

‘‘સુવિનીતા કપ્પિનેન, ધમ્મે અરિયપ્પવેદિતે;
ધારેન્તિ અન્તિમં દેહં, જેત્વા મારં સવાહિનિ’’ન્તિ. દ્વાદસમં;

ભિક્ખુસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

કોલિતો ઉપતિસ્સો ચ, ઘટો ચાપિ પવુચ્ચતિ;
નવો સુજાતો ભદ્દિ ચ, વિસાખો નન્દો તિસ્સો ચ;
થેરનામો ચ કપ્પિનો, સહાયેન ચ દ્વાદસાતિ.

નિદાનવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

નિદાનાભિસમયધાતુ, અનમતગ્ગેન કસ્સપં;
સક્કારરાહુલલક્ખણો, ઓપમ્મ-ભિક્ખુના વગ્ગો.

દુતિયો તેન પવુચ્ચતીતિ.

નિદાનવગ્ગસંયુત્તપાળિ નિટ્ઠિતા.